

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΕΙΡΑΙΩΣ
ΣΧΟΛΗ
ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ
ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΩΝ & ΔΙΕΘΝΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΤΜΗΜΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΕΠΙΣΤΗΜΗΣ

ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ
‘ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΑΙ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΗ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ’
ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

‘Η ΣΥΜΠΕΡΙΦΟΡΑ ΤΟΥ ΚΑΤΑΝΑΛΩΤΗ

&

ΟΙ ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ ΠΟΥ ΤΗΝ ΕΠΗΡΕΑΖΟΥΝ’
ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΟΣ ΦΟΙΤΗΤΗΣ : ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΜΠΑΛΑΣΚΑΣ

A.M. : ΜΟΕΣ 1629

ΕΠΙΒΛΕΠΩΝ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ : ΙΩΑΝΝΗΣ ΠΟΛΛΑΛΗΣ

ΠΕΙΡΑΙΑΣ 2019

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Με την παρούσα εργασία καταβάλλεται προσπάθεια να διερευνηθεί ένα μεγάλο μέρος παραγόντων που ίσως δεν το έχουμε όλοι αντιληφθεί σε τόσο μεγάλο βαθμό και διάσταση επηρεάζουν τη συμπεριφορά των ατόμων στη λειτουργία τους ως καταναλωτών.

Με βάση και τις υπόλοιπες σπουδές μου σε άλλους επιστημονικούς κλάδους ήθελα να αναδείξω κυρίως την πλευρά διάφορων παραγόντων οι οποίοι μπορεί να μην έχουν αναλυθεί σε μεγάλο βαθμό.

Η εργασία αυτή χωρίζεται σε τέσσερα κύρια κεφάλαια εκτός του εισαγωγικού όπου στο πρώτο κεφάλαιο περιλαμβάνονται οι οικονομικοί παράγοντες, ο ρόλος του μάρκετινγκ και η κοινωνία του καταναλωτισμού σε σχέση με την επίδραση τους στη συμπεριφορά του καταναλωτή, στο δεύτερο κεφάλαιο αναφέρονται διάφοροι ιστορικοί, πολιτικοί και ιδεολογικοί παράγοντες που συνέβαλλαν στα μέγιστα στην διαμόρφωση και στις μεγάλες και κοσμοϊστορικές αλλαγές που επιτεύχθηκαν στον κόσμο μας και φυσικά με άμεση επιδραση και στο τρόπο λειτουργίας των ανθρώπων ως καταναλωτών. Στο τρίτο κεφάλαιο αναφερόμαστε στον παράγοντα της Ευρωπαϊκής Ένωσης που συγκεκριμένα για εμάς τους Έλληνες αποτέλεσε σημαντικό παράγοντα για τη διαμόρφωση του οικονομικού μας περιβάλλοντος και τέλος το τέταρτο κεφάλαιο στο οποίο αναφορά γίνεται στα κυριότερα θρησκευόμενα, τα οποία εξυπακούεται ότι απο την εμφάνιση τους αποτέλεσαν φορείς καταλυτικής σημασίας στη διαμόρφωση της κοινωνίας και της λειτουργίας τους καθώς και της προσωπικότητας των ανθρώπων και της δράσης τους και ως καταναλωτών.

ABSTRACT

With this scientific project, make a special effort to investigated a large part of the factors, that perhaps who affect people's behavior in their function as consumption.

Based on the rest of my studies in other disciplines I wanted to highlight mainly the side of various factors that may not have been analyzed to a large extent.

This scientific project is dividing into four main chapters, except the chapter of introduction.

First chapter includes the financial factors, the part of marketing and the society of consumerism, in comparison with their effect at the attitude of the consumer.

Second chapter contains many historical, political and ideological causes, that contributed the most into the configuration and all major changes of the world that were made into our world and of course with direct effect ion in the way that people react as consumers.

Third chapter is about the European Union, which especially for us in Greece, constituted the most important role of the configuration of our economic environment.

Fourth chapter at last contains a report into the most important and known religions, which since the time they exist, hand a very important part into the configuration of the society and also effected the personality of people and their action as consumers.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Περίληψη.....	02
Εισαγωγή.....	06
Κεφάλαιο 1 ^ο ..Οικονομικοί Παράγοντες που Επηρεάζουν τη Συμπεριφοράς του Καταναλωτή & ο Ρόλος του Μάρκετινγκ.....	08
Παράγραφος 1.1 .. Εισαγωγή.....	08
Παράγραφος 1.2 Αναφορά σε Οικονομικούς Παράγοντες.....	10
Παράγραφος 1.3 Η Επίδραση του Πληθωρισμού.....	12
Παράγραφος 1.4 Η Τάση για Κατανάλωση.....	13
Παράγραφος 1.5 Ο Κρατικός Προυπολογισμός.....	14
Παράγραφος 1.6 Ο Ρόλος του Μάρκετινγκ στη Διαμόρφωση της Συμπεριφοράς του Καταναλωτή.....	14
Παράγραφος 1.7 Επίλογος.....	17
Κεφάλαιο 2 ^ο Ιστορικοί – Πολιτικοί – Ιδεολογικοί Παράγοντες που επηρεάζουν τη Συμπεριφορά του Καταναλωτή.....	18
Παραγραφος 2.1 Εισαγωγή.....	18
Παράγραφος 2.2 Η Περίοδος απο το τέλος του 15 ^{ου} αιώνα έως και του 18 ^{ου} αιώνα.....	18
Παράγραφος 2.3 Ο Ευρωπαϊκός Κόσμος μετά το Κίνημα του Δαφωτισμού.....	25
Παράγραφος 2.4 Η Εποχή του Ναπολέοντα Βοναπάρτη και ο ρόλος του.....	27
Παράγραφος 2.5 Η Διάσταση της Συμβολής του Σύγχρονου Κόσμου στις Απαρχές του.....	30
Παράγραφος 2.6 Οι Δύο Παγκόσμιοι Πόλεμοι και τα αποτελέσματα τους.....	31
Παράγραφος 2.7 Το Σχέδιο Μάρσαλ.....	37
Παράγραφος 2.8 Η Κομμουνιστική Ιδεολογία και η εφαρμογή της ως παράγοντας καθορισμού της συμπεριφοράς του καταναλωτή.....	38
Παράγραφος 2.9 Ο Κλασσικός Φιλελευθερισμός και σύγχρονος Νεο Φιλελευθερισμός.....	40
Παράγραφος 2.10 Ο Φασισμός.....	41
Παράγραφος 2.11 Ο Φεμινισμός.....	43

Παράγραφος 2.12 Οι απόψεις του Max Weber.....	43
2.13 Η Μεταπολεμική Ελλάδα ως χαρακτηριστικό παράδειγμα στη διαμόρφωση της συμπεριφοράς του καταναλωτή.....	45
2.14 Επίλογος.....	47
Κεφάλαιο 3 ^ο Ο Ρόλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης στη διαμόρφωση και το καθορισμό της συμπεριφοράς του Καταναλωτή.....	48
Παράγραφος 3.1 Εισαγωγή.....	48
Παράγραφος 3.2 Η Κοινή Εμπορική Πολιτική της Ε.Ε.....	50
Παράγραφος 3.3 Ο Ρόλος της διαρθρωτικής πολιτικής της Ε.Ε.....	54
Παράγραφος 3.4 Η συνδρομή της κοινωνικής πολιτικής της Ε.Ε.....	54
Παράγραφος 3.5 Η συμβολή της Κοινής Αγροτικής Πολιτικής της Ένωσης.....	56
Παράγραφος 3.6 Η Ευρωπαϊκή Νομισματική και Οικονομική Ολοκλήρωση και η επίδραση της.....	58
Παράγραφος 3.7 Επίλογος.....	59
Κεφάλαιο 4 ^ο Οι θρησκευτικοί παράγοντες στην επίδραση της συμπεριφοράς του καταναλωτή.....	60
Παράγραφος 4.1 Εισαγωγή.....	60
Παράγραφος 4.2 Ο Χριστιανισμός.....	62
Παράγραφος 4.3 Το Ισλάμ.....	70
Παράγραφος 4.4 Ινδουισμός.....	76
Παράγραφος 4.5 Βουδισμός.....	79
Παράγραφος 4.6 Επίλογος.....	81
Συμπεράσματα.....	83
Βιβλιογραφία.....	85
Παράρτημα πινάκων & διαγραμμάτων σε σχέση με την κατανάλωση.....	88

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

‘Δεν είναι δική μου γνώμη, αλλά γνωμικό των σοφών, πως
δεν υπάρχει τίποτα δυνατότερο από την ανάγκη’.

ΕΥΡΥΠΙΔΗΣ

Αν και είμαι αντίθετος ως προς τις αυθεντίες και την αποδοχή των αποφθεγμάτων και πορισμάτων τους άκριτα, άβουλα και δίχως επεξεργασία, καθώς και τη χρησιμοποίηση τους ως πανάκια στην επίλυση των διαφόρων θεμάτων, όπως έπραταν τον μεσαιώνα, θα πρέπει όμως να αποδεχθώ, ότι είναι της αρεσκείας μου να χρησιμοποιώ στις διάφορες εργασίες μου, αποφθέγματα απο μεγάλους φιλοσόφους, επιστήμονες και στοχαστές, διότι πάντα η παράθεση και μιας άλλης γνώμης εκτός από τη δική μου και φυσικά μιας γνώμης ενός αναγνωρισμένου και σημαντικού προσώπου, που το κύρος του και η προσφορά του στην ανθρωπότητα, συμβάλλει να είναι πειστικότερη η επιχειρηματολογία σου.

Η δύναμη λοιπόν της ανάγκης για τον άνθρωπο το καθιστά ως ένα παράγοντα εύπλαστο στην πρόκληση της κάλυψης διαφόρων αναγκών που προκύπτουν απο διάφορους παράγοντες.

Στο πέρασμα των χρόνων απο τη γέννηση του κόσμου μας και τη δημιουργία του, παρατηρούνται πλήθος αλλαγών, μετεξελίξεων, προόδου, αρνητικών και καταστροφικών καταστάσεων. Παράλληλα έχουμε πολλαπλούς μετασχηματισμούς, ιστορικά γεγονότα και νοητική και πνευματική ανάπτυξη αλλά και διάφορες θεωρίες και επιστημονικά επιτεύγματα που συντέλεσαν αποφασιστικά στη διαμόρφωση του κόσμου μας.

Ο άνθρωπος αποτελεί ένα αρκετά πολύπλοκο όν με πολλά ιδιαίτερα χαρακτηριστικά γνωρίσματα και άπειρες διανοητικές ικανότητες. Κάθε μέρα που περνάει σε αυτό τον κόσμο έρχεται αντιμέτωπος με την εικόνα του και λαμβάνει άπειρα μηνύματα και ερεθίσματα και τα επεξεργάζεται.

Ο πολιτισμός που εξελίσσεται αποτελεί μια κορυφαία στιγμή του ανθρώπινου είδους και συμβάλλει στα μέγιστα στη διαμόρφωση του ανθρώπου και πώς αυτός λειτουργεί, παράλληλα με τα διάφορα ιστορικά δεδομένα, τις κοσμοθεωρίες και την εμφάνιση των διαφόρων ιδεολογιών και τη δημιουργία θρησκειών είτε εξ αποκαλύψεως είτε απο διάφορους εγκόσμιους ιδρυτές.

Η καταναλωτική κοινωνία και φυσικά η κατανάλωση αγαθών αποτελεί φαινόμενο που υφίσταται από την εμφάνιση του ανθρώπου στη γή και αποτελεί οικουμενικό φαινόμενο.

Ο καταναλωτισμός ως φαινόμενο αποδίδεται με μια ιδιαίτερη διάσταση στις σύγχρονες κοινωνίες και αποτελεί ελκυστικό πεδίο έρευνας και μελέτης για διάφορες επιστημές του σήμερα κοινωνιολογικές, οικονομικές, θεολογικές, ψυχολογικές, φιλοσοφικές, ανθρωπολογικές κλ.π.

Ο καταναλωτισμός πλέον δεν αποτελεί μια τάση για κάλυψη των απαραίτητων αναγκών αλλά πλέον λαμβάνει μορφή συστηματοποιημένης τάσης που σε ορισμένες φορές δύναται να λάβει και διαστάσεις μανίας και σχετίζεται άμεσα με την αναπτυξη και την μορφή που έχουν αποκτήσει σήμερα οι σύγχρονες αστικές κοινωνίες.¹

Ο όρος που έχουν αποδώσει οι διάφοροι θεωρητικοί της Καταναλωτικής Κοινωνίας νοηματοδοτεί κάθε σύγχρονη κοινωνία η οποία έχει αναπτύξει μια διαρκή καταναλωτική επιθυμία, η οποία ξεπερνάει την ικανοποίηση των βιοτικών αναγκών. Η ύπαρξη αυτή της καταναλωτικής κοινωνίας θα αποτελέσει το κύριο αντικείμενο μελέτης της παρούσας εργασίας και θα προσπαθήσει να δώσει μια εικόνα κατα πόσο διάφορα θέματα επηρεάζουν τη συμπεριφορά του ατόμου αλλά και μεγάλων κοινωνικών συνόλων στη συμπεριφορά τους ως καταναλωτών.

Η εποχή της Νεωτερικότητας αποτελεί επίσης έναν από τους σημαντικότερους παράγοντες για τη διαμόρφωση των σύγχρονων κοινωνιών με τη ραγδαία οικονομική και κοινωνική ανάπτυξη που παρατηρήθηκε μετά την κατάρρευση της φεουδαρχίας με κύριο μοχλό ανάπτυξης την εκβιομηχάνιση του 19^{ου} αιώνα και όλες τις νέες ιδέες που αναδείχτηκαν και έφεραν ρηξικέλευτες τομές, αλλαγές και μετασχηματισμούς στις μέχρι τότε παραδοσιακές κοινωνίες και φυσικά στο κάθε άτομο ως οντότητα.

¹ Τσιρώνης Χ., *Καταναλωτισμός στη Σύγχρονη Κοινωνική Θεωρία*, 2013, εκδόσεις Μπαρμπουνάκη, σελ. 17 – 18.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1^ο
ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟΙ ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ
ΠΟΥ ΕΠΗΡΕΑΖΟΥΝ ΤΗΝ ΚΑΤΑΝΑΛΩΤΙΚΗ ΣΥΜΠΕΡΙΦΟΡΑ
&
Ο ΡΟΛΟΣ ΤΟΥ ΜΑΡΚΕΤΙΝΓΚ

ΠΑΡΑΓΡΑΦΟΣ 1.1

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Οι όροι οικονομικής λειτουργίας και ανάπτυξης μιας κοινωνίας αποτελούν πρωτεύοντα παράγοντα για το πώς αυτή θα λειτουργεί και θα εξελιχθεί. Τα οικονομικά δεδομένα επηρεάζουν όλες τις διαστάσεις μιας κοινωνίας και είναι ικανά να αναβαθμίσουν μια κοινωνία ή να την αποστεώσουν και να τη συνθλίψουν.

Στα σύγχρονα κράτη η επιλογή του οικονομικού συστήματος που θα επιλέξουν να εφαρμόσουν είναι περιορισμένη λόγω της δυναμικής που έχει αναπτύξει το καπιταλιστικό μοντέλο και η σχεδόν απόλυτη κυριαρχία του οικονομικού συστήματος του καπιταλισμού που επήλθε μετά και την πτώση του υπαρκτού σοσιαλισμού στις αρχές τις δεκαετίας του '90. Όπως έλεγε τότε ο Φουκουγιάμα πραγματοποιήθηκε το τέλος της ιστορίας με το γεγονός αυτό.

Στο σήμερα λοιπόν είναι δύσκολο ένα κράτος να υιοθετήσει ένα οικονομικό σύστημα πέρα απο αυτό του καπιταλισμού, λόγω και της στενής σχέσης και αλληλοεπίδρασης των διαφόρων οικονομιών σε όλο το κόσμο και οι μόνες εστίες διαφοροποίησης που όμως τείνουν να ενστερνίζονται ως ένα μέρος καπιταλιστικές οικονομικές πρακτικές αποτελούν η Κίνα και η Κούβα.

Στο σύγχρονο παγκοσμιοποιημένο οικονομικό χώρο όπως αυτός άρχισε να διαμορφώνεται μετά το τέλος του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου, αποτελεί πλέον γεγονός ότι διάφορα οικονομικά δεδομένα σε μια οικονομία και ιδιαιτέρως εάν αυτή προέρχεται απο ένα μεγάλο κράτος με τεράστιες δραστηριότητες, άμεσα επηρεάζει και το σύνολο του παγκόσμιου συστήματος.

Ο καπιταλισμός και για τους πλέον ένθερμους θιασώτες του δημιουργεί καταστάσεις αδικίας ως προς τη διανομή του εισοδήματος στα μέλη μιας κοινωνίας. Ταυτόχρονα ο καπιταλισμός χαρακτηρίζεται απο τις κυκλικές διακυμάνσεις στις οποίες διέρχεται σε όλη την

πορεία του και λαμβάνουν χώρα σε χρονικά διαστήματα που δεν διαθέτουν σταθερότητα ως προς την εμφάνιση τους. Δεν διαθέτουν δηλαδή περιοδικότητα ή κανονικότητα. Η διάρκεια και η ένταση των φαινομένων ταυτόχρονα διαφοροποιούνται και δεν επηρεάζουν στον ίδιο βαθμό την οικονομία, όποτε αυτά τα φαινόμενα εμφανίζονται. Οι πρωτοβουλίες του κράτους για τη διαχείριση και μόχλευση της οικονομίας είναι αυτές που θα καθορίσουν τους ρυθμούς της οικονομίας καθώς και την πρόβλεψη και αντιμετώπιση των εγγενών παθογενειών του καπιταλισμού για την σταθερότητα της οικονομίας, της δικαιότερης διανομής του εισοδήματος, της άμβλυνσης των προβλημάτων και τη δυνατότητα της όσο ανώδυνης επίδρασης στην οικονομία και την κοινωνία των διαφόρων οικονομικών κρίσεων που προκύπτουν.²

Το κράτος έχει στη διάθεση του εάν δεν ανήκει όπως η Ελλάδα σε ένα ενιαίο νομισματικό και πιστωτικό σύστημα όπως η Οικονομική Νομισματική Ένωση, να διαμορφώσει ελεύθερα την ενίσχυση που θέλει να προσδώσει στην οικονομία και συγκεκριμένα σε ποιούς τομείς κάθε φορά, ή να περιορίσει κάποιες δραστηριότητες, με το να ενθαρρύνει ή αποθαρρύνει μέσω μέτρων πιστωτικής πολιτικής τις χορηγήσεις για δάνεια εξαγωγών, εισαγωγών και καταναλωτικών και μέσω της νομισματικής της πολιτικής να ενισχύει τις εξαγωγές και διάφορες άλλες δραστηριότητες με τον καθορισμό της αξίας του νομίσματος.

Το Μάρκετινγκ με τη σειρά του αποτελεί μια απο τις δημοφιλέστερες έννοιες στο σύγχρονο επιχειρηματικό κόσμο, καθημερινά διαπιστώνουμε όλο και περισσότερο την αναγκαιότητα και χρησιμότητα του σε φορείς και πλέον των επιχειρήσεων. Θεωρείτε ότι αποτελεί ένα εργαλείο το οποίο είναι σε θέση εάν χρησιμοποιηθεί ανάλογα και να βοηθήσει σε μεγάλο βαθμό στην επίτευξη των στόχων των μονάδων που το εφαρμόζουν. Θα μπορούσαμε να πούμε ότι το Μάρκετινγκ μπορεί να εφαρμοστεί απο μεγάλες πολυεθνικές ως μικρομεσαίες επιχειρήσεις το κράτος για διάφορες υποθέσεις του, τις υπηρεσίες, τους αγρότες, έως και τα ίδια τα άτομα για τη ζωή τους σε μια γενικευμένη και θεωρητική και αφηρημένη έννοια, αλλά και πρακτική.

Ο ορισμός του Μάρκετινγκ δεν είναι τόσο εύκολο να αποδοθεί σε πληρότητα, διότι περιλαμβάνει μεγάλο εύρος επιδιώξεων και αρκετοί του αποδίδουν διαφορετικές στοχεύσεις που άλλες μπορεί να ισχύουν, άλλες να είναι αρκούντως υπερβολικές και άλλες να μην υφίστανται.

Το Βρετανικό Ινστιτούτο Μάρκετινγκ δίδει τον κάτωθι ορισμό:

‘Μάρκετινγκ είναι η διαδικασία της διοίκησης με την οποία εντοπίζονται, προβλέπονται και ικανοποιούνται οι ανάγκες του καταναλωτή με κάποιο κέρδος για την επιχείρηση’.³

Ο Philip Kotler, διακεκριμένος καθηγητής Διεθνούς Μάρκετινγκ και απο αρκετούς ως ένας απο τους «πατέρες» και διαμορφωτές του σύγχρονου μάρκετινγκ επισημαίνει ότι μία απο τις μεγαλύτερες συνεισφορές του σύγχρονου μάρκετινγκ υπήρξε η βοήθεια που αυτό παρείχε στις εταιρείες να εστιάσουν πλέον και να αποδώσουν τη δέουσα σημασία στην αλλαγή της πολιτικής τους απο προϊόντο – κεντρική σε αγορα – κεντρική και πελατο – κεντρική.⁴

² Begg D., ‘Εισαγωγή στην Οικονομική’, τομ. Β, μτφρ. Πανταζίδης Στ. – Σακκά Ανδρ., 2006, εκδόσεις Κριτική, σελ. 334. (στο εξής Begg D., ‘Εισαγωγή στην Οικονομική’).

³ Πετρώφ Γ., Τζωρτζάκης Κ., Τζωρτζάκη Αλ., ‘Μάρκετινγκ – Μάνατζμεντ – Η Ελληνική Προσέγγιση’, 2001, εκδόσεις Rosili, σελ. 42. (στο εξής Πετρώφ Γ. ‘Μάρκετινγκ Μάνατζμεντ’).

⁴ Kotler P., ‘Ο Κοτλερ για το Μάρκετινγκ – Πώς Να δημιουργήσετε Να Κερδίσετε & Να Κυριαρχήσετε στην Αγορά’, σελ. Xii. (στο εξής ο Κοτλέρ για το Μάρκετινγκ).

Η κατανάλωση από την πλευρά της Κοινωνικής Θεωρίας αποτελεί απόρρεια του Πολιτισμικού χαρακτήρα της κάθε κοινωνίας και δεν ταυτίζεται με τον καταναλωτισμό.⁵

Ο καταναλωτισμός αποτελεί ένα φαινόμενο που συνδέεται άρρηκτα με την τάση και επιθυμία του ανθρώπου να προβαίνει σε κατανάλωση αγαθών πολύ περισσότερων από αυτά που του είναι απαραίτητα, διότι μέσω αυτής της πρακτικής προσπαθεί να καλύψει το έλλειμμα ικανοποίησης σε άλλες πτυχές της ζωής και να επιτύχει μια ευφορία και ικανοποίηση. Παράλληλα μέσω της κοινωνικής δράσης προσπαθεί να προσδώσει συγκεκριμένες νοηματοδοτήσεις για τον ίδιο. Ο συμπεριφορισμός αυτός των ατόμων μπορεί να ερμηνευθεί ως προϊόν των συνθηκών που δημιούργησε η νεωτερικότητα. Η νεωτερικότητα ως εποχή και με τις αλλαγές που επήλθαν σε διάφορους τομείς, μεταμόρφωσε τον κόσμο και τον οδήγησε στην σημερινή λειτουργία, από το μέχρι τότε παραδοσιακό τρόπο δράσης, λειτουργίας και σκέψης οι οποίες οδήγησαν φυσικά σε νέες μορφές καταναλωτισμού.⁶

Στα κεφάλαια που θα ακολουθήσουν θα γίνει προσπάθεια να παρουσιάσουμε κατα πόσο οι οικονομικοί παράγοντες και το μάρκετινγκ συμβάλλουν στη διαμόρφωση της συμπεριφοράς του καταναλωτή, καθώς και τις διάφορες θεωρίες περί κατανάλωσης και καταναλωτισμού.

ΠΑΡΑΓΡΑΦΟΣ 1.2 ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟΙ ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ ΠΟΥ ΕΠΗΡΕΑΖΟΥΝ ΤΗ ΣΥΜΠΕΡΙΦΟΡΑ ΤΟΥ ΚΑΤΑΝΑΛΩΤΗ.

Ο πρώτος παράγοντας που μπορούμε να εξετάσουμε, ο οποίος με τα μέσα που διαθέτει σε μια οικονομία δύναται να επηρεάσει τη συμπεριφορά του καταναλωτή αποτελεί η Κεντρική Τράπεζα κάθε χώρας ή σε οικονομίες όπως της Ελλάδος που συμμετέχουν σε οικονομική ένωση, η Κεντρική Τράπεζα της Ένωσης δηλαδή στην περίπτωση μας η Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα.

Η Κεντρική Τράπεζα αποτελεί μια ιδιαίτερη μορφή τράπεζας. Δεν συμπεριλαμβάνεται στις Εμπορικές Τράπεζες που ασκούν όλες τις τραπεζικές εργασίες μέσα σε μια οικονομία. Η Κεντρική Τράπεζα, αποτελεί την τράπεζα η οποία εποπτεύει, ελέγχει και παρεμβαίνει στις Εμπορικές Τράπεζες και παρεμβαίνει σε ζητήματα που προκύπτουν σε σχέση με τις τράπεζες αυτές όταν αυτό θεωρείται αναγκαίο.

Η Κεντρική Τράπεζα θεωρείται η τράπεζα του Κράτους, αν και σήμερα αυτός ο όρος δεν είναι ορθός και ακριβής. Η Κεντρική Τράπεζα, φυσικά αποτελεί ένα εργαλείο δια μέσου του οποίου, η κυβέρνηση, ασκεί τη νομισματική και πιστωτική πολιτική της, ενώ ταυτόχρονα είναι η τράπεζα που εκδίδει το χρήμα και άρα θα μπορούσαμε να δηλώσουμε ότι δεν υπάρχει κίνδυνος

⁵ Τσιρώνης Χρ., 'Ο Καταναλωτισμός στη Σύγχρονη Κοινωνική Θεωρία – Τομές στο Έργο του Z. BAUMAN', 2013, εκδόσεις Μπαρμουνάκη, Θεσσαλονίκη, σελ. 29 – 30. (στο εξής Τσιρώνης Χρ., 'Ο Καταναλωτισμός στη Σύγχρονη Κοινωνική Θεωρία').

⁶ Τσιρώνης Χρ., 'Ο Καταναλωτισμός στη Σύγχρονη Κοινωνική Θεωρία', σελ. 31.

να πτωχεύσει ποτέ. Η τράπεζα αυτή είναι και η τράπεζα των τραπεζών και έχει την ιδιότητα του δανειστή της έσχατης ανάγκης για τις τράπεζες, αλλά και για το ίδιο το κράτος.

Μέσω της αγοράς ή πώλησης τίτλων του Δημοσίου μπορεί να διευκολύνει το κράτος με τις υποχρεώσεις του και να επηρεάσει τη νομισματική βάση.

Τα κύρια εργαλεία που χρησιμοποιεί και έχουν την δυνατότητα να επηρεάσουν τη συμπεριφορά του καταναλωτή και να επηρεάσει το πολλαπλασιαστική χρηματός, είναι η επιβολή διατήρησης απο τις εμπορικές τράπεζες υποχρεωτικών διαθεσίμων, το προεξοφλητικό επιτόκιο καθώς και ο καθορισμός των επιτοκίων των διαφόρων ειδών δανεισμού.

Η άσκηση της νομισματικής και πιστωτικής πολιτικής, ως κύριο σκοπό έχει την προώθηση και ανάπτυξη της οικονομίας, μέσω της μεταβολής του όγκου των χρηματικών κεφαλαίων μέσω των δανείων που χορηγούν οι εμπορικές τράπεζες καθώς και να δώσει την κατεύθυνση που θα πρέπει να λάβουν τα δάνεια αυτά.

Τα υποχρεωτικά διαθέσιμα που πρέπει να διατηρούν οι εμπορικές τράπεζες, έχουν ως κύριο σκοπό την προστασία του κοινού και της ομαλής λειτουργίας της οικονομίας. Παράλληλα όμως μέσω της μεταβολής του ποσοστού των διαθεσίμων που διατηρούν οι εμπορικές τράπεζες, η Κεντρική Τράπεζα μεταβάλλει και την ποσότητα του χρήματος που μπορούν να διαθέσουν οι εμπορικές τράπεζες στην οικονομία. Εάν π.χ. οι εμπορικές τράπεζες για κάθε κατάθεση εκατό ευρώ είναι υποχρεωμένες να διατηρούν είκοσι πέντε ευρώ ως ρευστά διαθέσιμα μπορούν να χορηγούν σε δάνεια τα υπόλοιπα εβδομήντα πέντε ευρώ. Εάν η Κεντρική Τράπεζα αυξήσει το ποσό αυτό σε τριάντα ευρώ τότε μπορεί να διαθέτει πλέον σε δάνεια μόνο τα εβδομήντα ευρώ, ενώ εάν μειώσει το ποσό στα είκοσι ευρώ θα μπορεί να διαθέτει ογδόντα ευρώ. Με το τρόπο αυτό η Κεντρική τράπεζα μπορεί να επηρεάσει την ποσότητα του χρήματος που κυκλοφορεί στην οικονομία στην αγορά δηλαδή και άρα να αυξήσει ή να μειώσει ή να αυξήσει τη δυνατότητα των ατόμων και των επιχειρήσεων να αποκτήσουν κεφάλαια για διάφορες δραστηριότητες τους, είτε για επενδύσεις, είτε για κατανάλωση, είτε για στέγαση.

Η Κεντρική Τράπεζα έχει την ευχέρεια να υποδείξει στις εμπορικές τράπεζες τα επιτόκια που θα πρέπει να έχουν για τις χορηγήσεις τους καθώς και στο που θα πρέπει να κατευθυνθούν τα διάφορα δάνεια. Η Κεντρική Τράπεζα μπορεί να παροτρύνει την χορήγηση δανείων σε εξαγωγικές εταιρείες και μείωση των δανείων που χορηγούνται σε εισαγωγικές εταιρείες. Παράλληλα μπορεί να υποδείξει την αύξηση χορηγήσεων δανείων για επενδύσεις και μείωση χορήγησης καταναλωτικών δανείων.

Το επιτόκιο του δανεισμού επίσης αποτελεί προτρεπτικό ή απαγορευτικό παράγοντα για τη ζήτηση απο τις επιχειρήσεις ή τα άτομα δανείων. Η σημαντική αύξηση του επιτοκίου δανείων για καταναλωτικούς σκοπούς αποτρέπει τα άτομα να ζητούν δάνεια για το σκοπό αυτό και άρα να προβαίνουν σε διάφορες αγορές, ενώ η μείωση του επιτοκίου για επενδυτικά δάνεια, ή για απόκτηση πρώτης κατοικίας ενθαρύνει τη ζήτηση για τέτοιου είδους χορηγήσεις και της ενίσχυσης των τομέων που εμπλέκονται με τις δραστηριότητες αυτές.

Ένα μέσο επιπλέον άσκησης νομισματικής και πιστωτικής πολιτικής εκ μέρους της Κεντρικής Τράπεζας, αποτελεί το προεξοφλητικό επιτόκιο.

Στις εμπορικές συναλλαγές αντί χρημάτων, χρησιμοποιούνται και οι λεγόμενες συναλλαγματικές, οι οποίες είναι έγγραφες υποσχέσεις εξόφλησης ενός ποσού σε συγκεκριμένο χρονικό διάστημα για την αγορά π.χ. πρώτων υλών απο μια εταιρεία ή ένα έμπορο. Ο έμπορος που έλαβε τη συναλλαγματική έχει τη δυνατότητα να παραδώσει τη συναλλαγματική αυτή σε μια

εμπορική τράπεζα και να λάβει το ποσό που αναγράφεται στη συναλλαγματική μειωμένο όμως κατά το τόκο των μηνών που αυτή πρέπει να εξοφληθεί. Η εμπορική τράπεζα με τη σειρά έχει τις εξής επιλογές. Η πρώτη είναι να περιμένει τη διέλευση του διαστήματος για την εξόφληση της συναλλαγματικής, ή να προβεί στην αναπροεξόφληση της στην Κεντρική Τράπεζα, ή οποία θα της αποδώσει το ποσό που αναγράφεται στη συναλλαγματική μειωμένο κατά τον τόκο των μηνών που διαρκεί η συναλλαγματική με ένα επιτόκιο το οποίο καθορίζει η Κεντρική Τράπεζα. Η αυξομείωση αυτού του επιτοκίου από την Κεντρική Τράπεζα, μεταβάλλει την αναπροεξόφληση σε ελκυστική ή μη από τις εμπορικές τράπεζες. Η πολιτική του προεξοφλητικού επιτοκίου λοιπόν επηρεάζει την ποσότητα του χρήματος στην αγορά, αφού ανάλογα με την πορεία του επιτοκίου οι εμπορικές τράπεζες οδηγούνται σε αναπροεξόφληση ή όχι, ή δέχονται ή όχι από τους πελάτες τους να προεξοφλούν τις συναλλαγματικές τους ή ακόμα να αυξάνουν και αυτές με τη σειρά τους το επιτόκιο προεξόφλησης και έτσι οι πελάτες τους να μην προβαίνουν σε προεξόφληση σε αυτές.⁷

Η Κεντρική Τράπεζα στην πραγματικότητα δεν είναι σε θέση να ελέγξει και να καθορίσει την προσφορά του χρήματος, διότι είναι πιθανό να εκτραχυνθεί η λειτουργία των εμπορικών τραπεζών σε ατραπούς επιεικός παράτυπους και η οποία δραστηριότητα δεν θα είναι σε θέση να ελέγχεται.

Η Κεντρική Τράπεζα προσδιορίζει το επιτόκιο, το οποίο με τη σειρά του θα καθορίσει τη ζήτηση και την προσφορά του χρήματος. Η αύξηση του επιτοκίου συμβαίνει σε απότερο χρόνο, διότι το επιτόκιο δεν επιδρά άμεσα στην οικονομία και στη μείωση του πλούτου των νοικοκυριών, αφού μεταβάλλει το κόστος του δανεισμού προς τα πάνω, ενώ τα ακριβώς αντίθετα συμβαίνουν στην περίπτωση μείωσης του επιτοκίου. Οι πρακτικές της αύξησης των επιτοκίων συρικνώνουν την καταναλωτική ζήτηση και ως επακόλουθο μετατοπίζουν τη συνάρτηση κατανάλωσης προς τα κάτω. Την ίδια επίδραση θα αντιμετωπίσει και η ζήτηση για επενδύσεις, αφού όπως λέει και ο Begg David στο κεφάλαιο 23 του δεύτερου τόμου του βιβλίου του 'Εισαγωγή στην Οικονομική', τόμος Β, σελ. 144, « Η καταναλωτική ζήτηση αντανάκλα το μακροχρόνιο διαθέσιμο εισόδημα και μια επιθυμία να εξομαλυνθούν οι βραχυχρόνιες διακυμάνσεις της κατανάλωσης. Η αύξηση των επιτοκίων περιορίζει την καταναλωτική ζήτηση επειδή μειώνουν την παρούσα αξία του προσδωκόμενου μελλοντικού εισοδήματος από εργασία».

ΠΑΡΑΓΡΑΦΟΣ 1.3

Η ΕΠΙΔΡΑΣΗ ΤΟΥ ΠΛΗΘΩΡΙΣΜΟΥ

Με τον όρο πληθωρισμό αποδίδουμε την ποσοστιαία αύξηση του επιπέδου των τιμών των προϊόντων.

Ο πληθωρισμός έχει δύο κύριες αιτίες που τον προκαλούν και για αυτό χαρακτηρίζουμε δύο είδη πληθωρισμού τον πληθωρισμό κόστους και τον πληθωρισμό ζήτησης. Ο πληθωρισμός κόστους είναι πληθωρισμός που προκαλείται από την αύξηση του κόστους της παραγωγής των προϊόντων. Ενώ ο πληθωρισμός ζήτησης είναι ο πληθωρισμός που προκαλείται από την αύξηση

⁷ Begg D., 'Εισαγωγή στην Οικονομική', σελ. 143 – 144.

της ζήτησης των καταναλωτών για προϊόντα, η οποία θα προκαλέσει μια αύξηση της τιμής των προϊόντων για να επανακαθοριστεί το σημείο ισοροπίας μεταξύ προσφοράς και ζήτησης.⁸

Ο πληθωρισμός αποτελεί ένα αρκετό επιβαρυντικό παράγοντα για την οικονομία και μάλιστα μετά την δεκαετία του '70 παρατηρήθηκε το φαινόμενο του στασιμοπληθωρισμού, το οποίο φαινόμενο αποτέλεσε σημείο καμπής και ανατροπής όλων των μέχρι τότε δεδομένων αφού μέχρι τότε η ύπαρξη πληθωρισμού δεν συνεπαγόταν αύξηση της ανεργίας. Ενώ μετά από αυτό το σημείο παρατηρούμε τη ταυτόχρονη ύπαρξη υψηλού πληθωρισμού και υψηλής ανεργίας.

Ο πληθωρισμός έχει διττή σημασία για τα άτομα μέσα στην οικονομία προκαλώντας αναταραχές κυλιόμενες στην οικονομία και στους καταναλωτές που επανακαθορίζουν τη συμπεριφορά τους ως προς τη ζήτηση των προϊόντων.

Η λεγόμενη καμπύλη Phillips που διατυπώθηκε από τον οικονομολόγο καθηγητή του London School of Economics μας επιδεικνύει ότι ο υψηλότερος πληθωρισμός συνοδεύεται από χαμηλότερο ποσοστό ανεργίας.

Ο πληθωρισμός είναι σε θέση να επιφέρει μεγάλο πλήγμα στα εισοδήματα των ατόμων και φυσικά επιπτώσεις στη ζήτηση αγαθών εάν δεν έχει καταστεί εφικτό να προβλεφθεί και να ληφθούν τα ανάλογα μέτρα από τα αντανακλαστικά που θα επιδείξουν οι θεσμοί της οικονομίας ως προς την αντιμετώπιση των πληθωριστικών πιέσεων και την πλήρη αναπροσαρμογή της οικονομίας έναντι αυτού.⁹

Με τον πληθωρισμό ουσιαστικά αυξάνεται το γενικό επίπεδο τιμών με κύρια και άμεση συνέπεια τη μείωση των εισοδημάτων και της κατανάλωσης. Έχουμε τη σχέση πραγματικό εισόδημα = ονομαστικό εισόδημα / γενικό επίπεδο των τιμών. Τα κύρια εισοδήματα που πλήτει ο πληθωρισμός είναι τα εισοδήματα που είναι σταθερά καθώς και τα εισοδήματα που αυξάνονται με ρυθμό μικρότερο του ρυθμού του πληθωρισμού. Ταυτόχρονα ο πληθωρισμός μειώνει την αξία των αποταμιεύσεων και κυρίως των μικρών αποταμιευτών οι οποίοι δεν έχουν την ευκαιρία έγκαιρης και ασφαλούς επένδυσης των κεφαλαίων τους. Στην περίπτωση αυτή όμως έχουμε θετικές επιδράσεις για την κατανάλωση, αφού σε περιόδους υψηλού πληθωρισμού δεν συμφέρει τα άτομα η αποταμίευση των χρημάτων τους και έτσι προσφεύγουν στην αγορά διαφόρων αγαθών ως καλύτερη επένδυση. Έχουμε λοιπόν σημαντική άνοδο της κατανάλωσης.¹⁰

ΠΑΡΑΓΡΑΦΟΣ 1.4 Η ΤΑΣΗ ΓΙΑ ΚΑΤΑΝΑΛΩΣΗ

Η προοπτική της κατανάλωσης συνδέεται άμεσα με την τάση του εισοδήματος των καταναλωτών. Φυσικά είναι αρκετοί οι παράγοντες που επηρεάζουν την ροπή και το μέγεθος της κατανάλωσης, αλλά ο κυριότερος είναι το εισόδημα και εξυπακούεται το διαθέσιμο εισόδημα των καταναλωτών.

⁸ Beegg D., 'Εισαγωγή στην Οικονομική', σελ. 196 - 229.

⁹ Beegg D., 'Εισαγωγή στην Οικονομική', σελ. 228.

¹⁰ Λιανός Θεόδωρος – Χρήστου Γεώργιος, 'Πολιτική Οικονομική', 1998, εκδόσεις Οργανισμός Εκδόσεως Διδακτικών Βιβλίων.

Η παραπάνω σχέση εκφράζεται και διατυπώνεται, μέσω της συνάρτησης για κατανάλωση. Η συνάρτηση της κατανάλωσης μας διατυπώνει σε κάθε επίπεδο εισοδήματος το ποσό που είναι διατεθειμένος ο καταναλωτής να καταναλώσει. Όσο το εισόδημα αυξάνεται τόσο αυξάνεται αντίστοιχα και η κατανάλωση. Αντιθέτως όσο το εισόδημα μειώνεται τόσο μειώνεται και η διάθεση για κατανάλωση.¹¹

Η μέση ροπή για κατανάλωση δηλώνεται με τη σχέση : $MPK = C/Y$, όπου C η κατανάλωση και Y το εισόδημα, ενώ η οριακή ροπή για κατανάλωση διατυπώνεται ως ο λόγος της μεταβολής της κατανάλωσης προς τη μεταβολή του εισοδήματος $OPK = \Delta C/\Delta Y$, όπου είναι η μεταβολή της κατανάλωσης δια της μεταβολής του εισοδήματος. Η οριακή ροπή για κατανάλωση είναι πάντοτε μικρότερη της μονάδος και μεγαλύτερη του μηδενός. Γενικώς η μεταβολή της κατανάλωσης είναι μικρότερη του εισοδήματος. Όταν τέλος το εισόδημα αυξάνεται, η κατανάλωση σε αντιστοιχία με το εισόδημα, δηλαδή η μέση ροπή της μειώνεται.¹²

ΠΑΡΑΓΡΑΦΟΣ 1.5 Ο ΚΡΑΤΙΚΟΣ ΠΡΟΥΠΟΛΟΓΙΣΜΟΣ

Η οικονομική πολιτική του κράτους αποτελεί έναν από τους κύριους παράγοντες που επηρεάζουν την κατανάλωση. Ειδικότερα η προοπτική και η επιθυμία σχετικά με την οικονομική πολιτική που θέλει να εφαρμόσει η εκάστοτε κυβέρνηση σε σχέση και με τις οικονομικές συγκυρίες, αποτυπώνεται στην κατάρτιση του προϋπολογισμού του κράτους για κάθε έτος.

Προυπολογισμός καλείται ο λογαριασμός εκείνος που περιλαμβάνει, όλες τις δαπάνες που επιθυμεί το κράτος να πραγματοποιηθούν μέσα σε ένα χρονικό διάστημα, καθώς και τα έσοδα που θέλει να εισπράξει για το ίδιο χρονικό διάστημα που είναι ένα έτος.

Η φιλοσοφία του προϋπολογισμού θα πρέπει να είναι προσαρμοσμένη στο εκάστοτε οικονομικό κλίμα. Ο προϋπολογισμός δεν θα πρέπει ποτέ να είναι άκαμπος και καμία οικονομική λογική δεν επιβάλλει να είναι ισοσκελισμένος. Αλλά ανάλογα τις περιστάσεις θα πρέπει να προσαρμόζεται ώστε να αντιμετωπίζει τα διάφορα οικονομικά φαινόμενα. Σε περιόδους ύφεσης ο προϋπολογισμός θα πρέπει να είναι ελλειμματικός, διότι θα πρέπει να εξισοροπίσει μέσω της αύξησης των δαπάνων του κράτους τη μείωση του Εθνικού Εισοδήματος που παρατηρείται λόγω της υφεσιακής κατάστασης και της αύξησης των φόρων και να αμβλυνθούν όσο δύναται οι επιδράσεις της ύφεσης. Αντίθετα σε περιόδους οικονομικής άνθισης ο προϋπολογισμός επιβάλλεται να είναι πλεονασματικός, ώστε να αποφευχθούν οι έντονες πληθωριστικές τάσεις. Πλεονασματικός προϋπολογισμός είναι ο προϋπολογισμός ο οποίος τα έσοδα του υπερβαίνουν τις δαπάνες του, ενώ αντίστοιχα ελλειμματικός είναι όταν οι δαπάνες υπερβαίνουν τα έσοδα του.

ΠΑΡΑΓΡΑΦΟΣ 1.6

¹¹ Λιανός Θ. – Χρήστου Γ., 'Πολιτική Οικονομία', 1998, Οργανισμός Εκδόσεως Διδακτικών Βιβλίων. (σελ. 213-215.).

¹² Αυτόθι.

Ο ΡΟΛΟΣ ΤΟΥ ΜΑΡΚΕΤΙΝΓΚ ΣΤΗ ΔΙΑΜΟΡΦΩΣΗ ΤΗΣ ΣΥΜΠΕΡΙΦΟΡΑΣ ΤΟΥ ΚΑΤΑΝΑΛΩΤΗ.

Το μάρκετινγκ όπως έχουμε αναφέρει και στην εισαγωγή του κεφαλαίου αποτελεί ένα απο τα κυριότερα σύγχρονα εργαλεία που μπορούν να συμβάλλουν σε μεγάλο βαθμό στην ενίσχυση όλων των μορφών επιχειρήσεων και δραστηριοτήτων, ώστε να μπορέσουν να προωθήσουν με το βέλτιστο τρόπο το προϊόν τους έναντι του καταναλωτικού κοινού. Θα μπορούσαμε να δηλώσουμε ότι αποτελεί επιτακτική ανάγκη η χρησιμοποίηση του και η εφαρμογή του σε κάθε δραστηριότητα, εάν επιθυμούν να ανταπεξέλθουν στον ανταγωνισμό και φυσικά να εξασφαλίσουν μεγαλύτερα κέρδη. Το μάρκετινγκ πλέον πρέπει να υφίσταται όχι μόνο απο τις μεγάλες εταιρίες και τις πολυεθνικές, αλλά και από τις μικρότερες επιχειρήσεις, έως και απο τους αγρότες και τους διάφορους καλλιεργητές της γής.

Η ολοένα και πολυπλοκότερη, σύνθετη και ανταγωνιστική κατάσταση που επικρατεί στον επιχειρηματικό, εμπορικό και γενικότερο οικονομικό χώρο σε παγκόσμιο επίπεδο, καθιστούν αναγκαίες τις προσαρμογές των διαφόρων επιχειρηματιών και άλλων επαγγελματιών και οικονομικών οργανισμών και παραγωγών να ανταποκριθούν στις μεταβολές του περιβάλλοντος στις οποίες ο ρυθμός μεταβολής τους είναι ταχύτατος και φυσικά γρηγορότερος απο τις προσπάθειες των αλλαγών των επιχειρήσεων των διαφόρων κλάδων.

Το μάρκετινγκ έχει αυτόν ακριβώς το ρόλο, δηλαδή ως κύρια ευθύνη του και κύριο έργο του τον εντοπισμό των αλλαγών που παρατηρούνται στο οικονομικό και επιχειρηματικό περιβάλλον. Τις αλλαγές αυτές που μπορούν να προκαλέσουν πανικό και ανατροπές, το μάρκετινγκ, με τις δυνατότητες τους καταβάλει προσπάθεια αναλύοντας αυτές τις αλλαγές και ευρίσκοντας τις κατάλληλες πολιτικές για την αντιμετώπιση αυτών των αλλαγών για να μπορέσει να αντιμετωπίσει όσο δυνατόν γίνεται με το πλέον αποτελεσματικό τρόπο τις δυσμενείς συνέπειες και να προσφέρει μια προοπτική ανάπτυξης στον δραστηριοποιούμενο επιχειρηματία.

Το περιβάλλον που λαμβάνει χώρα το μάρκετινγκ, αποτελείτε απο το μικροπεριβάλλον της επιχείρησης, το δημογραφικό περιβάλλον, το οικονομικό περιβάλλον, το τεχνολογικό, το πολιτικό, το νομικό και τέλος το κοινωνικό και πολιτιστικό περιβάλλον. Στα κεφάλαια που ακολουθούν έχουμε αναφερθεί στους παραπάνω παράγοντες για το πως αυτοί μπορούν να επηρεάσουν την καταναλωτική συμπεριφορά.

Το μικροπεριβάλλον της κάθεμιας από τις επιχειρήσεις αποτελείτε ανάλογα και τη φύση των δραστηριοτήτων αυτής, από το προσωπικό της επιχείρησης, τις φυσικές δυνάμεις (εγκαταστάσεις, μηχανολογικό εξοπλισμό, πρώτες ύλες κλ.π), τις τεχνολογικές δυνάμεις και τις χρηματοδοτικές δυνάμεις.

Το μάρκετινγκ προσπαθεί να διάδει τη ψυχολογική συμπεριφορά του καταναλωτή. Η πρώτη μέριμνα για αυτό είναι να κατανοήσει τα κίνητρα του καταναλωτή και τη λειτουργία τους, ώστε εστιάζοντας σε αυτά να προσπαθήσει να αντιληφθεί την όλη λειτουργία του καταναλωτή και να δράσει ανάλογα για την επίτευξη του στόχου του που είναι η επιλογή απο τον καταναλωτή διάφορων προϊόντων. Ως προς τα κίνητρα υπάρχουν διάφορες θεωρίες. Ας δούμε την ανάλυση της λειτουργίας των κινήτρων για το μάρκετινγκ στο παρακάτω σχέδιο όπως το λάβαμε απο το βιβλίο 'Πετρώφ Γ. - Τζωρτζάκης Κ. – Τζωρτζάκη Αλ., *Μάρκετινγκ Μάνατζμεντ η Ελληνική Προσέγγιση*, εκδόσεις Rosili, σελ. 230.

Στην αρχή υφίσταται μια ανάγκη στον άνθρωπο και αναπτύσει συγκεκριμένη συμπεριφορά συνειδητοποιημένα για την κάλυψη της ανάγκης αυτής. Διάφοροι παράμετροι απο το περιβάλλον θα προσδώσουν στο άτομο τον επιδιωκόμενο σκοπό ώστε να επιτευχθεί τελικά η ικανοποίηση της ανάγκης του ατόμου και στο σημείο αυτό λαμβάνει τέλος η θεωρία των κινήτρων.

Στο στάδιο της επιδίωξης της ικανοποίησης της ανάγκης είναι το πεδίο εκείνο που το μάρκετινγκ, μπορεί να δράσει μέσω διαφόρων μεθόδων για να μεταδώσει στον καταναλωτή το κατάλληλο μήνυμα για να ωθήσει τον καταναλωτή στην ικανοποίηση της ανάγκης του με την επιλογή του προϊόντος που αυτό επιθυμεί.

Το μήνυμα αυτό μπορεί να αποσταλλεί στον καταναλωτή μέσω της διαφήμισης, ή μέσω των καθοδηγητών γνώμης, οι οποίοι αποτελούν για τους καταναλωτές εκείνα τα άτομα τα οποία οι καταναλωτές εμπιστεύονται να τους καθοδηγήσουν για την επιλογή μιας επιχείρησης ή προϊόντος.

Η γνώση της αντίληψης του καταναλωτή αποτελεί μια από τις κυριότερες πληροφορίες που επιθυμεί να διαθέτει το μάρκετινγκ για τη δράση και λειτουργία του.¹³

Το μάρκετινγκ καθορίζει τη βασική πολιτική και στρατηγική του για την επίτευξη του επιθυμιτού αποτελέσματος μέσω της επίτευξης μια σειράς βημάτων και στόχων.

Το μάρκετινγκ λοιπόν ξεκινάει πρώτα με τον καθορισμό της έννοιας της αγοράς και στη συνέχεια της αγοράς στην οποία στοχεύει να προωθήσει το προϊόν. Δεύτερον αναφέρεται στην έννοια της τμηματοποίησης, στα κριτήρια της τμηματοποίησης της αγοράς δηλαδή της συγκεκριμενοποίησης των ιδιαίτερων ανγκών κάθε αγοράς και τη στόχευση της αγοράς με τη μεγαλύτερη ελκυστικότητα, στην επικέντρωση της παρουσίας του προϊόντος στον καταναλωτή και της κατάκτησης της εύνοιας του καταναλωτή για αυτό της αναγκαιότητας του και στη συνέχεια στην πρόβλεψη των πωλήσεων.

Το μάρκετινγκ θα πρέπει να τονίσουμε και να επισημάνουμε στο σημείο αυτό ότι δεν δημιουργεί νέες ανάγκες για τον καταναλωτή, αλλά ως κύρια μέριμνα του έχει την επιδίωξη της σύνδεσης ενός προϊόντος με υπάρχουσες ανάγκες του καταναλωτή, να καθοδηγήσει τους καταναλωτές σε μια ορθότερη απόφαση επιλογής προϊόντος για την κάλυψη μίας ή περισσότερων αναγκών, που ως τώρα την καλύπτει με όχι τόσο ικανοποιητικό τρόπο ή ακατάλληλο και τέλος να προσδώσει ένα σχήμα σε σχέση με μια μη συνειδητοποιημένη ή αφηρημένη υφιστάμενη ανάγκη του καταναλωτή.¹⁴

Στον κάτωθι πίνακα που δανειστήκαμε απο το βιβλίο : Μπαλτάς Γ. – Παπασταθοπούλου Πολ., ‘Συμπεριφορά του Καταναλωτή’, 2013, εκδόσεις Rosili, Αθήνα, σελ. 23, παρουσιάζουμε τη σύνδεση της Συμπεριφοράς του Καταναλωτή με το Μάρκετινγκ.

Συμπεριφορά του Καταναλωτή	Σχετική έννοια του μάρκετινγκ
----------------------------	-------------------------------

¹³ Πετρώφ Γ. ‘Μάρκετινγκ Μάνατζεντ’, σελ. 243.

¹⁴ Μπαλτάς Γ. – Παπασταθοπούλου Πολ., ‘Συμπεριφορά του Καταναλωτή’, 2013, εκδόσεις Rosili, Αθήνα, σελ. 22.

Κριτήρια με τα οποία επιλέγει ο καταναλωτής ένα προϊόν	Τμηματοποίηση και Στόχευση
Προϊοντικά χαρακτηριστικά που επιθυμεί ο καταναλωτής	Στρατηγική προϊόντος
Ευαισθησία καταναλωτή ως προς τη τιμή	Στρατηγική τιμής
Κανάλια διανομής απο τα οποία προμηθεύεται ο καταναλωτής το προϊόν	Στρατηγική διανομής
Μέσα επικοινωνίας απο τα οποία ενημερώνεται ο καταναλωτής	Στρατηγική προώθησης

Το μάρκετινγκ λοιπόν με βάση και όσα έχουμε αναφέρει ως τώρα, ως προσδωκόμενο βέλτιστο αποτέλεσμα της λειτουργίας του θεωρεί να κατορθώσει να πείσει τον καταναλωτή, για ένα προϊόν ότι σχετίζεται με τις αναγκαιότητές του, δεν παρομοιάζεται με άλλα προϊόντα που του καλύπτουν την ίδια ανάγκη, αλλά διαθέτει ένα συγκριτικό πλεονέκτημα απέναντι προς αυτά προς όφελος του καταναλωτή. Όλα αυτά επιτυγχάνονται μέσω της εφαρμογής του 'μίγματος μάρκετινγκ' που περιλαμβάνει τα στάδια που αναφέρθηκαν άνωθεν.¹⁵

ΠΑΡΑΓΡΑΦΟΣ 1.7

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Στα παραπάνω κεφάλαια πιστεύω μπορέσαμε να δώσουμε τα στοιχεία εκείνα τα οποία μας καθιστούν σαφές πρώτον πόσο η οικονομία μπορεί να επηρεάσει τη συμπεριφορά του καταναλωτή, αλλά και με την παράγραφο για το μάρκετινγκ να κατανοήσουμε με τα περιληπτικά και συμπυκνωμένα δεδομένα το ρόλο του μάρκετινγκ ως προς το τι επιδιώκει για ένα προϊόν που μεριμνά για αυτό και σε σχέση με τον καταναλωτή ποια είναι η θέση του, η λειτουργία του και ποια τα προσδωκόμενα αποτελέσματά του, ώστε να τον έλξει προς την κατανάλωση του προϊόντος που έχει περιβάλλει.

¹⁵ Μπαλάς Γ. – Παπασταθοπούλου Πολ., 'Συμπεριφορά του Καταναλωτή', 2013, εκδόσεις Rosili, Αθήνα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2^ο

ΙΣΤΟΡΙΚΟΙ – ΙΔΕΟΛΟΓΙΚΟΙ – ΠΟΛΙΤΙΚΟΙ ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ

ΣΤΟΝ ΚΑΘΟΡΙΣΜΟ ΤΗΣ ΣΥΜΠΕΡΙΦΟΡΑΣ ΤΟΥ ΚΑΤΑΝΑΛΩΤΗ

ΠΑΡΑΓΡΑΦΟΣ 2.1

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Στο πέρασμα του χρόνου απο τη δημιουργία του κόσμου, η πορεία της εξέλιξης του και η διαμόρφωση του σε κάθε στάδιο, αποτελεί αξιομνημόνευτο στοιχείο για πάρα πολλές μελέτες και φυσικά για την παρούσα, διότι ο μετασχηματισμός του κόσμου απο ιστορικά, ιδεολογικά, κοινωνικά και πολιτικά δεδομένα, διαμορφώνει νέες προϋποθέσεις, για τη λειτουργία του κόσμου τη δράση του και τη συμπεριφορά του και πλάθει ένα νέο πλαίσιο μέσα στο οποίο λειτουργεί ο άνθρωπος, αλλά και οι κοινωνίες ως σύνολο.

Στην παρούσα μελέτη θεωρώ εύλογο να παρουσιάσω και να προβάλλω αυτές τις επιδράσεις που άλλαζαν κάθε φορά την πορεία του κόσμου με μια μικρή αναφορά στα αρχαία χρόνια επικεντρώνοντας κυρίως την έρευνα στην νεότερη εποχή η οποία έφερε τις μεγάλες επαναστάσεις σε κοινωνικό, οικονομικό και ιδεολογικό επίπεδο και έθεσε τις απαρχές για το σχηματισμό των σύγχρονων δομών του κόσμου που βιώνουμε σήμερα.

ΠΑΡΑΓΡΑΦΟΣ 2.2

Η ΠΕΡΙΟΔΟΣ ΑΠΟ ΤΟ ΤΕΛΟΣ ΤΟΥ 15^{ΟΥ} έως και του 18^{ΟΥ} Αιώνα.

Τη συγκεκριμένη περίοδο παρατηρούμε την ύπαρξη στην Ευρώπη μιας ευημερίας σημαντικής η οποία όμως δεν προέρχεται μέσω τις μεταβολής και μετάλλαξης των οικονομικών δομών οι οποίες παραμένουν αταλάντευτες συνδεδεμένες μέσα στις αρχαϊκές καλλιεργητικές μεθόδους και γεωργικά εργαλεία. Παρόλαυτα διαπιστώνεται μια άνοδος στις τιμές των προϊόντων, με ταυτόχρονη αύξηση της παραγωγής καθώς και δημογραφική άνοδος, που δημιουργούν τις συνθήκες ώστε να μεταβληθούν οι προτιμήσεις και οι συμπεριφορές των κοινωνιών.¹⁶

Η ευημερία αυτή και ο μετασχηματισμός που παρατηρείται, έχει ως κύρια αίτια του την εισέλευση στην Ευρώπη μεγάλων ποσοτήτων πολύτιμων μεταλλευμάτων τα οποία προήλθαν απο τις χώρες που είχαν ανακαλυφθεί πρόσφατα και αποκαλούνταν Νέος Κόσμος. Τα μεταλλεύματα αυτά βοήθησαν πολύ τα κράτη τα οποία τα ελάμβαναν στην πληρωμή όλων των υποχρεώσεων τους και στην επιχορήγηση νέων δράσεων. Λόγω αυτών των ευνοϊκών οικονομικών μέσων επιτελείται μια σημαντική άνθηση στην γεωργική παραγωγή, στην ανάπτυξη του βιοτεχνικού τομέα στις αστικές περιοχές και ιδιαίτερα στον τομέα της υφαντουργίας, αλλά έχουμε και μια ανάπτυξη των μονάδων εξόρυξης και μεταλλουργίας.¹⁷

Την περίοδο αυτή ουσιαστικά με την ανάδυση ενός νέου κοινωνικού τύπου του επιχειρηματία και της εντέχνως εντατικότερης χρησιμοποίησης των χρηματοδοτικών εργαλείων που προήλθαν απο το μεσαίωνα και που οδηγούν και σε συμφωνίες ανταλλαγής χρήσης αποκλειστικής εκμετάλλευσης γαίων και ορυχείων απο την αριστοκρατία και τους πρίγκηπες γεννιέται ο καπιταλισμός στην Ευρώπη.

Ένας σημαντικός παράγοντας της ευημερίας που παρατηρείται την περίοδο αυτή αποτελεί η πολιτική που εφαρμόζουν τα κράτη και η οποία, ενστερνίζεται ορισμένες ιδέες της εμποροκρατίας που συσχετίζονται με τη νομισματική πολιτική, η οποία περιλαμβάνει τη διατήρηση των πολύτιμων μεταλλευμάτων και νομισμάτων στα όρια της χώρας και την παρεμπόδιση εισαγωγής ξένων νομισμάτων υποδιέστερης αξίας. Επικουρικά προς αυτή την πολιτική εφαρμόζεται ένας τελωνειακός μηχανισμός που θα αποθαρύνει και θα αποτρέπει την αγορά προϊόντων απο ξένες χώρες, για την ανάπτυξη της εγχώριας αγοράς, προσφεύγει στην παραχώρηση μονοπωλείων και δίνει ώθηση στη δημιουργία νέων κλάδων με προστασία απο τον εξωτερικό ανταγωνισμό μέσω των τελωνειακών μηχανισμών και άρα την αύξηση προϊόντων και αγαθών εγχώριων.¹⁸

Το δεύτερο ήμισυ του 18^{ΟΥ} αιώνα παρατηρούμε μια δυναμική στις οικονομίες της Ευρώπης η οποία δυναμική προσφέρει μια εντονότατη ανάπτυξη που με τη σειρά της έχει ως απόρροια μια δημογραφική αύξηση, με παράλληλη μείωση της θνησιμότητας. Η αύξηση του πληθυσμού που προκύπτει ως πλεόνασμα της διαφοράς μεταξύ των γεννήσεων και των θανάτων προκαλεί μια μεγάλη αύξηση της ζήτησης.

Οι αυξημένες διατροφικές ανάγκες του πληθυσμού οδηγούν κυρίως στην Αγγλία σε μια «γεωργική επανάσταση», δηλαδή σε ένα ριζικό μετασχηματισμό των μεθόδων καλλιέργειας, την

¹⁶ Berstein Serge – Milza Pierre, *Ίστορία της Ευρώπης – Από τη Ρωμαϊκή Αυτοκρατορία στα Ευρωπαϊκά Κράτη 5^{ος} – 18^{ος} Αιώνας*, τομ. 1^{ος}, 1997, εκδόσεις Αλεξάνδρεια, σελ.295. (στο εξής Berstein - Milza, *Ευρωπαϊκή Ίστορία*, τομ. 1^{ος}).

¹⁷ Αυτόθι.

¹⁸ Berstein S – Milza P., *Ίστορία της Ευρώπης*, σελ. 300.

εξάλειψη των κοινοτικών μεθόδων εκμετάλλευσης των γεωργικών εκτάσεων και την αντικατάσταση τους από την ατομική ιδιοποίηση των εκτάσεων αυτών.

Στην αύξηση της κατανάλωσης προϊόντων και στην κάλυψη όλων των αναγκών των ανθρώπων στην ενδοχώρα συνδράμουν μια σειρά δράσεων που παρατηρείται στη βορειοδυτική Ευρώπη, που περιλαμβάνουν την αναδιοργάνωση και ανάπτυξη του θαλάσσιου εμπορίου, την ευημερία και εξέλιξη μιας σειράς λιμανιών όπως το Μπρίστολ, το Μπορντώ, τη Νάντη, λόγω του «τριγωνικού εμπορίου» και στη συνέχεια την ανάπτυξη και της ενδοχώρας των περιοχών αυτών χάρη στην εκτέλεση μιας σειράς έργων όπως την κατασκευή διώρυγων και ενός νέου δικτύου βασιλικών οδών, αλλά και στην βέλτιστη διευθέτηση των υδάτινων οδών.

Το σημαντικότερο όμως γεγονός που επηρέασε όσο τίποτα άλλο την οικονομική και γενικότερη μορφή του κόσμου μέχρι εκείνη την εποχή και η επίδρασή της φθάνει μέχρι το σήμερα, υπήρξε η βιομηχανική επανάσταση που εκδηλώθηκε στα μέσα του 18^{ου} αιώνα με αφετηρία την Αγγλία και με μικρή καθυστέρηση στη Γαλλία και στις Κάτω Χώρες.

Η βιομηχανική επανάσταση αποτέλεσε το έναυσμα για μια σειρά σημαντικών μεταρρυθμίσεων και μετασχηματισμών τόσο στον οικονομικό όσο και στον κοινωνικό τομέα. Η εισαγωγή νέων τεχνικών και επινόηση νέων μηχανημάτων παραγωγής ουσιαστικά οδηγεί σε βελτίωση της ποιότητας των προϊόντων και στην αύξηση της παραγωγής τους, αλλά και στη δημιουργία νέων προϊόντων, ενώ η υφαντουργία και η μεταλλουργία αποτελούν τους δύο κυριότερους τομείς που παρατηρείται αύξηση της παραγωγικότητας. Οι μηχανές πλέον αντικαθιστούν σε μεγάλο βαθμό την ανθρώπινη εργασία.

Οι επιδράσεις της βιομηχανικής επανάστασης στην κοινωνική δομή, έχουν ως αποτέλεσμα τη δημιουργία μιας νέας κοινωνικής πραγματικότητας στην οποία η αστική τάξη πλέον διαδραματίζει πρωταγωνιστικό ρόλο και διεκδικεί πλέον μέρος από τη διαχείριση των κοινών και αυξημένο το ρόλο της στην λήψη των αποφάσεων, άλλοτε σε συμπόρευση με την αριστοκρατία όπως στην περίπτωση της Αγγλίας, ενώ σε άλλες περιπτώσεις με την απεμπόλη της και τον παραγκωνισμό της όπως στην Γαλλία.

Η αριστοκρατία παρότι προσπαθεί να ανακόψει την άνοδο της αστικής τάξης και τον περιορισμό της εξουσίας της, διαφαίνεται ότι είναι αδύνατο στην βορειοδυτική Ευρώπη. Οι λαϊκές τάξεις όμως οι οποίες σε μεγάλο βαθμό ανήκουν στον αγροτικό κόσμο, βλέπουν την καταναλωτική τους δυνατότητα να δέχεται πιέσεις επιδείνωσης λόγω της αυξήσεως των τιμών. Η διεύρυνση του οικονομικού χάσματος μεταξύ της βορειοδυτικής Ευρώπης έναντι της υπόλοιπης ηπείρου είναι μια πραγματικότητα, λόγω των ραγδαίων εξελίξεων εκσυγχρονισμού που παρατηρείται στη βορειοδυτική Ευρώπη και στην παραμονή του υπόλοιπου γεωγραφικού χώρου στον αρχαϊκό τρόπο δομών και λειτουργίας στην παραγωγή, στην γενικότερη οικονομία και στην κοινωνία, κατάσταση που προκαλεί κατασταλτικό παράγοντα για τη ζήτηση.¹⁹

Η αγορά σε συνδυασμό με τη δημόσια ζήτηση, αποτελούν παράγοντες καθώς και η παροχή μιας πλειάδας παραγωγικών συντελεστών ορισμένων και νεότευκτων, όπως οι φυσικοί πόροι, η τεχνολογική εξέλιξη, η τεχνογνωσία και οι νέες μορφές οργάνωσης, που έχουν ως αποτέλεσμα, την αύξηση της παραγωγικότητας. Οι νέες ιδέες και οι νέοι άνθρωποι που συμμετέχουν στη διαδικασία της παραγωγής είτε συλλογικά είτε ατομικά, με την αξιοποίηση όλων των σύγχρονων συντελεστών θέτουν τις βάσεις για νέες κατευθύνσεις στην παραγωγή, στο

¹⁹ Berstein S – Milza P., ' Ιστορία της Ευρώπης', σελ. 300.

εμπόριο την αστική ανάπτυξη, στην χρηματοδότηση δράσεων, πράγμα που οδηγεί στην προβολή του ρόλου του επιχειρηματία στην κοινωνία.²⁰

Η ελλάτωση των πολεμικών συγκρούσεων και της σπουδαιότητας τους, στην Ευρώπη, η εξέλιξη της ιατρικής, η άνοδος της θερμοκρασίας και η μείωση των βροχοπτώσεων, η εισαγωγή νέων φυτών και καλλιεργειών από την Αμερική, όπως η καλλιέργεια της πατάτας, όσο και του καλαμποκιού, σημάνουν τον περιορισμό των κακών σοδειών και των βλαπτικών επιβαρυντικών παραγόντων που έπλυταν αυτές, ενώ με τις νέες φυτείες και εσοδείες αντικαθίστανται εσοδείες όπως ο σίτος και συντελούν σε νέες διατροφικές επιλογές τον πληθυσμό καθώς και αλλαγή των διατροφικών μέσων των ζώων σε περιοχές της νότιας Ευρώπης. Οι παραπάνω εξελίξεις οδηγούν στην αύξηση του πληθυσμού σε περιοχές της Ευρώπης με επακόλουθο την αύξηση της ζήτησης για είδη διατροφής και βιομηχανικών προϊόντων, η οποία αύξηση της ζήτησης αποτελεί από μόνη της μοχλό ανάπτυξης των τομέων αυτών.

Η άνοδος και ανάπτυξη του θαλάσσιου εμπορίου αποτελεί συντελεστή και καίριο παράγοντα για την εισαγωγή στην Αγγλία πρώτα και μετά με την προώθηση από μέρους της Αγγλίας σε χώρες της υπόλοιπης Ευρώπης νέων προϊόντων που προέρχονται από τις χώρες τις Αμερικής και της Άπω Ανατολής, όπως ζάχαρη, καφέ, βαμβάκι, καπνό, λουλάκι, τσάι, μεταξωτά, βαμβακερά, πορσελάνες, προκαλώντας τη δημιουργία νέων αγορών προϊόντων και νέων καταναλωτικών συνηθειών για τους Ευρωπαίους, αλλά και για τους ανθρώπους άλλων περιοχών που εισαγάγουν από τις χώρες της Ευρώπης τα προϊόντα μεταποίησης που προκύπτουν από τα αγαθά από τις αποικίες πραγματοποιώντας τεράστια κέρδη και βιομηχανική άνθηση. Τα κέρδη που προκύπτουν από τις παραπάνω δραστηριότητες δίνουν νέα ώθηση στο εμπόριο μέσα στην Ευρώπη και στην πρόσβαση του πληθυσμού ιδιαίτερα της ενδοχώρας σε μια σειρά προϊόντων και αγαθών νέων και υπαρχόντων και σε μεγαλύτερες ποσότητες, λόγω και της ανάπτυξης των δικτύων για την μεταφορά αυτών σε διάφορες περιοχές που πρώτα ήταν απρόσιτες με χαρακτηριστικό παράδειγμα τη Γαλλία που ανέπτυξε ένα σημαντικό δίκτυο έργων με την κατασκευή νέων οδών, γεφυρών, υδάτινων οδών.

Ο Adam Smith ο πατέρας του οικονομικού φιλελευθερισμού, σε ένα από τα έργα του κατέδειξε την επίδραση της οικονομικής προόδου επί των πραγματικών τιμών των μανιφακτουρικών προϊόντων και φυσικά της ζήτησης τους. Ο Σμίθ υποστήριζε ότι η σταδιακή μείωση της πραγματικής τιμής όλων σχεδόν των εμπορευμάτων αποτελεί φυσική συνέπεια της οικονομικής προόδου.

Η οικονομική πρόοδος συνέδραμε στα μέγιστα σε αυτή την μείωση των τιμών διότι χάρη σε αυτήν μειώθηκε η ποσότητα εργασίας που ήταν αναγκαία πρώτα για την παραγωγή των μανιφακτουρικών προϊόντων, ο μηχανολογικός εξοπλισμός αυξήθηκε και εξελίχθηκε, ο καταμερισμός της εργασίας και η επικέντρωση στην εξειδίκευση άρχισαν να λαμβάνουν χώρα και να αποτελούν στοιχεία της βέλτιστης απόδοσης με λιγότερο κόστος. Όλα αυτά συντελούν και στην αύξηση της ζήτησης μιας σειράς προϊόντων τα οποία πλέον οι καταναλωτές δύνονται να τα επιλέξουν λόγω της προσφορότερης τιμής που διαθέτουν αυτά πλέον. Οι κλάδοι στους οποίους παρατηρούνται οι μειώσεις αυτές εντοπίζονται είναι αυτοί οι οποίοι χρησιμοποιούν ως πρώτη ύλη μη ευγενή προϊόντα.²¹

²⁰ Church Roy, 'Η Ευρωπαϊκή Οικονομία 1750 – 1914', συλλογικό έργο, επιμέλεια Aldcroft Derek – Ville Simon, 2005, κεφάλαιο 4^ο, 'Επιχειρηματική Δράση & Διοίκηση Επιχειρήσεων', σελ. 137.

²¹ Smith Adam, 'Έρευνα για τη Φύση και τις Αιτίες των Πλούτων των Εθνών', 2010, σελ. 305.

Η σημαντική πρόοδος που παρατηρήθηκε την περίοδο από το 1780 έως το 1785 με μια μεγάλη αύξηση των καινοτομιών, ευρεσιτεχνιών και νέων τεχνικών μεθόδων παραγωγής, διαδραμάτισε σημαντικό ρόλο στην βιομηχανική επανάσταση στην αύξηση της παραγωγής και στην αύξηση της ζήτησης των προϊόντων. Με βάση τα στοιχεία της εποχής ο αριθμός των κατατεθειμένων διπλώματων ευρεσιτεχνίας για την περίοδο 1771 – 1780 ήταν 297, ενώ το την περίοδο 1790 έως 1800 ανέρχεται σε 653. Η κάθε εφεύρεση που εντάσσεται στην παραγωγή από μόνη της θέτει σε κίνηση την ανάγκη ανακάλυψης μιας νέας εφεύρεσης για να καλύψει το κενό που έχει προκληθεί στο επόμενο στάδιο της παραγωγής από αυτό στο οποίο έχει ενταχθεί μια εφεύρεση. Έχουμε λοιπόν μια αλληλουχία μεταξύ των εφευρέσεων. Οι τομείς των οποίων οι νέες εφευρέσεις απέδωσαν σημαντικά ωφέλη και ουσιαστικά μηχανοποίησαν πλήρως όλα τα στάδια της παραγωγής, είναι η υφαντουργία και η μεταλλουργία. Η εφεύρεση της ατμομηχανής τέλος αποτέλεσε κεφαλαιώδες γεγονός που έφερε τεράστια ωφέλη σε πάρα πολλούς τομείς από την παραγωγή έως τις μεταφορές αφού επίλυε το πρόβλημα της ενέργειας.²²

Οι ανακαλύψεις και εφευρέσεις αυτές θέτουν την βάση για την δημιουργία μιας μεγάλης ποικιλίας μηχανών παραγωγής και φέρνουν ουσιαστικά μια μεγάλη ανατροπή στον ως τότε καθιερωμένο τρόπο παραγωγής που στο μεγαλύτερο μέρος του υπήρξε οικιακός και πλέον η παραγωγή μετατρέπεται σε βιομηχανική συγκεντρώνεται σε συγκεκριμένες περιοχές όπου δημιουργούνται μεγάλοι χώροι συγκέντρωσης των βαρέως τύπου μηχανών που δεν μπορούν να διασπείρονται παντού και έχουμε πλέον την εμφάνιση των πρώτων εργοστασιακών χώρων (factory system), και στη συγκέντρωση στους χώρους αυτούς μεγάλου αριθμού εργατών οι οποίοι εγκαταλείπουν την ύπαιθρο λόγω των περιφράξεων των αγροτικών περιοχών. Η μετεξέλιξη αυτή οδηγεί στην κυριαρχία την οικονομική νέων γεωγραφικών περιοχών κυρίως στην Αγγλία που υπήρξε η μητέρα της βιομηχανικής επανάστασης και έτσι ο γεωργικός νότος της Αγγλίας δίνει την πρωτεία στο βιομηχανικό βορρά.²³

Η βιομηχανική παραγωγή αυξάνει την παραγωγή προϊόντων σε εντυπωσιακά μεγέθη και προσφέρει στους ανθρώπους μια μεγάλη ποικιλία νέων προϊόντων που διατίθενται και στον υπόλοιπο κόσμο από την Αγγλία που πλέον το 19^ο αιώνα θα αποτελεί το «εργαστήριο του κόσμου»²⁴

Οι εξελίξεις αυτές έχουν και άλλες σημαντικές επιδράσεις στο κοινωνικό οικοδόμημα. Ο μεγάλος μετασχηματισμός έγκειται στην εμφάνιση μιας νέας μεγάλης κοινωνικής ομάδας στις χώρες της βορειοδυτικής Ευρώπης και κυρίως στην Αγγλία με πολλές διαφοροποιήσεις μεταξύ της. Η νέα αυτή κοινωνική ομάδα ή τάξη είναι η αποκαλούμενη Αστική. Η αστική τάξη αποτελείτε πλέον από τους μεγαλοεμπόρους και ιδιοκτήτες εμπορικών πλοίων, τους κατόχους των βιομηχανικών μονάδων. Οι χρηματιστές και οι τραπεζίτες, μια κατηγορία από ανώτατους και ανώτερους βασιλικούς αξιωματούχους και κρατικούς λειτουργούς, ελεύθερους επαγγελματίες όπως π.χ. γιατρούς και δικηγόρους καθώς και μια μικροαστική τάξη από εμπόρους και βιοτέχνες που είναι οργανωμένη σε συντεχνίες. Όλες αυτές οι κατηγορίες της νέας αναδύμενης αστικής τάξης χάρη στην οικονομική τους πλέον δύναμη, επιθυμούν διακαώς να αποκτήσουν και μια ανάλογη θέση στην κοινωνική σύνθεση καθώς και στην εξουσία και στη λήψη αποφάσεων πράγμα που έως τότε θεωρούσαν ότι στερούνται από τη βασιλική εξουσία και από την αριστοκρατία η

²² Bersein Serge – Milza Pierre, *Ίστορία της Ευρώπης*, σελ. 445.

²³ Bersein Serge – Milza Pierre, *Ίστορία της Ευρώπης*, σελ. 446.

²⁴ Αυτόθι.

οποία διατηρούσε τα πρωτεία και τα προνόμια της εξουσίας και της κοινωνικής αίγλης μέχρι τότε. Η διεκδίκηση αυτών των προνομίων σε περιπτώσεις όπως στην Αγγλία θα τους φέρει στη συμπίεση με τη βασιλική εξουσία και την αριστοκρατία και στην απόκτηση εξουσίας και πρόσβασης στη λήψη αποφάσεων μέσω της εκλογής τους στην βουλή των κοινοτήτων ενώ σε άλλες χώρες όπως η Γαλλία θα τους οδηγήσει σε σύγκρουση. Σε άλλες χώρες όμως της Ευρώπης η αστική τάξη δεν είναι σε θέση να επηρεάσει την καθεστυκία τάξη, λόγω και των αρκετά μικρότερων οικονομικών πλεονεκτημάτων που διαθέτει σε σχέση με τις χώρες που αναφέραμε και ουσιαστικά παραμένει υπό την εξουσία και σχεδόν τον απόλυτο έλεγχο των πριγκίπων και της αριστοκρατίας. Στη Γερμανία που το παραπάνω φαινόμενο είναι έντονο, το 19^ο αιώνα λόγω της «ποτισμένης» αστικής τάξεως των πόλεων από τις διδαχές της «προτεσταντικής ηθικής» κατά το Μάξ Βέμπερ, μπορούμε να διαβλέψουμε τα πρώτα ψήγματα για την ανάπτυξη ενός γερμανικού καπιταλισμού.

Η κατάσταση όμως πολλών ομάδων ανθρώπων πλήττεται σημαντικά από την οικονομική πρόοδο διότι ο εκσυγχρονισμός της βιομηχανίας επιφέρει τον περιορισμό έως και την εξαφάνιση μιας σειράς επαγγελματιών και βιοτεχνικών ομάδων. Οι άνθρωποι που απάρτιζαν αυτές τις κατηγορίες επαγγελματιών και βιοτεχνών για να επιβιώσουν μετατρέπονται σε εργοστασιακούς εργάτες, οι οποίοι εργάζονται κάτω από σκληρές συνθήκες εργασίας και ελέγχου, με πολύ μικρές αμοιβές λόγω της γυναικίας και παιδικής εργασίας και σε επιπεδό διαβίωσης που χαρακτηρίζεται από εξαθλίωση και πείνα.

Η διαφοροποίηση αυτή πέρα από τις παραπάνω κοινωνικές ομάδες υπάρχει και στο γεωργικό τομέα όπου υπάρχουν τεράστια χάσματα μεταξύ των διαφόρων κατηγοριών αγροτών και τα κοινωνικά συστήματα που επικρατούν στις διάφορες γεωγραφικές περιοχές καθώς και τις αλλαγές που επιφέρουν κοινωνικές μεταβολές λόγω αντρεπτικών κινήσεων όπως η Γαλλική Επανάσταση.

Το χάος των κοινωνικών και οικονομικών συνθηκών αποτυπώνεται και στην ίδια την ήπειρο την ευρωπαϊκή, στην οποία στο βορειοδυτικό της τμήμα θα χαρακτηρίζεται το 19^ο αιώνα ως η Ευρώπη της ατμομηχανής και το νοτιανατολικό τμήμα της που θα χαρακτηρίζεται ως η Ευρώπη του κάρου. Όλα τα παραπάνω, μαζί με την εξάπλωση των ιδεών του Διαφωτισμού και το σκληρό καπιταλισμό και αριστοκρατία, θα αποτελέσουν τα αίτια για την εμφάνιση μεγάλων συγκρούσεων στις κοινωνίες, νέων ιδεολογιών και επαναστατικών ιδεών προκαλώντας στο μέλλον μεγάλες ανατροπές.

Ο Διαφωτισμός ως κίνημα που ξεκίνησε στις αρχές του 18^{ου} αιώνα και διατηρήθηκε και εξελίχθηκε ως τα τέλη του αιώνα αποτέλεσε τεράστιας βαρύτητας κίνημα με παγκόσμια ακτινοβολία και επιδράσεις, οι οποίες τα επιτεύγματα του είναι αισθητά έως σήμερα μεταμορφώνοντας ένα ολοκληρωμένο επί πολλούς αιώνες κατεστημένο σύστημα αντιλήψεων, ιδεών απόψεων και λειτουργιών αρκούσαντος πεπαλαιωμένο, πλήρως κατασταλτικό για κάθε πρόοδο και ανίκανο να προσφέρει στον κόσμο ευημερία και ευδοκία.

Διαφωτισμός λέξη που στην περίπτωση μας σημαίνει τη δια του φωτός άρση του σκοταδισμού που είναι βυθισμένος ο άνθρωπος και στην παροχή του λυκαυγές της γνώσεως σε αυτών και στην απόκτηση πλέον της θερμής εκείνης η οποία θα τον αναζοογονήσει και θα τον επανεκινήσει σε μια νέα πορεία με πίστη στον εαυτό του και στις απεριόριστες δυνατότητες που διαθέτει ο άνθρωπος.

Η πίστη λοιπόν στις απεριόριστες δυνατότητες της ανθρώπινης λογικής, η εγκαθίδρυση του επιστημονικού πνεύματος και η αντικατάσταση των ερευνών από την πρωταρχική στην τελική αιτία με εκείνη των νόμων θέτουν τις βάσεις για μεγάλες ανατροπές. Γεννιέται πλέον η εποχή της αμφισβήτησης η οποία δεν χαρίζεται και θέτει κριτικό πνεύμα απέναντι στις κοινωνικές δομές, στην μοναρχία, στην πολιτική, στην θρησκεία, ακόμα και στην ύπαρξη του έθνους. Τέλος προωθεί έντονα την πίστη στην επιβολή και εφαρμογή του οικονομικού φιλελευθερισμού.

Το κίνημα αυτό βρίσκει και ανταπόκριση σε αρκετές αυλές της κεντρικής και ανατολικής Ευρώπης οι οποίες θα το περιβάλλουν με την ενίσχυση τους για τη διαφύλαξη περισσότερο της εξουσίας τους, διαμορφώνοντας μια «πεφωτισμένη δεσποτεία».

Η αισθητική του κόσμου επίσης αρχίζει να λαμβάνει νέα ενδιαφέροντα υποχωρώντας το ενδιαφέρον για τον κλασικισμό και η αναζήτηση στη λατρεία της φύσης και οικεία προς τη ζωή ενδιαφέροντα και λιγότερο μεγαλοπρεπή και εργονομικά αντικείμενα.

Η επιστημονική άνθηση μέσω των συνεχών ερευνών, της ιδρύσεως πλήθους επιστημονικών ακαδημιών και τεράστιου επιστημονικού συγγραφικού έργου και πειραμάτων σε πολλούς τομείς στην φυσική, στη χημεία, στην αστρονομία, στη πολιτική και των προόδων στην ιατρική φέρνουν μια αναγέννηση στον κόσμο που μαζί με κάποιες τεχνικές ανακαλύψεις ανδιαμορφώνουν πλήρως και την οικονομία.

Οι πολιτικές φιλελεύθερες απόψεις και ιδέες με απαρχή το κίνημα των φυσιοκρατών λαμβάνουν «σάρκα και οστά» και στον οικονομικό τρόπο σκέψης και σε νέες προτάσεις για τη διαχείριση και τη λειτουργία της οικονομίας οι οποίες αποκαλούνται οικονομικός φιλελευθερισμός και εδράζονται σε δύο συγκεκριμένες φράσεις σύνθημα «Laissez faire, laissez aller», (αφήστε τα πράγματα να ακολουθήσουν το δρόμο τους), που αντιπαρατίθετο στο εμποροκρατικό πνεύμα της εποχής και τον αποπνικτικό κρατικό παρεμβατισμό της εποχής εκείνης. Ο πλούτος των κρατών σύμφωνα με τον Άνταμ Σμίθ δεν αντανάκλαται στην ποσότητα των πολύτιμων μεταλλευμάτων που διαθέτει αυτό, αλλά έγγειται στην εργασία και στο επιχειρηματικό πνεύμα.

Οι κοινωνίες και οι άνθρωποι πλέον με την εδραίωση της πίστεως στην λογική τους, την εξασφάλιση των αναπαλλοτρίωτων φυσικών ατομικών δικαιωμάτων τους, και της άρσης των απαρχαιωμένων και άτεγκτων και συγκεντρωτικών καθεστώτων, δεν θα είναι πλέον έρμαιο της κάθε δύναμης που αντιστέκεται στην πρόοδο τους και χάρις και των επιστημονικών και τεχνικών επιτευγμάτων θα επικρατήσει η ευημερία, η ευτυχία και η αφθονία, τις οποίες εγγυόνται και οι νέες οικονομικές θεωρίες και δυνάμεις.²⁵

Το πνεύμα του διαφωτισμού επηρεάζει επίσης έντονα και την καλλιτεχνική διάθεση των ανθρώπων και το τρόπο ζωής τους, αφού πλέον με τη λατρεία της φύσης και του τρόπου της λειτουργίας της, μιας τάσης επιτιδευμένης ευαισθησίας απέναντι στη συνολική πραγματικότητα του κόσμου προκαλή την ανάγκη στους ανθρώπους για επαφή με τη φύση, μέσω της δημιουργίας φυσικών κήπων «αγγλικού τύπου», χωρίς γεωμετρική τάξη σε αυτούς, στην ανέγερση σπιτιών από τους ευγενείς και τους αστούς κοντά στην εξοχή και σε αγροτικές περιοχές και στην απόκτηση καλλιτεχνικών έργων που το αντικείμενο τους έχει σχέση με τη φύση.

Η νέα εποχή φέρνει και νέα καλαισθησία και αναγκαιότητες σε αρκετές κατηγορίες ανθρώπων οι οποίοι πλέον στρέφουν τα νώτα τους απέναντι στην «μεγάλη καλαισθησία» που είχε

²⁵ Berstein S – Milza P., ' Ιστορία της Ευρώπης', σελ. 463.

προωθηθεί και καταστεί κραταιά από το Λουδοβίκο το 14^ο. Πλέον οι ευγενείς, οι αριστοκράτες, οι αρχιερείς και αστοί δεν επηρεάζονται στις προτιμήσεις τους από τις τάσεις του βασιλιά, αλλά πλέον επιλέγουν έργα τα οποία τους προσφέρουν στους ίδιους προσωπική ευχαρίστηση και ευκολία και άνεση. Τα περισσότερά μέγαρα πλέον στολίζονται με έργα των νέων καλλιτεχνών που διαπνέονται από το διαφωτισμό. Οι διάφοροι ιδιώτες πλέον καλλιτέχνες αναπτύσσουν τις δραστηριότητες τους και προβάλλουν τα έργα του μέσω ιδιωτικών εκθέσεων. Παράλληλα αναδεικνύονται και κριτικοί που εκφέρουν την γνώμη τους για τα διάφορα καλλιτεχνικά έργα σύμφωνα με τα κριτήρια που έχουν καθορίσει οι μορφές καλαισθησίας της εποχής.

Στο πνεύμα αυτό παρατηρούμε και την πλήρη αναδιάρθρωση και αναδιοργάνωση των χώρων των οικιών που αποστρέφονται πλέον την μεγαλοπρέπεια και επιλέγουν τη λειτουργικότητα και την εργονομία που θα τους προσφέρει προσαρμογή με βάση της αναγκαιότητες και την παροχή άνεσης και ευκολίας. Τα δωμάτια είναι περισσότερο εξειδικευμένα και μικρότερα, τα έπιπλα προορισμένα να καλύψουν τον ιδιωτικό τρόπο ζωής σε νέους σχεδιασμούς και σε νέα είδη, όπως, τραπεζαρίες, σαλόνια, μπουντουάρ, μπερζέρες, μικρά τραπεζάκια ή σεκρετέρ και τα υπνοδωμάτια διακοσμούνται με ζωγραφισμένες ξύλινες επενδύσεις και έπιπλα με λεπτεπίλεπτες και ευχάριστες καμπύλες.²⁶ Τέλος το μπαρόκ επιστρέφει δυναμικά και επιλέγεται για τη διακόσμηση των εκκλησιών και διαφόρων άλλων κτηρίων και στην αρχιτεκτονική σε περιοχές όπως η Ιταλία, το Τυρόλο, η Αυστρία, η Βοημία, η Σιλεσία, αλλά και στην Αγία Πετρούπολη, ενώ ο ρυθμός ροκοκό εμφανίζεται στη νότια Γερμανία και στην Κεντρική Ευρώπη σε τέτοιο βαθμό που η διακόσμηση να καλύπτει την αρχιτεκτονική.

Μέσα σε αυτό το νέο πλαίσιο που έχει λάβει τεράστιες διαστάσεις επιρροής και μιμιτισμού σε πολλές χώρες της Ευρώπης προερχόμενο κυρίως από την κυρίαρχη πολιτισμικά και πολιτιστικά Γαλλία, αλλά και την παραγωγή νέων ιδεών και τρόπους ζωής, βλέπουμε το σύνολο σχεδόν του ευρωπαϊκού χώρου να μεταμορφώνεται και να εξελίσσεται και αυτό έχει επίδραση στις συνήθειες και τις συμπεριφορές των ανθρώπων οι οποίοι αρχίζουν να διαβλέπουν με άλλη οπτική γωνία τη θέση τους στην κοινωνία, τις δυνατότητες τους, τις προοπτικές εξέλιξης και τις νέες αναγκαιότητες τους και ως καταναλωτές και ως προς την ποσότητα αγαθών και αντικειμένων που επιθυμούν να αποκτήσουν, αλλά και ως προς τη διαφοροποίηση των επιλογών τους.

ΠΑΡΑΓΡΑΦΟΣ 2.3

Ο ΕΥΡΩΠΑΪΚΟΣ ΚΟΣΜΟΣ ΜΕΤΑ ΤΟ ΚΙΝΗΜΑ ΤΟΥ ΔΙΑΦΩΤΙΣΜΟΥ

Η μεγαλύτερη μεταβολή και γεγονός που προκλήθηκε μέσω των αντιλήψεων και ιδεών του Διαφωτισμού, αποτελεί αναμφισβήτητα η Γαλλική Επανάσταση. Η οικονομική κρίση που επικρατούσε το 1789 στη Γαλλία και σε ορισμένες περιπτώσεις έφτανε σε καταστάσεις λιμοκτονίας του πληθυσμού, οδήγησε μέσα σε ελάχιστο χρονικό διάστημα λόγω του «ξεχειλίσματος» της οργής των πολιτών στην πλήρη ανατροπή όλου του παλαιού καθεστώτος που κυριαρχούσε τότε στη Γαλλία και στην εγκαθίδρυση μιας συνταγματικής μοναρχίας, η οποία στη συνέχεια μετά την εκτέλεση του Λουδοβίκου 16^{ου}, τη θέση της μοναρχίας έλαβε ένα διευθυντήριο από πρωτεργάτες της επανάστασης που δημιούργησε σταδιακά την απόλυτη τρομοκρατία στη

²⁶ Berstein S – Milza P., ' Ιστορία της Ευρώπης', σελ. 465.

Γαλλία με εκτέλεσεις μαζικές ατόμων δίχως ουσιαστικές αιτίες με πρόσχημα τη διαφύλαξη της επανάστασης. Θύματα της «τρομοκρατίας», θα αποτελέσουν τέλος και οι ίδιοι οι δημιουργοί της.

Το σημαντικότερο όμως γεγονός της επανάστασης πέρα από την ανατροπή πλήρως όλης της καθεστυκίας τάξης στη Γαλλία ως τότε, ήταν η Διακήρυξη των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και του πολίτη, που προέβαλε νέες αρχές, αξίες, κοινωνικές και εξουσιαστικές σχέσεις καθώς και έθετε νέα νοηματοδότηση στην έννοια της χώρα και της κοινωνίας και του ίδιου του ατόμου σε αυτήν.²⁷

Οι νέες αυτές πεποιθήσεις και αρχές που περιλαμβάνονται στη Διακήρυξη των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και του Πολίτη, έχουν ως εξής, σε πολιτικό επίπεδο η κυριαρχία πλέον ενυπάρχει στο Έθνος και δεν ταυτίζεται με τον μονάρχη. Η όλη αυτή δήλωση του άρθρου 3 της Διακήρυξης, αποτελεί την έναρξη της λειτουργίας του αντιπροσωπευτικού συστήματος στο πολίτευμα της Γαλλίας, όπως αυτή εκφράζεται στο άρθρο 6 και εκφράζει τη ρήση του Ζαν - Ζακ Ρουσό, περί της «γενικής βουλήσεως» ως πηγαίας έκφρασης της διαμόρφωσης των νόμων από το σύνολο του λαού ή δια μέσω των αντιπροσώπων. Στον κοινωνικό τομέα έχουμε τη διατύπωση του αναπαλλοτρίωτου και της διαφύλαξης των δικαιωμάτων του ανθρώπου, όπως της ελευθερίας, της ιδιοκτησίας, της ασφάλειας, της αντίστασης στην καταπίεση, της ισότητας ιδιαίτερα η προστασία της ιδιοκτησίας αποτελούσε ένα από τα κύρια αιτήματα της αστικής τάξης φοβούμενη για ανατροπή με της διάφορες ταραχές του καθεστώτος της ιδιοκτησίας, η οποία πλέον έχει καταστεί «ιερή και απαραβίαστη».

Η κατάργηση πλέον των προνομίων διατρανώνει την ισότητα όλων των ατόμων απέναντι στο νόμο, με ίσα δικαιώματα που για όλους τους ανθρώπους από τη γέννηση τους, έως το θάνατο τους και όλες τις διακρίσεις που υφίσταντο μέχρι εκείνη τη στιγμή, όπως οι θρησκευτικές σε μειονοτικές ομάδες όπως οι προτεστάντες και οι εβραίοι.

Στο όνομα της ελευθερίας λαμβάνονται κάποια μέτρα με νόμο, όπως η κατάργηση των εσωτερικών τελωνείων, τα διόδια και το σύστημα των συντεχνιών, που επέτρεπε στους εργάτες με συλλογικές κινήσεις να επιτύχουν καλύτερα εργασιακό καθεστώς και υψηλότερες αμοιβές. Οι έμμεσοι φόροι καταργούνται με τη λογική ότι είναι οι πλέον άδικοι φόροι διότι επιβαρύνουν το ίδιο τους φτωχούς με τους πλούσιους, αλλά και όσο το εισόδημα αυξάνεται η φορολογία ως ποσοστό επί του εισοδήματος, λαμβάνει την αντίστροφη πορεία μέσω αυτού του είδους τη φορολογία. Αλλαγή όμως συντελείται και σε όλο το υπόλοιπο φορολογικό καθεστώς, αφού οι παλιοί φόροι πλέον καταργούνται και στη θέση του τοποθετούνται τριών ειδών εισφορές, ο φόρος ακίνητης περιουσίας, το φόρο κινητής περιουσίας, ανάλογο με το ενοίκιο και το φόρο επιτηδεύματος που καταβάλλεται από τους εμπόρους και τους βιοτέχνες και τους ελεύθερους επαγγελματίες. Τα τελευταία μέτρα μπορούμε ευκόλως να κατανοήσουμε πόσο διευκολύνουν το εμπόριο, τη διακίνηση των εμπορευμάτων και το μειωμένο τους κόστος για τους καταναλωτές καθώς και τον εξορθολογισμό της φορολογίας που πλέον είναι δικαιότερη. Το κράτος που έχει πλέον δημεύσει την μεγάλη εκκλησιαστική περιουσία και καταργήσει τη φεουδαρχία τη διαθέτει προς πώληση ως εθνικό αγαθό, εξασφαλίζοντας τα απαραίτητα κεφάλαια για την κάλυψη των υποχρεώσεων του.²⁸

²⁷ Berstein S – Milza P., ' Ιστορία της Ευρώπης', σελ. 487.

²⁸ Berstein S – Milza P., ' Ιστορία της Ευρώπης', σελ. 488.

Οι αλλαγές αυτές επηρεάζουν έντονα τη Γαλλική κοινωνία και αναδεικνύουν το πρωταγωνιστικό ρόλο του ανθρώπου σε αυτή, τουλάχιστον σε επίπεδο νομοθετικό. Η δυναμική και η καινοποιός δράση των κινήσεων αυτών που εμπνέονται από το Διαφωτισμό, σύντομα θα εισχωρήσουν βαθεία σε όλη την ήπειρο που θα τη μετασηματίσουν στο επόμενο τέταρτο του αιώνα που ακολουθεί.

ΠΑΡΑΓΡΑΦΟΣ 2.4

Η ΕΠΟΧΗ ΤΟΥ ΝΑΠΟΛΕΟΝΤΟΣ ΒΟΝΑΠΑΡΤΗ ΚΑΙ Ο ΡΟΛΟΣ ΤΟΥ.

Η επανάσταση με την πορεία που είχε λάβει από ένα παρηκμασμένο και εντελώς ανάλγητο και παράλογο Διευθυντήριο, δίνει την ευκαιρία στο στρατηγό Ναπολέον Βοναπάρτη με την ισχύ που είχε αποκτήσει λόγω των επιτυχιών του στα πολεμικά μέτωπα, το ρόλο του στο στρατό και τη συνδρομή μελών του ίδιου του Διευθυντηρίου, να κινηθεί εναντών του Διευθυντηρίου, να το ανατρέψει και να επιβάλλει, ένα κεκαλυμενό πραξικόπημα θέτοντας τέλος σε δέκα χρόνια επανάστασης την 18^η Μπρυμαίρ του έτους οκτώ κατά το επαναστατικό χρονολόγιο, 9 Νοεμβρίου του 1799 με του υπόλοιπου κόσμου.

Με την άνοδο του Ναπολέοντα στην εξουσία ξεκινάει μια νέα εποχή που θα συγκλονίσει ολόκληρη την Ευρωπαϊκή ήπειρο σε πλήθος εκφάνσεων, θα πλάσει μια καινούργια Ευρώπη και θα αλλάξει ριζικά το ρού της ιστορίας. Την εποχή του Μεγάλου Ναπολέοντα θα έχουμε τη δεύτερη μεγαλύτερη ένωση Ευρωπαϊκού χώρου, μετά την εποχή της Ρωμαϊκής Αυτοκρατορίας.

Ο Ναπολέον εκμεταλλεύεται με μεγάλη δεξιοτεχνία τις επαναστατικές αρχές και αναγνωρίζει την κυριαρχία του Έθνους, αλλά τη χρησιμοποιεί για προσωπικό του όφελος. Με την απόκρουση και την αποσύνθεση του δεύτερου συνασπισμού που είχε σχηματιστεί εναντίων της Γαλλίας από ηγεμονίες της Ευρώπης, αναγκάζει με μια σειρά συνθηκών ειρήνης με τις ηττημένες χώρες όπως η Αυστρία και η Αγγλία που ουσιαστικά αναγνωρίζουν την επικράτηση της Γαλλικής Επανάστασης.

Η πρωταρχική έννοια του Ναπολέοντα μετά την επιβολή της ειρήνης και την εξασφάλιση του καθεστώτος, είναι να αναδιοργανώσει το κράτος, με πρώτη μέριμνα τον εξορθολογισμό των οικονομικών του κράτους και ταυτόχρονα να δημιουργήσει μια νέα κοινωνία στην οποία θα πρωταγωνιστεί η αστική τάξη, η οποία αποτελεί την ποιο ανθηρή και ακμάζουσα τάξη, η οποία οδήγησε στην ανατροπή του το παλαιό καθεστώς και ο Ναπολέον πλέον πιστεύει ότι με τον εναγκαλισμό του με αυτή την τάξη θα σταθεροποιήσει την εξουσία του.

Στα δημοσιονομικά θα διατηρήσει το φορολογικό σύστημα της επαναστάσεως, αλλά θα προχωρήσει σε μια αναδιάταξη των οικονομικών υπηρεσιών, διορίζοντας πλήθος νέων υπαλληλών επιφορτισμένων με την είσπραξη των φόρων. Στη συνέχεια θέτει τέλος σε μια σειρά χειρισμών που είχαν εφαρμόσει τα διαδοχικά καθεστώτα της Γαλλίας όπως ασινιάτα, κατόπιν συναλλαγματικές τοπικής ισχύος και ταχείας υποτίμησης. Το σημαντικότερο όμως μέτρο ήταν η δημιουργία το 1803 ενός νέου νομίσματος για τη Γαλλία του φράγκου εγγυημένου με χρυσό και η έκδοση του παραχωρείται στην Τράπεζα της Γαλλίας που είχε ιδρυθεί μόλις το 1800.

Το σημαντικότερο έργο του για να ευνοήσει την αστική τάξη και να διαμορφώσει νέους κοινωνικούς θεσμούς, αποτελεί ο Αστικός Κώδικας. Ο Αστικός Κώδικας, αποτελεί την προσπάθεια να ενοποιηθούν και να καταγραφούν όλοι οι νόμοι που είχαν προκύψει από μια

σύνθεση εθίμων του Παλαιού Καθεστώτος και ψηφισμένων σχεδίων νόμων που είχαν ψηφιστεί εσπευσμένα και χωρίς την ανάλογη επιμέλεια για την καταγραφή τους επισήμως. Η αναγνώριση όλων των αρχών και δικαιωμάτων της επανάστασης υπάρχουν στον Αστικό Κώδικα, όπως η ατομική ελευθερία, η ελευθερία της συνειδήσεως, ελευθερία της εργασίας, κατάργηση των φεουδαρχικών δικαιωμάτων και των πρωτοτοκίων και το απαραβίαστο της ιδιοκτησίας, αλλά παράλληλα επαναφέρει τις αντιλήψεις του Παλαιού Καθεστώτος για την απόλυτη κυριαρχία του αρχηγού της οικογένειας του άντρα απέναντι στη γυναίκα, η οποία πρέπει να υπακούει «τυφλά» στο συζυγό της και στο δικαίωμα του πατέρα να αποκληρώνει μερικώς ή να στέλνει χωρίς δίκη τα παιδιά του στη φυλακή για έως και έξι μήνες.

Η αστική τάξη αναγνωρίζοντας την εύνοια του Ναπολέοντα τίθεται στην υπηρεσία του και έτσι δημιουργείται μια νέα κρατική γραφειοκρατία απο αξιωματούχους και δημόσιους υπαλλήλους και άλλες κατηγορίες που ο Ναπολέων για να τους προσαρμόσει στα νέα δεδομένα θα ιδρύσει μια σειρά απο σχολές και σχολεία για την επιμόρφωση τους και την καθοδήγηση μεγάλου μέρους του πληθυσμού, στη νέα πραγματικότητα και τις αντιλήψεις που προωθεί αυτή κυρίως ως προς την ύπαρξη της τάξης και της πειθαρχίας και της καλλιέργειας του αισθήματος του καθήκοντος απέναντι στη χώρα και του σεβασμού και της υπακοής στην εξουσία.

Ο Ναπολέοντας επιφυλάσει μια ξεχωριστή σχέση μεταξύ της Γαλλίας και της υπόλοιπης Ευρώπης, μέσω των πολέμων και των κατακτήσεων που θα πραγματοποιήσει, θα μεταλαμπαδεύσει στις χώρες αυτές τις καινοτομίες τις επανάστασεις και θα αποτελέσει ο αυτοκρατορικός στρατός πάροχο του εκσυγχρονισμού μεγάλου μέρους της ευρωπαϊκής ηπείρου.

Οι σχέσεις με ένα μεγάλο μέρος του κλήρου που είχαν διαραγεί την εποχή της επανάστασης αποκαθίστανται πλέον με το Ναπολέοντα με μια σειρά ευεργετημάτων που προσφέρει στον κλήρο, εγγύηση τις περιουσίας και των ναών του και επανασύστασης των ιεροσπουδαστηρίων που πλέον στην εκκλησία ανήκει η εκπαίδευση των νέων στο επίπεδο της πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης με αντάλλαγμα προς τον αυτοκράτορα οι κληρικοί που εκπαιδεύουν τα παιδιά να τους μεταφέρουν την υπακοή στην εξουσία, την πληρωμή των φόρων και την αποδοχή της στράτευσης.

Η Γαλλία το 1811 έχει φτάσει σε ένα πρωτόγνωρο για τα δεδομένα της μέχρι εκείνης στιγμής μέγεθος των παραδοσιακών της συνόρων. Περιλαμβάνονται πλέον στην Γαλλία 130 νομοί των οποίων η έκταση τους είναι 750.000 τετραγωνικά χιλιόμετρα, ενώ μια σειρά χωρών όπως η Ιταλία και η Ισπανία και άλλα βασίλεια ή δουκάτα διοικούνται απο μέλη της οικογένειας του Ναπολέοντα, υπο τον πλήρη έλεγχο του, ενώ σε άλλα αντίστοιχα βασίλεια , ή ηγεμονίες οι μονάρχες ωφείλουν τη συνέχιση της διοίκησης τους στην ανοχή του αυτοκράτορα και έτσι συμπορεύονται μαζί του.

Ο Ναπολέων μέσα απο διάφορες αναγκαιότητες που προκύπτουν και λόγω της μόνιμης έχθρας προς την Αγγλία συλλαμβάνει την ιδέα χωρίς προηγούμενη επεξεργασία τη δημιουργία μιας ένωσης της ευρωπαϊκής ηπείρου που δεν θα περιοριζόταν στα στοιχεία των αρχαίων αυτοκρατοριών, αλλά θα καθιστούσε την ηγεμονία της Γαλλίας πλήρης. Το σχέδιο αυτό δεν επιτεύχθηκε σε όλη την έκταση της επηρροής που ασκούσε η Γαλλία παρά μόνο στα εδάφη που έλεγχε άμεσα. Η σημαντικότερη πλευρά της ιδέας αυτής στην εφαρμογή της αποτελούσε η δημιουργία του αποκαλούμενου ‘Ηπειρωτικού Συστήματος’, το οποίο προήλθε σε απάντηση του ναυτικού αποκλεισμού που είχε εφαρμόσει η Αγγλία το 1806 έναντι της Γαλλίας. Ουσιαστικά το

‘Ηπειρωτικό Σύστημα’, επέβαλε τη μη εισαγωγή των Αγγλικών προϊόντων σε όλα τα εδάφη του Συστήματος που περιελάμβανε σχεδόν όλα τα εδάφη της ηπειρωτικής Ευρώπης .

Τα ευρωπαϊκά κράτη που ελέγχονται απο τη Γαλλία, ενστερνίζονται τις καινοτομίες και τις μεταρρυθμίσεις τις επαναστατικής Γαλλίας και του Ναπολέοντα και συντελείται ένας κοινωνικός εκσυγχρονισμός όπου ωφελούνται αρκούντος μεγάλες κατηγορίες των πληθυσμών των χωρών με την ισονομία, τις ίσες ευκαιρίες προόδου, την δυνατότητα για εξέλιξη τους με μια σταδιοδρομία στο στρατό και στο κράτος. Οι αγρότες επίσης επωφελούνται άμεσα σε μεγάλο βαθμό αφού πλέον περνάνε στην απόλυτη κατοχή τους οι γαίες που καλλιεργούν, από την κατάργηση της δουλοπαροικίας, ενώ στις χώρες αυτές παρατηρείται και ένας διοικητικός εκσυγχρονισμός που υπερτερεί απο τον κοινωνικό. Η δικαιοσύνη και τα δημοσιονομικά όλων των χωρών υπό οποιοδήποτε καθεστώς αναδιαρθρώνονται και είναι αποτελεσματικότερα ενώ οι τεχνικές υπηρεσίες αναβαθμίζονται και εκτελούν μια σειρά νέων δρόμων που βοηθούν τις μετακινήσεις τις μεταφορές και το εμπόριο.

Ο ‘Ηπειρωτικός Αποκλεισμός’ , αποδείκτηκε στην πράξη αναποτελεσματικός για το σκόπο που είχε επιβλήθει. Αλλά το κυριότερο είναι ότι οδηγούσε σε μια πλήρη απασάθρωση μεγάλου μέρους της ευρωπαϊκής οικονομίας και σε οικονομική ασφυξία μιας μεγάλης σειράς δραστηριοτήτων. Ταυτόχρονα αναδεικνύονταν τεράστιες ελλειψείς προϊόντων στην ηπειρωτική Ευρώπη και στην ίδια τη Γαλλία και αρκετών αναγκαιών με αποτέλεσμα και την ανάπτυξη του λαθρεμπορίου και την εμφάνιση «μαύρων αγορών» και ανατίμισης πολλών προϊόντων.

Η υφαντουργία και η μεταλλουργία αντιθέτως ευνοούνται που παρόλο που δυσκολεύονται στην ανεύρεση πρώτων υλών, η έλλειψη ανταγωνισμού απο την Αγγλία, τους εκτινάσει τις δραστηριότητες τους και θέτει τη βάση για μια βιομηχανική επανάσταση στις περιοχές αυτές. Το εμπόριο το μεταποιητικό ανθίζει σε αυτές τις περιοχές και νέοι εμπορικοί προορισμοί και δρομολόγια επιλέγονται και χαράσσονται.

Η περίοδος του Ναπολέοντα πέρα απο πολλά αρνητικά που υπήρξαν, είναι γεγονός αναμφισβήτητο, ότι προσέφερε πολλά στην μετεξέλιξη της ηπείρου και στον εκσυγχρονισμό των δομών της, την εξέλιξη της διασποράς και της καλλιέργειας ανακαινιστικών ιδεών τις επανάστασης, της αναβάθμισης της εκπαίδευσης, της προσωπικής ανέλιξης των ατόμων ως οντοτήτων, στην οικονομική ευρωστία πολλών πολιτών που προηγουμένως ήταν παρίες ή δουλοπάρικοι και στην μεταστάλαξη ιδεών που δημιουργήσαν τις προουποθέσεις για μια νέα Ευρώπη που δεν θα μπορούσε όσο και αν το επιθυμούσε να την τιθάσει και να την αλυσόδενε στις δικές της βουλές η απολυταρχία του παρελθόντος.

Οι αλλαγές που πραγματοποιούνται στην ευρωπαϊκή ήπειρο την περίοδο αυτή είναι πρωτόγνωρες για τα παγκόσμια δεδομένα και θα αποτελέσουν ορόσημα για την εξέλιξη και μεταστροφή του κόσμου απο παλαιές, οξυδωμένες και απαρχαιωμένες αντιλήψεις, πιστεύω και πολιτικά, οικονομικά και κοινωνικά μορφώματα που έχουν «βαλτώσει» τον κόσμο.

Οι κινήσεις αυτές και οι ιστορικές στιγμές μένουν ως σήμερα σηματοδοτές επηρεάζοντας τη σκέψη και την προοπτική του κόσμου. Οι ιδέες του διαφωτισμού και της Γαλλικής Επανάστασης στο μεγαλύτερο μέρος τους επηρέασαν όλο τον κόσμο σε τέτοιο βαθμό που να πραγματοποιηθούν μεγάλες επαναστατικές αλλαγές και αποτελούν αξίες διαχρονικές που έχουν ενταχθεί στους Καταστατικούς Χαρτές του συνόλου των δημοκρατικών κρατών του κόσμου και ιδιαίτερα των δημοκρατιών δυτικού τύπου, αλλά και στη Χάρτα για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα και τις Αξίες του Οργανισμού των Ηνωμένων Εθνών.

Η συμπεριφορά των ανθρώπων ως καταναλωτών είναι αυτονόητα ότι αποκτάει νέες διαστάσεις και νέα μορφή, την οποία του την αποδίδουν ο νέος τρόπος σκέψης τους απο την πνευματική και επαναστατική δρατηριότητα και κίνηση, απο τις νέες αντιλήψεις για τη θέση του στην κοινωνία και την προοπτική του, απο την έξοδο του απο το σκοταδισμό, απο την εξασφάλιση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, απο τη δημιουργία νέων προϊόντων, από την άνθιση του εμπορίου, απο την εισροή πλήθους αγαθών στην περιοχή του, απο την άνοδο του βιοτικού του επιπέδου και την αποκτησή οικονομικής ευρωστίας, τέλος απο την πρόδο όλων των θεσμών του κράτους.

Όλα αυτά ωθούν τον άνθρωπο να καταναλώνει περισσότερο, επιλεκτικότερα και να αποκτά προϊόντα τα οποία πρώτα για διάφορους λόγους δεν ήταν δυνατό να τα αποκτήσει και να τα απολαύσει.

ΠΑΡΑΓΡΑΦΟΣ 2.5

Η ΔΙΑΣΤΑΣΗ ΤΗΣ ΣΥΜΒΟΛΗΣ ΤΟΥ ΣΥΓΧΡΟΝΟΥ ΚΟΣΜΟΥ ΣΤΙΣ ΑΠΑΡΧΕΣ ΤΟΥ.

Στις απαρχές της σύγχρονης εποχής, ένα απο τα σημαντικότερα δεδομένα που επηρέασαν το μεγαλύτερο μέρος του κόσμου ως προς την πορεία του και τη μορφή που θα λάβει αυτός, είναι η επέκταση των ευρωπαϊκών κρατών που πραγματοποιήθηκε μέσα σε διάστημα τεσσάρων αιώνων και υπήρξε εντυπωσιακή σε μέγεθος έκτασης που κάλυπτε αυτή η επέκταση. Είναι το πόσο συντριπτικό μεγάλο ποσοστό πολιτικού ελέγχου που ασκούσαν τα ευρωπαϊκά κράτη, ώστε απο το επτά τοις εκατό της επιφάνειας της γής που έλεγχαν το 1.500 να καταφέρουν το 1914 να ελέγχουν το 84 τοις εκατό της επιφάνειας της γής. Ο Carlo Cipolla ιστορικός και μελετητής των φαινομένων αυτών, αναφέρει χαρακτηριστικά « Η ιστορία ακόμα και της πιο απομακρυσμένης γωνιάς της γής δεν μπορεί να κατανοηθεί σωστά, εάν δεν ληφθεί υπόψη η επίδραση που άσκησε ο πολιτισμός, η οικονομία και η τεχνολογία της Ευρώπης», ‘Sans l’ Europe l’ histoire moderne est inconcevable’, («Χωρίς την Ευρώπη η σύγχρονη ιστορία είναι αδιανόητη»). Η υλική πρόοδος της Ευρώπης υπήρξε ακαταμάχητη «ερωμένη», για όλους σχεδόν τους κυβερνώντες του κόσμου οι οποίοι δεν μπορούσαν παρά να επιζητούν να αποκτήσουν τα πλεονεκτήματα τους για την κάλυψη των δικών τους αναγκών.²⁹

Η οικονομική μεγένθυση των Δυτικών Ευρωπαϊκών κρατών και η εξάπλωση της, ωφείλεται εν πολλοίς με τις νέες επαναστατικές εφευρέσεις και και προόδους που παρατηρήθηκαν στον τεχνολογικό τομέα, που αποτέλεσαν τα συστατικά για τη εκβιομηχάνιση της παραγωγής, που σε σύζευξη με τις νέες οικονομικές ιδέες και δραστηριότητες βοήθησαν σε παραγωγικότερα και αποτελεσματικότερα μοντέλα παραγωγής, που με τη σειρά του συντέλεσε στην σταδιακή αύξηση του πραγματικού εισοδήματος και φυσικά και του γενικότερου βιοτικού επιπέδου των ανθρώπων και άρα και την μεταβολή της συμπεριφοράς τους ως καταναλωτών. Πέρα απο την τεχνολογική και οικονομική πρόοδο, υφίστανται και άλλοι παράγοντες για την οικονομική μεγένθυση, όπως η ανάπτυξη των ανθρωπίνων πόρων, μέσω της απόκτησης περισσότερων δεξιοτήτων απο τη

²⁹ Derek Aldcroft, ‘ Η Ευρωπαϊκή Οικονομία’, σελ. 19.

συμμετοχή τους στην εκπαιδευτική διαδικασία, το επίπεδο των εισοδημάτων και κατά πόσο αυτοσυνωρεύεται, την εξάλειψη του πληθυσμιακού περιορισμού καθώς και τις δομικές αλλαγές στη μορφή και τη λειτουργία των κρατών και των επιμέρους θεσμών.³⁰

Μελετητές πολλοί των παραπάνω φαινομένων, παρατηρούν, τον άρρηκτο ρόλο μεταξύ της εκπαίδευσης και του εισοδήματος. Ο μελετητής Sandberg, μέσω μιας ενδελεχούς έρευνας σε σχέση με την πορεία του εισοδήματος και της εκπαίδευσης μεταξύ αρκετών ευρωπαϊκών κρατών για μια σειρά χρονικών περιόδων, δήλωσε ότι τα υψηλά επίπεδα εγγραμμάτων το 1850, «αποτελούν ένα εκπληκτικό δείκτη πρόβλεψης του κατά κεφαλήν εισοδήματος το 1970». Κοινή διαπίστωση υπήρξε ότι οι χώρες με υψηλά επίπεδα εγγραμμάτων στην αρχή μιας περιόδου, αν και φτωχές κατόρθωσαν να επιτύχουν στο μέλλον υψηλότερα επίπεδα κατά κεφαλήν εισοδήματος. Ενώ το αντίθετο παρατηρείται σε περιοχές με πολύ χαμηλό επίπεδο εγγραμμάτων. Οι λόγοι αυτοί αποδεικνύουν και γιατί ο υπόλοιπος κόσμος υστερεί σε οικονομική πρόοδο σε σχέση με τις χώρες της Δυτικής Ευρώπης που κυριαρχούν συντριπτικά.³¹

Στην περίπτωση των εισοδημάτων και των πόρων, θεωρείται αδιανόητο και απίθανο να πραγματοποιούνταν η εκβιομηχάνιση, εάν δεν είχε επιτευχθεί στα προγενέστερα έτη όλη αυτή η προεργασία που αποτελούσε επιτακτικό παράγοντα για την εξέλιξη για συσσώρευση κεφαλαίων και ανάπτυξη αγορών για αυτά όπως και αγορών για το εμπόριο, τη γή και την εργασία. Οι νέες ιδέες και η πνευματική δραστηριότητα που λάμβανε χώρα στο διάστημα πριν τη βιομηχανοποίηση και τα νέα επιστημονικά και τεχνολογικά επιτεύγματα συνέβαλαν τα μάλα επίσης στη δημιουργία της οικονομικής μεγεθύνσεως. Οι νέες αυτές συνθήκες και πρακτικές εμφανίζονταν σε αστικά και εμπορικά κέντρα σε όλη την ηπειρωτική Ευρώπη και μέσω της διαδρασης τους μεταξύ τους και της ανταλλαγής δεδομένων κατόρθωσαν να επαναστατικοποιήσουν την κοινωνία και να δημιουργήσουν φυσικά νέες καταναλωτικές προϋποθέσεις στις χώρες της Δύσης σε σχέση με της Ανατολής, όπου οι χώρες τις Δύσης αποκτούν σημαντικό πλεονέκτημα στην επίτευξη της ανάπτυξης και υπεροχής έναντι της Ανατολής με βασικά εφαλτήρια την εκπαιδευτική πρόοδο, τα εισοδηματικά επίπεδα, τους πόρους, την υπερπήδηση των πληθυσμιακών εμποδίων και τέλος τις ριζικές θεσμικές αλλαγές.³²

ΠΑΡΑΓΡΑΦΟΣ 2.6

ΟΙ ΔΥΟ ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΙ ΠΟΛΕΜΟΙ ΚΑΙ ΤΑ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΤΟΥΣ.

Ο Α΄ Παγκόσμιος Πόλεμος αποτέλεσε το τέλος πλήθους καθεστώτων αλλά και κρατών που ήταν καθιερωμένα για πολλούς αιώνες και στην ανάδυση νέων σχηματισμών κρατών νέων πολικών οντοτήτων και επιβολή σε κάποιες απο τις χώρες νέων κοινωνικών – πολιτικών και οικονομικών συστημάτων.

Η Ευρώπη ευρισκόμενη απο την αρχαία εποχή σε μια διαρκή εμπόλεμη κατάσταση, με λίγους σταθμούς ειρηνικής διαβίωσης, γνωρίζει την μεγαλύτερη πολεμική αναμέτρηση μέχρι εκείνη την εποχή, που λόγω των εμπλεκόμενων κρατών σε αυτή, της έντασης της, των πολεμικών

³⁰ Derek Aldcroft, ' Η Ευρωπαϊκή Οικονομία', σελ. 40 – 45.

³¹ Αυτόθι.

³² Derek Aldcroft, ' Η Ευρωπαϊκή Οικονομία', σελ. 45.

μέσων που χρησιμοποιήθηκαν για τη διεξαγωγή της και του ευτελισμού των δράσεων της έλαβε την ονομασία Μεγάλος Πόλεμος, ή Α΄ Παγκόσμιος Πόλεμος.

Τα αποτελέσματα αυτού του πολέμου ήταν φρικιαστικά, αποσθρωτικά, με πρόκληση σήψης όλης της ανθρώπινης διάστασης. Δημιουργήθηκαν συνθήκες κοινωνικής υποβάθμισης διότι, ο άνθρωπος μέσα σε αυτές τις συνθήκες απο πολιτικό ζώο κατά τον Αριστοτέλη δυστυχώς μετατράπηκε σε πολιτικό κτήνος.

Η πρωτοπόρος και κυρίαρχη της πολιτισμικής και οικονομικής προόδου και ανάπτυξης Ευρώπη, μετά τον Α΄ Παγκόσμιο Πόλεμο έχει καταλήξει να είναι μια εντελώς ρημαγμένη και καταρρακωμένη ήπειρος. Οι άνθρωποι πόροι της είχαν σε μεγάλο βαθμό απο τον πόλεμο αφαιμαχθεί, ενώ ο υπάρχων πληθυσμός βρισκόταν σε προχωρημένη ηλικία γήρανσης. Η Ευρώπη πλέον απώλεσε την πρωτοκαθεδρία του κόσμου τόσο σε οικονομικό και πολιτισμικό επίπεδο, όσο και σε επίπεδο ισχύος ως απόρροια των παραπάνω στοιχείων. Οι λίγες αναλάμπες για ανασύσταση δεν δύνανται να συντελέσουν σε μια πορεία ανασύστασης, διότι πέρα ότι οι νέες συνέπειες του πολέμου αποτελούν καταλυτικό παράγοντα τελειωτικό και οι μετά το τέλος του πολέμου συνθήκες που επιβάλλονται απο τους νικητές του πολέμου, καθώς και η διαχείριση της ήττας και των συνεπειών της απο χώρες όπως η Γερμανία, καθίστανται όχι μόνο ανασταλτικοί παράγοντες για το ξεκίνημα πλέον μιας πολιτικής άμβλυνσης των συνθηκών του πολέμου, αλλά «βατήρες» για την πρόκληση νέων δυσχερειών, συγκρούσεων αντιπαραθέσεων και ανάδυσης διαλυτικών και ολοκληρωτικών καταστάσεων.³³

Προφανές είναι ότι η εποχή μετά τον Α΄ Παγκόσμιο Πόλεμο συντέλεσε όπως διαμορφώθηκε και στην μεταβολή άρδην της καταναλωτικής συμπεριφοράς των ανθρώπων της. Στον πίνακα που ακολουθεί θα δείξουμε τις απώλειες σε ανθρώπινες ζωές του πολέμου καθώς και σε ανθρώπους που ο πόλεμος τους κατέστησε ανάπηρους.

ΠΙΝΑΚΑΣ ΤΩΝ ΑΝΘΡΩΠΙΝΩΝ ΑΠΩΛΕΙΩΝ & ΑΝΑΠΗΡΩΝ ΤΟΥ ΠΟΛΕΜΟΥ

ΧΩΡΕΣ	ΘΑΝΑΤΟΙ	ΑΝΑΠΗΡΟΙ	ΠΟΣΟΣΤΟ ΕΝΕΡΓΟΥ ΠΛΗΘΥΣΜΟΥ
ΓΑΛΛΙΑ	1.500.000	1.100.000	10,5%
ΓΕΡΜΑΝΙΑ	1.850.000		9,8%
ΑΥΣΤΡΟΥΥΓΓΑΡΙΑ	1.540.000		9,5%
ΡΩΣΙΑ	6.700.000		
ΗΝΩΜΕΝΟ ΒΑΣΙΛΕΙΟ	744.000		5,1%
ΙΤΑΛΙΑ	750.000		6,2%
ΣΥΝΟΛΟ ΑΠΩΛΕΙΩΝ ΑΠΟ ΆΛΛΕΣ ΑΙΤΙΕΣ	570.000		

Πηγή: Berstein S – Milza P., ‘ Ιστορία της Ευρώπης’, σελ. 31.

³³ Roberts J, ‘Παγκόσμια Ιστορία’, τόμος Β΄, 2002, εκδόσεις Οδυσσέας, Αθήνα. (στο εξής Roberts J. ‘ Παγκόσμια Ιστορία’).

Οι θάνατοι από τις πολεμικές συρράξεις και από αιτίες που ανάκυπταν λόγω του πολέμου δεν είναι οι μόνοι που αποτελούν την κύρια μείωση του πληθυσμού. Παρατηρείται παράλληλα και ένα μεγάλο έλλειμα γεννήσεων που στις χώρες Μεγάλη Βρετανία, Γαλλία, Ιταλία και Γερμανία στο σύνολο του αγγίζει τα 6.740.000 εκατομμύρια.

Τα δεδομένα αυτά είναι αυταπόδεικτο ότι διαμορφώνουν μια νέα πληθυσμιακή σύνθεση στις χώρες με μεγάλη συμπίεση του ενεργού πληθυσμού και ταυτόχρονα υπεροχή αριθμητικά των γηραιότερων ανθρώπων που συντελεί σε ένα νέο πλαίσιο απόψεων, τάσεων και ψυχοσύνθεσης του πληθυσμού των χωρών που έλαβαν μέρος στον πόλεμο.³⁴

Οι απώλειες και καταστροφές σε υλικά στοιχεία είναι ασύλληπτες, και ορισμένες φορές μάλιστα αναστρέψιμες. Στην Γαλλία είχαν καταστραφεί περίπου 300.000 σπίτια σε όλες τις χώρες που διαδραματίστηκαν οι πολεμικές επιχειρήσεις, είχαν αποτελματωθεί και «πληγεί» σοβαρά, όλες οι υποδομές, παραγωγικές μονάδες, αγροτικές καλλιέργειες, μέσα και οδοί επικοινωνίας. Στην Γαλλία για παράδειγμα είχαν αχρηστευθεί 30.000.000 στρέμματα γής πολλά των οποίων οριστικά, ενώ αποχωρώντας οι Γερμανοί πλημμύρησαν τα ορυχεία της βόρειας Γαλλίας και της Λοραίνης με κύριο αποτέλεσμα την μείωση της παραγωγής σιδηρομεταλλεύματος κατά 60% και θέτοντας σε πλήρη διακοπή την παραγωγή γαιάνθρακα. Η Αγγλία υπέστη τεράστιες απώλειες στον εμπορικό της στόλο, ενώ όλες σχεδόν οι χώρες που είχαν στο έδαφος τους πολεμικές συγκρούσεις, είχαν περιέλθει σε σχέση με τα μέσα παραγωγής τους σε έσχατο σημείο φθοράς.³⁵

Ενδεικτικά να αναφέρουμε ότι η συγκομιδή του σιταριού από τη Γαλλία από 8,9 εκατομμύρια τόνους καταρράχια σε 6,3. Η παραγωγή πατάτας από 13,2 εκατομμύρια τόνους πριν το πόλεμο, με το τέλος του αγγίζει με δυσκολία 6,2. Ενώ τέλος η πτώση της βιομηχανικής παραγωγής κυμαίνεται στο 35%. Η ίδια κατάσταση περίπου επικρατεί και στη Γερμανία με λιγότερες καταστροφές, αλλά σημαντική εξαφάνιση των πλουτοπαραγωγικών της περιοχών και την σημαντική βλάβη που προκλήθηκε στον εξοπλισμό της. Τα αντίστοιχα μεγέθη με την Γαλλία είναι σε πτώση της παραγωγής Γαιάνθρακα από 190 το 1913 σε 108 εκατομμύρια, ενώ το σιτάρι και οι πατάτες έχουν μια μεγάλη μείωση που φθάνει τη μισή παραγωγή στο τέλος του πολέμου σε σχέση με το 1913. Στη Ρωσία η κατάσταση είναι δραματικότερη, οι μειώσεις της παραγωγής λαμβάνουν διαστάσεις σχεδόν πλήρους καταστροφής. Η Ρωσία έχει μειώσεις σε σχέση με το 1913 στο κάρβουνο 71%, στο πετρέλαιο 66%, και το χυτοσίδηρο 97%. Με υπολογισμούς της τότε εποχής στην Ευρώπη συνολικά διαπιστώθηκε μια πτώση στην αγροτική παραγωγή κατά 30% και στη βιομηχανική παραγωγή κατά 40%.³⁶

Η οικονομική όμως καταστροφή των Ευρωπαϊκών κρατών δεν περιορίζεται μόνο στους πλουτοπαραγωγικούς πόρους. Η δημοσιονομική κατάσταση των κρατών είναι δυσχερέστατη, διότι τα κράτη δημιούργησαν τεράστια ελλείματα με τις δαπάνες που πραγματοποιούσαν για τον πόλεμο χρησιμοποιώντας ακόμα και τα αποθέματα χρυσού. Τα κράτη παράλληλα κατέφυγαν και σε μεγάλο δανεισμό όταν εξαντλήθηκαν όλοι οι υπόλοιποι πόροι.³⁷

Ο πληθωρισμός από την έναρξη του πολέμου έως και το τέλος του έλαβε δραματικές διαστάσεις, αφού λόγω της ανάγκης της χρηματοδότησης των πολεμικών επιχειρήσεων και άλλων

³⁴ Berstein S – Milza P., 'Ιστορία της Ευρώπης', σελ. 32.

³⁵ Αυτόθι.

³⁶ Berstein S – Milza P., 'Ιστορία της Ευρώπης', σελ. 33.

³⁷ Roberts J., 'Παγκόσμια Ιστορία', σελ. 441.

δαπανών οι εμπόλεμες χώρες αναγκάστηκαν να αυξήσουν την κυκλοφορία του χρήματος χωρίς τις ανάλογες εγγυήσεις. Παράλληλα η μείωση της παραγωγής και η αύξηση της ζήτησης καταναλωτικών προϊόντων, αποτέλεσαν τον καταλυτικό παραγοντα, με αποτέλεσμα τη σταδιακή κατακόρυφη υποτίμηση των νομισμάτων και την αύξηση του πληθωρισμού, στη Γαλλία οι τιμές των προϊόντων τετραπλασιάζονται, ενώ στη Γερμανία αυξάνονται 12,5 φορές. Η αξία των κυριώτερων Ευρωπαϊκών νομισμάτων το 1919 έχει μειωθεί κατά 10% για την Αγγλική στερλίνα, κατά 50% για το Γαλλικό φράγκο και κατά 90% για το Γερμανικό μάρκο.

Η όλη αυτή κατάσταση που έχει περιγραφεί μπορεί να μας οδηγήσει σε ασφαλή συμπεράσματα, για την επίδραση στις καταναλωτικές συνήθειες των ατόμων, λόγω της αλλαγής της σύνθεσης του πληθυσμού ηλικιακά, την κατακόρυφη μείωση των εισοδημάτων τους, την έλλειψη σημαντικών αγαθών λόγω της καταστροφής μεγάλου μέρους των πλουτοπαραγωγικών πόρων, της αδυναμίας πλήθους νέων ανθρώπων να εργαστούν απο τις συνέπειες του πολέμου και την τεράστια υποτίμηση των ευρωπαϊκών νομισμάτων.³⁸

Η έλλειψη επιπλέον αντρών ενεργών κατά τη διάρκεια των πολεμικών συγκρούσεων, καθώς και με το τέλος του πολέμου λόγω της μεγάλης «αιμοραγίας» που προκλήθηκε στον ενεργό αντρικό πληθυσμό, λόγω των θανάτων και τραυματισμών που προκλήθηκαν απο τον πόλεμο, είχε οδηγήσει για την κάλυψη αυτού του κενού στους χώρους εργασίας, στην ένταξη των γυναικών στον εργασιακό τομέα, πράγμα που από μόνο του σήμαινε την άρδην αλλαγή στον τρόπο ζωής των γυναικών και φυσικά ως αυτόνομες και νεοφανείς καταναλωτικές μονάδες στην κοινωνία λόγω των προσωπικών οικονομικών τους δυνατοτήτων, αλλά και της σταδιακής χειραφέτησης τους και αλλαγή του τρόπου σκέψης και δράσης τους. Ένα νέο καταναλωτικό κοινό και μάλιστα με πολλαπλές παραμέτρους στο ρόλο της στην κοινωνία και στην οικογένεια της εντάσσεται δυναμικά στον καταναλωτικό «χάρτη».³⁹

Ο Α΄ Παγκόσμιος Πόλεμος, πέρα από τραγικές, ανείπωτες, εκφυλιστικές και τρομακτικές και τεράστιες αλλαγές που προκάλεσε στις εμπόλεμες χώρες στους ανθρώπους του στις κοινωνίες και στις οικονομίες των χωρών, επέφερε και μετά απο πολλούς αιώνες ανατροπές στα κατεστημένα πολιτικά συστήματα σε ιστορικά και μεγάλα κράτη στην Ευρώπη και στην Ασία και σε αναδιανομή ελέγχου σε γεωγραφικές περιοχές της νότιας Ευρώπης και της Μέσης Ανατολής. Η πρώτη επαναστατική αλλαγή πριν και την λήξη του πολέμου παρατηρήθηκε στην Ρωσία, στην οποία με τη συσώρευση χρόνιων παθογενειών και προβλημάτων και των δεινών που προέκυψαν απο τις αιματηρές ήττες στο πόλεμο, οδήγησαν στην λεγόμενη Οκτωμβριανή επανάσταση των Μπολσεβίκων, υπό την καθοδήγηση του Βλαδίμηρου Λένιν και στην τελική ανατροπή του Τσαρικού καθεστώτος στην Ρωσία. Στη Ρωσία πλέον που ονομάστηκε απο τους μπολσεβίκους και τα εργατικά και στρατιωτικά συμβούλια σε Ένωση Σοβιετικών και Σοσιαλιστικών Δημοκρατιών, άρχισε να εφαρμόζετε ένα νέο κοινωνικό – οικονομικό μοντέλο στα πρότυπα των κομμουνιστικών ιδεών που είχαν προβληθεί απο τον Καρλ Μαρξ και με προσθήκες και αλλαγές απο το Λένιν. Το σύστημα της νέας κρατικής οντότητας αλλάζει άρδην, με αλλαγή του τρόπου παραγωγής που πλέον θα συντονιζόταν κεντρικά απο το κράτος, ελέγχου των προϊόντων της κατανάλωσης, των μέσων – συντελεστών παραγωγής, της κολεκτιβοποίησης της αγροτικής γης και της έκλειψης των θεσμών της φιλελεύθερης δημοκρατίας με κύριο την εκλογική διαδικασία για

³⁸ Αυτόθι.

³⁹ Τσακαλογιάννης Πάνος, *΄Σύγχρονη Ευρωπαϊκή Ιστορία΄*, τόμος Β΄, 2008, έκδοση Βιβλιοπωλείων της «Εστίας», σελ. 127 -130. (στο εξής Τσακαλογιάννης Π. , *΄Σύγχρονη Ευρωπαϊκή Ιστορία΄*).

την ανάδειξη των αντιπροσώπων του λαού και το σχηματισμό δημοκρατικής κυβέρνησης. Ουσιαστικά έχουμε την δημιουργία ενός ολοκληρωτικού συστήματος που αποφασίζει για όλο σχεδόν το τρόπο ζωής και δράσης των ανθρώπων της πρώην Ρωσίας και νυν Σοβιετικής Ένωσης.⁴⁰

Οι ανατροπές συνεχίζονται μετά το τέλος του πολέμου με την κατάρρευση του Γερμανικού αυτοκρατορικού καθεστώτος, τη διάλυση της Αυστροουγγρικής αυτοκρατορίας και του αυτοκρατορικού θεσμού, καθώς και στην αποσύνθεση και τη διάλυση της Οθωμανικής αυτοκρατορίας, του σουλτανικού καθεστώτος και του χαλιφάτου, ως απόρροια της συμμετοχής της Οθωμανικής αυτοκρατορίας με τις Κεντρικές Δυνάμεις που έχασαν τον πόλεμο των διαθέσεων των νικητήριων δυνάμεων μέσω τους όρους της Συνθήκης της Ειρήνης και της Συνθήκης των Σερβίων που έθεσαν για την Οθωμανική αυτοκρατορία και των εντολών που έλαβαν για τον έλεγχο περιοχών υψίστης σημασίας της αυτοκρατορίας και τέλος της αρχής της αυτοδιάθεσης των λαών.⁴¹

Οι παραπάνω ανατροπές, οι κυρώσεις στην Γερμανία, οι νέες αδύναμες και άτολμες ηγεσίες σε κράτη, η δημιουργία νέων πολιτικών οντοτήτων και η υιοθέτηση νέων συστημάτων, είχαν ως αποτέλεσμα τη διαμόρφωση ενός εντελώς διαφορετικού κόσμου με νέες συνήθειες νέο τρόπο συμπεριφοράς, μέσα σε διαφορετικά πλαίσια κινούμενου και την αρχή της πρόκλησης νέων δυσάρεστων, φρικιαστικών, αλλοτριωμένων, απαξιωτικών και σινηματικών καταστάσεων. Οι προσδοκίες για επαναφορά στο κλίμα της Belle époque, πριν από τον πόλεμο γρήγορα φάνηκε πόσο απάτηλη είναι, ο όλεθρος που είχε προκληθεί από τον πόλεμο και στη συνέχεια οι πολιτική διαχείριση καθιστάνταν ανασταλτικοί παράγοντες για την επιστροφή στην ομαλότητα, την ανάπτυξη και την επιβίωση της ειρήνης.

Με τον Α΄ Παγκόσμιο Πόλεμο ετέθησαν τα 'θεμέλια', για μεγάλες ανατροπές στο παγκόσμιο γίνεσθαι μέσα από την ισοπέδωση σε όλα τα επίπεδα του ευρωπαϊκού κόσμου και με την έλευση και το τέλος του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου η πραγματικότητα ήταν πολύ σκληρή και οι εξελίξεις και οι αλλαγές στο παγκόσμιο γίνεσθαι τίθενται πλέον επιτακτικά για την ανάνηψη του κόσμου. Οι μεγαλύτερες συνέπειες του πολέμου είχαν το μεγαλύτερο αντικτυπό τους φυσικά στην Ευρωπαϊκή ήπειρο από την οποία ξεκίνησε ο πόλεμος και στην οποία έλαβαν χώρα τα μεγαλύτερα πεδία των μαχών και οι περισσότερες χώρες της ενεπλάκησαν στον πόλεμο και υπέστησαν τα δεινά του καθώς και την εισβολή και σκληρή κατοχή από τις εχθρικές δυνάμεις. Οι επιδράσεις του πολέμου, όμως είχαν παγκόσμιο αντίκτυπο, λόγω της μεγάλης έκτασης του, των χωρών που συμμετείχαν και της πλήρης κατάρρευσης και καταρράκωσης όλης της Ευρωπαϊκής ηπείρου. Μόνο οι επίσημες απώλειες από τον πόλεμο στην Σοβιετική Ένωση ξεπερνούν τα 20.000.000 ανθρώπους, που εάν συμπεριληφθούν και οι θάνατοι από αιτίες που είχαν αφορμή τον πόλεμο οι απώλειες είναι πολύ περισσότερες, ώστε στην απογραφή του 1959 που πραγματοποιήθηκε στη Σοβιετική Ένωση, διαπιστώθηκε ένα έλλειμα της τάξεως των 50 εκατομμυρίων σε σχέση με τον αριθμό που αναμενόταν να υφίσταται υπό φυσιολογικές συνθήκες.⁴²

Η Ευρωπαϊκή ήπειρος πλέον εντελώς διαλυμένη και ανήμπορη για οποιαδήποτε προσπάθεια ανάκαμψης, έχανε πλέον την πρωτοκαθεδρία στον κόσμο, αφού δεν μπορούσε να

⁴⁰ Roberts J., 'Παγκόσμια Ιστορία', σελ. 438 – 440.

⁴¹ Τσακαλογιάννης Π., 'Σύγχρονη Ευρωπαϊκή Ιστορία', σελ. 436 - 450.

⁴² Parker Alastair, 'Ο Δεύτερος Παγκόσμιος Πόλεμος', 1989, εκδόσεις Θύραθεν, σελ. 391. (στο εξής Parker Al. 'Δεύτερος Παγκόσμιος Πόλεμος').

διαχειριστεί τα ίδια τα εσωτερικά της ζητήματα και πλανόταν εμφαντικά το ενδεχόμενο της επιβίωσης της ή μη. Δύο νέες μεγάλες δυνάμεις αναδύονταν στο παγκόσμιο σκηνικό που θα καθόριζαν για τις επόμενες τέσσερις περίπου δεκαετίες την τύχη του κόσμου και τις ισορροπίες αυτού, αλλά και στο διαχωρισμό του. Η πρώτη είναι οι Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής, που πλέον αναλάμβαναν το ρόλο που διαδραμάτιζε στον κόσμο όλη η Δυτική Ευρώπη με κυρίαρχη δύναμη την Αγγλία και η δεύτερη είναι η Σοβιετική Ένωση μια τεράστια σε έκταση αυτοκρατορία, η οποία κατά την προέλαση του στρατού της προς το Βερολίνο τα στρατεύματα της πλημύρησαν όλες τις χώρες της Ανατολικής Ευρώπης, ώστε μετά την λήξη του πολέμου οι χώρες αυτές να περιέλθουν στην δίκη της «σφαίρα» επηρροής και να εγκατασταθούν πολιτεύματα – καθεστώτα όμοια με αυτό της Σοβιετικής Ένωσης δηλαδή κομμουνιστικά.

Οι νέες διαμορφώμενες μεταπολεμικές καταστάσεις, καθόρισαν στον μέγιστο βαθμό τις κοινωνίες και τις ζωές και λειτουργίες των ανθρώπων σε όλες τις διαστάσεις, με διαφορετικό τρόπο τόσο στο λεγόμενο Πρώτο Κόσμο, όσο και στο Δεύτερο Κόσμο, όπως καθιερώθηκε να αποκαλούνται ο Δυτικός Κόσμος που διέθετε φιλελεύθερες δημοκρατίες υπό την επηρροή των Ηνωμένων Πολιτειών της Αμερικής και οι χώρες που υιοθέτησαν το κομμουνιστικό μοντέλο και ήταν υπο την επηρροή της Σοβιετικής Ένωσης αντίστοιχα.

Στη Δυτική Ευρώπη μετά τον πόλεμο το βιοτικό επίπεδο των κατοίκων ήταν υποτυπώδες και σε και σε αρκετά άσχημη κατάσταση. Σε σχέση μεγέθους το κατακεφαλήν οικονομικό προϊόν της Γηραιάς Ηπείρου ταυτιζόταν με το προϊόν την περίοδο της μεγάλης οικονομικής κρίσης του μεσοπολέμου. Οι καταναλωτικές ανάγκες λόγω της οικονομικής δυσπραγίας και της έλλειψης και διαφόρων μέσων για την εκπλήρωση των αναγκών τους. Έως και το 1950 οι διατροφικές ανάγκες εκατομμυρίων ανθρώπων ομοιάζονταν με αυτές δύο και τριών γενεών πίσω και το ίδιο και ο τρόπος παρασκευής τους. Η παροχή θέρμανσης σε μεγάλο βαθμό πραγματοποιούνταν με τη συμβολή του κάρβουνου, ενώ οι συνθήκες υγιεινής υστερούσαν πολύ του επιτρεπτού επιπέδου. Η κατάσταση όμως αυτή ξεκίνησε να μεταβάλλεται άρδην μετά το 1950, όπου παρατηρείται τριπλασιασμός του Ακαθάριστου Εγχώριου Προϊόντος, τετραπλασιάστηκαν οι καταναλωτικές δαπάνες των ανθρώπων, ενώ παράλληλά μειώθηκε στο ένα τρίτο ο χρόνος εργασίας, πραγμα που απο μόνο του παρείχε στους ανθρώπους περισσότερο χρόνο για αναψυχή και δαπάνες σε αντίστοιχες δραστηριότητες.

Οι αιτίες και οι παράμετροι αυτής της μεταστροφής είναι πάρα πολλοί. Αλλά η κύρια αιτία είναι ή πολιτική απόφαση των Ηνωμένων Πολιτειών της Αμερικής, για την αλλαγή του οικονομικού συστήματος σε παγκόσμιο επίπεδο που θα εξασφαλίζει την ανάπτυξη του Διεθνούς Εμπορίου, και των κρατών καθώς και την ευημερία απο διαφορούς παράγοντες του παρελθόντος. Ο λόγος αυτός οδήγησε στην λήψη αποφάσεων για το ελεύθερο εμπόριο, για την άρση των περιορισμών και των εμποδίων αυτών όσο το δυνατόν γίνεται, την έλευση των σταθερών συναλλαγματικών ισοτιμιών που θα έθεταν τέρμα στις απότομες διακυμάνσεις που προκαλούσαν ανισορροπίες και κρίσεις στο σύστημα, αλλά και μέσω της πλήρους ανασυγκρότησης των Ευρωπαϊκών Κρατών, μέσω ενός τεραστίου μεγέθους και σχεδιασμού συγκροτημένου προγράμματος που θα παραχωρούσε στα Ευρωπαϊκά κράτη τεχνογνωσία, τεχνολογία, διάφορα προϊόντα και φυσικά την απλόχερη οικονομική βοήθεια. Η προσπάθεια αυτή των Ηνωμένων Πολιτειών συνέβαλλε τα μέγιστα για την ανασυγκρότηση και την αλματώδη ανάπτυξη της Ευρώπης, ώστε και οι κυβερνήσεις των Ευρωπαϊκών κρατών να προχωρίσουν με τη σειρά τους σε μια ευρεία εφαρμογή κοινωνικής πολιτικής και της ίδρυσης του κράτους πρόνοιας, για την

αναβάθμιση των συνθηκών ζωής των κατοίκων της, ώστε να εξαλειφθούν τα κατοχικά σύνδρομα καθώς και οι πολίτες της Δυτικής Ευρώπης να μην παρασυρθούν από τις «σειρήνες», των κοινωνικών προγραμμάτων των κομμουνιστικών κρατών. Οι Ηνωμένες Πολιτείες φυσικά επιθυμούσαν την ανασυγκρότηση της Ευρώπης, διότι γνώριζαν ότι για να προχωρήσουν οι ίδιες και το σύστημα που επιθυμούσαν για το κόσμο χρειαζόνταν μια ακμαία Ευρώπη, η οποία ταυτόχρονα θα αποτελούσε ένα ανάχωμα έναντι της Σοβιετικής απειλής, αλλά και μια σημαντική αγορά για τα τη μεγάλη παραγωγή προϊόντων που διέθετε.

ΠΑΡΑΓΡΑΦΟΣ 2.7 ΤΟ ΣΧΕΔΙΟ ‘ΜΑΡΣΑΛ’

Το σχέδιο ‘Μάρσαλ’, επισήμως «Σχέδιο Ευρωπαϊκής Ανασυγκρότησης», που έλαβε το όνομα του από τον υπουργό των εξωτερικών των Ηνωμένων Πολιτειών της Αμερικής George Marsall, αποτελούσε και αποτελεί έως και σήμερα το μεγαλύτερο σε μέγεθος χρηματικών κεφαλαίων, παροχή τεχνογνωσίας και υλικής βοήθειας, καθώς και αριθμού χωρών που απευθυνόταν σχέδιο οικονομικής βοήθειας και ανασυγκροτήσεως.

Το σχέδιο αυτό παρουσιάστηκε για πρώτη φορά από τον ίδιο τον Marshall, στις 5 Ιουνίου 1947 στο πανεπιστήμιο Harvard. Το συνολικό ποσό των κεφαλαίων που θα διατεθόταν για την τετραετία 1948 – 1951, ανερχόταν σε 13 δισεκατομμύρια δολάρια περίπου. Το ποσό αυτό αφορούσε 16 χώρες οι οποίες αποδέχτηκαν τη βοήθεια, ενώ νωρίτερα η Σοβιετική Ένωση την είχε απορρίψει. Οι χώρες που έλαβαν τη βοήθεια ήταν, η Αυστρία, το Βέλγιο, η Γαλλία, η Δανία, η Ελβετία, η Ελλάδα, το Ηνωμένο Βασίλειο, η Ιρλανδία, η Ισλανδία, η Ιταλία, το Λουξεμβούργο, η Νορβηγία, η Ολλανδία, η Πορτογαλία, η Σουηδία, η Τουρκία και τέλος και η Δυτική Γερμανία.

Για τη διάθεση της βοήθειας ιδρύθηκε ο Οργανισμός Ευρωπαϊκής Οικονομικής Συνεργασίας, ενώ η κυβέρνηση των Ηνωμένων Πολιτειών της Αμερικής, για να επιτύχει τα βέλτιστα αποτελέσματα, διατήρησε τον έλεγχο επί της διανομής της βοήθειας, ιδρύοντας επίσης τη «Διοίκηση Οικονομικής Συνεργασίας», αφού προηγουμένως είχαν απορριφθεί τα σχέδια που είχε προτείνει στις χώρες που θα ελάμβαναν τη βοήθεια για τη δημιουργία πολυμερών δομών μεταξύ τους.⁴³

Η δεκαετία του 1950 θα αποτελέσει την απαρχή για μια «χρυσή» περίοδο ευημερίας για τη Δυτική Ευρώπη, όπου οι ρυθμοί ανάπτυξης των περισσότερων χωρών είναι πρωτόγνωροι.

Χαρακτηριστικά η ανάπτυξη σε ετήσιο ποσοστό με βάση το εθνικό εισόδημα, αγγίζει το 7,3% στην Ομοσπονδιακή Δυτική Γερμανία, το 6% στην Ιταλία, το 5% στη Γαλλία, το 4,7% στην Ολλανδία, το 3,2% στο Βέλγιο και μόλις το 2,3% στο Ηνωμένο Βασίλειο.

Η Ελλάδα από το Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο πληγώθηκε σε μεγάλο βαθμό. Οι απώλειες στα τριάμισα χρόνια ήταν τρομακτικές. Η Ελλάδα στο διάστημα αυτό απώλεσε το 30% περίπου του εθνικού της πλούτου και το 7% με 8% του πληθυσμού της. Ο όλεθρος για την Ελλάδα όμως

⁴³ Μπότσιου Κ., *Ίδεολογική και Πολιτική Αφειρηρία της Ευρωπαϊκής Ενοποίησης*, από το συλλογικό έργο *Νέα Ευρωπαϊκή Ένωση – Οργάνωση & Πολιτικές 50 Χρόνια*, επιμέλεια Μαραβέγιας Ναπ. – Τσιμισιζέλης Μιχ., 2007 εκδόσεις Θεμέλιο, σελ. 75.

δεν έχει τελειωμό αμέσως σχεδόν μετά τον πόλεμο, μέσα σε ένα κλίμα πολιτικών και ιδεολογικών αντιπαραθέσεων θα λάβει 'σάρκα και οστά', ένας χειρότερος πόλεμος, ένας εμφύλιος ο οποίος θα διαρκέσει έως το 1949, αφήνοντας μια Ελλάδα αποστεωμένη και βαθιά διχασμένη και εγλωβισμένη σε μια στείρα αντιπαραθήση με διώξεις και περιοριστικά μέτρα για μεγάλο μέρος του πληθυσμού της Ελλάδος έως και το 1974 σε πρώτη φάση και έως το 1981 όπου επήλθε μια πολιτική αλλαγή μετά απο δεκαετίες στην Ελλάδα που επέφερε την Εθνική Συμφιλίωση και την καταλλαγή των παθών της μεταεμφυλιακής κοινωνίας. Υπό αυτές της συνθήκες θα δούμε σε επόμενο κεφάλαιο, γιατί υστερούσε η Ελλάδα σε σχέση με τις υπόλοιπες χώρες και γιατί παρά το ότι τη στα τέλη της δεκαετίας του '50 και τις αρχές του '60, είχε επιτύχει την μεγαλύτερη ανάπτυξη στον κόσμο (με την βοήθεια και του Σχεδίου Μάρσαλ) μετά απο την Ιαπωνία, αυτό δεν αντικατροπτίζοταν σε μεγάλος μέρος του πληθυσμού της.^{44 45}

ΠΑΡΑΓΡΑΦΟΣ 2.8

Η ΚΟΜΟΥΝΙΣΤΙΚΗ ΙΔΕΟΛΟΓΙΑ & Η ΕΦΑΡΜΟΓΗ ΤΗΣ ΩΣ ΠΑΡΑΓΟΝΤΑΣ ΚΑΘΟΡΙΣΜΟΥ ΤΗΣ ΚΑΤΑΝΑΛΩΤΙΚΗΣ ΣΥΜΠΕΡΙΦΟΡΑΣ.

Ο κομμουνισμός ως πολιτικό ιδεολόγημα του 20^{ου} αιώνα βασίστηκε στις αρχές και στις ιδέες που ανέπτυξε ο Καρλ Μαρξ το 19^ο αιώνα, ως εκφραστής και διαμορφωτής των ιδέων του σοσιαλισμού, ο οποίος εμφανιστηκε ως ιδεολόγημα το 19^ο αιώνα ως αντίδραση απέναντι στον βιομηχανικό καπιταλισμό που αναπτυσσόταν την εποχή εκείνη. Οι τάξεις που εκπροσωπούσε και υπερασπιζόταν αρχικά ο σοσιαλισμός έναντι στην εργοστασιακή εξάπλωση, ήταν των βιοτεχνών και τεχνιτών, ενώ στην συνέχεια η κύρια «μαγιά» των οπαδών του στη συνέχεια αποτέλεσαν οι βιομηχανικοί εργάτες, οι οποίοι αντιπροσώπευαν όπως συχνά αποκαλείτε τον «βιομηχανικό στρατό» για την επίτευξη των στόχων του κομμουνισμού, που ήταν η ανατροπή του καπιταλιστικού συστήματος και η αντικατάσταση του με μια κομμουνιστική κοινωνία βασισμένη κυρίως σε μια λαοκρατική διακυβέρνηση με κύριο χαρακτηριστικό την θεμελίωση της κοινοκτημοσύνης. Όπως όλα σχεδόν τα ριζοσπαστικά κινήματα, έτσι και σοσιαλισμός είχε λάβει μορφή, στα πρώτα στάδια του φονταμεταλιστική και επαναστατική. Ορισμένες από τις αρχές περιβάλλονταν μάλιστα φαίνονταν ως ουτοπιστικές.⁴⁶

Βασικά στοιχεία και αρχές του σοσιαλισμού αποτελούν η Κοινότητα η οποία αποτελεί κατά τους σοσιαλιστές τον κύριο παράγοντα για τη διαμόρφωση της ατομικής συμπεριφοράς. Η Αδελφότητα η οποία προκρίνεται ως μέσο συνεργασίας και λειτουργίας στην κοινωνία, έναντι της ατομικότητας.

Ο Κολεκτιβισμός συντελεί στο συνδυασμό των δυνατοτήτων των ανθρώπων, ενώ ο ατομισμός προκαλεί στείρες αντιπαραθέσεις, συγκρούσεις, εχθρότητα και τέλμα.

⁴⁴ Meynaud J., 'Οι Πολιτικές Δυνάμεις στην Ελλάδα 1946 – 1965', Α' τόμος, μτφρ Μερλόπουλος Π., 2002, εκδόσεις Σαββάλας, Αθήνα. (στο εξής Meynaud 'Οι Πολιτικές Δυνάμεις').

⁴⁵ 'Η Μεγάλη Ιστορία του 20^{ου} Αιώνα', συλλογικό έργο, 8^ο τόμος, 2002, εκδόσεις Ελληνικά Γράμματα.

⁴⁶ Heywood An., 'Εισαγωγή στην Πολιτική', μτφρ. Καράμπελας Γ., 2007, εκδόσεις Πόλις, Αθήνα, σελ. 84 – 86.

Η Κοινωνική Ισότητα, που για τους σοσιαλιστές απο μια ισότητα ευκαιριών θα πρέπει να μεταβούμε σε μια ισότητα στην απόλαυση των αγαθών, η οποία παρέχει την δυνατότητα για σταθερότητα και συνοχή στην κοινωνία με τη ταύτιση με τους συνανθρώπους τους.

Η Ανάγκη η οποία κατά τους σοσιαλιστές και ιδιαίτερα τον Μαρξ, είναι αυτή που πρέπει να καθορίζει τη διανομή του εισοδήματος. ‘Από τον καθένα ανάλογα με τις ικανότητες του στον καθένα ανάλογα με τις ανάγκες του’, διατύπωνε ρητά ο Μάρξ, που θεωρεί απαραίτητη προϋπόθεση για να εξασφαλίζουν οι άνθρωποι όλοι τα αναγκαία αγαθά για την επιβίωση τους και έναν αξιοπρεπή βίο, ο οποίος θα αποτελεί βατήρα για τη συμμετοχή τους στην κοινωνική ζωή.

Η Κοινωνική Τάξη που για τους σοσιαλιστές είναι η κύρια αιτία των κοινωνικών ανισοτήτων, αφού με βάση την κατανομή του εισοδήματος, η κοινωνία χωρίζεται σε τάξεις που επιφέρουν διαχωρισμούς. Ο σοσιαλισμός εκπροσωπώντας την τάξη που είναι η πλέον αδύνατη και καταπιεσμένη θεωρεί ότι με την εγκαθίδρυση μιας σοσιαλιστικής πολιτικής μέσω έστω και της επαναστατικής οδού, θα αμβλυθούν οι κοινωνικές ανισότητες και θα εξαλειφθούν οι Κοινωνικές Τάξεις. Μια Αταξική Κοινωνία τελικά.

Τέλος μια από τις βασικότερες αρχές που έχει αναφερθεί και σε προηγούμενη παράγραφο είναι η Κοινοκτημοσύνη. Η Κοινοκτημοσύνη η οποία αποτέλεσε και παράγοντα διαφοροποιήσεων στους κόλπους του σοσιαλισμού για πολλούς θεωρείται ως το απαύγασμα του σοσιαλισμού και για άλλους απλώς ως ένα εργαλείο για τη βέλτιστη ευόδωση των σοσιαλιστικών σκοπών της ισότητας. Η έννοια σε ποιόν ανήκουν τα μέσα παραγωγής και σε ποιό βαθμό θεωρείτε ότι κατά τους σοσιαλιστές πρέπει να ανήκουν στο σύνολο της κοινωνίας για το κοινό καλό υπό μια μορφή κεντρικής οργάνωσης και διαχείρισης των μέσων παραγωγής για το κοινό καλό έναντι στην ατομική ιδιοκτησία που προωθεί την ιδιοτέλεια. Με τον καιρό όμως ο σύγχρονος σοσιαλισμός, έχει αναθεωρήσει τις απόψεις επάνω στο θέμα αυτό.

Η εμπειρική βίωση του Μαρξισμού – Σοσιαλισμού, είναι άρρηκτα συνδεδεμένη με το μοντέλο του σοβιετικού κομμουνισμού, όπου εφαρμόστηκε στη Ρωσία μετά την επανάσταση των μπολσεβίκων και την επικράτηση τους το 1917.

Η κύρια περίοδος της εφαρμογής του μοντέλου αυτού έγκειται στην περίοδο των πρώτων δύο Σοβιετικών ηγετών του Βλαδίμηρου Λένιν και του Ιωσήφ Στάλιν. Η ανησυχία των ηγετών της επανάστασης, ότι ο προλεταριακός λαός δεν ήταν σε θέση να κατανοήσει την αναγκαιότητα για την ανατροπή πλήρως του καπιταλιστικού συστήματος με επαναστατικά μέσα εφήυρε την αναγκαιότητα για τη «δικτατορία του προλεταριάτου», ή οποία μεταφράζεται σε δικτατορία του κομμουνιστικού κόμματος, όπως έτσι μετονομάστηκε το κόμμα των μπολσεβίκων το 1918, το οποίο δρούσε πλέον ως «ηγέτιδα καθοδηγήτρια δύναμη», μέσα σε μια δομή μονοκομματικού σοβιετικού κράτους. Το μοντέλο αυτό που από το Στάλιν μετεξελίχθηκε σε ένα « Ορθόδοξο Σοσιαλισμό», ο οποίος θα εφαρμοζόταν και σε ένα μόνο κράτος χωρίς την ανάγκη για την επικράτηση του κομμουνισμού σε παγκόσμιο επίπεδο.

Το μοντέλο αυτό αποτελεί ένα κομμουνιστικό ολοκληρωτισμό, που τα πάντα ελέγχονται απο το κράτος, όπως η παραγωγή των διαφόρων αγαθών και των προϊόντων, η παιδεία, η μη κατανάλωση προϊόντων της Δύσης. Ταυτοχρονά επιδιώκεται η πλήρης εξάλειψη κάθε ιδιωτικής πρωτοβουλίας, η ύπαρξη ενός κεντρικού σχεδιασμού υπο την Κρατική Επιτροπή Σχεδιασμού, την απόφαση για το τι θα καταναλώνουν οι πολίτες των κρατών αυτών και το κράτος Τρόμου που επέβαλλε ο Στάλιν για την εξαφάνιση κάθε αντιλόγου αποτελούν τα χαρακτηριστικά του Σοβιετικού Κομμουνισμού, με αμβλύνσεις μετά το θάνατο του Λένιν και πλήρως ανατροπή την

περίοδο διακυβέρνησης του Μιχαήλ Γκορμπατσώφ απο το 1985 έως το 1991, όπου με την πολιτική της περεστρόικας που εισήγαγέ στο σύστημα αναδύθηκαν οι τεράστιες αδυναμίες του μοντέλου οδηγώντας στην ταχεία κατάρρευση του. Το μοντέλο του Σοβιετικού Κομμουνισμού με κάποιες παραλλαγές εφάρμοσαν στο μεταπολεμικό κόσμο, κράτη όπως η Κίνα, η Κούβα, η Βόρεια Κορέα και ολόκληρη η Ανατολική Ευρώπη.⁴⁷

Σαφέστατο πλέον μας καθίσταται ότι μέσα στα κράτη που εφάρμοσαν το κομμουνιστικό μοντέλο οι άνθρωποι δεν είχαν λόγο σε πολλές αποφάσεις για τη ζωή τους, ζούσαν σε μια μηχανοποιημένη κοινωνία, στερούμενη πολλών αγαθών και απολαύσεων και με καθοδηγούμενη και καταπιεσμένη τη σκέψη τους και δέσμια την ίδια την ύπαρξη τους, η οποία εάν δεν εντασσόταν στο κομμουνιστικό κόμμα ως μέλος και δεν διέθετε την ικανότητα να αναδειχθεί στην κομματική νομεκλαντούρα δεν θα μπορούσε να διακριθεί και να εξελιχθεί πέρα απο το πλαίσιο που του είχαν καθορίσει οι δικτάτορες του. Δεν χρειάζεται να περιγράψουμε πως λειτουργούσαν ως καταναλωτές αφού το καθεστώς αποφάσιζε για αυτούς.

ΠΑΡΑΓΡΑΦΟΣ 2.9

Ο ΚΛΑΣΣΙΚΟΣ Ο ΣΥΓΧΡΟΝΟΣ & Ο ΝΕΟ ΦΙΛΕΛΕΥΘΕΡΙΣΜΟΣ

Ο Κλασικός φιλελευθερισμός προάγει της αρχές του ατομισμού και του οικονομικού φιλελευθερισμού. Ο ατομισμός θεωρεί ότι τα άτομα είναι αυτόνομα από μόνα τους χωρίς να ωφείλει σχεδόν τίποτα το ένα στο άλλο. Με τον οικονομικό φιλελευθερισμό τίθενται οι πεποιθήσεις ότι η αγορά δύναται να αυτορυθμίζεται από μόνη της και να παρέχει ευδαιμονία και ίσες ευκαιρίες σε όλους και για αυτο το κράτος πρέπει να περιορίσει όλες τις δραστηριότητές του και να αποτελεί μόνο ένα όργανο ως αναγκαίο κακό όπως το χαρακτηρίζουν οι περισσότεροι φιλελεύθεροι για τη επιβολή της τάξης όπου χρειάζεται, την εξασφάλιση της ασφάλειας και της τήρησης των συμβολαίων. Η έλλειψη κάθε κρατικής παρέμβασης, η ανταγωνιστική λογική σε μεταξύ των ατόμων με τρόπο ακραίες μορφές και η έλλειψη κάθε κοινωνικής μέριμνας αποδομεί πλήρως τις κοινωνίες, τις μετατρέπει σε ζούγκλες, που επικρατεί ο ισχυρότερος, ενώ άτομα με αδυναμίες φυσικές ή μη καταδικάζονται στην ανέχεια. Ο κλασικός φιλελευθερισμός έχει αποδεικτεί πολλές φορές ότι οδηγεί σε αδιέξοδα με αποτέλεσμα μεγάλες οικονομικές κρίσεις που για την επίλυση τους επιζητείται η επαναδραστηριοποίηση του κράτους πέρα απο το ρόλο του «νυχτοφύλακα» που τον έθεσε ο κλασικός φιλελευθερισμός.⁴⁸

Ο Σύγχρονος φιλελευθερισμός έρχεται να επανακαθορίσει τον κλασικό φιλελευθερισμό, ιδιαίτερα στις προβληματικές που δημιουργούν οι αμιγώς ατομικιστικές και άκρως ανταγωνιστικές πρακτικές του οι οποίες προκαλούν τεράστιες αδικίες και οδηγούν μεγάλες πληθυσμιακές ομάδες των κοινωνιών σε αδύναμη θέση εξαρτώμενη από τις συνθήκες της αγοράς. Επιδιώκει σε αντίθεση με τον κλασικό φιλελευθερισμό την ύπαρξη μιας εκτεταμένης κυβέρνησης.

Ο κλασικός φιλελευθερισμός με την έννοια της ελευθερίας που προωθεί θέτει τα πράγματα και της διάφορες υποθέσεις ανεξέλεγκτες σε σημείο μέχρι να σημαίνει η ελευθερία αυτή και στην

⁴⁷ Heywood An., 'Εισαγωγή στην Πολιτική' σελ. 89 – 90.

⁴⁸ Heywood An., 'Εισαγωγή στην Πολιτική' σελ. 76.

άφεση στα άτομα να λιμοκτονούν ελεύθερα εάν δεν μπορούν να ανταποκριθούν στις συνθήκες του αμείλικτου ανταγωνισμού που επιβάλλει η ελευθερία της αγοράς.⁴⁹

Ο σύγχρονος φιλελευθερισμός προτείνει λοιπόν για την αποφυγή των δεινών που παράγει ο κλασικός φιλελευθερισμός και για την παροχή ίσων ευκαιριών και συνθηκών ζωής με αξιοπρέπεια την ύπαρξη μιας κοινωνικής πρόνοιας από το κράτος με αντίστοιχες πολιτικές που θα περιβάλλουν τις ομάδες ατόμων που πλήττονται ή αφήνονται στο έλεος του Θεού από την λογική του αμιγούς καπιταλισμού. Σε έκθεση του 1942 του Sir William Beveridge στην Μεγάλη Βρετανία εντόπισαν τις «πληγές» σε πέντε οι οποίες είναι η στέρηση, η άγνοια, η οκνηρία, η εξαθλίωση και η αρρώστια. Οι σύγχρονοι φιλελευθεροί επηρεάστηκαν κυρίως από τις διατυπώσεις του J. Keynes, ο οποίος θεωρούσε ότι για την ανάπτυξη και την ευδαιμονία για να υφίστανται και να διατηρούνται επιβάλλεται να παραχωρηθούν κύριες οικονομικές αρμοδιότητες στο κράτος, για την ισορροπία στην κοινωνία και στην οικονομία και την ύπαρξη δικλείδων ασφαλείας που θα διορθώνουν τις στρεβλώσεις που προκαλούνται από το σύστημα της αγοράς.⁵⁰

Ο Νεοφιλελευθερισμός εμφανίστηκε στον Δυτικό Κόσμο στα τέλη της δεκαετίας του '70 και στις αρχές του '80, με κύριους εκφραστές την πρωθυπουργό του Ηνωμένου Βασιλείου Μάργκαρετ Θάτσερ και του προέδρου των Ηνωμένων Πολιτειών της Αμερικής Ρόναλντ Ρήγκαν.

Ο νεοφιλελευθερισμός στην ουσία εκκεντρίζεται στην αγορά και το άτομο. Επιθυμεί άμεση υποχώρηση κάθε κρατικής δραστηριότητας και πρωτοβουλίας στην οικονομία, πιστεύοντας ότι η έκλειψη κάθε κρατικής ρύθμισης και παρέμβασης θα καταστήσει τον καπιταλισμό αποτελεσματικότερο και επωφελή για τα άτομα προσφέροντας ανάπτυξη και γενική ευημερία.

Η ιδεολογία αυτή αποστρέφεται πλήρως το κράτος που το θεωρεί ως κατασταλτικό παραγοντα για την ανάληψη οποιασδήποτε αναπτυξιακής πρωτοβουλίας και επιχειρηματικότητας. Το κράτος δεν θα πρέπει να διαθέτει αναπτύσει καμία επιχειρηματική δραστηριότητα και να ελέγχει επιχειρήσεις διότι τις «στραγγαλίζει» με την αντίληψη του και τη λειτουργία του.

Ο νεοφιλελευθερισμός αποτελεί ένα εγκώμιο του απόλυτου ατομικισμού, σε διαστάσεις που μπορούν να χαρακτηριστούν έως και «παρανοϊκές». Γνωστή είναι η φράση της Μάργκαρετ Θάτσερ, για την ακρότητα των νεοφιλελεύθερων ιδεών, διατυπώνοντας «δεν υπάρχει κοινωνία, μόνο άτομα και οι οικογένειές τους». Ουσιαστικά ο νεοφιλελευθερισμός προωθεί μέσω της λεγόμενης παγκοσμιοποίησης της οικονομίας και προωθεί την εξάλειψη κάθε είδους κοινωνικής πολιτικής, ενώ ταυτόχρονα παρατηρείται αύξηση της ιδιοτέλειας του αισχρού κέρδους και της εκμετάλλευσης.

ΠΑΡΑΓΡΑΦΟΣ 2.10

Ο ΦΑΣΙΣΜΟΣ

Η Φασιστική ιδεολογία είναι γέννημα θρέμμα των συνεπειών και των αποτελεσμάτων του Α΄ Παγκοσμίου Πολέμου και έλαβε σάρκα και οστά σε δύο συγκεκριμένες ευρωπαϊκές χώρες

⁴⁹ Heywood An., 'Εισαγωγή στην Πολιτική' σελ. 77.

⁵⁰ Heywood An., 'Εισαγωγή στην Πολιτική' σελ. 77.

στην Ιταλία υπό τον Μπενίτο Μουσολίνι κατά την περίοδο 1922 έως 1943 και στη διαφοροποιημένη μορφή του τη ναζιστική στη Γερμανία υπό τον Αδόλφο Χίτλερ κατά την περίοδο 1933 έως 1945.

Ο φασισμός ως ιδεολογία, αποτελεί μια αντίδραση και απόκρουση όλων των ιδεών που είχαν διαμορφωθεί και επικράτησαν στην δυτική πολιτική σκέψη απο την εποχή του Διαφωτισμού και της Γαλλικής Επανάστασης. Απορρίπτει μετα βδελυγμίας τον ορθολογισμό, την πρόοδο, την ελευθερία και την ισότητα και έναντι τους παραθέτει τον αγώνα, την έννοια της ηγεσίας, της δύναμης, του ηρωικού ιδεώδους και της αξίας του πολέμου. Όλα τα υπόλοιπα σύμφωνα με το σλόγκαν του φασιστικού κόμματος έχουν πεθάνει. Για την ακρίβεια έλεγαν ότι «Το 1879 έχει πεθάνει». Φυσικά πέρα απο τις αρχές του Διαφωτισμού και της Γαλλικής Επανάστασης, ο φασισμός αποβάλλει και καταδιώκει κάθε άλλο έως τότε ιδεολόγημα, όπως ο καπιταλισμός, ο φιλελευθερισμός, ο ατομισμός και ο κομμουνισμός.

Το τρίπτυχο «Πιστεύουμε Υπακούμε Πολεμάμε», αποτέλεσε το κύριο σύνθημα για την Ιταλική νεολαία, ή οποία έπρεπε να γαλουχηθεί και καλουπωθεί με τα νέα προτάγματα του φασιστικού ολοκληρωτικού καθεστώτος απο το ξεκίνημα της ζωή του και να φτάνει ως την αποδημία του απο την ζωή. Πλέον θα διαβιούσε και θα δρούσε σε ένα αυστηροποιημένο, πειθαρχιμένο, ιεραρχικά δομημένο πλαίσιο. Ουσιαστικά θα αποτελούσε μια «μηχανή» ένα όργανο στην υπηρεσία των ιδεωδών του κράτος που πλέον ταυτιζόταν και συνδεόταν πλήρως με το φασιστικό κόμμα. Η κάθε μορφή αντίδρασης απέναντι στο φασιστικό δόγμα και τα θέλω θα διώκεται και θα εξαλείφεται. Ταυτόχρο κάθετι το διαφορετικό ή ιδιαίτερο θα καταπολεμητέ και θα αποκλείεται απο τη συμμετοχή του στο μεγαλύτερο μέρος δράσεων της κοινωνικής και οικονομικής ζωής, όπως οι εβραίοι, οι αθίγγανοι και άλλες κατηγορίες ή οποίες δεν είναι της αρεσκείας του φασιστικού κόμματος. Όλα πλέον υπαγονταν στον αυστηρό έλεγχο του κράτους και του φασιστικού κόμματος και προήγαγαν τα ιδεώδη του, η παιδεία, τα Μ.Μ.Ε., ο κινηματογράφος, οι τέχνες, ο συνδικαλισμός, η εκκλησία.⁵¹

Όλα αυτά συντελούν σε ένα νέο είδος ανθρώπου, που θα πρέπει να υπηρετεί πιστά το κράτος και το φασιστικό κόμμα, να λειτουργεί σαν ένα «καλοκουρδισμένο» ρομπότ στις επιταγές του φασισμού και οι ανάγκες του να ταυτίζονται ανάλογα με το αφήγημα του.

Στην ναζιστική εκδοχή του φασισμού στη Γερμανία, η διαφοροποίηση έγγυται στην προβολή και υπερθεμάτισης της λεγόμενης «Αρίας» φυλής, η οποία θα κυριαρχούσε έναντι των υπολοίπων υποδιέστερων φυλών. Στο ναζιστικό καθεστώς το κράτος αποτελούσε πρότυπο αυταρχικού κράτους και οι διώξεις των αντιφρονούντων και ορισμένων μειονοτήτων να να είναι σε μεγαλύτερη ένταση απο την Ιταλία, με φυλακίσεις, θανάτους και φυσικά περιορισμό των δραστηριοτήτων των αντιφρονούντων και κατάσχεση των περιουσιακών τους στοιχείων. Η μεγαλύτερη δίωξη όμως αποτελούσε ο κατατρεγμός ολόκληρων εθνοτικών ομάδων όπως των εβραίων που ελάμβανε τη μορφή εξολόθρευσης και αφανισμού με φρικιαστικό μάλιστα τρόπο μηδενός εξαιρουμένου. Οι διώξεις και οι διακρίσεις κατά των εβραίων παρατηρούνταν και στην Ιταλία, αλλά μακρά σε ένταση και τρόπο και στόχευση όπως στη Γερμανία.⁵²

Ένα άλλο χαρακτηριστικό του Γερμανικού καθεστώτος που αναδεικνύεται ως θεωρία από κάποιους επιστήμονες, χωρίς όμως να έχει ακόμα τεκμηριωθεί, αλλα υπάρχει πιθανότητα

⁵¹ 'Φασισμός', περιοδική έκδοση, επιμέλεια Κώτση Αντωνέτα, 2007, εκδόσεις Μοντέρνοι Καιροί, Αθήνα, σελ. 33 - 40.

⁵² Heywood An., 'Εισαγωγή στην Πολιτική' σελ. 95 – 96.

ακρίβειας, αποτελεί το πιστεύω κάποιων επιστημών για την παροχή διαφόρων μειγμάτων ουσιών ώστε να είναι ανθεκτικοί στις συνθήκες του πολέμου και να αναπτύσουν ιδιαίτερες συμπεριφορές και ένστικτα όπου θα τους μετατρέπουν σε ανθρώπους που δεν υποχωρούν σε οποιαδήποτε δυσκολία και η γενικότερη συμπεριφορά τους θα είναι σκληρή, αδίστακτη και χωρίς κανένα ηθικό φραγμό.

ΠΑΡΑΓΡΑΦΟΣ

2.11

Ο ΦΕΜΙΝΙΣΜΟΣ

Φεμινιστικά ιδανικά υπό όχι ακριβώς τη σημερινή έννοια υπήρχαν αχνά και στην αρχαία εποχή στην Ελλάδα και στην Κίνα. Η πρώτη όμως σύγχρονη φεμινιστική κίνηση, συμπυκνωμένη σε μια ολοκληρωμένη πολιτική θεωρία παρουσιάστηκε με τη δημοσίευση του 'A Vindication of the Rights of Women' ([1792] 1985) της Mary Wollstonecraft.

Το πρώτο «κύμα» του φεμινιστικού κινήματος στις δεκαετίες του 1840 και 1850 επιδίωκε κυρίως το δικαίωμα ψήφου στις γυναίκες, το οποίο οι περισσότερες δυτικές χώρες το παραχώρησαν μέσα στη διάρκεια του 20^{ου} αιώνα. Όμως η επίτευξη του στόχου αυτού που ήταν ο κυρίαρχος στόχος των γυναικείων κινημάτων μέχρι τότε, έθεσε τα κινήματα αυτά χωρίς πλέον καμία επιδίωξη και παραμένοντας σε πολλές περιπτώσεις σε καθεστώς «δεύτερου πολίτη». Η αιτία αυτή ήταν η κύρια που κινητοποίησε και προκάλεσε το «δεύτερο φεμινιστικό κύμα», το οποίο πλέον διεκδικούσε δικαιωματικά ισότητα, ισονομία και κοινωνική απελευθέρωση των γυναικών με την εξάλειψη της σεξουαλικής και έκφυλης ανισότητας, ανατροπή της ανδροκρατούμενης καθεστυκίας τάξης και δομής και τις ίσες ευκαιρίες για ανάπτυξη της προσωπικότητάς τους, για πρόσβαση στην εργασία και την εξασφάλιση και άλλων κοινωνικών δικαιωμάτων και κατάργηση επαίσχυντων και απαράδεκτων οικογενειακών παραδόσεων συνηθειών και νομικών πλαισίων που τις διακρίνει από τους άντρες.⁵³

ΠΑΡΑΓΡΑΦΟΣ 2.12

ΟΙ ΑΠΟΨΕΙΣ ΤΟΥ MAX WEBER

Ο Max Weber θεωρείται ένας από τους μεγαλύτερους κοινωνικούς και πολιτικούς αναλυτές. Γεννημένος στο Erfurt μια πόλη κοντά στη Λειψία και στη Δρέσδη στη Γερμανία, από πατέρα βιομήχανο και πολιτικό και σπουδάζοντας στα πανεπιστήμια της Χαϊδελβέργης και του Γκέντιγκεν, ξεκίνησε να παρατηρεί και να αναλύει την γέννηση και την ανάπτυξη του αστικού πολιτισμού. Συγκεκριμένα σε μια μελέτη του που δημοσιεύτηκε σε δύο συνέχειες στο επιστημονικό περιοδικό που εξέδιδε 'Αρχείο Κοινωνικής Επιστήμης', με το τίτλο 'Η

⁵³ Heywood An., 'Εισαγωγή στην Πολιτική' σελ. 97 – 98.

Προτεσταντική Ηθική και το Πνεύμα του Καπιταλισμού' τα έτη 1904 και 1905 επικεντρώνεται στην πορεία του αστικού πολιτισμού.

Ο Weber στο έργο του αυτό αναφέρεται κατ' αρχάς στην απόκτηση πολιτικής αυτονομίας απο τους διάφορους ηγεμόνες και φεουδάρχες της δυτικής Ευρώπης, των ανθρώπων που αποτελούν την νέα αστική τάξη. Οι συγκεκριμένοι άνθρωποι, μέσω της ισχύος που τους παρέχει πλέον ο πλούτος που έχουν αποκτήσει, των συντεχνιών που έχουν σχηματίσει για την καλύτερη εκπροσώπηση τους διεκδικούν μέρος της πολιτικής εξουσίας και διεκδικούν πολιτικά αξιώματα για να ασκούν και νομοθετική εξουσία, μέσω των νέων πολιτικών θεσμών που αναδύονται όπως των κοινοβουλίων.

Η επιθυμία για απόκτηση του κέρδους άν και υπήρχε σε όλες τις εποχές με τον καπιταλισμό αποκτά νέα χροιά, η οποία είναι η διατήρηση του κέρδους και η επαύξηση του σταδιακά, μέσω της απόλυτης ελευθερίας της αγοράς και της εργασίας μέσα σε μια καθαρά ατομοκεντρική ματιά για την ανάπτυξη με το κέρδος να αποτελεί πλέον αυτοσκοπό και «δεσμότη».

Οι χώρες που επικράτησε ο καπιταλισμός είναι ουσιαστικά οι χώρες που επικράτησε το προτεσταντικό δόγμα. Το προτεσταντικό δόγμα προήλθε ως μεταρρυθμιστικό σύστημα της καθολικής εκκλησίας, αρχικά με την πρωτοβουλία του Μαρτίνου Λούθηρου το 16^ο αιώνα μ.Χ. , όταν θυροκόλλησε στις 31 Οκτωβρίου του 1517 στην εξώπορτα του μητροπολιτικού ναού τις Βιτερβέργης τις 95 θέσεις του.

Ο προτεσταντισμός απο τη λατινική λέξη protestantismus σημαίνει η διαμαρτυρία, διαμαρτυρία στην οποία αμφισβήτησε και απόρριψε όχι μόνο το ρόλο της εκκλησίας ως θεσμό για τη σωτηρία του ανθρώπου, αλλά και διατυμπάνιζε ότι ο άνθρωπος ατομικά από μόνος του μπορεί να ερμηνεύσει την Αγία Γραφή κατά τη δική του αντίληψη και να οδηγηθεί στην σωτηρία του με τη λειτουργία του μέσα στο κόσμο εκτελώντας το χρέος του, έρχοντας σε πλήρη αντίθεση με τις αρχές της χριστιανικής μεσσιανικής εμπειρίας, η οποία επιθυμούσε την απέκδυση του εγώ και την αποστροφή της κοσμικής μέριμνας. Με τον προτεσταντισμό εισάγεται η έννοια της μέριμνας στον κόσμο αυτό με μια διάσταση θα μπορούσαμε να πούμε δουλκή απέναντι στο νόημα της ζωής η οποία πλέον επέχει θέση επιχείρησης προσανατολισμένη στο απόλυτο κέρδος που πλέον έχει μεταβληθεί στο Α και στο Ω του ανθρώπου στον κόσμο αυτό. Ο καπιταλισμός μαζί με το προτεσταντισμό πλέον ταυτίζονται, αφού ο καπιταλισμός εγκοιλώθηκε τις αρχές του προτεσταντισμού δηλαδή την εργασία για την επίτευξη του κέρδους που θα πρέπει συνεχώς να αναπαράγεται.

Ο Weber στη συνέχεια διαβλέπει ότι στις Ηνωμένες Πολιτείες αρχικά ξεκίνησε να αποσυνδέεται ο καπιταλισμός απο τη σύζευξη του με τον προτεσταντισμό, αποβάλλοντας το ηθικό θρησκευτικό νόημα του προτεσταντισμού που διακατείχε τους πρώτους καπιταλιστές, και ενσωματώνοντας μια πλέον καθαρά εγωπαθητική μέριμνα για την απόκτηση της ατομικής αλλά και κοινωνικής ευδαιμονίας, που στις περισσότερες των περιπτώσεων οδήγησε σε χάσματα τεράστια ως προς τη διανομή του πλούτου. Ο Weber ειδικά ως προς τα υλικά αγαθά υπερθεμάτισε ότι οι άνθρωποι πλέον μέσα στην «μέθη» που τους προκαλεί η απόλυτη κυριαρχία του καπιταλιστικού συστήματος, « τα υλικά αγαθά κέρδισαν μίαν αύξουσα και αδυσώπητη δύναμη πάνω στη ζωή των ανθρώπων, όσο σε καμία άλλη προηγούμενη περίοδο της ιστορίας. Η φροντίδα

γι' αυτά από ένας μανδύας που μπορούσε να φορεθεί ή να πεταχθεί από τους ώμους του ανθρώπου, έγινε ένα σιδερένιο κλουβί, το οποίο τον κράτα αιχμάλωτο».⁵⁴

Οι αναφορές του Weber για τη σχέση του ανθρώπου με τα υλικά τα καταναλωτικά αγαθά, μέσα σ' ένα πλαίσιο που καθορίζεται από τις αρχές του αμιγή καπιταλισμού, μας επισημάνουν πόσο συνέβαλε ο καπιταλισμός ως απότοκος του προτεσταντικού δόγματος, το οποίο έχει αποστραφεί τις μεσσιανικές εμπειρίας του χριστιανικού Ευαγγελίου στον εγλωβισμό των ανθρώπων στην κατανάλωση αγαθών και προϊόντων άλογα και χωρίς μέτρο.

ΠΑΡΑΓΡΑΦΟΣ 2.13

Η ΜΕΤΑΠΟΛΕΜΙΚΗ ΕΛΛΑΔΑ ΈΝΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΟ ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΆΝΙΣΗ ΚΑΤΑΝΟΜΗ ΤΟΥ ΠΛΟΥΤΟΥ ΛΟΓΩ ΙΔΕΟΛΟΓΙΚΩΝ ΑΝΤΙΠΑΡΑΘΕΣΕΩΝ

Η Ελλάδα της μεταεμφυλιακής εποχής έως και την πτώση της δικτατορίας των συνταγματαρχών το 1974 απεικονίζεται, ως μια χώρα με «ασθενή», «ασμαίνουσα», «νωχρή», κατ' επίφαση και παραπέουσα δημοκρατία. Ο λόγος είναι ο διχασμός που συνέχισε να επικρατεί και μετά το τέλος του εμφυλίου πολέμου, τον οποίο τον συνέχισαν να το διατηρούν οι νικήτες του εμφυλίου πολέμου. Οι κύριοι παράγοντες οι οποίοι συνέβαλλαν στη διατήρηση του διχαστικού αυτού κλίματος, ήταν τα ανάκτορα, οι δεξιάς κατεύθυνσης κυβερνήσεις που με διάφορους τρόπους και μεθοδεύσεις προσπαθούσαν να διατηρούνται στην εξουσία και φυσικά ο στρατός, αλλά και εξωτερικοί παράγοντες.

Η αντικομμουνιστική εμμονή και αποστροφή που διακατείχε τους παραπάνω φορείς, οδήγησε σε ένα είδος διώξεων κατά μεγάλου μέρους του ελληνικού πληθυσμού λαμβάνοντας διαστάσεις παράνοιας. Η συγκεκριμένη πολιτική ως μέσα για τον αποκλεισμό οιοδήποτε θεωρείτο κομμουνιστής ή αντίπαλος του τότε καθεστώτος θεωρείτο ουσιαστικά απόστημα και μίasma για την κοινωνία και ανάλογα τη διαφάθμιση του ως αντιπάλου του καθεστώτος, είτε θα φυλακιζόταν, είτε θα εξοριζόταν σε ξερονήσια, ή εάν δεν διέθεται πιστοποιητικό κοινωνικών φρονημάτων ή δεν υπέγραφε δήλωση ότι ασπάζεται τις αρχές της τότε ιθύνουσας ιδεολογίας και αποστρέφεται τις κομμουνιστικές ιδέες, δεν μπορούσε να εισέλθει στις στρατιωτικές σχολές, να διεκδικήσει καμία θέση στο δημόσιο και σε πανεπιστημιακές σχολές, να οικοδομήσει, να αποκτήσει επαγγελματική δραστηριότητα, σε σημείο να μη δύναται να αποκτήσει άδεια κυκλοφορίας ποδηλάτου, ή ακόμα να ασκήσει το επάγγελμα του νεκροθάφτη.⁵⁵

⁵⁴ Σημειώσεις μαθήματος Κοινωνιολογία του Χριστιανισμού, του Τμήματος Θεολογίας του Ε.Κ.Π.Α., σελ 35.

⁵⁵ Glogg R., 'Σύντομη Ιστορία της Νεώτερης Ελλάδος', 1999, μτφρ. Φουντέας Χάρης, έκδοση Ινστιτούτο του Βιβλίου – Α. Καρδαμίτσα, σελ. 245 – 246.

Το 1953 πλέον η ανισότητα στη διανομή του εισοδήματος για μεγάλο μέρος του πληθυσμού εγκαινιάστηκε και ουσιαστικά καθιερώθηκε ως τη δεκαετία του 1980. Η αίσθηση της αδικίας των κοινωνικών και εργασιακών ομάδων που πλήτονταν χρόνο με το χρόνο αυξανόταν.⁵⁶

Με το τερματισμό του εμφυλίου το 1949 ξεκίνησε ένας σημαντικός διωγμός των ηττημένων και έλεγχος όσων εμπλέκονταν με αυτούς με διάφορες ιδιότητες. Με βάση τα επίσημα στοιχεία στο τέλος του 1951 ο αριθμός των πολιτικών κρατουμένων έφθανε στα όρια της επιεικούς της υπερβολής. Την 1ή Οκτωβρίου του 1951 υπήρχαν επίσημα 13.472 φυλακισμένοι για πολιτικά αδικήματα : 3.103 για αδικήματα της περιόδου της κατοχής που συνδεόνταν με τη δράση του Ε.Α.Μ. – Ε.Λ.Α.Σ. και 10.369 για αδικήματα της περιόδου του εμφυλίου πολέμου. Οι ποινές για τους παραπάνω ήταν οι εξής 1.958 σε θανατική καταδίκη 4.938 σε ισόβια δεσμά, 5.748 σε πολυετείς καθειρήξεις, 7 σε φυλάκιση και 749 προφυλακισμένοι.⁵⁷

Η κατ' επίφαση, καχεκτική και ασμένουσα δημοκρατία, την οποία μαρτυρεί την ύπαρξη της πλέον και όλος σχεδόν ο πολιτικός κόσμος συντέλεσε αποφασιστικά, ένα πολύ μεγάλο μέρος του ελληνικού λαού πλέον απο τους συμμετέχοντες με το Δημοκρατικό Στρατό στον εμφύλιο, τους συγγενείς και φίλους τους, τους ασπαζόμενους της κομμουνιστικής ιδεολογίας, αλλά και κάθε πολιτών που δεν ήταν φίλα προσκείμενοι προς την τότε κυρίαρχουσα πολιτική τάξη και ιδεολογία, είχε τεθεί στο περιθώριο της κοινωνίας και ουσιαστικά αποτελούσαν πολίτες δεύτερης κατηγορίας. Στην μαρτυρία των παραπάνω οδηγούμε και απο προσωπικά οικογενειακά βιώματα και απο μαρτυρίες πολλών άλλων ανθρώπων.

Η όλη αυτή αυταρχικότητα, αυστηρότητα, έλεγχος διώξεις, στερήσεις στοιχειωδών και αναπαλλοτριωτών δικαιωμάτων στη ζωή, καθώς και η εισοδηματική απαξίωση επαγγελματικών ομάδων, στερούσε απο μεγάλος μέρος του ελληνικού πληθυσμού, την ελευθερία να απολαμβάνει τη ζωή και τα αγαθά της σαν ισότιμος πολίτης και να διαθέτει τα μέσα εκείνα για μια αξιοπρεπή διαβίωση στοιχεία που του τα στερούσαν κάποιοι, μόνο και μόνο διότι διαφωνούσε ή δεν υιοθετούσε τις απόψεις των τότε κρατούντων την εξουσία. (Νόμοι που καταδεικνύουν την όλη αυταρχικότητα και περιορισμό: Ν. 509 του 1947 προέβλεπε αυστηρές ποινές για όσους επιδίωκαν ή στήριζαν την ανατροπή της υφιστάμενης κοινωνικής τάξης, πληθώρα φακέλων στην ασφάλεια με στοιχεία για τους πολίτες και τις πεπειθειθήσεις τους που τους ακολουθούσαν σε όλη τη μετέπειτα ζωή τους με πραγματικά ή αναληθή στοιχεία, Ν. 375/36 περι κατασκοπίας.

⁵⁶ Ιορδανόγλου Χρυσάφης, *Ίστορία του Ελληνισμού 1770 – 2000*, συλλογικό έργο, τόμος 9^{ος} (Νικητές και Ηττημένοι, 1949 – 1974), σελ. 84.

⁵⁷ Μητροφάνη Γ., *Ίστορία του Νέου Ελληνισμού 1770 - 2000*, τόμος 9^{ος}, σελ. 122.

ΠΑΡΑΓΡΑΦΟΣ 2.14

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Πιστεύω μέσα από τις παραγράφους που έχουν παρατεθεί άνωθεν, δυνάμεθα σε μεγάλο βαθμό να κατανοήσουμε πως μεγάλες ιστορικές αλλαγές και γεγονοτά που μετασημάτισαν το ρού της ανθρώπινης ιστορίας, είναι ικάνα να μεταβάλουν τις ανθρώπινες συμπεριφορές και συνήθειες και να αλλάξουν ολόκληρες τις κοινωνίες ως τρόπο λειτουργίας και σκέψης.

Ο Κόσμος έχει την ικανότητα να βρίσκεται σε μια πορεία συνεχούς εξέλιξης και να αντιδρά με τα ανάλογα αντανακλαστικά στις δυσμενείς τροπές που λαμβάνουν χώρα μέσα στο χρόνο και να πετυχαίνει την ανασυγκρότηση του μέσα από πολλές φορές ριζοσπαστικές και ρηξικέλευθες αλλαγές, που φυσικά επηρεάζουν και τους ανθρώπους ως προσωπικότητες και τους καθορίζουν και στα πλαίσια που μπορούν να λειτουργούν και φυσικά και με τον τρόπο σκέψης τους. Η καταναλωτική συμπεριφορά διαμορφώνεται μέσα από αυτά τα δεδομένα. Οι διάφορες ιδεολογίες που προκύπτουν στο πέρασμα του κόσμου αποτελούν εφαλτήριο για την ανάληψη πολιτικής δράσης για τη διατήρηση, αλλαγή ή πλήρη ανατροπή του υφιστάμενου συστήματος σχέσεων εξουσίας. Ως μορφή κοσμοθεωρίας προσδίδει στα άτομα και στις ομάδες το ρόλο που πρέπει να διαδραματίσουν και τις συμπεριφορές που πρέπει να αναπτύξουν για το προσδωκόμενο αποτέλεσμα. Τα άτομα φυσικά μέσα από αυτές τις διαδικασίες είναι φυσικό να επηρεάζονται ή να αναγκάζονται να αναπτύσουν ή να επιδεικνύουν και ανάλογη κάθε φορά καταναλωτική συμπεριφορά. Τα διάφορα καθεστώτα τέλος σε μεγάλο βαθμό έχουν τη δυνατότητα να καθορίσουν τη ζωή των ανθρώπων μέσα στην κοινωνία και φυσικά την παροχή ή όχι δυνατοτήτων για την ικανοποίηση των αναγκών τους, αλλά και τον επηρεασμό για τη διαμόρφωση συγκεκριμένης καταναλωτικής συμπεριφοράς.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3^ο

Ο ΡΟΛΟΣ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΈΝΩΣΗΣ ΣΤΗΝ ΔΙΑΜΟΡΦΩΣΗ ΚΑΙ ΚΑΘΟΡΙΣΜΟ ΤΗΣ ΚΑΤΑΝΑΛΩΤΙΚΗΣ ΣΥΜΠΕΡΙΦΟΡΑΣ ΤΩΝ ΑΝΘΡΩΠΩΝ

ΠΑΡΑΓΡΑΦΟΣ 3.1

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Το τέλος του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου, σηματοδότησε μια εντελώς νέα εποχή για όλη την ανθρωπότητα και τη δημιουργία ενός πλαισίου για τη νέα εποχή που θα ανταποκρινόταν στα προβλήματα και τα κελεύσματα της εποχής που εισερχόταν ο κόσμος και θα διασφάλιζε την ασφάλεια, την ειρηνική συνύπαρξη και την ανάπτυξη σε παγκόσμια κλίμακα.

Η νέα υπερδύναμη που αναδυόταν μετά το τέλος του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου, μετά την πλήρη υποχώρηση των μεγάλων χωρών της Ευρώπης και κυρίως της Αγγλίας από την ισχύ και δυναμική που κατείχαν πριν τον πόλεμο, ήταν οι Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής.

Οι Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής διαβλέποντας από νωρίς το τι μέλι γενέσθαι στον κόσμο μετά την λήξη του πολέμου, αποφάσισαν να αναλάβουν πρωτοβουλία πριν τη λήξη του πολέμου να διαμορφώσουν μαζί με το σύνολο των συμμάχων τους στον πόλεμο και άλλων χωρών πριν καν τη λήξη του πολέμου, να συζητήσουν και να λάβουν αποφάσεις που θα διαμόρφωναν το πλαίσιο εκείνο που θα καθιστούσε εφικτό την ώθηση της οικονομικής αναπτύξεως μετά τις συνταρακτικές επιπτώσεις που συντελέστηκαν σε όλο το κόσμο κατά τη διάρκεια του πολέμου και φυσικά να εξασφαλίσει την δική της οικονομική ευημερία, ανάπτυξη και νέα θέση της στο παγκόσμιο σύστημα.⁵⁸

Στο πνεύμα αυτό 44 χώρες μετά από προκαταρκτικές διαπραγματεύσεις, συναντήθηκαν στις Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής και συγκεκριμένα στο Μπρέτον Γούντς, τον Ιούλιο του 1944 και κατά τη διάρκεια 22 ημερών, έλαβαν αποφάσεις για τη μεταπολεμική οικονομική

⁵⁸Cohn Theodore, *΄Διεθνής Πολιτική Οικονομία΄*, Βασιλείου Θανάσης επιμέλεια – θεώρηση, Αθήνα, 2009, σελ. 54 – 55. (Στο εξής Cohn, *΄Διεθνής Πολιτική Οικονομία΄*)

συνεργασία με την ίδρυση δύο πολύ σημαντικών διεθνών οικονομικών οργανισμών, του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου και της Παγκόσμιας Τράπεζας, ενώ τέσσερα χρόνια αργότερα έχουμε την Γενική Συμφωνία Δασμών και Εμπορίου (GATT), οποία έως τις αρχές τις δεκαετίας του 1990 αποτέλεσε τον κύριο μοχλό για τη διαμόρφωση του παγκόσμιου εμπορίου και των σχέσεων που το διέπουν. Οι χώρες αυτές με πρωταγωνίστριες φυσικά τη Μεγάλη Βετανία και τις Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής, κατόρθωσας να επιτύχουν τη διαπλάσουν και να επιτηρούν τις οικονομικές τους σχέσεις.⁵⁹

Η συμβολή των παραπάνω οργανισμών και οι εξελίξεις σχετικά με αυτούς θα περιγραφούν και αναλυθούν σε άλλο κεφάλαιο. Η αναφορά τους στην παρούσα φάση πραγματοποιήθηκε απλώς ως δηλωτικό της νέας εποχής και των νέων θεσμών που δημιουργούνταν στο παγκόσμιο σύστημα μέρος του οποίου αποτέλεσε και η δημιουργία των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, φυσικά με πολύ διαφορετική μορφή αρχικά απο τη σημερινή της Ευρωπαϊκής Ενώσεως.

Η Ευρώπη μετά το Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο αποταλούσε μια «σκιά» του ένδοξου παρελθόντος της. Όλες της οι χώρες είχαν υποστεί τις τραγικές συνέπειες του πολέμου στο μέγιστο βαθμό και οικονομικά κοινωνικά και από άποψη ισχύος, είχαν καταστεί σε εξαθλίωση σε καταρράκωση και σε πληρη οικονομική καταστροφή. Η κατάσταση αυτή απο μόνη της εάν συνεχιζόταν θα δημιουργούσε ένα απόλυτο χάος και περαιτέρω οπισθοδρόμηση με ασύληπτες προεκτασεις και συνέπειες για όλο τον κόσμο.

Οι Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής, ως η έχουσα πλέον τις δυνατότητες απο πλευράς ισχύος οικονομικής και μή και όχι μονο για λόγους ανθρωπιστικούς ανέλαβε την πρωτοβουλία μέσα απο μια σειρά δράσεων να βοηθήσει με όσες δυνατότητες διέθετε, την πλήρη ανασυγκρότηση των χωρών όλης σχεδόν της Ευρώπης, ακόμα και της Σοβιετικής Ενώσεως ώστε να αποκτήσουν πλέον την οικονομική τους αυτοτέλεια και ανάπτυξη και να συνταχθούν ως κοινωνίες. Οι λόγοι για την πρωτοβουλία αυτή ήταν πολλοί. Ένα λόγο αποτέλεσε η ηθική υποχρεωσή και ανταμοιβή για τη συμβολή των Ευρωπαϊκών χωρών στον πόλεμο. Οι κύριοι λόγοι όμως υπήρξαν το ότι δεν ήταν δυνατό η παγκόσμια οικονομία να αναπτυχθεί απο τη στιγμή που οι χώρες της Ευρώπης εβρίσκονταν σε αυτή την κατάσταση, η οποία θα χειροτέρευε, εάν δεν λαμβάνονταν κάποια αποφασιστικά μέτρα. Η κατάσταση αυτή αποτελούσε και παράγοντα για την ύπαρξη χαοτικών, ασύμετρων και απροσδιοριστού μεγέθους καταστάσεων στην Ευρώπη και ίσως στην πρόκληση ενός νέου πολέμου. Οι Ηνωμένες Πολιτείες, έχοντας υπόψη τις συγκυρίες που οδήγησαν στην παγκόσμια ύφεση μετα τον Α΄ Παγκόσμιο Πόλεμο και όλες τις μετέπειτα εξελίξεις, αλλά και για την προώθηση των μεγάλων ποσοτήτων των παραγόμενων προϊόντων της, διέβλεπε σε μια ισχυρή οικονομική Ευρώπη, ένα πολύ καλό της πελάτη και καταναλωτή των προϊόντων της. Ένας τελευταίος λόγος που την οδήγησε στην απόφαση της για την ανάπτυξη και ανασυγκρότηση της Ευρώπης υπήρξε η απειλή της Σοβιετικής Ενώσεως, η οποία απέναντι σε μια Ευρώπη σε κατάσταση πλήρους αποσυνθέσεως θα μπορούσε να εξαπλωθεί με ευκολία στο σύνολο της, είτε με εισβολή δια μέσου των στρατευμάτων της, είτε με την ποιο ανώδυνη ανέξοδη και αποτελεσματική ιδεολογική της εισβολή και κυριαρχία. Ταυτόχρονα οι αρχικές συμφωνίες μεταξύ των κρατών για τις κύριες πρώτες ύλες των πολεμικών υλικών το χάλυβα και τον άνθρακα

⁵⁹ Αυτόθι.

που αποτέλεσαν προίμιο όλων των μετέπειτα θεσμών, είχε ως κύριο σκοπό των έλεγχου αυτών των υλών για την αποφυγή πρόκλησης ενός νέου πολέμου.

Ένα σχέδιο για την ανοικοδόμηση της Ευρώπης κατάληξε να δημιουργήσει τον πλέον πρωτόγνωρο, προτότυπο και ιδιαίτερο οργανισμό – ένωση στον κόσμο μέχρι σήμερα, μετασηματίζοντας και αναδιανομώντας και σε μεγάλο βαθμό όλες σχεδόν τις εκφάνσεις των κρατών μελών του.

Σημάντικο ρόλο και στην άνοδο της παραγωγής, λόγω της «βιομηχανικής επανάστασης», διαδραμάτισε και η δημιουργία ενός νέου πιστωτικού συστήματος που είχε στη διάθεση του αρκετά χρηματικά κεφάλαια για τη χρηματοδότηση των νέων δομών κεφάλαια που προέρχονταν είτε από την άνθιση του διεθνούς εμπορίου, ή από τον πλουτισμό γαιοκτημόνων λόγω της «γεωργικής επανάστασης», είτε από τα κέρδη των επιχειρηματιών της μεταποίησης. Η δημιουργία των πρώτων δικτύων τραπεζών που κυρίως έχουν ως έδρα το Λονδίνο και χρηματοδοτούν με άφθονα κεφάλαια με χαμηλό κόστος τις νέες δραστηριότητες ανάγεται σε αυτή την εποχή δηλαδή μέσα με τέλη του 18^{ου} αιώνα.

Τα κεφάλαια από μόνα τους δεν θα μπορούσαν να οδηγήσουν σε αυτή την ανάπτυξη της παραγωγής στην βελτίωση της ποιότητας των προϊόντων και στη δημιουργία νέων, εάν δεν είχαν σαν συνοδοιπόρο τις νέες επαναστατικές, ανακαινιστικές προτότυπες και πρωτόγνωρες ιδέες, που μετέλλαξαν αρκετές από τις κατεστημένες νοοτροπίες με απαρχές τις ιδέες που προήλθαν δια μέσου του Διαφωτισμού. Οι ιδέες αυτές νοηματοδότησαν ένα νέο τρόπο σκέψης και νέους τομείς και πεδία που θα έπρεπε να δωθεί προτεραιότητα, ως προς την απόκτηση γνώσης, μέσω της επιστημονικής έρευνας, η πίστη στην ανθρώπινη λογική και στην αδιαλείπτη πρόο που δύναται να συντελεστεί μέσω της υιοθέτησης των νέων επιστημονικών επιτευγμάτων και τεχνικών. Το επιστημονικό έργο που προβάλλει και συμπυκνώνει όλη αυτή τη πίστη στις ιδέες και στις αρχές αυτές που θα συντελέσουν στην ευημερία και στην ευτυχία της ανθρωπότητας είναι 'Η Διερεύνηση της Φύσης και των Πηγών του Πλούτου των Εθνών', του Άνταμ Σμίθ που δημοσιεύθηκε το 1776, που αποτέλεσε την απαρχή της δημιουργίας του οικονομικού φιλελευθερισμού. Η ανάδυση της ατόμικη πρωτοβουλίας στις επιχειρηματικές δραστηριότητες και ο ατομικοκεντρικός τρόπος σκέψης που αποτελεί μια από τις μεγάλες αξίες του οικονομικού φιλελευθερισμού αποτελεί και απότοκο των θεωριών και απόψεων για το άτομο των προτενταντικών εκκλησιών και για αυτό ο οικονομικός φιλελευθερισμός έως και ο αμιγής καπιταλισμός εφαρμόστηκε κυρίως και αναπτύχθηκε σε χώρες στις οποίες υπερίσχυε το προτενταντικό δόγμα.

Παράγραφος 3.2

Η Κοινή Εμπορική Πολιτική της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Αρχικός στόχος της Συνθήκης της Ρώμης την 25 Μαρτίου του 1958, είχε ως φιλοδοξία τη δημιουργία μιας τελωνειακής ενώσεως, η οποία θα διασφάλιζε την κατάργηση των δασμών μεταξύ των κρατών της Συνθήκης, την ελεύθερη διακίνηση μεταξύ των κρατών των διαφόρων εμπορευμάτων τους και υπηρεσιών καθώς και η ύπαρξη ενός κοινού δασμού εξωτερικού προς όλες τις υπόλοιπα κράτη που δεν αποτελούσαν μέλη της Συνθήκης, για την προστασία από τον εξωτερικό ανταγωνισμό. Παράλληλα θα επιδιωκόταν και επιδιώκεται η φιλελευθεροποίηση του εμπορίου.

Οι παραπάνω πολιτικές της πρώην Ε.Ο.Κ. και σημερινής Ευρωπαϊκής Ένωσης, είναι σαφές το πόσο μπορούν να επηρεάσουν την ζωή των ανθρώπων, των πολιτών των κρατών που είναι μέλη της Ευρωπαϊκής Ενώσεως, ιδιαίτερα ως προς το μέρος που μας ενδιαφέρει την δράση τους ως καταναλωτών, αφού πλέον μπορούν να έχουν στην διαθεσή τους την επιλογή κατανάλωσης πλήθους αγαθων απο τα υπόλοιπα κράτη μέλη, που πριν την ύπαρξη της τελωνειακής ένωσης δεν ήταν δυνατόν να έχουν πρόσβαση σε αυτά, είτε με διάφορους τρόπους απαγορευόταν η εισαγωγή αυτών απο το κράτος τους, ή ήταν ασύμφορα να εισαχθούν λόγω των οικονομικών και εμπορικών εμποδίων που τώρα έχουν αρθεί πλήρως, ή λόγω των υψηλών δασμών που πλέον δεν υφίστανται η τιμή τους ήταν πολύ υψηλή για να αποκτηθούν αυτά απο πλήθος ανθρώπων που σε αντίθετη περίπτωση θα ήταν καταναλωτές τους. Ταυτόχρονα όμως μπορεί να παρατηρηθεί και η μείωση κατανάλωσης αντίστοιχων, παρόμοιων, ή υποκατάστατων προϊόντων και αγαθών εγχώριων λόγω της χαμηλότερης ποιότητας έναντι άλλων προϊόντων αντίστοιχων των υπόλοιπων κρατών μελών ή λόγω της έλλξης που προκαλεί η κατανάλωση μερικές φορές κάτι ξένου.

Η Ευρωπαϊκή Ένωση έχει καταλήξει να είναι σήμερα ένας από τους μεγαλύτερους εμπορικούς εταίρους του παγκόσμιου συστήματος, με περισσότερους από 500 εκατομμύρια κατοίκους, ξεπερνώντας τις Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής, με πληθυσμό 290 εκατομμύρια, καθώς και την Ιαπωνία με 127 εκατομμύρια πληθυσμό. Το Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν της Ένωσης είναι περίπου όσο των Ηνωμένων Πολιτειών της Αμερικής και κατά πολύ μεγαλύτερο της Ιαπωνίας. Η Ένωση αποτελεί την μεγαλύτερη δύναμη παγκοσμίως, τόσο στο εμπόριο των αγαθών όσο και των υπηρεσιών, ενώ κατέχει πρωτία και στις άμεσες ξένες επενδύσεις.⁶⁰

Τα παραπάνω στοιχεία μας αποσαφηνίζουν πλήρως για τη δυναμική της Ευρωπαϊκής Ένωσης και την επηρροή της σε όλους τους τομείς καθώς και στους ανθρώπους που είναι πολίτες αυτής, αλλά και εκτός αυτής.

Οι βασικοί στόχοι της Ευρωπαϊκής Ένωσης και της πρώην Ευρωπαϊκής Οικονομικής Κοινότητας, για την επίτευξη των στόχων της στον τομέα της εμπορικής πολιτικής ήταν δύο, α) η πολυμερής φιλελευθεροποίηση του συστήματος και β) η περιφερειακή ολοκλήρωση. Ουσιαστικά η Κοινή Εμπορική Πολιτική όπως διατυπώνεται στις Συνθήκες της Ευρωπαϊκής Ένωσης και συγκεκριμένα στο άρθρο 131 της Συνθήκης της Νίκαιας, επιδιώκει « την συμβολή της στην αρμονική ανάπτυξη του παγκόσμιου εμπορίου, στη σταδιακή εξάλειψη των περιορισμών στο διεθνές εμπόριο και στη μείωση των τελωνειακών εμποδίων». Στη Συνθήκη για τη Λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης θα βρούμε την αντίστοιχη διατύπωση όπως και στο άρθρο 207 της Συνθήκης αυτής.

⁶⁰ Μουστάσος Δημήτριος, ' Η Θεσμική Διάσταση της Κοινής Εμπορικής Πολιτικής', συλλογικό έργο 'Νέα Ευρωπαϊκή Ένωση – Οργάνωση και Πολιτικές 50 Χρόνια, 2007, σελ. 444 – 445.

Οι Κύριοι Εμπορικοί Εταίροι της Ευρωπαϊκής Ένωσης – Εμπόριο προϊόντων 2017
(σε εκατομμύρια ευρώ).

ΧΩΡΑ	ΕΞΑΓΩΓΕΣ	ΕΙΣΑΓΩΓΕΣ	ΣΥΝΟΛΟ	ΕΜΠΟΡΙΚΟ ΙΣΟΖΥΓΙΟ
Η.Π.Α.	375.845	256.176	632.021	+ 119.669
ΚΙΝΑ	198.200	374.823	573.023	- 176.624
ΕΛΒΕΤΙΑ	150.813	110.407	261.220	+ 40.406
ΚΟΣΜΟΣ	1.879.431	1.858.257	3.737.688	+ 21.173

Πηγή : Ευρωπαϊκή Επιτροπή 2017

Επίσημη Ιστοσελίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης

www.europarl.europa.eu/factsheets/el/sheet/160/η-ευρωπαϊκη-ενωση-και-οι-εμπορικой-εταίροι-της.

Στο σημείο αυτό θεωρώ σκόπιμο να παρουσιάσουμε τα μέσα που χρησιμοποιούνται για την εκτέλεση της Κοινής Εμπορικής Πολιτικής. Τα μέσα αυτά αφορούν τις εισαγωγές, τις εξαγωγές και τις πολιτικές εμπορικής άμυνας.

Στο πεδίο των εισαγωγών, πέρα από την επιβολή του κοινού εξωτερικού δασμολογίου, έχουμε και τα μέτρα πολιτικής ελέγχου των εισαγωγών με μη – δασμολογικά μέσα. Τα μέσα που χρησιμοποιεί η Ευρωπαϊκή Ένωση είναι ποσοστώσεις σε εισαγόμενα προϊόντα, απαγορεύσεις και περιορισμοί εισαγωγών, ύπαρξη ειδικών καθεστώτων εισαγωγών από ορισμένες τρίτες χώρες, τεχνικά εμπόδια στο εμπόριο, υγειονομικά και φυτοϋγειονομικά μέτρα, κανόνες καταγωγής, άδειες εισαγωγής, δασμολογητέα αξία και τελωνειακές διαδικασίες.

Στο τομέα των εξαγωγών έχουμε προωθητικές πολιτικές με την ύπαρξη ενισχύσεων για την πραγματοποίηση αυτών, όπως η χορήγηση άμεσων εξαγωγικών ενισχύσεων, εξαγωγικών πιστώσεων και ασφάλισης εξαγωγικών πιστώσεων. Στις εξαγωγές παρατηρούμε όμως και τη λήψη αντίθετων μέτρων με τα αναφερόμενα, όπως ο περιορισμός ή απαγόρευση εξαγωγών με την επιβολή ποσοστώσεων ή φόρων επί των εξαγωγών για λόγους που άπτονται των συμφερόντων των πολιτών της Ένωσης αλλά και της ίδιας της Ένωσης ως όντοτητας.

Στο τρίτο σκέλος στα μέτρα εμπορικής άμυνας, περιλαμβάνονται, οι ρήτρες διασφάλισης, η πολιτική anti – dumping (επιβολή πρόσθετων δασμών για την αντιμετώπιση του αθέμιτου ανταγωνισμού), η πολιτική αντί – επιδοτήσεων, και η πολιτική έναντι των εμπορικών φραγμών τρίτων χωρών. Τα νέα κράτη μέλη που εντάσσονται στην Ευρωπαϊκή Ένωση, είναι υποχρεωμένα να αποδεχθούν πλήρως το κοινοτικό κεκτημένο δηλαδή την εφαρμογή και των παραπάνω πολιτικών. Η Ευρωπαϊκή Ένωση σε όλα τα στάδια απο την ίδρυσή της συμμετείχε δυναμικά σε όλες τις προσπάθειες και διαδικασίες για την επίτευξη του πολυμερούς εμπορικού συστήματος,

στο παρελθόν στην GATT στην αρχή και σήμερα στον Παγκόσμιο Οργανισμό Εμπορίου, άν και κάποιιοι εσφαλμένα την μέμφονταν ως αγορά «φρούριο».

Εύκολα μπορεί να αντιληφθεί ο καθένας, κατά πόσο μπορούν να επηρεάσουν τις καταναλωτικές συνήθειες οι πολιτικές που αναφέρθηκαν άνωθεν, σε σχέση με την διευκόλυνση ή μη της διάθεσης διαφόρων προϊόντων σε καταναλωτές διαφόρων κατηγοριών, εντός και εκτός της Ευρωπαϊκής Ένωσης.⁶¹

Η Ευρωπαϊκή Ένωση διατηρεί εμπορικές σχέσεις με όλο σχεδόν το σύνολο των χωρών του κόσμου οι οποίες σχέσεις, μπορούν να διακριθούν σε δύο μεγάλες κατηγορίες, οι οποίες είναι πρώτον οι μη – προτιμησιακές και οι προτιμησιακές. Οι μη προτιμησιακές περιλαμβάνουν τις σχέσεις εκείνες που διέπρονται από το πνεύμα του πολυμερούς εμπορίου, ενώ οι προτιμησιακές ουσιαστικά παρεκλίνουν από αυτή την πολιτική και ουσιαστικά αναπτύσει η Ευρωπαϊκή Ένωση πολιτικές με τρίτες χώρες εμπορικές που ταυτίζονται με την δημιουργία με αυτές μιας μορφής αμοιβαίας ύπαρξης τελωνειακής ένωσης, ή ζώνης ελευθέρων εισαγωγών, ή μονομερείς παραχωρήσεις, έναντι αναπτυσσόμενων χωρών.⁶² Χαρακτηριστικό παράδειγμα για τις εμπορικές σχέσεις με τρίτες χώρες αποτελεί η Κίνα, που παρόλο που εντάχθηκε στον Παγκόσμιο Οργανισμό Εμπορίου, δεν της αναγνωρίστηκε αυτομάτως απο τους εμπορικούς εταίρους της το καθεστώς της οικονομίας της αγοράς. Οι Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής ύστερα απο σκληρές οι διαπραγματεύσεις της παραχώρησαν την αναγνώριση, ενώ η Ευρωπαϊκή Ένωση όχι πράγμα που σημαίνει την ύπαρξη ακόμα πολλών εμποδίων για εισαγωγές κινεζικών προϊόντων στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Τελευταία όμως υπαρχει μια διαφοροποίηση στη σχέση Ευρωπαϊκής Ένωσης και Κίνας στις εμπορικές συναλλαγές, η οποία καθορίζεται από τη στάση των Ηνωμένων Πολιτειών της Αμερικής για αλλαγής πλεύσης προς τον προστατευτισμό και εμπορικού πολέμου με την Κίνα. Η Ευρωπαϊκή Ένωση προσπαθεί να παρεισφρύσει και να καλύψει το κενό που δημιουργήθηκε από τη διατάραξη των σχέσεων των εμπορικών Κίνας και Ηνωμένων Πολιτειών και να περιορίσει τα απαγορευτικά μέτρα.⁶³

Η Κοινή Αγορά, μέσω των πολιτικών του Ανταγωνισμού, της ελεύθερης διακίνησης εμπορευμάτων, υπηρεσιών, κεφαλαίων και προσώπων αλλά και των πολιτικών της Κοινής Εμπορικής Πολιτικής, έχει ως κύριο στόχο απο τη Συνθήκη περί ίδρυσεως της Ευρωπαϊκής Οικονομικής Κοινότητας η οποία μετονομάστηκε με τη Συνθήκη περί ίδρύσεως της Ευρωπαϊκής Κοινότητας (Maastricht 1992/1993), την αύξηση των εμπορικών συναλλαγών μεταξύ των μελών της Ένωσης, με συνακόλουθο την αύξηση της οικονομικής δραστηριότητας που παράλληλα με τις πολιτικές για την «προοδευτική προσέγγιση των οικονομιών» των κρατών μελών, θα οδηγήσει στην ανάπτυξη και επέκταση των εθνικών οικονομιών και άρα στην αύξηση του βιοτικού επιπέδου των πολιτών και την ισχυροποίηση τους και ως καταναλωτών με μεγαλύτερη ευχέρεια οικονομικών δυνατοτήτων επιπέδου γνώσεων και προτιμήσεων.

⁶¹ Μουτσάτσος Δ., 'Το Περιεχόμενο της Κοινής Εμπορικής Πολιτικής', (Συλλογικό έργο Νέα Ευρωπαϊκή Ένωση), σελ. 447.

⁶² Μουτσάτσος Δ., 'Οι Εξωτερικές Εμπορικές Σχέσεις με Τρίτες Χώρες', (Συλλογικό έργο Νέα Ευρωπαϊκή Ένωση), σελ. 483.

⁶³ <https://www.naftemporiki.gr/finance/story/1301105/xrusos-sumbibasmos-ee-kinas-sto-emporio>

ΠΑΡΑΓΡΑΦΟΣ 3.3

Ο ΡΟΛΟΣ ΤΗΣ ΔΙΑΡΘΡΩΤΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΤΗΣ ΈΝΩΣΗΣ

Η πολιτική που απασχολούσε τις πρώτες έξι χώρες που ίδρυσαν τις Ευρωπαϊκές Κοινότητες, αποτελούσε η διαφοροποίηση του οικονομικού επιπέδου που υπήρχε μεταξύ των περιφερειών των κρατών μελών και έμπρακτα στο κείμενο της Ιδρυτικής Συνθήκης της Ρώμης αποτυπώθηκε η βούληση των κυβερνήσεων και της Κοινότητας, να καλυφθεί το χάσμα αυτό, μέσω πολιτικών που θα προωθούνταν από τη Κοινότητα για τη σύγκλιση των οικονομιών των περιφερειών για την τελική επίτευξη και της οικονομικής ολοκλήρωσης της Κοινότητας.

Στην πρώτη δεκαετία ουσιαστικά δεν είχαν προκληθεί πολιτικές ενίσχυσης των περιφερειών, αλλά περιορίζονταν απλά σε παρεμβάσεις στον τομέα της γεωργίας με τη δημιουργία δύο χρηματοδοτικών οργάνων του Ευρωπαϊκού Κοινωνικού Ταμείου και της Ευρωπαϊκής Τράπεζας Επενδύσεων, με κύρια δραστηριότητα την μόχλευση της οικονομικής δραστηριότητας των αδύναμων περιφερειών, ώστε να κατορθώσουν να προσεγγίσουν τις ευημερούσες και ανεπτυγμένες περιφέρειες. Οι κοινοτικές ενισχύσεις θα προκαλούσαν επαγγελματική κινητικότητα, ευελιξία και διαθεσηχαμηλότοκων δανείων με ειδικούς όρους, ώστε να υπάρξει μια σαφής μείωση της ανεργίας που έπλητε κυρίως τον Ιταλικό Νότο τότε.

Στη συνέχεια μετά την πρώτη διεύρυνση της Ευρωπαϊκής Οικονομικής Κοινότητας, την αναδιαρθρωσή του προϋπολογισμού της Κοινότητας και της πρόθεσης και τελικά απόφασης για την δημιουργία μιας Οικονομικής και Νομισματικής Ένωσης, έγινε κατανοητό και εμπεδώθηκε, η έννοια της σύγκλισης των περιφερειών ως επιτακτική ανάγκη για την επίτευξη της Ένωσης που προαναφέραμε, για αυτό συστάθηκε το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης, το οποίο θα παρείχε τους απαραίτητους πόρους στις αδύναμες περιφέρειες για την ανάπτυξη τους.⁶⁴

Η δημιουργία στα τέλη της δεκαετίας του 1980 ενός δημοσιονομικού συστήματος που πρακτικά μεταφράζεται στα αποκαλούμενα τότε «πακέτα Delors», έθεταν τη βάση για, α) την ανασυγκρότηση των περιφερειών, παραμεθόριων περοχών ή τμημάτων περιοχών (περιοχών που πλήττανται και από βιομηχανική παρακμή), β) η καταπολέμηση της μακροχρόνιας ανεργίας, γ) η διευκόλυνση της επαγγελματικής κατάστασης των νέων και τέλος δ) η επιτάχυνση της προσαρμογής των γεωργικών διαρθρώσεων και η προώθηση της ανάπτυξης των γεωργικών περιοχών'. (απο το συλλογικό έργο 'Νέα Ευρωπαϊκή Ένωση 50 Χρόνια', κεφάλαιο XVII, σελ. 589, τελευταία παράγραφος). Οι δύο πρώτοι στόχοι θα επικεντρώνονταν σε συγκεκριμένες περιφέρειες ή περιοχές, ενώ οι υπόλοιπες σε όλη την επικράτεια της Κοινότητας, χωρίς εδαφικούς περιορισμούς.

⁶⁴ Ανδρέου Γ. – Μαραβέγιας Ν., 'Η Διαρθρωτική Πολιτική της Ευρωπαϊκής Ένωσης', (συλλογικό έργο 'Η Νέα Ευρωπαϊκή Ένωση 50 Χρόνια), 2007, σελ. 584 – 585.

ΠΑΡΑΓΡΑΦΟΣ 3.4

Η ΣΥΝΔΡΟΜΗ ΤΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΤΗΣ ΈΝΩΣΗΣ

Οι διευρύνσεις της Ευρωπαϊκής Κοινότητας και νύν Ευρωπαϊκής Ένωσης, πάρα των άλλων ανέδυε και το φαινόμενο της μεγάλης κοινωνικής διαφοροποίησης μεταξύ των πολιτών των κρατών μελών της Ένωσης. Η κοινωνικές αυτές διαφορές και ανισότητες αποτελούσαν κατασταλτικό παράγοντα για την προώθηση των πολιτικών της ολοκλήρωσης, αλλά και προκαλούσαν τριγμούς σε κοινωνίες των κρατών μελών. Σύντομα θα έπρεπε να αναληφθούν πρωτοβουλίες για την διαμόρφωση ενός πλαισίου δράσεων που θα προσπαθούσε να αμβλύνει έως και να εξαλείψει αυτές τις ανισότητες όπως η ανεργία, η μή δίκαιη κατανομή των εισοδημάτων και του πλούτου μιας κοινωνίας, καθώς και την ενθαρυνσή της άνησης των οικονομικών και κοινωνικών αξιών και του βιοτικού επιπέδου των κοινωνικών τμημάτων που παρατηρούνται αδυναμίες.

Οι δράσεις της Ένωσης για μια δικαιότερη κοινωνία που θα παρέχει τα μέσα για ίσες ευκαιρίες στους ανθρώπους για την προσωπική τους ευημερία, με αύξηση των ευκαιριών απασχόλησης, αναδιάρθρωση της παιδείας και της εκπαίδευσης, επέκταση της κοινωνικής νομοθεσίας και της κινητικότητας των κοινωνιών συμπυκνώνονται στις εξής αρχές πολιτικές της Ένωσης: α) Κοινωνική και οικονομική ένταξη με τη δημιουργία νέων θέσεως εργασίας, για την καταπολέμηση της φτώχειας της ανεργίας και του κοινωνικού αποκλεισμού, β) Ανταγωνιστικότητα και κοινωνική πρόοδος για την οικονομική ανάπτυξη, γ) Σύγκλιση και ποικιλομορφία η οποία θα προκαλέσει την αποτελεσματικότερη αντιμετώπιση στα σύγχρονα προβλήματα και τις προκλήσεις, δ) Κοινά ελάχιστα κοινωνικά πρότυπα που θα συμβάλλουν στην εξάλειψη φαινομένων αθέμιτου ανταγωνισμού και στην διατήρηση σε όλη την Ένωση ενός ισορροπισμένου επιπέδου διαβίωσης.⁶⁵

Οι τρόποι παρέμβασης της Ευρωπαϊκής Ένωσης στον τομέα της κοινωνικής πολιτικής συμπεριλαμβάνουν πρώτον νομοθεσία και συλλογικές συμβάσεις κοινοτικής κλίμακας σε σεμβασμό και συνεργασία με υις εθνικές πολιτικές στη βάση της αρχής της επικουρικότητας και της αναλογικότητας για το βέλτιστο αποτέλεσμα στον τομέα αυτό. Δεύτερον την χρηματοοικονομική στήριξη και την παροχή κινήτρων , που θα βοηθήσουν στην μείωση της ανεργίας την εξάλειψη του κοινωνικού αποκλεισμού την κατάρτιση των νέων σε διαφορές δεξιότητες, της βιομηχανικές αλλαγές τον ανασχεδιασμό εκπαιδευτικών προγραμμάτων και την ενίσχυση τους όπως και την υποστήριξη τεχνολογικών, επιστημονικών υπηρεσιών και κατάρτιση και στο τομέα της υγείας. Τρίτον κινητοποίηση και συνεργασία όλων των εμπλεκόμενων της Ένωσης, των κρατών μελών μεταξύ τους και διαφόρων οργάνων των κρατών μελών για την απόκτηση εμπειρίας σε διάφορους τομείς και την ανταλλαγή εμπειρίας και γνώσης για τη βελτίωση αρκετών θεματικών στα κράτη μέλη για καλύτερη αποδοτικότητα. Τέταρτον παροχή πληροφόρησης των πολιτών της Ένωσης για τα κοινωνικά δικαιώματα τους καθώς και τις εξελίξεις και τις δυνατότητες που ανακύπτουν στον κοινωνικό τομέα. Πέμπτον ανάλυση των μελλοντικών τάσεων, που περιλαμβάνει την συγκέντρωση στοιχείων και την επεξεργασία τους σε σχέση με τις αλλαγές που προκύπτου στην οργάνωση του χρόνου εργασίας, την ισορροπία μεταξύ

⁶⁵ Σκούντζος Θ. , 1998, 'Θεσμοί και Πολιτικές Ανάπτυξης της Ευρωπαϊκής Ένωσης', σελ. 91 -92.

εργασίας και αναψυχής και τις κοινωνικές συνέπειες σε διάφορους επαγγελματικούς κλάδους, με την παρουσίαση ειδικών εκθέσεων, μελετών, ερευνών και στατιστικών δεδομένων.⁶⁶

Τα μέσα και τα μέτρα για την υλοποίηση του σχεδιασμού και προγραμματισμού της Ένωσης στην κοινωνική πολιτική, είναι ή αύξηση των θέσεων απασχόλησης, η επένδυση σε ένα εργατικό δυναμικό παγκόσμιου επιπέδου, η ύπαρξη εργασιακών προτύπων, ο διάλογος μεταξύ των κοινωνικών εταίρων, η συμμετοχή των εργαζομένων στις λήψη αποφάσεων για εργασιακά, ασφαλιστικά και κοινωνικά ζητήματα, η ανάπτυξη του δικαίου της εργασίας, η κοινωνική ασφάλιση, η επιτευξη της ισότητας των ευκαιριών μεταξύ αντρών και γυναικών, η κοινωνική και οικονομική ένταξη όλων των πολιτών, οι κοινές δράσεις στον τομέα της υγείας, η ενίσχυση της συνεργασίας των συνδικαλιστικών, εργοδοτικών και φιλανθρωπικών οργανώσεων με τους υπόλοιπους εταίρους τα κράτη και την Ένωση.⁶⁷

ΠΑΡΑΓΡΑΦΟΣ 3.5

Η ΣΥΜΒΟΛΗ ΤΗΣ ΚΟΙΝΗΣ ΑΓΡΟΤΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ

Στα πλαίσια της ενιαίας αγοράς και των διαφοροποιήσεων και ιδιαιτεροτήτων των αγροτικών δραστηριοτήτων απο την πρώτη στιγμή η Συνθήκη της Ε.Ο.Κ. θεώρησε ως αναγκαιότητα την δημιουργία και εφαρμογή μιας Κοινής Αγροτικής Πολιτικής, για την ανάπτυξη της κοινής αγοράς αγροτικών προϊόντων. Οι διευρύνσεις της Ένωσης επέτειναν την ύπαρξη μιας τέτοιας πολιτικής λόγω των διαφορών στον αγροτικό τόμεα, τόσο απο πλευράς διάρθρωσης, όσο και απο θέμα ασκήσεως αγροτικών πολιτικών εντελώς ξένων μεταξύ των κρατών μελών. Η κοινή αγροτική πολιτική της Ένωσης, χωρίζεται σε δύο αυτόνομες πολιτικές, την κοινή γεωργική πολιτική και την κοινή αλιευτική πολιτική.

Το πλαίσιο που επιθυμεί και επιδιώκει η κοινή αγροτική πολιτική, περιλαμβάνει τις εξής πολιτικές. Πρώτον την αύξηση της παραγωγικότητας της γεωργίας, δεύτερον την εξασφάλιση δικαίου βιοτικού επιπέδου για τους γεωργούς, τρίτον τη σταθεροποίηση των αγορών γεωργικών προϊόντων, τέταρτον την εγγύηση της ασφάλειας των εφοδιασμών και τέλος την εξασφάλιση λογικών τιμών για τους καταναλωτές.

Η κοινή γεωργική πολιτική της Ένωσης χωρίζεται σε δυο βασικούς άξονες την οργάνωση της αγοράς και τις διαρθρωτικές αλλαγές. Στον πρώτο άξονα ύστερα απο πληθώρα διαβουλεύσεων και διαπραγματεύσεων ακολουθήσε η Ένωση την οδό της δημιουργίας κοινών ευρωπαϊκών οργανώσεων για τα γεωργικά προϊόντα. Στον διαρθρωτικό τομέα, ακολουθήσαν τη λήψη μέτρων, όπως η αποκατάσταση της ισορροπίας μεταξύ προσφοράς και ζήτησης της αγοράς, στήριξη των γεωργικών πληθυσμών των ορεινών και των αδύναμων περιοχών, μείωση του κόστους παραγωγής, βελτίωση της ποιότητας των προϊόντων, διαφοροποίηση της παραγωγής,

⁶⁶⁶⁶ Σκούντζος Θ., 'Θεσμοί & Πολιτικές της Ένωσης', σελ. 93- 94.

⁶⁷ Σκούντζος Θ., 'Θεσμοί & Πολιτικές της Ένωσης', σελ. 94 - 106.

ενίσχυση και παρότρυνση για την εγκατάσταση νέων γεωργών, τέλος, βελτίωση της εμπορίας και μεταποίησης των γεωργικών και δασοκομικών προϊόντων.⁶⁸

Οι πολιτικές που αναφέραμε χρηματοδοτήθηκαν με σημαντικά οικονομικά πακέτα και προτάσεις και προγράμματα για την εφαρμογή τους.

Παράλληλα με την εκτέλεση των παραπάνω μέτρων, η Ένωση προωθούσε και προωθεί και αλλά μέτρα με ευρύτερο σκοπό, όπως η προσύνταξη των γεωργών σε γεωργούς άνω των 55 ετών που πλησιάζουν στη σύνταξη, ώστε με αυτό τον τρόπο να απελευθερωθούν εκτάσεις γεωργικές, για νέους γεωργούς και εκμετάλλευση αυτών με βάση τα νέα πρότυπα για νέες καλλιέργειες, που θα σέβονται και θα προστατεύουν το περιβάλλον και θα είναι βιώσιμες οικονομικά λόγω της αύξησης της έκτασης τους, εντατικοποίηση και ενίσχυση της αναδάσωσης, με ανάπτυξη της δασικής δραστηριότητας μέσα στο τοπίο και στο χώρο της γεωργικής εκμετάλλευσης, ώθηση στην προστασία του περιβάλλοντος με μια σειρά ενισχύσεων που θα προκαλούν τους γεωργούς να αποκτήσουν αίσθημα ευθύνης και σεβασμού του περιβάλλοντος με τη χρήση λιγότερων μολυντικών μέτρων γεωργικής παραγωγής, φυτικές και ζωικές παραγωγές που ευνοούν το περιβάλλον και συντήρηση των εγκατελειμένων γεωργικών και δασικών εκτάσεων.⁶⁹

Στον τομέα της αλιευτικής πολιτικής που κατέσπει αυτόνομη από τη γεωργική πολιτική το 1983, η τότε Ευρωπαϊκή Οικονομική Κοινότητα και νυν Ευρωπαϊκή Ένωση, έχει καθορίσει τους εξής τομείς, πρώτον το τομέα της πολιτικής διαχείρισης και διατήρησης των αλιευτικών πόρων, δεύτερον την οργάνωση των αγορών για τα αλιευτικά προϊόντα και τρίτον την πολιτική των διαρθρώσεων.

Στον πρώτο τομέα λαμβάνονται μέτρα για τον περιορισμό της αλίευσης στο βαθμό εκείνο που με βάση επιστημονικά δεδομένα θα δίνεται η δυνατότητα αναπαραγωγής των ψαριών, της κατανομής των διαθέσιμων αλιευτικών πόρων μεταξύ των αλιέων των κρατών μελών, καθώς και τεχνικά μέτρα διαχείρισης των πόρων και ελέγχου των του καθεστώτος.⁷⁰

Η οργάνωση των αγορών, περιλαμβάνει την εφαρμογή κοινών προδιαγραφών εμπορίας και τον καθορισμό των τιμών. Στο πρώτο θέμα επικεντρώνεται στην ποιότητα των αλιευμάτων καθώς και στο μέγεθος του, με ελέγχους που θα πρέπει να εφαρμόζουν τα κράτη μέλη σε όλο τα στάδια της εμπορίας και να επιβάλλουν κυρώσεις όπου καταγράφουν παρεκλίσεις από τα προβλεπόμενα. Ο καθορισμός των τιμών επιδιώκει την εξασφάλιση ικανοποιητικού εισοδήματος για τους παραγωγούς, αλλά και προστασίας των συμφερόντων των καταναλωτών. Στην αρχή κάθε περιόδου με βάση δεδομένα για τη ζήτηση και προσφορά καθορίζεται μια τιμή προσανατολισμού. Στη συνέχεια με βάση την ποιότητα των αλιευμάτων καθορίζεται μια κοινοτική τιμή απόσυρσης του προϊόντος, που κατ'ελάχιστον θα πρέπει να ανέρχεται στο 70 με 90 % της τιμής προσανατολισμού. Εάν τα προϊόντα δεν βρίκουν ανταπόκριση στο καταναλωτικό κοινό αυτά αποσύρονται και οι παραγωγοί θα αποζημιωθούν για τις αποσυρόμενες ποσότητες από τις οργανώσεις των παραγωγών στην κοινοτική τιμή απόσυρσης που έχουν καθορίσει οι οργανώσεις.⁷¹

⁶⁸ Fennell Rosemary, 'Η Κοινή Αγροτική Πολιτική – Συνέχεια & Αλλαγή', επιμέλεια ελληνικής έκδοσης Μαραβέγιας Ναπολέων, 1999, σελ. 371 – 373.

⁶⁹ Αυτόθι.

⁷⁰ Σκούντζος Θ., 'Θεσμοί και Πολιτικές της Ευρωπαϊκής Ένωσης', σελ. 60.

⁷¹ Αυτόθι.

Το τρίτο σκέλος, περιλαμβάνει χρηματοδοτήσεις, δράσεις και μέτρα, για ανακαίνιση του αλιευτικού στόλου, στην αναδιάρθρωση του στόλου, στη βελτίωση των συνθηκών μεταπώλησης και εμπορίας των προϊόντων αλιείας και υδατοκαλλιέργειας, της ανάπτυξης της υδατοκαλλιέργειας και στη διευθέτηση της παράκτιας ζώνης, στον εξοπλισμό των λιμένων της αλιείας, στην έρευνα των αγορών και σε άλλα ειδικά μέτρα.⁷²

ΠΑΡΑΓΡΑΦΟΣ 3.6

Η ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΝΟΜΙΣΜΑΤΙΚΗ & ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΟΛΟΚΛΗΡΩΣΗ ΚΑΙ Η ΕΠΗΡΡΟΗ ΤΗΣ

Η υιοθέτηση του κοινού νομίσματος του Ευρώ και η εφαρμογή του αποτελεί ένα από τα μεγάλα «θαύματα» και επιτεύγματα της ευρωπαϊκής πολιτικής, για μεγάλο διάστημα. Ήταν πάρα πολύ δύσκολο να διανοηθεί ο οποιοσδήποτε και να πιστέψει, έστω και λίγα μόνο χρόνια πριν την τελική ευδοκίμηση του ενιαίου νομίσματος, το οποίο τόσο πολύ βάλθηκε από «πυρά» και χλευάστηκε το όλο εγχείρημα από πολλούς με χαρακτηριστικό παράδειγμα της αποστροφής, απαξίωσης και αμφισβήτησης του όλου εγχειρήματος, από τον πρώην πρωθυπουργό της Μεγάλης Βρετανίας J. Major, ο οποίος δήλωσε για το σχεδιασμό της Οικονομικής και Νομισματικής Ένωσης, «έχει όλη την γραφικότητα και την ίδια περίπου αποτελεσματικότητα που έχει και ένας χορός στην βροχή».

Το ενιαίο νόμισμα όμως παρόλες τις δυσκολίες που αντιμετώπισε, την επιφυλακτικότητα, αλλά και την έως τώρα όχι και τόσο θετική διαχείριση του αποτελεί σχεδόν το ισχυρότερο νόμισμα στον κόσμο, προσφέροντας πολλά πλεονεκτήματα και για τα κράτη μέλη που το έχουν επιλέξει, αλλά και για τις επιχειρήσεις των κρατών – μελών της ευρωζώνης και για τους ίδιους τους πολίτες. Ένα πρώτο πλεονέκτημα του ευρώ αποτελεί για τα κράτη – μέλη, η εξάλειψη της αβεβαιότητας και ανασφάλειας που προέκυπτε από τις απρόβλεπτες διακυμάνσεις των συναλλαγματικών ισοτιμιών και επιτοκίων. Ένα άλλο πλεονέκτημα είναι ότι τα κράτη όπως η Ελλάδα που το πραγματοποίησε με καταχρηστικό και εντελώς στρεβλό τρόπο, είναι λόγω του ισχυρού νομίσματος πλέον που διέθεται να καταφεύγει σε ευκολότερο τρόπο δανεισμού από τις αγορές για να καλύψει διάφορες ανάγκες της ή επενδυτικά σχέδια. Οι συναλλαγές πλέον διευκολύνονται και βελτιώνονται σε μεγάλο βαθμό οι όροι και οι συνθήκες τους καθώς αυξάνεται και το εμπόριο και η τουριστική και βιομηχανική οικονομία. Η γραφειοκρατία επίσης που προκαλούταν από τις τράπεζες με προμήθειες και άλλα κόστη συναλλαγών παύει να υφίσταται. Οι επιχειρήσεις επίσης λόγω του ισχυρού νομίσματος, που το εγγυάται η Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα, θα επωφεληθούν στις εισαγωγές που πραγματοποιούν, ενώ και για τους τρίτους εκτός ευρωζώνης θα αποτελεί εγγύηση η συναλλαγή με τις χώρες του ευρώ και θα αυξήσει τις εμπορικές σχέσεις. Οι καταναλωτές θα επωφεληθούν από το ευρώ διότι πλέον με το ευρώ τους παρέχεται

⁷² Σκούντζος Θ., 'Θεσμοί και Πολιτικές της Ευρωπαϊκής Ένωσης', σελ. 62 -63.

διαφάνεια και καλύτερη «συγκρισιμότητα», ως προς τις τιμές των διαφόρων προϊόντων και υπηρεσιών. Το ευρώ επιλέον δύναται να προκαλέσει υψηλότερους ρυθμούς μεγένθυσης του προϊόντος, η οποία θα έχει ως αποτέλεσμα και την αναχαίτηση και μείωση της ανεργίας.⁷³

Οι παραπάνω όμως θετικές επιδράσεις απο το ευρώ προυποθέτουν και μια λελογισμένη χρήση απο τα κράτη – μέλη του νέου «ισχυρού όπλου», που διαθέτουν, αλλά ένα καλά δομημένο και «στατικά», ελεγμένο σύστημα για την εφαρμογή της οικονομικής και νομισματικής πολιτικής της Ευρωζώνης, που θα μπορεί να ανταποκριθεί στις προκλήσεις και στα «κελεύσματα», που προκύπτουν. Ταυτόχρονα οι αδυναμίες μέρους των κρατών μελών+, και η μή ύπαρξη των «άριστων νομισματικών περιοχών», θα μπορούσαμε να δηλώσουμε ότι καθιστά το όλο εγχείρημα σε αστάθεια και ίσως και σε μη ευδοκίμηση του. Παρόλα αυτά και πολλά άλλα που δεν είναι δόκιμο να αναφερθούν στην παρούσα μελέτη το ευρώ παραμένει ένα απο τα ιστορικότερα και πρωτόγνωρα επιτεύγματα τις παγκόσμιας οικονομικής ιστορίας, ένα πείραμα οικονομικό δίχως πρηγούμενο και με την ανάληψη μεγάλου ρίσκου, αλλά με την κατάλληλη αντιμετώπιση του απο όλους τους συμβαλλόμενους φορείς μπορεί να αποδειχθεί στην κινητήρια δύναμη των κρατών της ευρωζώνης για αλλά και της ίδιας της Ευρωπαϊκής Ένωσης, ως της μεγαλύτερας και αναπτυσόμενης οικονομικής περιοχής στον κόσμο.

ΠΑΡΑΓΡΑΦΟΣ 3.7 ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Η ανάφορα στις πολιτικές της άλλοτε Ε.Ο.Κ. και νυν Ευρωπαϊκής Ένωσης, πιστεύω ότι μας οδηγεί σε ασφαλή συμπεράσματα για το καθοριστικό ρόλο του συνόλου των πολιτικών, ως προς τη διαμόρφωση της καταναλωτικής συμπεριφοράς, είτε πρόκειται για κράτη, είτε για επιχειρήσεις, είτε για τους πολίτες της Ένωσης ως ατόμων, αλλά και των αντίστοιχων οντοτήτων στις χώρες εκτός Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Οι πολιτικές της Ένωσης παρέχουν τεράστια διευκόλυνση στις εμπορικές και οικονομικές συναλλαγές, προσφέρουν ευκαιρίες για απόκτηση πλήθους προϊόντων σε χαμηλότερες τιμές, αναπτύσσουν τις οικονομίες των κρατών μελών, την ανάπτυξη των επιχειρήσεων και των ίδιων των ατόμων προσωπικά, ενώ παράλληλα προσφέρονται τεράστιες χρηματοδοτήσεις για πλήθος επενδύσεων και δράσεων που συμβάλλουν αποφασιστικά στην επιτευξη της οικονομικής ευημερίας και προόδου των κρατών μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης και στην άνοδο του βιοτικού επιπέδου των πολιτών της.

⁷³ Πελαγίδης Θ., *‘Η Ευρωπαϊκή Οικονομική & Νομισματική Ολοκλήρωση’*, συλλογικό έργο *‘Νέα Ευρωπαϊκή Ένωση’*, 2007.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4^ο
ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΟΙ ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ
ΠΟΥ ΕΠΗΡΕΑΖΟΥΝ ΚΑΙ ΚΑΘΟΡΙΖΟΥΝ
ΤΗ ΣΥΜΠΕΡΙΦΟΡΑ ΤΟΥ ΚΑΤΑΝΑΛΩΤΗ

ΠΑΡΑΓΡΑΦΟΣ 4.1

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

‘Εάν περιδεύσεις τον κόσμο. Θα βρείς και πολιτείες αφρούρητες, αγράμματες, αβασίλευτες, ακρήματες, άπειρες απο θέατρα και γυμνάσια, αλλά πόλη ανίερη και άθρη που να μην ξέρεις τις προσευχές, ούτε τους όρκους, ούτε τις μαντείες, ούτε τις θυσίες για καλό και την αποτροπή κακού κανένας ούτε βρήκε ούτε θα βρεί πουθενά’.

Αριστοτέλης

Ο άνθρωπος από την πρώτη επαφή του με τη φύση και τη συνειδητοποίηση της αδυναμίας του απο διάφορους παράγοντες καθώς και την αδημονία του για την πορεία της ζωής του και τη μετά θάνατο πορεία του οδηγήθηκε στην κάλυψη των υπαρξιακών του ερωτημάτων και προβληματισμών, την άμβλυνση των φόβων του και το ξεπέραςμα των μεταθανάτιων ανησυχιών του με τη διάπλαση διαφόρων θεών ή ονοματίζοντας θεούς διάφορα φυσικά φαινόμενα ή στοιχεία της φύσης που τον εξέπληταν.

Φυσικά δεν προήλθαν όλες οι θρησκείες ή θεανθρώπινοι οργανισμοί όπως ονοματίζεται ο χριστιανισμός απόλυτα μέσω των παραπάνω δεδομένων που αναφέρθηκαν αλλά μέσω βαθύτερων αιτιών και γεγονότων.

Οι διάφορες αυτές θρησκείες, ή ‘οργανισμοί’, ή παρασπονδίες των θρησκειών, μέσω της διδασκαλίας τους και των διαφόρων απαιτήσεων, ή αναγκών που προκαλούν στους πιστούς για την εκπλήρωση των λατρευτικών τους καθηκόντων, καθορίζουν σε μεγάλο βαθμό μέρος της καταναλωτικής συμπεριφοράς των πιστών τους.

Στο παρόν κεφάλαιο θα καταβληθεί προσπάθεια να παρουσιάσουμε εκείνα τα στοιχεία απο τις θρησκείες, που είναι δηλωτικά του καθορισμού μέρους της καταναλωτικής συμπεριφοράς των πιστών.

Αναφορά στο κεφάλαιο αυτό θα πραγματοποιηθεί στις μεγαλύτερες μονοθεϊστικές θρησκείες.

ΠΑΡΑΓΡΑΦΟΣ 4.2

Ο ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΣΜΟΣ

Ο ειδωλωλατρισμός δεν είχε να προσφέρει τίποτα στο περισσότερο κόσμο της Ρωμαϊκής αυτοκρατορίας και αποτελούσε τετριμμένη και αποστεωμένη θρησκεία που δεν μπορούσε να αντιπαλέψει τη σκληρότητα των χρόνων εκείνων και να νοηματοδοτήσει τη ζωή των ανθρώπων με ένα νέο μήνυμα απολυτρώσεως από τα ευτελή και βδελυρά πάθη, καθώς και αντίστασης τους απέναντι σε απάνθρωπες έως και κτηνώδεις πρακτικές. Ο χριστιανισμός με το νέο μήνυμα του που ευαγγέλιζε, έδινε αυτή την ελπίδα και το διέξοδο στο ψυχισμό των ανθρώπων. (De Burgh : 2011) , (Καραβιδόπουλος : 2010).

Ο Χριστιανισμός με την έλευση του σταδιακά άλλαξε όλο το μέχρι τότε κυρίαρχο κόσμο της ρωμαϊκής οικουμένης και προκάλεσε τεράστιες μεταβολές σε όλες της εκφάνσεις της ζωής της ρωμαϊκής κοινωνίας και των ατόμων προσωπικά. Νοηματοδοτησε ένα εντελώς διαφορετικό τρόπο ζωής απο τον μέχρι τότε που κυριαρχούσε στις περιοχές της Ρωμαϊκής Αυτοκρατορίας.

Ο Χριστιανισμός ως ιδρυτή του έχει τον Ιησού Χριστό του οποίου η έλευση του στον κόσμο πραγματοποιήθηκε με τη γέννηση του στο χωριό Βηθλέμ του τότε βασιλείου του Ισραήλ υπό Ρωμαϊκής Κυριαρχίας, πριν 2018 χρόνια. Η κύρια δράση και το έργο του Χριστού ξεκίνησε όταν ο ίδιος βρισκόταν στην ηλικία των τριάντα ετών, με τη συγκέντρωση αρχικά των δώδεκα μαθητών του και της μετάδοσης της διδασκαλίας του σε αυτούς και στην συνέχεια με την έναρξη της διδασκαλίας του επί τρία έτη έως το μαρτύριο του και τη σταύρωση του στην Ιερουσαλήμ και στη συνέχεια με την Ανάσταση του και του έργου του μετά απο αυτή για σαράντα ημέρες, έως την ανάληψη του στον ουρανό δίπλα στον Πατέρα του. Ουσιαστικά η έναρξη του Χριστιανισμού ξεκίνησε με τη συγκέντρωση των δώδεκα μαθητών. Η γεννέθλιος όμως ημέρα της εκκλησίας της χριστιανικής έχει οριστεί από αυτήν ως η ημέρα της Πεντηκοστής, δηλαδή η Πεντηκοστή ημέρα

απο την Ανάσταση του Χριστού το έτος 33 μ. Χ. , την οποία ημέρα όπως είχε υποσχεθεί ο ίδιος ο Χριστός στους μαθητές του θα τους φώτιζε και ενδυνάμωνε για το έργο τους της διάδοσης της διδασκαλίας του σε όλο τον κόσμο με την έκμπεψη σε αυτούς και την πλήρωση τους με το Άγιο Πνεύμα. Την ημέρα αυτή με το κήρυγμα του Αποστόλου Πέτρου στο συγκεντρωμένο πλήθος όταν συνέβη το γεγονός της επιφοίτησης τους με το Άγιο Πνεύμα βαπτίστηκαν και εντάχθηκαν στη νέα εκκλησία οι πρώτοι πιστοί της 3.000 στον αριθμό. Ύστερα απο το γεγονός αυτό ξεκίνησε η λατρευτική ζωή των νέων πιστών και της νέας εκκλησίας και οι Απόστολοι ανέλαβαν ως έργο τους να γνωστοποιήσουν σε όλο το κόσμο το νέο μήνυμα που προκύπτει από τη διδασκαλία του Ιησού Χριστού και να παρακινήσουν όλους τους ανθρώπους να ενστερνιστούν το νέο αυτο μήνυμα και τρόπο ζωής που θα τους οδηγήσει στον τελικό του προορισμό την λύτρωση τους με το να ενταχθούν στην νέα εκκλησία με τη βάπτισή τους. Το έργο των Αποστόλων και των βοηθών τους και διαδόχων τους απέδωσε καρπούς και διαδόθηκε και εδραιώθηκε μέχρι την σήμερα, ώστε όλες οι χριστιανικές ομολογίες σήμερα να αποτελούν σε αριθμό τον μεγαλύτερο αριθμό πιστών απο κάθε άλλη θρησκεία στον κόσμο. Σύμφωνα με τα τελευταία στοιχεία οι χριστιανοί σε αριθμό σε όλο τον κόσμο και από όλες τις ομολογίες αριθμούν σε 2.076.629.000 ανθρώπους σε συνολικό πληθυσμό του κόσμου 6.278.519.000, ενώ η δεύτερη σε αριθμό θρησκεία η μουσουλμανική αντιστοιχεί σε αριθμό 1.265.230.000 πιστών. Με βάση εκτιμήσεις ο αριθμός των Χριστιανών το 2025 θα έχει ανέλθει στον αριθμό των 2.616.670.000 πιστών.

Ο Χριστιανισμός ως διδασκαλία βασίζεται στα κηρύγματα και στη ζωή του Ιησού Χριστού, έχοντας καθορίσει ως Ιερό Βιβλίο της νέας εν Χριστό εποχής την Καινή Διαθήκη, η οποία αποτελεί συμπλήρωση και συνέχεια της Παλαιάς Διαθήκης, των εβραίων και περιλαμβάνει τα τέσσερα Ευαγγέλια που αποτελούν ένα εντελώς νέο φιλολογικό είδος ως κείμενο, μεταφέροντας ο κάθε ευαγγελιστής το κήρυγμα του Ιησού Χριστού και την προσωπική του εμπειρία και στοιχεία απο την εν λόγω δράση του Ιησού Χριστού, καθώς και τα κείμενα των επιστολών των Αποστόλων προς τις διάφορες χριστιανικές εκκλησίες που ιδρύθηκαν, το κείμενο των πράξεων των Αποστόλων που περιλαμβάνει δράσεις των αποστόλων και μέρος του έργου τους και τέλος το κείμενο της Αποκάλυψης του Ιωάννου, που αποτελεί ένα κείμενο που εδράζεται στη μέλουσα ζωή και στη Δευτέρα Παρουσία του Χριστού στον κόσμο δίνοντας μια εσχατολογική και ταυτόχρονα σωτηριολογική προοπτική για τον κόσμο. Η χριστιανική εκκλησία περιλαμβάνει στη διδασκαλία της εκτός των παραπάνω και την Ιερά Παράδοσή, η οποία προκύπτει από το βάθος των αιώνων μέσω της μεταφοράς των Αποστόλων, των Πατέρων της εκκλησίας και των πιστών της εμπειρικής τους διάστασης όπως αυτοί την έχουν εκλάβει στο πέρασμα του χρόνου. Ως μεγάλο και ουσιαστικό συμπλήρωμα όλων των παραπάνω αποτελεί και το έργο που έχουν παράγει όλη οι Πατέρες της εκκλησίας μέσω της διδασκαλίας τους και των συγγραμάτων και κηρυγμάτων τους.

Ο Χριστιανισμός δημιούργησε εντελώς νέες προϋποθέσεις στον κόσμο της τότε Ρωμαϊκής Αυτοκρατορίας, μετασχηματίζοντας παράλληλα όλο το τότε σύστημα σε όλες του τις διαστάσεις και παραμέτρους, διαμορφώνοντας και την πορεία των κοινωνιών σε μεγάλο βαθμό μέχρι τη σήμερα.

Ο χριστιανός θα πρέπει να εστιάζει και να προσαρμόζει τη ζωή του με πρότυπο τη ζωή του Ιησού Χριστού δηλαδή να βιώνει και να πορεύεται στη ζωή του εν Χριστώ όπως λένε οι πατέρες της εκκλησίας.

Ας δούμε τώρα πώς ο Χριστιανισμός επηρέασε την Ρωμαϊκή Οικουμένη εξετάζοντας την εποχή της βασιλείας του Μεγάλου Κωνσταντίνου.

Ο χριστιανισμός ειδώθηκε με τον ελληνισμό – κλασσική παιδεία και μέσα από μία μεταβατική περίοδο, των αυτοκρατόρων Μ. Κωνσταντίνου, Ιουλιανού, Μ. Θεοδοσίου και των Καππαδόκων πατέρων της εκκλησίας της ανατολής του 4ου αιώνα, του Μεγάλου Βασιλείου, του Γρηγορίου Νανζιαζηνού, του Γρηγορίου Νύσσης και Ιωάννου Χρυσόστομου, που επήλθε η ανάκραση μεταξύ των δύο αυτών, στοιχείων, πράγμα που σημαίνει η ένωση τους και η σύνθεση τους χωρίς την παραμικρή αλλοίωση του ενός από το άλλο, διαμορφώνοντας πλέον το πλαίσιο μέσα στο οποίο θα κινηθεί το ανατολικό ρωμαϊκό κράτος για το υπόλοιπό του βίου του σε όλους τους τομείς, έως την κατάλυσή του την βία. Η «ανάκραση» που έχουμε αναφέρει μεταξύ ελληνισμού και χριστιανισμού, κυρίως της πολιτικής φιλοσοφίας της ύστερης αρχαιότητας προκάλεσε ένα διφυή σύστημα πολιτικό στο Ανατολικό Ρωμαϊκό Κράτος.

Τα δύο μέρη αυτού του συστήματος ενώθηκαν με το τρόπο τον οποίο μπορεί να δηλώσει πλήρως ο όρος που αναφέρουμε ‘ανάκραση’, διότι αυτή η ένωση συμπεριλαμβάνει ανάκραση του ελληνισμού στο χριστιανισμό, με την οποία ανάκραση ο χριστιανισμός μένει άτρεπτος και αναλλοίωτος, ενώ ο ελληνισμός μεταστοιχειώνεται στο χριστιανισμό ως ένα βαθμό και άρα παραμένει ασύγγχτος και δεν απορροφάται από αυτόν. Ο όρος «ανάκραση» σημαίνει ακριβώς τη πρόσληψη από το Χριστιανισμό της κλασσικής παιδείας και φιλοσοφίας, με «συμμετοποίηση» και «μεταστοιχείωση» παραμένοντας στα όρια της.

Ο Κωνσταντίνος προσπάθησε και τα κατάφερε τα προσεταιριστεί με το μέρος του και τους χριστιανούς υπηκόους, αλλά να θέσει και επί την υψηλή του επίβλεψη, μέριμνα και σκέπη του και την ίδια την χριστιανική εκκλησία ως διοικητικό μηχανισμό, με πρώτο και χαρακτηριστικό παράδειγμά τη συμμετοχή του στην Α΄ Οικουμενική Σύνοδο στη Νίκαια, την οποία ο ίδιος συγκάλεσε με παρότρυνση και εισήγηση των ιθυνόντων της εκκλησίας, όπως ο αρχιεπίσκοπος Αλεξανδρείας Αλέξανδρος και ο προσωπικός του φίλος και σύμβουλος επί τα εκκλησιαστικά θέματα ο Όσιος επίσκοπος Κορδούης της Ισπανίας. (Treadgold : 2011).

Σύμφωνα και με τον Ευσέβιο Καισαρείας, αλλά και τον ιστορικό Σωκράτη, ο Κωνσταντίνος προσκάλεσε και παρακάλεσε όλους τους χριστιανούς επισκόπους της οικουμένης να παραβρεθούν και να συγκληθούν σε σύνοδο για να απαντήσουν σε κάποια κρίσιμα ερωτήματα και ζητήματα. Η ουσιαστική προεδρία είχε ανατεθεί στον αρχιεπίσκοπο Αντιοχείας Ευστάθιο. Στην εναρκτήριο συνεδρίαση της συνόδου στις 20 Μαΐου του 325, ο Κωνσταντίνος λαμβάνοντας πρώτος το λόγο, προσφώνησε με κολακευτικά λόγια όλους τους επισκόπους και τους παρότρυνε να εργαστούν με υπομονή και πίστη, η οποία θα φέρει την ομόνοια και αγάπη ανάμεσά τους προς δόξα Χριστού. Ο αυτοκράτορας στη συνέχεια επενέβαινε συχνά στις συζητήσεις. (Γιαννόπουλος : 2014).

Ο Κωνσταντίνος με τις αποφάσεις του αυτές και τη μεγάλη ζέση και ζήλο που επιδείκνυε για τα ζητήματα που αφορούσαν το χριστιανισμό καθώς και οι τρόποι με τους οποίους προσπαθούσε να συμβάλει για την επίλυση τους καταδεικνύουν ότι είχε εγκολπωθεί τη μεγάλη σημασία που είχε η ρύθμιση του χριστιανικού δόγματος για την ηθική ανακαίνιση της αυτοκρατορίας και την γενικότερη ανανέωση της.

Οι ελληνικοί θεσμοί και το χριστιανικό δόγμα πίστευε ακράδαντα ότι θα αποτελούσαν, τους δύο «πνεύμονες» που ήταν αναγκαίο να «μεταμοσχευθούν» στο σώμα της αυτοκρατορίας,

για την επιβίωση της πάντα με τη σύνεση που τον διέκρινε, αφού πλέον οι παλαιοί θεσμοί και λατρείες είχαν περιέλθει σε κατάσταση σήψης. (Παπαρηγόπουλος : 1976).

Ο Κωνσταντίνος είχε πλήρως αντιληφθεί ότι χωρίς την επικύρωση από την πολιτεία των αποφάσεων της Οικουμενικής Συνόδου, αυτές δεν θα μπορούσαν όσο και κύρος και οικουμενικότητα και ας είχε σύνοδος να γίνουν πλήρως αποδεκτές και να εφαρμοστούν στην ολότητα τους και εις έπακρον, με κίνδυνο τον κλονισμό της ενότητας του χριστιανικού κόσμου, της εύρυθμης πορείας του και της συνοχής της αυτοκρατορίας. Πέρα λοιπόν από την επικύρωση των αποφάσεων της συνόδου, με ειδικό διάταγμα, καταδίκασε τους αντιφρονούντες προς αυτές και θέσπιζε ειδικά μέτρα για την αντιμετώπιση συμπεριφορών που παρέκλιναν από τα συμφωνημένα.

Η απόφαση μπορεί να μας προβάλλεται ως εκτός του πνεύματος της ανεξιθρησκίας όπως την αντιλαμβανόμαστε στο σήμερα. Τις αποφάσεις του αυτές ο ίδιος ο Κωνσταντίνος τις δικαιολογεί απευθυνόμενος στους επισκόπους της συνόδου λέγοντας τους ότι «Εσείς μεν ρυθμίστε τα εσωτερικά της εκκλησίας και εγώ τα εκτός, από το Θεό, ορισμένος σαν να είμαι επίσκοπος». (Παπαρηγόπουλος : 1976), (Ostrogosky : 2012), (Εκδοτική Αθηνών : 1978).

ΠΑΡΑΘΕΣΗ ΑΛΛΑΓΩΝ ΜΕΣΩ ΤΟΥ ΝΟΜΟΘΕΤΙΚΟΥ ΈΡΓΟΥ ΤΟΥ Μ. ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ΕΠΗΡΕΑΣΜΕΝΟΥ ΑΠΟ ΤΟ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΣΜΟ.

Στο σημείο αυτό πιστεύω ότι είναι θεμιτό και επιβάλλεται να παρατεθούν διατάξεις που θέσπισε ο Κωνσταντίνος και έχουν σχέση με τον ενστερνισμό των χριστιανικών αρχών και αξιών και συντέλεσαν στον εξανθρωπισμό της αυτοκρατορίας και στη πρώτη ουσιαστική ουμανιστική στροφή της ανθρωπότητας. Οι διατάξεις αυτές είναι οι εξής: 1ο) Κατάργηση της εκτέλεσης της θανατικής ποινής, δια της συνήθης πρακτικής της σταυρώσεως, 2ο) Απαγόρευση του στιγματισμού των καταδίκων με ατομικά σύμβολα στο πρόσωπο τους, 3ο) Κατάργηση των αγώνων των μονομαχιών, 4ο) Κηρύχτηκε έγκυρη την απελευθέρωση των δούλων, άνευ πολύπλοκων τυπικών διατάξεων, 5ο) Χορηγήθηκε διατροφή εκ του δημοσίου, αυτοκρατορικού ταμείου, σε φτωχές οικογένειες, ώστε να μην εκθέτουν ή πωλούν τα παιδιά τους όπως συνηθιζόταν τότε. 6ο) Κήρυξε ενόχους ανθρωποκτονίας τους κυρίους, των οποίων η απάνθρωπη μεταχείριση επέφερε το θάνατο των δούλων τους. 7ο) Απαγόρευσε στους ενοικιαστές δημοσίων κτημάτων, να χωρίζουν άνδρες από τις γυναίκες τους, γονείς από τα παιδιά τους, αδελφούς από αδελφούς. Αυτή η αρχή βαθμιδών επεκτάθηκε σε όλους τους δουλοπαροίκους οιαδήποτε κτημάτων. 8ο) Κατάργησε τις ποινές περί αγαμίας και χηρείας, ενώ αναγνώρισε την ελευθερία της προσωπικής κατάστασής. 9ο) Με σειρά νόμων αναγνώρισε σε νομικό πρόσωπό τη χριστιανική εκκλησία και

τη συνέδεσε με επίσημες σχέσεις με το κράτος. Κήρυξε έγκυρες επίσης της υπέρ αυτής διαθήκες. 10ο) Παραχώρησε στους επισκόπους δικαστική δικαιοδοσία και επί υποθέσεων μεικτής φύσεως, εκκλησιαστικής και αστικής, 11ο) Στις 3 Ιουλίου του 321 θέσπισε νόμο με τον οποίο καθιερωνόταν η Κυριακή ως αργία, 12ο) Χάραξε στα νομίσματα τον ελληνικό σταυρό, με τους βραχίονες, 13ο) Πολλοί από τους νόμους του αφορούσαν τους επισκόπους. Μερικοί μάλιστα εξεγέρθηκαν δια επαρχιακών συνόδων. Όλη αυτή η συμπεριφορά του Κωνσταντίνου ευνοούσε το χριστιανισμό και έπληττε έμμεσα, το σαθρό υπόβαθρο του ειδωλολατρισμού. 14ο) Εφάρμοσε επίσης αρχαίες διατάξεις που αφορούσαν στην απαγόρευση της μαγγανείας και της μαγείας, πράγμα στο οποίο αντέδρασαν οι ιερείς των ειδώλων, αλλά ο Κωνσταντίνος επέμεινε στην απαγόρευσή τους. 15ο) Θεσπίστηκε επίσης νόμος με τον οποίο οι χριστιανοί αξιωματούχοι της πολιτείας είτε πολιτικοί είτε στρατιωτικοί, ότι δεν ήταν υποχρεωμένοι να συμμετέχουν στις ειδωλολατρικές τελετές ή θυσίες, 16ο) Νομοθέτησε επίσης διάταξη με την οποία απαγορευόταν η προσβολή και βλασφημία του Χριστού και η ενόχληση οποιουδήποτε χριστιανού. Ο παραβάτης των διατάξεων αυτών τιμωρούταν αυστηρά και τα υπάρχοντα του δημεύονταν. 17ο) Καθιέρωσε να εγγράφονται στο στράτευμα μόνο χριστιανοί και αυτοί να λαμβάνουν αξιώματα και ηγεμονίες, διότι, λόγω της αρετής του και της ευσυνειδησίας τους, μόνο σε αυτούς είχε εμπιστοσύνη, 18ο) Πρόσταξε να αργούν όλοι και να απέχουν από κάθε βιοποριστική εργασία τις δύο εβδομάδες του Πάσχα, από το Σάββατό του Λαζάρου μέχρι και την Κυριακή του Θωμά, για να προσέρχονται στην εκκλησία. Όσοι φτωχοί βαφτίζονταν, διέταξε να ντύνονται και να τρέφονται με αυτοκρατορικά έξοδα. 19ο) Παρακινούσε τους πιστούς να κτίζουν ναούς, για τη λατρεία του Χριστού. (Παπαρρηγόπουλος : 1976).

Το νομοθετικό έργο του Μ. Κωνσταντίνου κατά τη διάρκεια της βασιλείας του, είχε το εξής χαρακτηριστικό γενικό γνώρισμα, όπως διαπιστώσαμε και με τις παραπάνω διατάξεις, ήταν άμεσα επηρεασμένο από την χριστιανική ηθική. Οι μεταρρυθμίσεις που πραγματοποιήθηκαν στο ποινικό δίκαιο, ιδιαίτερα εμφορούνταν από τις αρχές του χριστιανισμού, ως προ της αντιμετώπιση του ανθρώπου, αφού και ο ίδιος ο αυτοκράτορας θεωρούσε ότι λειτουργούσε σαν «εγχειρίδιο» του Θεού επί της γης. Διαπιστώνουμε λοιπόν ότι πράξεις που εμπεριέχουν την έννοια της προσβολής των χρηστών ηθών και εκμαυλίζουν θεσμούς ιερούς όπως ο γάμος, ή η απαγωγή τιμωρούνται αμείλικτα με θάνατο και σε ορισμένες φορές μαρτυρικό.

Ο Κωνσταντίνος ο Μέγας στη συνέχεια όμως έδωσε τη δυνατότητα στον αυτοκράτορα της ερμηνείας των νόμων κατά τη διακριτική του ευχέρεια και βούληση, εγκαινιάζοντας την έννοια του λεγόμενου «έμψυχου νόμου». Ο ίδιος ο Κωνσταντίνος δήλωνε απερίφραστα «ότι αρέσει στον ηγεμόνα έχει ισχύ νόμου». Την αρμοδιότητα του αυτή ο αυτοκράτορας τη συνέδεσε αδιάρρηκτα και αλληλένδετα με τη προσήλωση του και σεβασμό του ως προς τις αρχές τις χριστιανικής φιλανθρωπίας με τη δημιουργία ενός πλήθους νόμων με ανθρωπιστική χροιά πρωτόγνωρους για τις μέχρι τότε συνήθειες και πρακτικές της αυτοκρατορίας. Ένας από αυτούς τους νόμους ήταν η παραχώρηση του δικαιώματος στην εκκλησία να απελευθερώνει δούλων, αλλά και η θέσπιση των πρώτων ημερών αργίας. (Εκδοτική Αθηνών : 1978) (Ostrogosky : 2012).

Η διδασκαλία του Χριστιανισμού κηρύττει ότι όταν επήλθε το πλήρωμα του χρόνου, ο Θεός εκπλήρωσε την υπόσχεση που είχε δώσει στους πρωτοπλάστους, μετά την έξωση τους και της πτώσης τους απο τη ζωή που τους είχε τάξει ο Δημιουργός τους λόγω της παρακοής και παραβίασης των εντολών του, να κατέλθει στον επίγειο κόσμο ο μονογενής του Υιός και να τους λυτρώσει απο τα δεσμά του θανατού οδηγώντας τους μέσα απο το Ευαγγελικό του μήνυμα, την

Σταυρική του θυσία και την Ανάσταση στην προτέρα κατάσταση πρό της πτώσεως και στην καταχάρη Θέωσης τους στην επουράνια ζωή.

Ο χριστιανός όμως για να μπορέσει να επιτύχει την λύτρωση του και την κατάκτηση της επουράνιας βασιλείας, θα πρέπει να προσαρμόσει του ζωή του ακολουθώντας συγκεκριμένο τρόπο ζωής και συμπεριφοράς, σύμφωνα με τις εντολές και τις παροτρύνσεις που προκύπτουν μέσα από την διδασκαλία του ίδιου του Ιησού Χριστού, ο οποίος για το χριστιανό αποτελεί το μοναδικό Θεό του και Κύριο του, το κήρυγμα των Αγίων Αποστόλων, των πατέρων της εκκλησίας και φυσικά των Ιερών Κειμένων και της Ιεράς Παραδόσεως.

Τα βήματα που πρέπει να ακολουθήσει ο χριστιανός στη ζωή του, διαμορφώνουν ένα πλαίσιο συμπεριφοράς που σε μεγάλο βαθμό συντέλεσε και συντελεί στην αλλαγή του τρόπου λειτουργίας του ως καταναλωτή. Η συμπεριφορά του χριστιανού θα πρέπει να έχει ως κύριο σηματοδότη και πρότυπο τη ζωή του Ιησού Χριστού καθώς και των Αγίων της εκκλησίας που όλοι υπήρξαν άνθρωποι σαν όλους τους άλλους με αδυναμίες και ιδιαίτερες χάρες. Η εκκλησία μάλιστα παροτρύνει τους χριστιανούς σε αυτό το σημείο λέγοντας πως η απόδοση τιμής στον άγιο από τους χριστιανούς αποτελεί η μίμηση του έργου και της ζωής του.

Σύμφωνα μάλιστα με την παραβολή του κρυμένου θησαυρού και του πανάκριβου μαργαριταριού (Ματθ. 13, 44-45 παρ.), η βασιλεία του Θεού είναι πολύτιμη και αξίζει κάθε θυσία. Σύμφωνα με κοινωνιολόγους, η τελευταία ανάγκη που θέλει να καλύψει ο άνθρωπος είναι η αυτοπραγμάτωση, περνώντας πρώτα από μια «πεδιάδα» προσπαθειών κάλυψης άλλων αναγκών. Η αυτοπραγμάτωση είναι δύσκολο να επιτευχθεί από τους περισσότερους ανθρώπους, ενώ από ορισμένους χριστιανούς μοναχούς (ορθοδόξους), έχει πραγματοποιηθεί, ακολουθώντας τα κελεύσματα της Αγίας Γραφής, χωρίς να χρειάζονται να καλύψουν τα πρωταρχικά στάδια αναγκών (της θεωρίας του Μάσλοου).

Παραδείγματα τέτοιων ανθρώπων αποτελούν ο Άγιος Αθανάσιος ο Αθωνίτης, ο Μέγας Βασίλειος, ο Μέγας Αντώνιος, οι οποίοι, παρότι είσαν εύποροι, παραχώρησαν όλο το μέρος της περιουσίας τους για φιλανθρωπικούς σκοπούς, στερούμενοι τις ευκολίες και τις απολάυσης της ζωής, κατασκευάζοντας ο πρώτος την μεγάλη αυτοκρατορική μονή της Μεγίστης Λαύρας στο Άγιο Όρος, ο δεύτερος το μεγάλο συγκρότημα της Βασιλειάδος στην Καισάρεια, αποτελούμενο από νοσοκομείο, γηροκομείο, πτωχοκομείο κλ.π. και ο τρίτος παραχωρώντας όλα τα υπάρχοντα του στους πτωχούς και στους πένητες. Οι ίδιοι διαβιούν ο μεν πρώτος σε μια απόκρυμνη σπηλιά πάνω από τη μονή, ο δεύτερος σ' ένα υγρό υπόγειο, έχοντας ως κρεβάτι μια σανίδα και φορώντας ένα παλιό φθαρμένο ράσο και ο τρίτος ζώντας μόνος του στην έρημο με απέριτη εμφάνιση και λιτή διατροφή.

Ο Χριστιανισμός ως κύριος οργανισμός της αγάπης και της διδαχής της αγάπης ως προς το πλησίον, ώθησε μια νέα αντίληψη για θέματα όπως της δουλείας και της συμπαράστασης και βοήθειας των συνανθρώπων μας που χρειάζονται βοήθεια από τους άλλους ανθρώπους, συμβάλλοντας κατα πολύ στην υποστήριξη τους από το κράτος, την εκκλησία και τους άλλους ανθρώπους με την παροχή διαφόρων υπηρεσιών μέσω , ώστε να ανταπεξέλθουν στις δυσκολίες της ζωής, να ανακουφιστούν και να ανέλθει το βιοτικό τους επίπεδο, ιδρύοντας και πολλά ανάλογα ιδρύματα και οργανισμούς. Η καλύτερευση της ζωής τους θα τους οδηγήσει και σε μια σειρά επιλογών κατανάλωσης που στην πρότερη κατάσταση τους, πριν τις παραπάνω δράσεις δε ήταν εφικτό να πραγματοποιήσουν.

‘Τι γαρ ωφελήσει άνθρωπον, εάν κερδίσει τον κόσμο όλον και ζημιωθεί την ψυχήν αυτού’ (Μαρκ. 36,37).

Η παράπανω φράση, της ευαγγελικής περικοπής του κατά Μάρκου Ευαγγελίου, που αναγιγνώσκεται τη Γ΄ Κυριακή των νηστειών μας παρουσιάζει με τρόπο απλο, το τι ζητεί ο Θεός από τα τέκνα του, τους χριστιανούς να πράξουν σε αυτό τον κόσμο για την δική τους ωφέλει και για τον ανώτερο προορισμό τους.

Ο κορυφαίος αρχιεπίσκοπος Κερκίνης και Καλαβρύτων Ηλίας Μηνιάτης ερμηνεύοντας την ευαγγελική περικοπή σε ένα απο τους λόγους του στο γνωστό βιβλίο ‘Διδαχαι και Λόγοι’, λέει ότι ο άνθρωπος για να κερδίσει την αιώνια ζωή, θα πρέπει να μην είναι υλιστής, να είναι λιτός στην καθημερινή του ζωή, μη μπαίνοντας στον αγώνα δρόμου για την απόκτηση όλου και περισσότερο υλικών αγαθών, αλλά να περιορίζεται στα αναγκαία για το βιοπορισμό του.⁷⁴

Οι υλικές απολαύσεις αποτελούν εμπόδιο μέγα για να παρακαθήσωμεν στο «μέγα δείπνο» και να επιτύχουμε τη σωτηρία της ψυχής μας, λέγει ο Κύριος, αναφέροντας την παραβολή του Μεγάλου Δείπνου. Η φιλοκοσμία, η φιλοπλουτία, η φιαλαρέσκεια σε κάθε είδους υλικά αγαθά και η φιλοσαρκία, αποτελούν ισχυρά εμπόδια για τη σωτηρία του ανθρώπου και κελεύει να εκλείψουν απο τη διάνοια του και την επιθυμία του.

Ο άγιος Ιωάννης ο Σιναΐτης συνέγραψε το βιβλίο ‘Κλίμαξ’, το οποίο περιλαμβάνει τριάντα «σκαλοπάτια», δηλαδή τρόπους, για το πώς πρέπει να συμπεριφέρεται ο άνθρωπος, αποφεύγοντας κάποιες πρακτικές, ώστε κάθε βήμα του στα τριάντα αυτά «σκαλοπάτια», να τον αναβαθμίζει ηθικά για να καταστεί τελικά μέτοχος της αιώνιας ζωής.

Μερικά χαρακτηριστικά σκαλοπάτια, που μπορούν να προσδιορίσουν και την καταναλωτική συμπεριφορά του ανθρώπου είναι η καταπολέμηση της γαστριμαγίας, της φιλαργυρίας, της αναισθησίας, της κενοδοξίας, της υπερηφάνειας, των παθών όπως οι σαρκικές επιθυμίες και πράξεις αγοραίες ή μη και της υιοθέτησης της απλότητας, λιτότητας και ταπεινοφροσύνης.⁷⁵

Οι Άγιοι Πατέρες εφάρμοσαν επίσης τις νηστείες των τεσσαρακοστών, Χριστουγέννων και Πάσχα, της Μεγάλης Εβδομάδος, του Δεκαπενταύγουστου για την Κοίμιση της Θεοτόκου, την νηστεία της Τετάρτης και Παρασκευής καθώς και σε διάφορες άλλες εορτές, αλλά και για να μεταλάβει ο πιστός των Αχράντων Μυστηρίων. Οι νηστείες αυτές επιβάλουν πλήρη αποχή απο το κρέας, τα γαλακτοκομικά και τα ψάρια εκτός ορισμένων εξαιρέσεων και σε ορισμένες περιπτώσεις την αποχή απο τον οίνο και τα διάφορα οινοπνευματώδη καθώς και της βρώσης ελαίου. Το σύνολο των ημερών αγγίζει ετησίως πάνω απο διακόσιες ημέρες νηστεία ανάλογα τις ρυθμίσεις κάθε χρονιάς που απο μόνο του αποτελεί σημαντικό παράγοντα καθορισμού της κατανάλωσης τροφίμων σε μεγάλη περίοδο, απο τη μία μείωση της ζητούμενης ποσότητας για πολλά αγαθά και αύξησης για κάποια άλλα τρόφιμα. Οι διάφορες εορτές και τα έθιμα αυτών επιβάλλουν π.χ., τη βρώση χοιρινού την ημέρα των Χριστουγέννων τα Βυζαντινά και νεότερα χρόνια, ενώ στο σήμερα της βρώσης γαλοπούλας την ίδια ημέρα, την ημέρα του Πάσχα το σουβλισμα ή ψήσιμο του παραδοσιακού οβελία, το κοκορέτσι, τα αυγά τα κόκκινα καθώς και άλλα εδέσματα και γλυκά και στις δύο εορτές. Στην ακολουθία της Μ. Παρασκευής και στη

⁷⁴ Μηνιάτη Ηλία, ‘Διδαχαι και Λόγοι’, 1974, 14^η έκδοση, εκδόσεις Φώς, σελ. 64 -66.

⁷⁵ Ιωάννου του Σιναΐτου, ‘Κλίμαξ’, 1977, εκδόσεις Αποστολικής Διακονίας της Εκκλησίας της Ελλάδος, σελ. 82 – 86.

Λειτουργία της Αναστάσεως, όλοι οι πιστοί φέρουν λαμπάδες, ενώ την Μ. Πέμπτη και τη Μ. Παρασκευή προσφέρονται στον Εσταυρωμένο και στον Επιτάφιο, στεφάνια και άνθη.

Οι λειτουργικές ανάγκες και τα καθήκοντα των πιστών, αλλά και η ανάγκη για προσφορά και για την εξιλέωση των πιστών δημιούργησε απο τα πρώτα χριστιανικά χρόνια τη δημιουργία λατρευτικών χώρων με την ανάπτυξη της αρχιτεκτονικής των εκκλησιών τη ναοδομία, την αγιογραφία αυτών των ναών την κάλυψη τους με λατρευτικά σκεύη και άλλα αντικείμενα που συχνά προσφέρουν και οι πιστοί ως δωρεά, τη δημιουργία ειδικών στολών για τους κληρικούς, καθώς και την προσφορά εκ μέρους των πιστών για τις λατρευτικές τους ανάγκες κάποιων συγκεκριμένων αγαθών, όπως του λεγόμενου προσφόρου, του 'νάματος', του οίνου που προορίζεται για τη Θεία Κοινωνία, λιβανίου, ελαίου, λαμπάδων, διαφόρων ταμάτων καθώς και του σταριού στα μνημόσυνα που τελούνται για την ανάπαυση των ψυχών των τεθνεόντων προσφιλών τους προσώπων.

ΠΑΡΑΓΡΑΦΟΣ 4.3

ΙΣΛΑΜΙΣΜΟΣ

Το Ισλάμ ταυτίζεται με τον αραβικό χώρο και κόσμο όπου έλαβε χώρα η δημιουργία του και η εξέλιξη του. Συγγέεται έντονα, αλλά με παραφράσεις και δίδοντας διαφορετικές ερμηνείες σημείων άλλων θρησκειών της ευρύτερης περιοχής, όπως ο χριστιανισμός, ο ιουδαϊσμός και η προϊσλαμική θρησκεία που επικρατούσε στο χώρο της Αραβίας.

Ιδρυτής του Ισλάμ υπήρξε ο Μωάμεθ ο οποίος γεννήθηκε στην Μέκκα το 570 μ. Χ. , όπου σε ηλικία 40 χρονών το 610 μ. Χ. , κατά την Ισλαμική άποψη του παρουσιάστηκε ο αρχάγγελος Γαβριήλ και ένωσε μια πρωτόγνωρη πνευματική εμπειρία, ή οποία καθόρισε τη διαδρομή του. Αφου πίστευε ότι τον κάλεσε στο προφητικό του αξίωμα. Ο Μωάμεθ το πρώτο βήμα στην νέα πορεία το πραγματοποίησε το έτος 613 στο λόφο safa στην Μέκκα, προτρέποντας τον κόσμο που ήταν εκεί συγκεντρωμένος να ακολουθήσει και να ασπαστεί το Ισλάμ.⁷⁶

Η λέξη islam, στην προϊσλαμική περίοδο χρησιμοποιητό κυρίως στο εμπορικό λεξιλόγιο και εξέφραζε τη «συμφωνία», τη «συνθήκη» προσδιορίζοντας κυρίως την ύπαρξη πίστης και τιμής για την ολοκλήρωση μιας συμφωνίας. Η νέα σηματοδότηση που έδωσε ο Μωάμεθ στον συγκεκριμένο όρο, περιέγραφε για τον άνθρωπο ένα νέο τρόπο ζωής ορθότερο. Ο οποίος προϋπόθετε πλήρης προσήλωση και υποταγή στον Θεό, τον «Αλλάχ».⁷⁷

Οι τάσεις για τον Ισλαμισμό από ότι καταδεικνύουν όλα τα αριθμητικά και στατιστικά δεδομένα είναι αυξητική, ενώ οι πιστοί του ανά τον κόσμο έχουν ξεπεράσει ήδη το ένα δισεκατομμύριο, αντιπροσωπεύοντας πάνω από το 20% του πληθυσμού της γής.

Ας παρουσιάσουμε τώρα ορισμένες από τις αρχές του Ισλάμ, οι οποίες προσδιορίζουν και την καταναλωτική συμπεριφορά των μουσουλμάνων σε διάφορες περιπτώσεις και φυσικά ανάλογα και με την προσήλωση των μουσουλμάνων στις συγκεκριμένες.

Το Ισλάμ έχει οικοδομηθεί, σε πέντε καθήκοντα εκ των οποίων μας αφορούν τα τέσσερα και είναι η ύπαρξη πρώτον, τακτικής προσευχής, δεύτερον ελεημοσύνης, τρίτον ιεράς αποδημίας

⁷⁶ Αναστασίου Γιαννουλάτου – Αρχιεπισκόπου Τιράνων και Πάσης Αλβανίας, 'ΙΣΛΑΜ – Θρησκευολογική Επισκόπηση', Αθήνα 2016, σελ. 29. (στο εξής Γιαννουλάτος : 'Ισλάμ').

⁷⁷ Αυτόθυτι.

στον οίκο στην Μέκκα και τέταρτον νηστεία κατά τον μήνα Ramadan, ή του γνωστότερου σ' εμάς ως μεταφορά στην ελληνική του Ραμαζανιού.⁷⁸

Η υποχρέωση για ελεημοσύνη (zakat), αναφέρεται ρητά και στο ιερό βιβλίο του Ισλάμ (αναφέται σε ογδόντα δύο εδάφια), το Κοράνι στο οποίο με ζήλο συνίσταται σε συνύπαρξη με την προσευχή και αποδεικνύει την αγάπη προς την πίστη, τον Αλλάχ και την κοινότητα. Ο οιοσδήποτε ενήλικας μουσουλμάνος, οφείλει να καταφεύγει στην πράξη της ελεημοσύνης, η οποία καθορίζεται σαν εάν είδος «φόρου κοινωνικής πρόνοιας» και το ποσό της ελεημοσύνης αντιστοιχεί στο 1/40 των οικονομιών του πιστού, μετά την κάλυψη των εξόδων του. Πέρα της ελεημοσύνης που αναφέραμε, στο τέλος του ιερού μήνα του Ραμαζανιού προβλέπεται η προσφορά τροφίμων και διαφόρων άλλων αγαθών στα άτομα τα οποία έχουν ανάγκη.⁷⁹

Η επιβαλλόμενη από το Κοράνιο «ελεημοσύνη», σύμφωνα με σύγχρονους ερμηνευτές, εκπληρώνει και το ρόλο της κάλυψης των κενών του προϋπολογισμού αρκετών μουσουλμανικών κρατών για κοινωνικές παροχές και αποτελούσε και αποτελεί ένα φραγμό απέναντι στις κυρίαρχες πολιτικές και οικονομικές ιδεολογίες του κομμουνισμού και του καπιταλισμού.⁸⁰

Με βάση τις παραπάνω αναφορές, διαβλέπουμε ότι με την πράξη της ελεημοσύνης όπως την καθορίζει το Κοράνι οι μουσουλμάνοι οφείλουν ένα μέρος του εισοδήματος τους να το κατευθύνουν προς τους αδύναμους συμπολίτες τους και άρα να μην το καταναλώνουν σε διάφορα αγαθά, υπηρεσίες, η προϊόντα. Στην αντίθετη περίπτωση αυτή που λαμβάνουν τη βοήθεια της ελεημοσύνης, θα είναι σε θέση να αγοράσουν μέρος των αγαθών, προϊόντων και υπηρεσιών που έχουν ανάγκη. Οι ελεήμονες πιστοί επίσης κατά τη λήξη του Ραμαζανιού αναλαμβάνουν την υποχρέωση αγοράς ορισμένων προϊόντων για την ανακούφιση των αδύναμων συνανθρώπων τους που τα έχουν σε έλλειψη.

Η δεύτερη αρχή που θα παρουσιάσουμε του Ισλάμ είναι η Αποχή, Νηστεία (sawm). Το Κοράνιο επιβάλλει νηστεία είκοσι εννέα έως τριάντα ημέρες τον χρόνο για όλους τους πιστούς, άνδρες και γυναίκες, άνω των δεκατεσσάρων ετών. (σωματικά και ψυχικά υγιείς).⁸¹

Οι πιστοί που είναι σε κατάσταση ειδικών περιστάσεων απαλλάσσονται από την υποχρέωση της νηστείας, αλλά αυτή η απαλλαγή αίρεται με την παύση της καταστάσεως έκτακτης περιστασης και οφείλουν πλέον να νηστεύουν ίσο αριθμό ημερών με εκείνες που δεν νήστεψαν κατά την περίοδο της έκτακτης περιστάσεως.⁸²

Η νηστεία λαμβάνει χώρα, στον ένατο μήνα του μουσουλμανικού έτους, τον αποκαλούμενο ως Ramandan – Ραμαζανιού και η διάρκεια της μέσα στην ημέρα έχει ως έναρξη τη χαραυγή και λήγει με τη δύση του ηλίου. Κατά την διάρκεια της νύκτας αίρονται όλοι οι περιορισμοί. Οι πιστοί πρέπει να απέχουν από το ποτό, τη τροφή, τις σεξουαλικές σχέσεις, το κάπνισμα και την όσφρηση αρωμάτων.⁸³

⁷⁸ Γιανουλάτος : 'Ισλαμ', σελ. 255.

⁷⁹ Γιανουλάτος : 'Ισλαμ', σελ. 256.

⁸⁰ Γιανουλάτος : 'Ισλαμ', σελ. 257.

⁸¹ 'Το Κοράνιο', Αθήνα, 2016, έκδοση Δημοσιογραφικός Οργανισμός Λαμπράκη σελ. 374. (στο εξής : 'Το Κοράνιο').

⁸² Γιανουλάτος : 'Ισλαμ', σελ 257.

⁸³ Γιανουλάτος Αναστάσιος – Αρχιεπίσκοπος Τιράνων και Πάσης Αλβανίας, 'Ιστορία Επιζώντων Θρησκευμάτων – Σημαντικά Κεφάλαια', Αθήνα, 2016, σελ. 251. (στο εξής Γιανουλάτος : 'Επιζώντα Θρησκευματα').

Σε αυστηρές μουσουλμανικές χώρες και με θεοκρατικό καθεστώς η παράβαση της νηστείας επιφέρει κυρώσεις και τιμωρείται. Οι πιστοί επίσης ωφείλουν να νηστεύουν και σε ορισμένες άλλες περιπτώσεις, όπως εάν επιθυμούν να εξαγιστούν απο σοβαρά παραπτώματα.⁸⁴

Η νηστεία που επιβάλλεται απο το Κοράνι σαφώς μπορούμε να διαπιστώσουμε ότι για ορισμένο και συγκεκριμένο χρονικό διάστημα οι πιστοί δεν προσφεύγουν στην κατανάλωση ορισμένων προϊόντων, προϊόντων και υπηρεσιών που προκύπτουν απο απαγορευμένες πράξεις και η χρήση τους ταυτίζεται με αυτές τις υπηρεσίες.⁸⁵

Η Ιερά Αποδημία αποτελεί έναν ακόμα στύλο της ισλαμικής λατρείας. Η Ιερά Αποδημία αποτελεί το ιερό προσκίνημα στην Μέκκα, το οποίο πραγματοποιείται κατά τον δωδέκατο μήνα του μουσουλμανικού έτους. Σύμφωνα με το Κοράνι (22: 28 – 31), ο κάθε πιστός που διαθέτει και οικονομική ευχέρια υποχρεούται να πραγματοποιήσει το προσκίνημα αυτό τουλάχιστον μία φορά στη ζωή του. Πλησιάζοντας προς το τόπο του ιερού προσκηνύματος πέρα των άλλων θα πρέπει οι πιστοί να είναι ενδεδυμένοι με λευκούς χιτώνες. Το προσκίνημα κορυφώνεται με τη θυσία ζώων στην πόλη Μίνα – σε ανάμνηση της θυσίας του Αβραάμ.^{86 87}

Η πρόκληση λόγω της Ιεράς Αποδημίας αύξησης της ζήτησης για κατανάλωση συγκεκριμένων αγαθών και υπηρεσιών είναι δεδομένη, αφού κάθε χρόνο το συγκεκριμένο μήνα εκατοντάδες χιλιάδες μουσουλμάνων από όλο τον κόσμο, πραγματοποιούν το συγκεκριμένο προσκίνημα, για το οποίο κρατούνται αρκετές θέσεις σε πλοία για την προσέγγιση στην Μέκκα απο τους πιστούς, άμαξες, σε λεωφορεία, ενώ κλεινόνται πέρα απο θέσεις σε αεροπλόνα και ειδικές πτήσεις για το συγκεκριμένο σκοπό. Η αγορά υπηρεσιών εστίασης στην ευρύτερη περιοχή που εκτείνεται το προσκίνημα την περίοδο αυτή έχει αυξητικές τάσεις σε σημείου πλήρους καλύψεως και εκτός αυτού αυξάνεται η ζήτηση για του λευκούς ιερούς χιτώνες, των ζώων που θα θυσιάσουν καθώς και διαφόρων άλλων προϊόντων, όπως ειδικών χαλιών προσευχής.

Στο θέμα των ηθικών κατευθύνσεων του Κορανίου και του νόμου, θα διαβλεψουμε ότι σε αρκετά σημεία, εντοπίζεται επηρεασμός της καταναλωτικής συμπεριφοράς και των προτιμήσεων των μουσουλμάνων. Το ιερό βιβλίο του Ισλαμ περιέχει μια σειρά απαγορεύσεων, όπως τη βρώση του χοιρινού κρέατος, λόγω της υπενθύμισης της νοοτροπίας της εβραϊκής νομοθεσίας. Απαγορεύει αυστηρώς την οινοποσία και τα τυχερά παιχνίδια. Οι απαγορεύσεις αυτές, όμως έχουν και κάποιες παρεκλίσεις για λόγους ανάγκης. Όσον αναφορά την απαγόρευση της οινοποσίας, η μύρα και κάποιες άλλες μορφές οινοπνευματούχων ποτών αποτελούν μια διαφυγή στο σήμερα.

Στην ατομική ζωή παράλληλα επιβάλλεται η απλότητα, η λιτή ενδυμασία και η αποφυγή της σπατάλης.⁸⁸

Ένας θεσμός κοινωνικός που αναγνωρίζεται θρησκευτικά από το Ισλάμ μέσω του Κορανίου, αποτελεί ο θεσμός της δουλείας μόνο για μη μουσουλμάνους, ο οποίος μέχρι τα σύγχρονα χρόνια έως και πέρα απο τα μέσα του 20^{ου} αιώνα υφίστατο. Ο θεσμός της δουλείας ο οποίος απο το βάθος του χρόνου ήταν βαθιά ριζωμένος στο μουσουλμανικό κόσμο, είναι δυνατόν να κατανοήσουμε σε τι βαθμό επηρέαζε τη συμπεριφορά την καταναλωτική, των ατόμων που υφίσταντο το καθεστώς της δουλείας. Το 1962 μόλις η Σαουδική Αραβία υπό τις πιέσεις της

⁸⁴ Αυτόθι.

⁸⁵ Αυτόθι.

⁸⁶ Γιανουλάτος : 'Επιζώντα Θρησκευάματα', σελ. 251 -252.

⁸⁷ Γιανουλάτος : 'Ισλάμ', σελ. 279 – 260.

⁸⁸ Γιανουλάτος : 'Ισλάμ', σελ. 290 – 291.

Διεθνούς Κοινωνίας, προχώρησε στην κατάργηση της δουλείας καθ' υπέρβαση των αναφορών του ισλαμικού κανόνικου δικαίου.⁸⁹

Ο πληθυσμός των δούλων που προερχόταν μέσω των ιερών πολέμων εναντίων των απίστων, από τον αριθμό των αιχμαλώτων, αυξανόταν σημαντικά στις μουσουλμανικές χώρες διότι υπό το καθεστώς τους δουλείας, παρέμεναν και οι απόγονοι των δούλων. Το Ισλάμ μάλιστα υποστήριζε τη δουλεία ως θεμιτό και επωφελή κοινωνικό θεσμό.⁹⁰

Η αντιμετώπιση των υποτελών μειονοτήτων αποτελεί ιδιάζουσα περίπτωση, η οποία στην αρχή αντιμετωπίστηκε με την «προστασία», των πιστών «κατόχων της Βίβλου», των οποίων οι προφήτες είχαν αναγνωρισθεί ως πρόδρομοι του Μωάμεθ και ήταν οι ιουδαίοι, οι χριστιανοί και οι ζωροάστρες. Τα δικαιώματα αυτά περιελάμβαναν όμως μόνο θρησκευτική και κοινωνική ελευθερία μέσα σε πλαίσια, αλλά σε καμία περίπτωση αυτή η αναγνώριση δεν σήμαινε ότι ελάμβανε μορφή πολιτικών δικαιωμάτων και ισότητας και παραλληλισμού με τους μουσουλμάνους πολίτες με νομική συνταγματική κατοχύρωση. Ταυτόχρονα για την παραχώρηση εκ μέρους του κράτους των παραπάνω «δικαιωμάτων», επιβάλλεται ως αντιπροσφορά στις μειονότητες κεφαλικός φόρος και αποδοχή νομίμου συμπεριφοράς έναντι του Ισλάμ.⁹¹

Η «προστασία» των μειονοτήτων αργότερα κατοχυρώθηκε με το σύστημα ντχιμμά. Η ντχιμμά, αποτελούσε μια συμφωνία που υπογραφόταν από τον Μωάμεθ και αυτούς που κατακτούσε και «εξασφάλιζε» στους νέους πληθυσμούς που ήταν αλλόθρησκοι εγγύηση της ζωής της περιουσίας και της ελευθερίας τους, αρκεί να μην παραβιάζονταν οι όροι με οιονδήποτε τρόπο.

Η συμφωνία αυτή όμως πρώτη αλλοιώθηκε με δεξιοτεχνικό τρόπο από την Ισλαμική εξουσία και έλαβε τη μορφή ενός κωδικοποιημένου συστήματος νομίμου τυραννίας. Η συμφωνία του Ομάρ του Β' (717 – 740), προσδιόρισε το πλαίσιο, της λειτουργίας των υποτελών.⁹²

Οι υποτελείς πλέον θα έπρεπε να αποδίδουν κεφαλικό φόρο το λεγόμενο τζιζγία, ο οποίος συμβόλιζε την υποταγή στο Ισλάμ. Στη συνέχεια ήταν υποχρεωμένοι να πληρώνουν ψηλότερους φόρους από τους μουσουλμάνους, ενή η ιδιοκτησία της γής τους μεταβιβάστηκε στην μουσουλμανική κοινότητα και εάν επιθυμούσαν να την καλλιεργήσουν θα έπρεπε να πληρώνουν ένα επιπλέον φόρο.⁹³

Στους χριστιανούς υποτελείς, απαγορευόταν η ανέγερση νέων εκκλησιών, η ανακαίνιση των παλαιών και η χρησιμοποίηση θρησκευτικών συμβόλων όπως ο σταυρός. Τα «προστατευόμενα» άτομα θα έπρεπε επίσης να κατοικούν σε σπίτια πολύ χαμηλής αξίας και σε περιοχές απομονωμένες. Η ενδυμασία που έπρεπε να φέρουν τα συγκεκριμένα άτομα, περιελάμβανε ιδιαίτερα ρούχα και χρώματα που θα τους διακωμωδούσαν, ενώ απαγορευόταν να έχουν στην κατοχή τους όπλα, άλογα και καμήλες. Τους επιτρεπόταν μόνο όνους να έχουν στην κατοχή τους.⁹⁴ Η κατ' όνομα «ανοχή», υπέκρυπτε ένα διπλό υποχθόνιο σκοπό, όπως αρκετοί μελετητές και άραβες παραδέχονται, ένα πνευματικό που περιελάμβανε την ελπίδα για μελλοντικό προσανατολισμό και ένα πραγματιστικό την το βάρος της υψηλής φορολογίας.

⁸⁹ Γιανουλάτος : 'Ισλάμ', σελ. 297 – 298.

⁹⁰ Αυτόθι.

⁹¹ Δάκουρας Διονύσιος, 'Τα Ανθρώπινα Δικαιώματα εις το Ισλάμ', Αθήνα, 2007, σελ. 162. (στο εξής Δάκουρας : Δικαιώματα στο Ισλάμ).

⁹² Αυτόθι.

⁹³ Αυτόθι.

⁹⁴ Αυτόθι.

Για τις υπόλοιπες θρησκευτικές μειονότητες, δύο επιλογές υπήρχαν, ή ο προσηλυτισμός ή ο θάνατος.

Φυσικό συμπέρασμα από τα παραπάνω δεδομένα είναι ότι πέρα από τους δούλους και οι μη μουσουλμανικοί πληθυσμοί που διαβιούσαν σε Ισλαμικές χώρες αποτελούσαν πολίτες δεύτερης κατηγορίας με στέρηση πολλών δικαιωμάτων σε σχέση με τους μουσουλμάνους, περιορισμό τους από την απόκτηση αρκετών αγαθών και προϊόντων ανισότητα στα φορολογικά βάρη και τέλος υποχρεωτική επιλογή προμήθειας συγκεκριμένων προϊόντων. Δεν χρειάζεται να εκφράσουμε κάτι περαιτέρω για να γίνει σαφές κατα πόσο επηρέαζε το Ισλάμ και ακόμα επηρεάζει σε ορισμένες περιπτώσεις την καταναλωτική συμπεριφορά μεγάλων ομάδων ατόμων που δεν ανήκουν στην Ισλαμική θρησκεία.

Οι αθείσται, οι πολυθείσται και ιδιαιτέρως οι «εκπεπωκότες» μουσουλμάνοι, αποκλείονται αενάως από το πλαίσιο της ανεξιθρησκείας με απόρροια τις έντονες και κοινωνικές και νομικές διακρίσεις για αυτές τις μειονότητες, ακόμα και στα σύγχρονα και μοντέρνα ισλαμικά κράτη. Οι μουσουλμάνοι, οι οποίοι ασπάζονται κάποια άλλη θρησκεία, αυτομάτως τίθενται σε κοινωνική απαξίωση από την ισλαμική κοινωνία και το κράτος και οι συνέπειες δεν περιορίζονται μόνο στην αποδοχή συμπεριφορών απαξιωτικών και χλευαστικών, αλλά και σε κοινωνικο – οικονομικές κυρώσεις όπως συλλήψεις αλλά και απώλεια της γονικής κληρονομιάς ή και λύση του γάμου εάν μια γυναίκα μουσουλμάνα, έχει παντρευτεί έναν άντρα άλλου θρησκευόμενου. Στην συγκεκριμένη τελευταία περίπτωση οι μικτοί αυτοί γάμοι δεν διέθεταν και καμία νομική υπόσταση.⁹⁵

Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελούν επίσης, η αντιμετώπιση των κοπτών χριστιανών στην Αίγυπτο, τους οποίους το κράτος με διάφορες «μηχανορραφίες», τους έχει εκτοπίσει από την κοινωνική και δημόσια ζωή, αλλά και από την ανέλιξη τους σε υψηλά κρατικά αξιώματα. Σε παρόμοια μοίρα ίσως και δυσμενέστερη περιέρχονται οι μαχαϊστές στο Ιράν, Μαυριτανία, Σουδάν και Σαουδική Αραβία.⁹⁶

Στο σημείο αυτό θα παραθέσουμε ένα χαρακτηριστικό απόσπασμα, από ομιλία του πρώην προέδρου της Αιγύπτου Anwar as – Sadat, το 1972 την 25^η Απριλίου στις επετειακές εκδηλώσεις για τον εορτασμό της γεννήσεως του «Προφήτου Μωάμεθ».

‘Πιστεύομεν, είπε, όπως μας διέταξεν ο Αλλάχ, ότι είμεθα έθνος εκλεγμένον υπεράνω όλων των εθνών...Το Κοράνιον είπε περί των Εβραίων ότι ήτο γραπτόν δι’ αυτούς ότι θα υποβιβασθούν και θα δυστυχήσουν... και ότι θα καταδικασθούν εις ταπείνωσιν και μιζέριαν. Θα τους επαναφέρωμεν και πάλιν οπίσω εις την προηγούμενην των κατάστασιν...Ο Αλλάχ μας διώρισεν εκτελεστάς της υψηλοτέρας των αποστολών’. (Το κείμενο το δανειστήκαμε από το βιβλίο του Διάκουρα Διονυσίου ‘Τα Ανθρώπινα Δικαιώματα στο Ισλάμ’, των εκδόσεων Έννοια, 2006, Αθήνα, σελ. 170 -171).

Την περίοδο της δεκαετίας του ’60 και του ’70 κατά τη διάρκεια των άραβο – ισραηλινών συγκρούσεων η κατάσταση διαβίωσης των 4.000 εβραίων της Συρίας, κυρίως κατοίκων της Δαμασκού ήταν εντελώς απάνθρωπη. Οι εβραίοι είχαν περιοριστεί σε γκέτο υπο το καθεστώς στρατιωτικού νόμου με ότι συνεπάγεται αυτό καθώς και είχαν απωλέσει σχεδόν κάθε είδος προσωπικής ελευθερίας, δεν διέθεταν το δικαίωμα της ελευθερίας μετακινήσεως παρά μετά από

⁹⁵ Δάκουρας : ‘Ανθρώπινα Δικαιώματα’, σελ. 168.

⁹⁶ Δάκουρας : ‘Ανθρώπινα Δικαιώματα’, σελ. 169.

αυστηρή διαδικασία και προϋποθέσεις, απαγορευόταν να πουλήσουν την περιουσία τους και όταν κάποιος εβραίος απεβίωνε η περιουσία του δεν μεταβιβαζόταν στους κληρονόμους τους, αλλά στο κράτος. Σε αρκετά λιγότερο βαθμό περιορισμοί και δώξεις ισχύουν και για τους χριστιανικούς πληθυσμούς στην Συρία. Την ίδια περίοδο η μη μουσουλμανικοί πληθυσμοί στην Αίγυπτο θύμα και της εθνικιστικής πολιτικής του τότε προέδρου της Αιγύπτου Νάσερ απώλεσαν το δικαίωμα τους στο να υφίστανται ως πλήρη μέρη της αιγυπτιακής κοινωνίας με την αιγυπτιακή ηγεσία να απορρίπτει κάθε έννοια ισότητας.⁹⁷

Συνθήκες σαν τις αναφερόμενες στην παραπάνω παράγραφο θα συναντήσουμε και σε άλλα μουσουλμανικά κράτη, τα οποία κατοχυρώνουν και με άρθρα του συντάγματος τους ανάλογες περιπτώσεις την ίδια περίοδο, όπως το άρθρο 12 του Ιρανικού, που καθορίζει μόνο σχετική αυτονομία, στις μειονότητες των ιουδαίων, των χριστιανών και των οπαδών του Ζαρατούστρα, ενώ το Ιρακινό σύνταγμα δεν αναγνώριζε το θεμελιώδες δικαίωμα της θρησκευτικής ελευθερίας, με το να θεωρούνται παράνομοι οι οπαδοί των μπαχαϊστών, οι οποίοι δεν δύνανται να συμμετέχουν στην δημόσια επαγγελματική ζωή, να διαθέτουν ατομική περιουσία και να εξελίσσονται μορφωτικά συμμετέχοντες στην ανώτατη εκπαίδευση. Σήμερα όμως επί των συνταγματικών κειμένων εις τας μουσουλμανικές χώρας, δεν διακρίνουμε την ύπαρξη *de jure*, περιορισμών και διακρίσεων σε σχέση με τις θρησκευτικές μειονότητες. Στο αστικό όμως δίκαιο ενυπάρχει ακόμα στις μουσουλμανικές χώρες πλην Τουρκίας και Τυνησίας, η θέση του προσώπου ως αυτό ομολογιακός, δηλαδή ανάλογα με τις θρησκευτικές του πεποιθήσεις.⁹⁸

Οι μουσουλμάνες γυναίκες υπόκεινται σε στέρηση δικαιωμάτων ίσων με των αντρών και καθορισμού συγκεκριμένης συμπεριφοράς από τα ανδροκρατούμενα Ισλαμικά κράτη τα οποία εκμεταλλεύονται στο έπακρο το Ιερό Κοράνιο, καθώς και τη Σαρία διαπλάθοντας τα με τέτοιο τρόπο ώστε να καθιστούν τις γυναίκες σε κατάσταση και θέση πολίτου με αρνητική μεταχείριση και περιορισμού της ισονομίας τους απέναντι στους άντρες μουσουλμάνους πολίτες. Στο 4^ο κεφάλαιο στο Κοράνιο με τίτλο ‘al Nisa’, ‘Οι Γυναίκες’ στο 34^ο στίχο αναφέρεται, στην πρώτη πρόταση, « Οι άντρες είναι ανώτεροι από τις γυναίκες λόγω της ιδιαιτερότητας με την οποία τους ανύψωσε ο Θεός πάνω από τις γυναίκες»⁹⁹. Στην Σαρία ταυτόχρονα δύο από τις κεντρικές περιοχές της αναφέρονται η μόνιμη πρώτη στον υποβιβασμό και στη διάκριση της γυναίκας και η μόνιμη δεύτερη στους περιορισμούς της ελευθερίας πίστεως και θρησκείας σε μουσουλμάνους και μη μουσουλμάνους.¹⁰⁰

Η κατάσταση λοιπόν των γυναικών στις Ισλαμικές χώρες και ιδιαίτερα τις συντηρητικότερες παραμένει ακόμα αρκετά δυσχερής και φυσικά απέχει παρασάγγας από το πρότυπο διαβίωσης και εξέλιξης των γυναικών σε όλο τον υπόλοιπο κόσμο και ιδιαίτερα των δυτικών κρατών.

Οι γυναίκες στις ισλαμικές χώρες, δε δύνανται να αναπτύξουν, καλλιεργήσουν και ξεδιπλώσουν την προσωπικότητά τους και να εκμεταλλευτούν και επιδείξουν τις δεξιότητες και τις ικανότητες τους όπως και όπου αυτές επιθυμούν για να μετασχηματιστούν σε ολοκληρωμένες προσωπικότητες και βελτιώσουν το επίπεδο τους σε όλες τις εκφάνσεις της ανθρώπινης δράσης

⁹⁷ Δάκουρας : ‘Ανθρώπινα Δικαιώματα’, σελ. 171 -172.

⁹⁸ Δάκουρας : ‘Ανθρώπινα Δικαιώματα’, σελ. 176.

⁹⁹ ‘Το Κοράνιο’, σελ. 87.

¹⁰⁰ Δάκουρας : ‘Ανθρώπινα Δικαιώματα’, σελ. 215.

και με βάση τις προσωπικές τους επιθυμίες και να απολαμβάνουν και όλα τα αγαθά και προϊόντα που επιθυμούν.

Τέσσερις είναι οι κύριες πηγές προέλευσης, οι οποίες καθιστούν τις γυναίκες να υπόκεινται σε αυτό το ειδικό καθεστώς ανισότητας. Ορισμένες τις έχουμε αναφέρει στις παραπάνω παραγράφους. Οι πηγές αυτές είναι το Κοράνι, η Σαρία, το Οικογενειακό Δίκαιο και φυσικά η ερμηνεία επεξεργασία και και απόδοση όλων των παραπάνω κειμένων υπο το πρίσμα της οπτικής των ισλαμικών ανδροκρατούμενων κοινωνιών και της παραδόσεως που επικρατεί σε αυτές προερχόμενη απο το μακρινό παρελθόν.¹⁰¹

Οι γυναίκες λοιπόν στερούνται ελευθέρας βουλήσεως, όταν είναι έγγαμες και εξαρτώνται από το σύζυγο τους σε βαθμό ολοκληρωτικό. Δε διαθέτουν ίσα επαγγελματικά δικαιώματα, κληρονομικά, ελεύθερης κοινωνικής δράσεως και ζωής, περιορισμένες σε πολλές περιπτώσεις απο το σύνολο της κοινωνικής ζωής και αποκόπτονται απο την απόλαυση και απόκτηση ενός μεγάλου συνόλου αγαθών, προϊόντων και υπηρεσιών, υποταγμένες σε ένα αυστηρό πλαίσιο λειτουργίας που καθορίζεται απο τη θρησκεία, το ισλαμικό κράτος, τη νομοθεσία, την οικογένεια και τους συζύγους τους.

Οι γυναίκες στερούνται, ισότιμα δικαιώματα επι της κληρονομικής περιουσίας, δικαιώματα έκφρασης, επαγγελματικής και κοινωνικής δραστηριότητας σε όλους τους τομείς και δράσεις, καλλωπισμού, διασκέδασης, σε ορισμένες περιπτώσεις και άδειας οδήγησεως οχήματος, ελεύθερης ενδυματολογικής επιλογής καθώς και επιμορφώσεως τους.

Τα παραπάνω αποδεικνύουν ότι οι γυναίκες στα ισλαμικά κράτη δε δύνανται να ικανοποιήσουν ελεύθερος ένα μεγάλο πλήθος αναγκών αφού η όλη τους πράξη, λειτουργία και συμπεριφορά και φυσικά και ως προς την κατανάλωση επηρεάζεται σε τρομακτικό βαθμό μέσα απο το εγκαθιδρυμένο θρησκευτικό σύστημα στα κράτη αυτά, το οποίο λειτουργεί ολοκληρωτικά για όλες τις παραμέτρους και εκφάνσεις των κοινωνιών αυτών, φυσικά με ορισμένες διαφοροποιήσεις από κράτος σε κράτος.

Στο Ισλάμ τα ανθρώπινα δικαιώματα είναι κατώτερα απο τα θεία δικαιώματα. Δεν υφίσταται κανένα ανθρώπινο δικαίωμα ενώπιον του Αλλάχ. Ο ενήλικας μουσουλμάνος πλέον είναι προσηλωμένος στις επιταγές και στα κελεύσματα της μουσουλμανικής θρησκείας. Ο άθεος αποτελεί εχθρό της μουσουλμανικής κοινωνίας.¹⁰²

Το γενικό συμπέρασμα που προκύπτει για την επηρροή της Ισλαμικής θρησκείας στην καταναλωτική συμπεριφορά των υπηκόων των Ισλαμικών κρατών, είναι ότι η επίδραση στην συμπεριφορά των καταναλωτών και των μουσουλμάνων και των μη μουσουλμάνων και των γυναικών, είναι καθοριστική, διότι η θρησκεία σε όλο το χρονικό βάθος απο την επικράτηση της στην περιοχές αυτές και στα σύγχρονα δημιουργηθέντα κράτη αποτελεί τον κύριο παράγοντα που οικοδομεί όλο το σύστημα μέσα στο οποίο θα λειτουργούν οι πολίτες τους και προσδιορίζει με τρόπο αυστηρό τις υποχρεώσεις και τα δικαιώματα όλων των υπηκόων καθώς και τον προσανατολισμό τους και τη θέση και εξέλιξη τους στην ισλαμική κοινωνία μέσα απο κατηγοριοποιήσεις που προκύπτουν μέσω της θρησκευτικής τοποθέτησης των υπηκόων, αλλά και του φύλλου τους. Το Ισλαμικό κράτος λοιπόν αποστερεί από πλήθος υπηκόων τη δυνατότητα της ισότιμης και ελεύθερης διαβίωσης και δραστηριότητας του μέσα στο κράτος και στην κοινωνία.

¹⁰¹ Δάκουρας : 'Ανθρώπινα Δικαιώματα', σελ. 199 - 203.

¹⁰² Δάκουρας : 'Ανθρώπινα Δικαιώματα, σελ. 105 – 137.

ΠΑΡΑΓΡΑΦΟΣ 4.4

ΙΝΔΟΥΪΣΜΟΣ

Με τον όρο Ινδουϊσμός αποδίδουμε τη θρησκεία των Ινδών. Ο Ινδουϊσμός όμως δεν περιορίζεται στο συγκεκριμένο θεματικό πεδίο, αλλά εκφράζει και εμπεριέχει, ένα συμπλήρωμα απο χαρακτηριστικά και της κοινωνικής και πολιτιστικής ζωής του λαού αυτής της γεωγραφικής περιοχής αυτής, (η οποία αρκετές φορές δηλώνεται ως υπό ήπειρος, λόγω του γεωγραφικού αλλά και πληθυσμιακού μεγέθους), με εμφαντικό και καταλυτικό ρόλο για το βίο των ανθρώπων που κατοικούν σ' αυτή την περιοχή.

Η ονοματοδοσία της συγκεκριμένης θρησκευτικής κυρίως κινήσεως, προέρχεται από το όνομα του ποταμού HINDU στην περσική γλώσσα, ενώ στην ινδική γλώσσα αποδίδεται ως SINDHU και στην ελληνική ως Ινδός.

Ο Ινδουϊσμός δεν δύναται να αποκωδικοποιηθεί ως θρησκεία που διαθέτει τα χαρακτηριστικά γνωρίσματα των περισσοτέρων θρησκειών, όπως ιδρυτή, ιεράρχηση διδασκαλιών και συγκεκριμένα και κωδικοποιημένα δόγματα.

Ο Ινδουϊσμός είμαστε όμως σε θέση να δηλώσουμε ότι μέσα στο πέρασμα του χρόνου κατόρθωσε να ενσωματώσει πλήθος απο θρησκευτικές παραδόσεις, τρόπους λατρείας και κατανόησης του θείου.

Η αφετηρία του Ινδουϊσμού προσδιορίζεται περίπου στο 1.500 π. Χ., όπου με την ανάπτυξη της Βεδικής φιλολογίας ξεκίνησε η νοηματοδότηση και καθορισμός τους τρόπου ζωής των ινδών.

Το 1.000 π. Χ., οι Βραχμάνοι ιερείς είναι αυτοί που δημιούργησαν τη διδασκαλία για τις τέσσερις «κάστες», που εισχωρούν άμεσα στην κοινωνική ζωή των ινδών, αφού διαχωρίζουν ουσιαστικά σε τέσσερις κοινωνικές τάξεις., οι οποίες τάξεις είναι ή πρώτη των Βραχμάνων, η δεύτερη των ευγενών και στρατιωτικών, η τρίτη τάξη των εμπόρων και των γαιοκτημόνων και η τέταρτη και τελευταία τάξη αυτή των χωρικών. Οι τάξεις αυτές υποδιαιρούνται σε χιλιάδες υποδιαιρέσεις και τη δεκαετία του '60, το 82,4% του πληθυσμού άνηκε σε αυτές τις τέσσερις τάξεις, ενώ το 17,6% του πληθυσμού, αποτελούσαν οι παρίες.¹⁰³

Η Ινδουϊστική παράδοση μέσω αυτών των τάξεων έχει προσδιορίσει με ακρίβεια και προσοχή τις υποχρεώσεις και καθήκοντα όλων των ατόμων κάθε κατηγορίας, επαγγέλματος και κοινωνικής τάξης σε βαθμό που αντιλαμβανόμαστε την επίδραση που έχει στον συμπεριφορισμό τους και τις δυνατότητες που τους δίνονται ώστε να λειτουργουν με συγκεκριμένο τρόπο ο οποίος θα έχει επίδραση και στις καταναλωτικές τους συνήθειες, αφού στη βασική φιλοσοφία του ινδουϊσμού περιλαμβάνεται ότι όσοι είναι εκτός των τάξεων θεωρούνται ως παρίες ενώ προωθείται ως ιδανικό η πλήρης αποχή απο τις υποθέσεις της ζωής, η αποστασιοποίηση απο τον κόσμο και η έντονη ασκητική ζωή η οποία θα οδηγήσει στη λύτρωση. Σε όλα τα προαναφερθέντα είναι δυνατόν να συμβάλλουν και διάφορες καταστάσεις στις οποίες μπορεί να περιέλθει ο

¹⁰³ Γιαννουλάτος : ' Επιστώντα Θρησκείματα', σελ. 158.

άνθρωπος σε μια νηφάλια αίσθηση, ή αίσθηση ευεξίας και της επίτευξης της αποκαλούμενης νιρβάνας, μέσω διαφόρων τεχνικών ύπνωσης, σωματικής ασκήσεως (π.χ. γιόγκα), ή και χρήσης ορισμένων ουσιών που θα προκαλέσουν την έκσταση.¹⁰⁴

Οι ιδέες αυτές τις τελευταίες δεκαετίες διαδίδονται με γοργούς ρυθμούς στο δυτικό κόσμο και στη χώρα μας μέσω της κατάλληλης προβολής τους και προώθησης τους από ινδουιστικά κέντρα που δημιουργούνται σε αρκετές δυτικές χώρες και φυσικά και στην Ελλάδα.

Η λεγόμενη γιόγκα ως άσκηση του σώματος έχει εδραιωθεί και λαμβάνει τάσεις αυξανόμενης ζήτησης από μεγάλο αριθμό ανθρώπων του δυτικού κόσμου. Με τη γιόγκα επιδιώκεται η υπέρβασις του εμπειρικού κόσμου, μέσω της ενέργειας που προκαλείται από τη πίεση της δεξιάς και αριστερής αρτηρίας που ασκείται προς την κεντρική, με τελικό σκοπό να θέσει τον άνθρωπο στην τελική αποπνευματοποίηση.¹⁰⁵

Στο σημείο αυτό παραθέτω την απόφασή της Ιεράς Συνόδου της Εκκλησίας της Ελλάδος, σχετικά με τη 'Γιόγκα'. Την απόφαση την έλαβα από την επίσημη ιστοσελίδα της Εκκλησίας της Ελλάδος. (http://www.ecclesia.gr/greek/holysynod/holysynod.asp?id=2014&what_sub=d_typou)

Η Ιερά Σύνοδος για τη Γιόγκα
(16/6/2015).

‘Στο πλαίσιο του σεβασμού της θρησκευτικής ελευθερίας, η οποία στην Ελλάδα είναι συνταγματικώς κατοχυρωμένη και σεβαστή, αλλά και της ποιμαντικής της ευθύνης για την αποφυγή δημιουργίας κλίματος θρησκευτικού συγκρητισμού, με αφορμή την πρόσφατη καθιέρωση από τον ΟΗΕ της 21ης Ιουνίου ως «Παγκόσμιας Ημέρας Γιόγκα», η Ιερά Σύνοδος της Εκκλησίας της Ελλάδος υπενθυμίζει στο χριστεπώνυμο Πλήρωμα ότι: η «Γιόγκα» αποτελεί θεμελιώδες κεφάλαιο της θρησκείας του Ινδουισμού, έχει ποικιλομορφία σχολών, κλάδων, εφαρμογών και τάσεων και ΔΕΝ ΑΠΟΤΕΛΕΙ «είδος γυμναστικής».

Ως εκ τούτου η «Γιόγκα» τυγχάνει απολύτως ασυμβίβαστη με την Ορθόδοξη Χριστιανική Πίστη μας και δεν έχει καμία θέση στη ζωή των Χριστιανών.’

Εκ του Γραφείου Τύπου

Ένα άλλο σημαντικό θέμα που επηρεάζει τις καταναλωτικές συνήθειες των ινδουιστών, στο διατροφικό πεδίο, αποτελεί η ιερότητα που αποδίδουν στην αγγελάδα οι ινδουιστές, μέσω της παραδόσεως του και φυσικά της αυστηρής απαγόρευσης της οποιασδήποτε επιβλαβής ενέργειας απέναντι σε αυτό το ζώο, της θανάτωσής του και άρα και της βρώσης του.

¹⁰⁴ Γιαννουλάτος, 'Επιζώντα Θρησκευήματα', σελ. 158 -159.

¹⁰⁵ Δάκουρας, 'Συγκριτική Θρησκείολογία', σελ. 231 -232.

ΠΑΡΑΓΡΑΦΟΣ 4.5

ΒΟΥΔΙΣΜΟΣ

Ο Βουδισμός προήλθε μέσω της Ινδουστικής παραδόσεως δημιουργώντας όμως μια νέα ανανεωμένη με πολλαπλά στοιχεία θεωρία για την κατάσταση, πορεία, εξέλιξη και τελική κατάσταση ευδαιμονίας του ανθρώπου, την οποία δύναται να την επιτύχει μέσω των πρακτικών που προτείνει η διδασκαλία του ιδρυτού του Βουδισμού, αλλά και οι συμπληρώσεις αυτής στο πέρασμα των αιώνων από τη γέννηση της Βουδιστικής θρησκείας.¹⁰⁶

Ιδρυτής του Βουδισμού είναι ο Σινάρτα – Γκαουτάμα – Βούδας, ο οποίος με βάσιμες πληροφορίες και θεωρίες έζησε, μεταξύ του 563 και 483 π. Χ. , στο Νεπάλ και άνηκε στην τάξη των ευγενών (2^η κάστα).

Ο Βουδισμός αποτελεί σήμερα ένα αμάλγαμα παραδόσεων από διαφορετικούς λαούς της Ασίας όπου με το πέρασμα του χρόνου επήλθαν διαφοροποιήσεις στην αρχική διδασκαλία.

Ο Σινάρτα – Γκαουτάμα, μία ημέρα αποφάσισε να εγκαταλείψει την τρυφίλη ζωή την οποία βίωνε μαζί με την οικογένεια του και να αναζητήσει το ξεπέρασμα των δεινών του ανθρώπου, κυρίως με την αποφυγή του πόνου και να προσεγγίσει τη τελειότερη μορφή ζωής.¹⁰⁷

Το στόχο του αρχικά προσπάθησε να τον επιτύχει με την εντατική και υπερβολική άσκηση, αλλά σύντομα διαπίστωσε ότι από μόνη της η άσκηση δεν επίλυε το πρόβλημα του και στη συνέχεια συμπαίρανε, ότι βασική αιτία των δεινών αποτελεί η επιθυμία των ανθρώπων. Η αποτίναξη και αποδέσμευση από τις επιθυμίες των ανθρώπων αποτελεί την κινητήριο δύναμη ώθηση προς ένα ανώτερο επίπεδο βιωμάτων το οποίο καλείται φωτισμός. Η ονομασία ‘Βούδας’, αποτελεί απόρροια αυτού του επίπεδου που καλείται φώτιση, αφού ‘Βούδας σημαίνει ο φωτισμένος.¹⁰⁸

Η βασική διδασκαλία του Βούδα προς τους μαθητές του, καλείται ‘Ντάρμα’ και αποτελείται από τέσσερα κύρια σημεία, ή αλλιώς τέσσερις ευγενικές αλήθειες. Οι αλήθειες αυτές είναι οι εξής : α) Στη ζωή υπάρχει πόνος, β) Αιτία του πόνου είναι η επιθυμία, γ) Ο πόνος παύει όταν ξεριζωθεί η επιθυμία, δ) Ακολουθώντας την οκταπλή οδό πετυχαίνει κανείς τον φωτισμό.

¹⁰⁶ Καριώτογλου Αλεξ., ‘Χριστιανισμός και Θρησκείματα’, Αθήνα, 1989, σελ. 245. (στο εξής : Καριώτογλου, ‘Χριστιανισμός και Θρησκείματα’).

¹⁰⁷ Αυτόθι.

¹⁰⁸ Καριώτογλου, ‘Χριστιανισμός και Θρησκείματα’, σελ 250.

Η Οκταπλή Οδός συνδράμει και επικουρεί τον άνθρωπο να επιτύχει την αρετή – τη γνώση και τέλος τον αυτοβυθισμό. Ο αυτοβυθισμός είναι αυτός που θα συντελέσει ώστε ο άνθρωπος να περιέλθει στην κατάσταση της ‘Nirvanas’. Η ‘Nirvana’, σύμφωνα με τη Βουδιστική διδασκαλία οδηγεί στην λύτρωση απο τον πόνο, διότι εξαλείφει την διάθεση των επιθυμιών και στην έξοδο απο τον κύκλο της ‘Σαμσάρα’, δηλαδή των συνεχών μετανσαρνώσεων.¹⁰⁹

Η οδός προς την επίτευξη της ‘Nirvanas’, αποτελεί η εντατική άσκηση με την παράλληλη βίωση της διδασκαλίας μέσω του μοναχικού βίου. Παρατηρούμε λοιπόν να έχουν δημιουργηθεί πολυάριθμα βουδιστικά μοναστήρια, τα οποία επανδρώνονται απο χιλιάδες μοναχούς και μοναχές. Βασικά χαρακτηριστικά των μοναχών ο απλός τρόπος ζωής καθώς και η απόσπαση απο τις βιοτικές μέριμνες και άλλες έγνοιες του κόσμου, ώστε να επιτύχουν το φωτισμό.¹¹⁰

Το βασικό Ιερό Κείμενο του Βουδισμού, είναι ο «Κανών Πάλι», το οποίο περιέχει τις διδασκαλίες του Βούδα. Στην πορεία μέσα στο χρόνο προστέθηκαν και άλλα ιερά κείμενα.

Η οκταπλή οδός για την ευδοκίμηση του κύριου σκοπού εκ μέρους των βουδιστών, του φωτισμού, αποτελεί η επιδιώξη της πρακτικής εφαρμογής της Οκταπλού Οδού, η οποία περιλαμβάνει τα εξής στάδια κατάκτησης, πρώτον τη Σωστή Γνώμη, δεύτερον τη Σωστή Σκέψη, τρίτον τη Σωστή Ομιλία, τέταρτον τη Σωστή Συμπεριφορά, πέμπτον το Σωστό Τρόπο Ζωής, έκτον τη Σωστή Προσπάθεια, έβδομον τη Σωστή Φροντίδα και όγδοο τη Σωστή Συγκέντρωση. Η συνολική μέριμνα για το φωτισμό στην ουσία σημαίνει την πλήρη απαλλαγή απο τα εγκόσμια.¹¹¹

Ο Βουδισμός μέχρι σήμερα έχει επηρεάσει εκατομμύρια ανθρώπους στην Κεντρική και Ανατολική Ασία, σφραγίζοντας ουσιαστικά την πνευματική, κοινωνική και πολιτική ζωή των γεωγραφικών ζωνών αυτών.

Ιδιαίτερη έμφαση δίδεται στον τρόπο ζωής των βουδιστών, ο οποίος πρέπει να εμπεριέχει σκληρή άσκηση μέχρι απονεκρώσεως την άμβλυση της τάσεως των επιθυμιών, πρακτική και ηθική πλευρα του βίου με ιδανική ζωή τη μοναχική ζωή στα βήματα της ζωής του ίδιου του Βούδα.

Οι μοναχοί διαβιούν εφαρμόζοντας απλούς κανόνες και αποσπώντας τα προς το ζήν κυρίως την ανάγκη της τροφής, μέσω της επαιτείας. Οι μοναχοί επιβάλλεται να προβούν σε άρνηση της πραγματικότητας του κόσμου και στην υπέρβαση του. Απαγορεύεται να καταναλώνουν οινοπνευματώδη οποιασδήποτε μορφής, θα πρέπει να τρώνε με μέτρο και όχι μετά την μεσημβρία, να μην παρακολουθούν χορούς, τραγούδια ή θεατρικές παραστάσεις και να μην χρησιμοποιούν στεφάνια, αρώματα, κρέμες ή κοσμήματα. Τέλος να αποφεύγουν τα φαρδιά και υψηλά κρεβάτια και να μη δέχονται χρυσό ή άργυρο. Οι μοναχές έχουν δεσμευθεί με περισσότερους περιορισμούς.

Οι λαϊκοί πιστοί όταν καταφεύγουν στους Ιερούς Τόπους και στα μοναστήρια, προσφέρουν λουλούδια, κεριά ακόμα και τροφές στα αγάλματα του Βούδα. Στις Ιερές Αποδημίες μάλιστα στα μοναστήρια, προσφέρουν στους μοναχές ως είθισται ενδύματα και άλλα δώρα.

Η ‘Ντάρμα’, αποτελεί το απόλυτο νόμο ζωής των βουδιστών, με όλα τα χαρακτηριστικά που έχουμε προαναφέρει. Ο Βούδας απορρίπτει την ύπαρξη των Καστών, δηλαδή της κοινωνικής διαφοροποίησης των μελών των κοινωνιών σε ειδικές τάξεις που καθορίζουν την εν γένει ζωή τους.¹¹²

¹⁰⁹ Γιανουλάτος, ‘Επιζώντα Θρησκευματα’, σελ. 196 -197.

¹¹⁰ Αυτόθι.

¹¹¹ Γιανουλάτος, ‘Επιζώντα Θρησκευματα’, σελ. 198 -200.

¹¹² Αυτόθι.

Στην πορεία του Βουδισμού στο πέρασμα των δύο χιλιάδων και πεντακοσίων περίπου ετών, για τις διάφορες αναγκές των πιστών και των μοναχών, όπως παραδείγματος χάρη οι λατρευτικές, αλλά και της απεικόνισης της διδασκαλίας μέσω συμβολικών αντικειμένων, προκλήθηκε η δημιουργία πολλών καλλιτεχνικών επιτευγμάτων.

Στους πρώτους χριστιανικούς αιώνες παρατηρείται μια σημαντική επαφή εμπορική και πολιτισμική μεταξύ του Ινδικού και Ρωμαϊκού κόσμου.

Στα καλλιτεχνικά επιτεύγματα έχουμε έναν 'οργανισμό' δημιουργίας και παραγωγής στους τομείς της γλυπτικής, στην αρχιτεκτονική, στη ζωγραφική καθώς και σε ποίκιλα είδη μικροτεχνίας. Ο «οργανισμός» αυτός προκαλείται, λόγω της έντονης ανάγκης και επιθυμίας των βουδιστών, για την εκτέλεση των λατρευτικών τους καθηκόντων, αλλά και της μετάδοσης της διδασκαλίας του Βουδισμού μέσω και συμβολικών αντικειμένων. Στον τομέα της μουσικής δεν παρατηρούμε καμμία ιδιαίτερη ανάπτυξη και καλλιέργεια, διότι στο λατρευτικό τελετουργικό δεν είχε ενταχθεί, έχοντας μόνο την μονότονη εμμελή απαγγελία αποσπασμάτων απο τα ιερά κείμενα.¹¹³

ΠΑΡΑΓΡΑΦΟΣ 4.6 ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Μέσω της παρουσίασης των κυριότερων θρησκείων στον κόσμο, των δογμάτων τους των θεωριών τους, των προτάσεων και παροτρύνσεων τους σε συγκεκριμένους τρόπους ζωής, καθώς

¹¹³ Γιαννουλάτου, 'Επιζώντα Θρησκευάματα', σελ. 227.

και το πόσο έχουν συμβάλει στην αλλαγή της λειτουργίας των κοινωνιών και των διαφόρων ατόμων που τις ακολουθούν, αλλά και επηρεασμού ανθρώπων που δεν τις ασπάζονται, μπορούμε να κατανοήσουμε πλήρως το μέγεθος της επιδράσής τους και στην έκφανση των ανθρώπων ως καταναλωτών, αφού στις περισσότερες των περιπτώσεων καθορίζουν σημαντικά την όλη υπόσταση και δραστηριότητα των ανθρώπων σε πλήθος παραμέτρων. Οι θρησκείες όχι μόνο επιφέρουν κάποιες αλλαγές στη συμπεριφορά του ατόμου αλλά μεταστοιχειώνουν στοιχεία πλήρης μεταμόρφωσης του.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Στο τέλος πλέον αυτού του πονήματος ελπίζω να επετευχθεί όσο δύνατον γινόταν και όσο η περίπτωση συγχωρεί ο στόχος που είχε τεθεί, να δοθεί μια εικόνα το πως επηρεάζεται ο καταναλωτής από διάφορους παράγοντες. Φυσικά δεν μπορέσαμε να αναφερθούμε σε όλους τους παράγοντες κάτι που φυσικά ίσως δεν θα ήταν δυνατό για το μέγεθος της παρούσας εργασίας, αλλά καταβλήθει προσπάθεια, ώστε να αναδειχθούν ορισμένοι κύριοι παράμετροι στους οποίους διαθέτουμε και προσωπικά ιδιαίτερη γνώση.

Η κατανάλωση συχνά γίνεται αντιληπτή ως μια κοινωνική δράση της συνολικής παρουσίας και λειτουργίας των ανθρώπων στις κοινωνίες σχετιζόμενη με τις καταβολές που τα άτομα διαθέτουν σε όλα τα επίπεδα.

Η κατανάλωση ενώ διέπει το βίο των ατόμων σε όλες τις εποχές και τους γεωγραφικούς χώρους, στο σύγχρονο κόσμο μπορεί να κατανοηθεί μόνο λαμβάνοντας υπόψη τα δεδομένα και τα στοιχεία του σύγχρονου βίου.

Η εμπορευματοποίηση, ο δεσποτικός ρόλος τις μαζικής κουλτούρας και η παγκοσμιοποίηση δίνουν το στίγμα για τη σημερινή διάσταση του καταναλωτισμού όπου διαφαίνεται καθαρά η διάσταση ανάμεσα στις πραγματικές ανάγκες και τις καταναλωτικές επιθυμίες και τα υποκείμενα τους καταναλωτές δηλαδή ως παθητικούς δέκτες συστηματικών επιβολών. Ο σύγχρονος καταναλωτισμός είναι ένα φαινόμενο λοιπόν άρρηκτα συνδεδεμένο με την εποχή της νεωτερικότητας και μετανεωτερικότητας και όλων των στοιχείων που συνθέτουν τις εποχές αυτές και έχουν αναφερθεί στα κεφάλαια της παρούσας εργασίας.¹¹⁴

Η διάσταση της συμπεριφοράς του καταναλωτή, η οποία από διάφορους θεωρητικούς της κοινωνιολογίας χαρακτηρίζεται ως εμμονική στο σήμερα και άκρως προβληματική δεν θέτει πολλά περιθώρια ελπίδας για μεταστροφή. Οι θεωρητικοί όμως δεν παραγνωρίζουν τη δυνατότητα του ανθρώπου να πραγματώσει την ελευθερία του, να ξεδιπλώσει την κριτική του σκέψη και να ξεφύγει από τα «δεσμά» που τον κρατούν «αιχμάλωτο» στις καταναλωτικές εμμονές του.

Οι οικονομικές κρίσεις στο καπιταλιστικό σύστημα που εφαρμόζεται παγκοσμίως, είναι αναπόφευκτες, πράγμα που θεωρείτε μέσω της οικονομικής θεωρίας των οικονομικών κύκλων, διότι το σύστημα έχει ανάγκη να αναπαραχθεί και για να συντελεστεί αυτό επέρχονται οι περίοδοι κρίσης, ύφεσης ανόδου και ανάπτυξης οι οποίες περίοδοι δεν διακρίνονται από την ίδια συχνότητα κανονικότητα και χρονική διάρκεια. Οι διάφορες κυβερνήσεις και επιχειρήσεις μέσω και των τμημάτων μάρκετινγκ που διαθέτουν θα πρέπει να είναι προετοιμασμένες για την εμφάνιση των οικονομικών κρίσεων, να είναι ευέλικτες και να καταβάλλουν προσπάθειες να προσαρμοστούν στα οικονομικά δεδομένα και καταστάσεις που δημιουργούν οι οικονομικές κρίσεις και έχουν άμεσα αποτελέσματα ως προς τη διαμόρφωση της καταναλωτικής συμπεριφοράς, αφού μέσω των διαφόρων ερευνών αποδεικνύετε μεγάλη μεταβολή στις καταναλωτικές συνήθειες των ατόμων σε συνθήκες οικονομικής κρίσεως, λόγω της συρρίκνωσης των εισοδημάτων και της ανησυχίας που προκαλεί η αβεβαιότητα του μέλλοντος.

¹¹⁴ Τσιρώνης Χρ., 'Ο Καταναλωτισμός στη Σύγχρονη Κοινωνική Θεωρία', 2013, εκδόσεις Μπαρμουνάκη, Θεσσαλονίκη, σελ. 29 – 82.

Η επένδυση απο πλευράς επιχειρήσεων σε περιόδους ύφεσης και οικονομικής κρίσης σε στρατηγικές και πολιτικές μάρκετινγκ, έχει αποδεικτεί, ότι δύναται να αποτελέσει ανασταλτικό παράγοντα στη μείωση των πωλήσεων λόγω της αλλαγής της συμπεριφοράς των καταναλωτών από τη μείωση του εισοδήματός τους. Το μάρκετινγκ ασκεί και προληπτική πολιτική η οποία θα μπορέσει να προλάβει αρκετές αρνητικές συνέπειες ως προς τα κέρδη των διαφόρων επιχειρήσεων. Οι επιχειρήσεις θα πρέπει να επικεντρωθούν περισσότερο στην αξία των πελατών και του κτισίματος 'brand name' για τα προϊόντα από τη συνήθη πρακτική της συμπίεσης του κόστους παραγωγής. Τα διάφορα μεγέθη θα πρέπει πλέον να είναι προσανατολισμένα στον πελάτη και όχι μόνο στα προϊόντα. Να εστιάσουν τα στελέχη της επιχείρησης στην προσαρμογή προϊόντων που θα είναι σύμφωνα με τις προτιμήσεις των καταναλωτών τους υπό τις νέες συνθήκες. Ο εστιασμός αυτός θα πρέπει να πραγματοποιηθεί όχι μόνο σε περιόδους οικονομικής κρίσεις αλλά και για όλους τους λόγους που αναφέραμε που επηρεάζουν τη συμπεριφορά του καταναλωτή, όπως π.χ. οι θρησκευτικοί παράγοντες οι πολιτικοί, οι ιστορικοί κλ.π.¹¹⁵

Η εφαρμογή από την πλευρά των τμημάτων μάρκετινγκ έξυπνων μεθόδων προβολής των προϊόντων, ανάδειξης των συγκριτικών πλεονεκτημάτων έναντι των ανταγωνιστικών προϊόντων και διασφάλιση της καλής φήμης της επιχείρησης μέσω καινοτόμων και ευελικτών υπηρεσιών για τους πελάτες, όχι μόνο θα κατορθώσει την επιβίωση των επιχειρήσεων αυτών αλλά θα επιτύχει και αύξηση των κερδών τους.

¹¹⁵ Roberts K., *'Strategies for Implementing Marketing Communications'*, εκδόσεις NTC Business Books.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ ΕΛΛΗΝΩΝ ΣΥΓΓΡΑΦΕΩΝ

Γιαννουλάτου Αναστασίου – Αρχιεπισκόπου Τιράνων Και Πάσης Αλβανίας, *Ίστορία Επιζώντων Θρησκευμάτων – Σημαντικά Κεφάλαια*, Έκδοση Δημοσιογραφικός Οργανισμός Λαμπράκη, 2016, Αθήνα.

Γιαννουλάτου Αναστασίου – Αρχιεπισκόπου Τιράνων Και Πάσης Αλβανίας, *Ίσλαμ – Θρησκευολογική Επισκόπηση*, Έκδοση Δημοσιογραφικός Οργανισμός Λαμπράκη, 2016, Αθήνα.

Δάκουρας Διονύσιος, *Τα Ανθρώπινα Δικαιώματα Εις Το Ισλάμ*, Εκδόσεις Έννοια, 2006, Αθήνα.

Δάκουρας Διονύσιος, *Συγκριτική Θρησκευολογία (Τα Ινδικά Θρησκευόμενα Και Η Συμβολική Τους)*, Εκδόσεις Έννοια, 2007, Αθήνα.

Εμμανουήλ Δημήτρης – Καμούτση Φραϊή – Κανδύλης Γιώργος – Καυταντζόγλου Ρωξάνη – Πέτρου Μιχάλης – Σουλιώτης Νίκος, *Κοινωνικές Τάξεις Και Κατανάλωση*, Επιμέλεια Εμμανουήλ Δημήτρης, Εκδόσεις Αλεξάνδρεια Και ΕΚΚΕ, 2016, Αθήνα.

Το Κοράνιον, Επιμέλεια Προεστός Γεώργιος, Εκδοτική Ευθύνη Κεχαγιόγλου Ελένη, Έκδοση Δημοσιογραφικός Οργανισμός Λαμπράκη, 2016, Αθήνα.

Ζάβρας Κωνσταντίνος, *Ίστορία Των Χρόνων Της Καινής Διαθήκης (515 – 135 Μ. Χ.)*, Εκδόσεις Έννοια, 2012, Αθήνα.

Ιερά Μητροπολής Θεσσαλονίκης – Ιερός Μητροπολιτικός Ναός Αγίου Γρηγορίου Του Παλαμά, *Η Εν Χριστώ Ζωή Κατά Τον Άγιο Γρηγόριο Τον Παλαμά*, Επιμέλεια Έκδοσης Αρχιμανδρίτης Μεθόδιος Αλεξίου, Έκδοση Βιβλιοπωλείο ‘Το Περιβόλη Της Παναγίας, 2015, Θεσσαλονίκη.

Καραγιάννης Χρήστος, *Αρχαιολογία Και Θεσμολογία Του Βιβλικού Ισραήλ*, Εκδόσεις Έννοια, 2013, Αθήνα.

Καριωτόγλου Αλεξ., Κεσόπουλος Αριστ., Παπαευαγγέλου Παναγ, Τσανάμας Γεωργ., 'Χριστιανισμός Και Θρησκευόμενα', (Β' Λυκείου), Έκδοση Οργανισμός Εκδόσεως Διδακτικών Βιβλίων, 1989, Αθήνα.

Κωνσταντινίδης Κωνσταντίνος, 'Αποκρυπτογραφώντας Τις Επιλογές Του Καταναλωτή', Εκδόσεις Μέθεξις, 2013, Θεσσαλονίκη.

Λιανός Θ. - Χρήστου Γ., 'Πολιτική Οικονομία', 1998, Εκδόσεις Οργανισμός Εκδόσεως Διδακτικών Βιβλίων, Αθήνα.

Μαυρίδης Σάββας, 'Συμπεριφορά Του Καταναλωτή – Η Καταναλωτική Συμπεριφορά Των Ελλήνων', Εκδόσεις Κλειδάριθμος, 2017, Αθήνα.

Μηνιάτης Ηλίας, 'Διδαχαί Και Λόγοι', Εκδόσεις Φώς, 14η Έκδοση, 1974, Αθήνα.

Ιωάννου Σινα΄του, 'Κλίμαξ', Εισαγωγή – Κείμενον - Μετάφρασης – Σχόλια Υπό Αρχιμαντρίτου Ιγναντίου, Εκδόσεις Ιεράς Μονής Παρακλήτου, 1978, Ωρωπός Αττικής.

Μπαλάς Γεώργιος – Παπασταθοπούλου Πολίνα, 'Συμπεριφορά Καταναλωτή', Εκδοτικός Οίκος Rosili, 2013, Αθήνα.

Μπότσιου Κ., 'Νέα Ευρωπαϊκή Ένωση – Οργάνωση & Πολιτικές 50 Χρόνια', Συλλογικό Έργο, Επιμέλεια Μαραβέγιας Ναπ. – Τσινισιζέλης Μιχ., 2007, Εκδόσεις Θεμέλιο, Αθήνα.

Μπωντριγιάρ Ζαν, 'Η Καταναλωτική Κοινωνία', Εκδόσεις Νησίδες, 2000, Θεσσαλονίκη.

Παπαγιαννίδης Στάθης, 'Καταναλωτική Νοημοσύνη – Η Λύση Στην Κρίση;', Εκδόσεις Δίαυλος, 2011, Αθήνα.

Νικολάου Σπ., 'Ανατομία της Ελληνικής Δημοκρατίας', 2007, εκδόσεις Προσκήνιο – Σιδεράτος Άγγελος, Αθήνα.

Παπαδόπουλος Αντώνιος, 'Σύγχρονες Αιρέσεις «Θρησκευτικά» Κινήματα – Νέα Εποχή', Εκδόσεις Πουρνάρα Π., 2005, Θεσσαλονίκη.

Παπαδόπουλος Νικόλαος, 'Εισαγωγή Στην Παλαιά Διαθήκη', Εκδόσεις Έννοια, 2008, Αθήνα.

Σκούντζος Θεόδωρος, 'Θεσμοί & Πολιτικές Ανάπτυξης Της Ευρωπαϊκής Ένωσης', 1998, Εκδόσεις Σταμούλη, Αθήνα.

Σπηλιώτης Κώστας, 'Η Εικόνα Της Κοινωνίας Του Καταναλωτισμού', Εκδόσεις Περισπωμένη, 2017, Αθήνα.

Τσακίρης Βίκτωρ, 2003, Εκδόσεις Σαββάλα, Αθήνα.

Τσιρώνης Χρήστος, 'Ο Καταναλωτισμός Στη Σύγχρονη Κοινωνική Θεωρία – Τομές Στο Έργο Του Z. Bauman', Εκδόσεις Μπαρμπουνάκη, 2013, Θεσσαλονίκη.

Τσούκαλης Λουκάς - Μουτσάτσος Δ. – Μαραβέγιας Ν. – Ανδρέου Γ., 'Νέα Ευρωπαϊκή Ένωση – Οργάνωση & Πολιτικές 50 Χρόνια', Συλλογικό Έργο, Επιμέλεια Μαραβέγιας Ναπ. – Τσινισιζέλης Μιχ., 2007, Εκδόσεις Θεμέλιο, Αθήνα.

Χουλιάρης Αστέρης, 'Κρατική Γενναιοδωρία Στο Διεθνές Σύστημα: Η Αναπτυξιακή Βοήθεια Απο Το Σχέδιο Μάρσαλ Έως Σήμερα', Συλλογικό Έργο 'Διεθνής Πολιτική Οικονομία', Επιμέλεια Κόντης Αντ. – Τσαρδανίδης Χαρ., 2005, Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα.

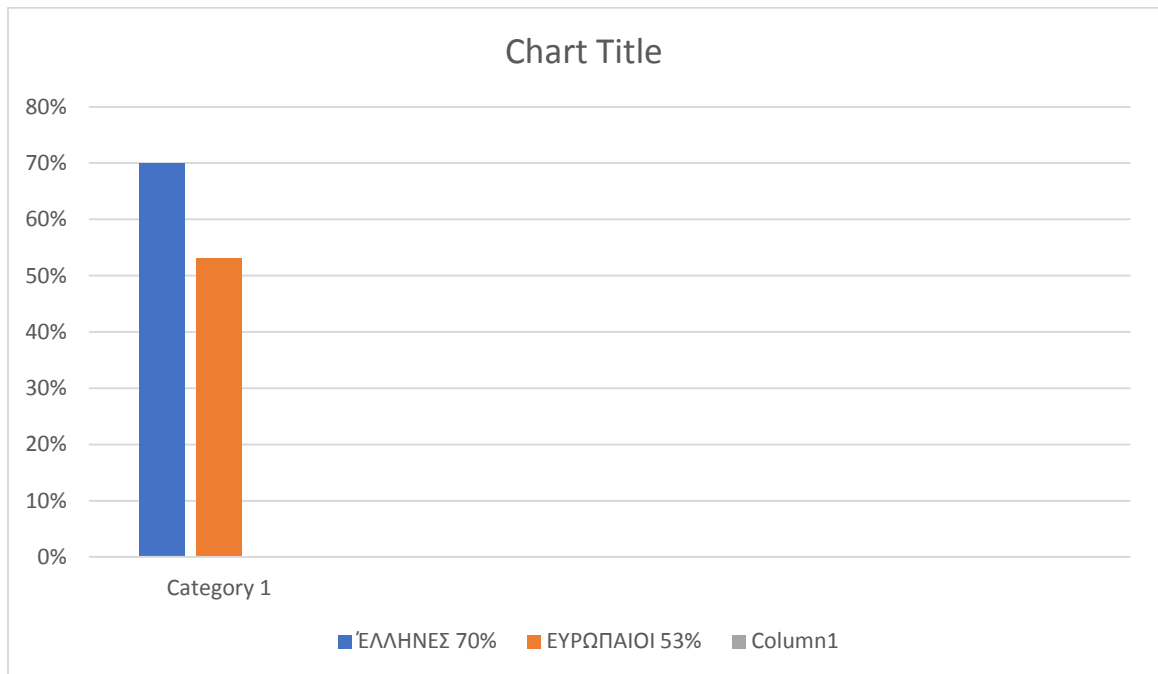
BIBΛΙΟΓΡΑΦΙΑ ΞΕΝΩΝ ΣΥΓΓΡΑΦΕΩΝ

- Aldcroft D. – Ville S., ‘Η Ευρωπαϊκή Οικονομία 1750 – 1914, μτφρ Σταματάκης Νικηφ., 1994, εκδόσεις Αλεξάνδρεια, Αθήνα.
- Begg D. - Fischer S. – Dornbusch R., ‘Εισαγωγή στην Οικονομική’, τόμος Β, μτφρ. Πανταζίδης Σ. – Ρουσσος Ν., 2003, εκδόσεις Κρητική. Αθήνα.
- Berstein Serge – Milza Pierre, ‘ Ιστορία Της Ευρώπης’, Τομ. 1ος , Επιμέλεια Σπυράκου Άννη – Λιβιεράτος Κώστας, Μτφρ. Δημητρακοπουλος Αναστάσιος, 1997, Εκδόσεις Αλεξάνδρεια, Αθήνα.
- Caves Richard – Frankel Jeffrey – Jones Ronald, ‘Διεθνές Εμπόριο Και Πληρωμές, Εκδόσεις Παπαζήση, 1992, Αθήνα.
- Clogg R., ‘Σύντομη Ιστορία της Νεώτερης Ελλάδος’, μτφρ, Χουντέας Χαρ., 1999, έκδοση Ινστιτούτο Βιβλίου – Α. Καρδαμίτσα, Αθήνα.
- Church Roy, ‘ Η Ευρωπαϊκή Οικονομία 1750 -1914’, Συλλογικό Έργο, Επιμέλεια, Aldcroft Derec – Ville Simon, 2005, Εκδόσεις Αλεξάνδρεια, Αθήνα.
- Darpy Denis, ‘*Συμπεριφορά Του Καταναλωτή – (Εννοιες Και Εργαλεία)*’, Εκδόσεις Προπομπός, 2014, Αθήνα.
- Fennel Rosemary, ‘Η Κοινή Αγροτική Πολιτική – Συνέχεια Και Αλλαγή’, Επιμέλεια Ελληνικής Έκδοσης Μαραβέγιας Ναπολέων, 1999, Εκδόσεις Θεμέλιο, Αθήνα.
- Meynaud Jean, ‘Οι Πολιτικές Δυνάμεις στην Ελλάδα 1946 – 1965’, μτφρ. Μερλόπουλος Π., 2003, εκδόσεις Σαββάλας, Αθήνα.
- Hall Alexis, ‘Στο Κόκκινο- Ημερολόγιο Απεξάρτησης Απο Τη Μανία Της Κατανάλωσης’, Εκδόσεις Πολύτροπον, 2008, Αθήνα.
- Hall St. – Gieben Br., ‘ Η Διαμόρφωση Της Νεωτερικότητας’, Μτφρ, Τσακίρης Θανάσης – 2003, εκδόσεις Σαββάλας.
- Quain Bill, ‘*Η Δύναμη Της Παραγωγικής Κατανάλωσης*’, μτφρ. Χατζηγεωργιάδης Φιλ., Εκδόσεις Θέσις, 2001, Σέρρες.
- Kotler Phl., ‘ *Ο Κοτλέρ για το Μάρκετινγκ*’, μτφρ. Στογιάννος Παν., 1999, εκδόσεις Μάλλιαρης – Παιδεία Α.Ε., Αθήνα.
- Roberts K., ‘Strategies for Implementing Marketing Communications’, εκδόσεις NTC Business Books.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΠΙΝΑΚΩΝ & ΔΙΑΓΡΑΜΜΑΤΩΝ ΣΕ ΣΧΕΣΗ ΜΕ ΤΗΝ ΚΑΤΑΝΑΛΩΣΗ

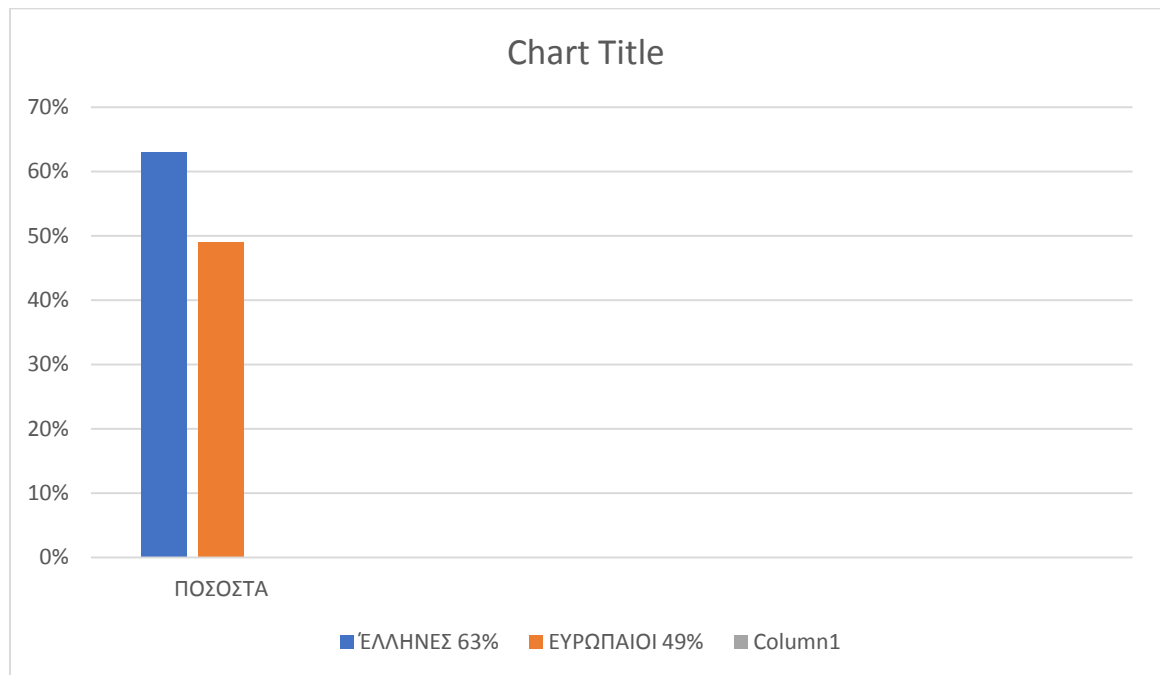
ΟΙ ΛΟΓΟΙ ΠΡΟΤΙΜΗΣΕΙΣ ΕΓΧΩΡΙΩΝ ΠΡΟΪΟΝΤΩΝ ΑΠΟ ΈΛΛΗΝΕΣ
ΠΟΣΟΣΤΑ ΕΠΙΛΟΓΗΣ ΑΠΟ ΈΛΛΗΝΕΣ & ΜΕΣΟΣ ΌΡΟΣ ΕΥΡΩΠΑΙΩΝ

ΠΙΝΑΚΑΣ (1) ΠΟΣΟΣΤΟ ΕΠΙΛΟΓΗΣ ΕΓΧΩΡΙΩΝ ΠΡΟΪΟΝΤΩΝ ΛΟΓΩ ΕΠΙΘΥΜΙΑΣ
ΣΤΗΡΙΞΗΣ ΤΩΝ ΕΓΧΩΡΙΩΝ ΠΑΡΑΓΩΓΩΝ.

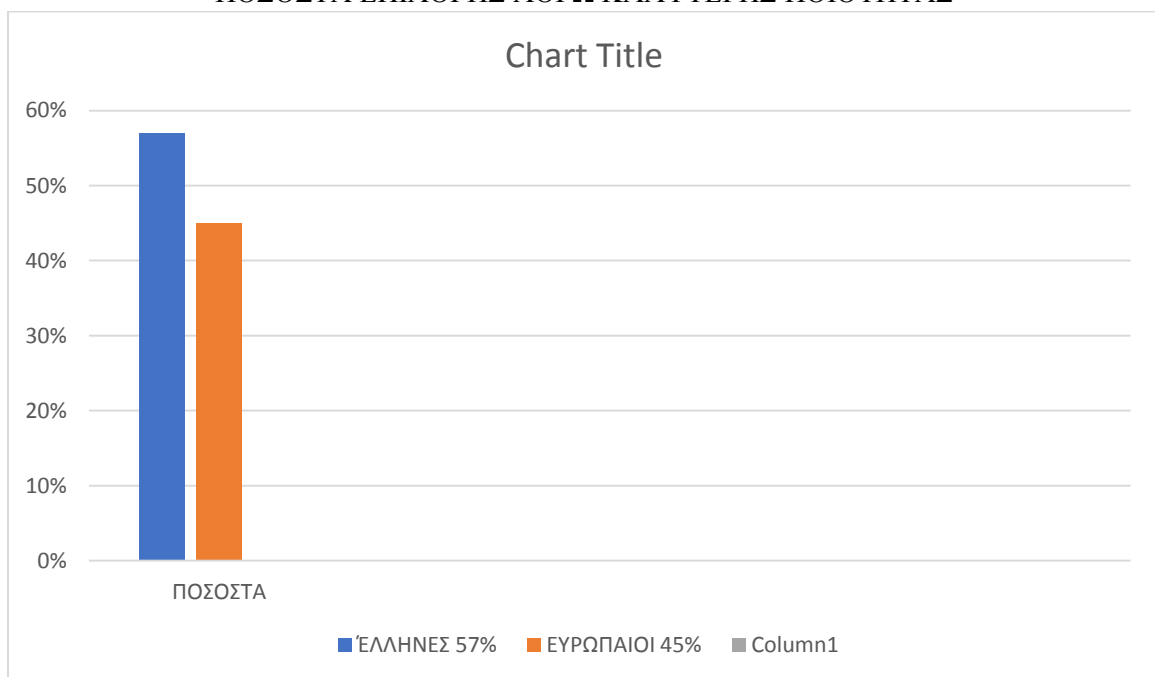
ΠΗΓΗ : <https://www.kathmerini.gr/991936/gallery/oikonomia/ellhnikh-oikonomia/ellhnika-proionta-epilegoyn-oi-katanalwtes>

ΠΟΣΟΣΤΑ ΕΠΙΛΟΓΗΣ ΜΕ ΒΑΣΗ ΤΗΝ ΚΑΛΥΤΕΡΗ ΠΟΙΟΤΗΤΑ ΤΩΝ ΕΓΧΩΡΙΩΝ

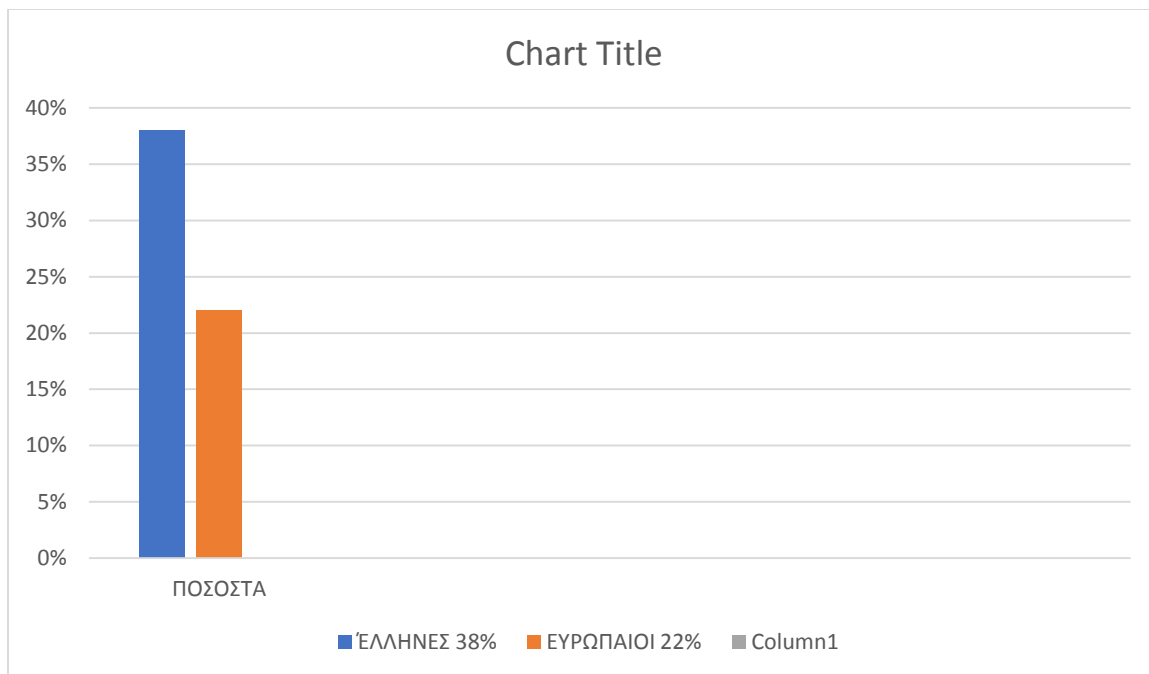
ΠΗΓΗ : <https://www.kathmerini.gr/991936/gallery/oikonomia/ellhnikh-oikonomia/ellhnika-proionta-epilegoyn-oi-katanalwtes>

ΠΟΣΟΣΤΑ ΕΠΙΛΟΓΗΣ ΛΟΓΩ ΚΑΛΥΤΕΡΗΣ ΠΟΙΟΤΗΤΑΣ

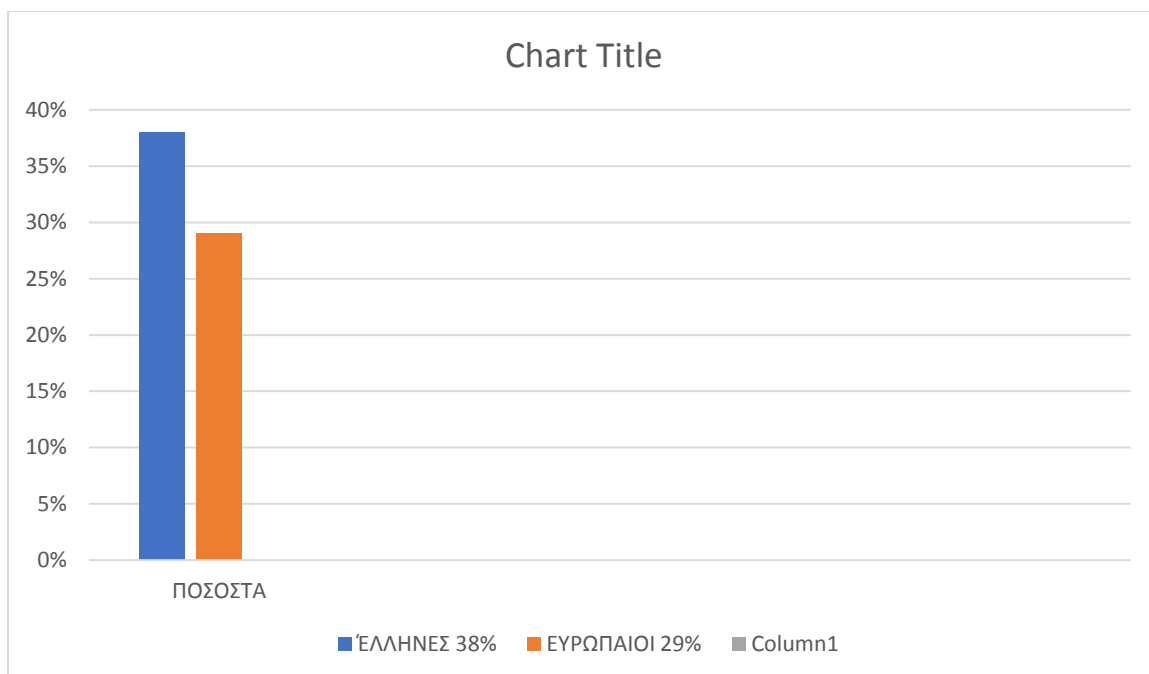
ΠΗΓΗ : <https://www.kathmerini.gr/991936/gallery/oikonomia/ellhnikh-oikonomia/ellhnika-proionta-epilegoyn-oi-katanalwtes>

ΠΟΣΟΣΤΑ ΕΠΙΛΟΓΗΣ ΕΓΧΩΡΙΩΝ ΠΡΟΪΟΝΤΩΝ ΛΟΓΩ ΚΑΛΥΤΕΡΗΣ ΓΕΥΣΗΣ

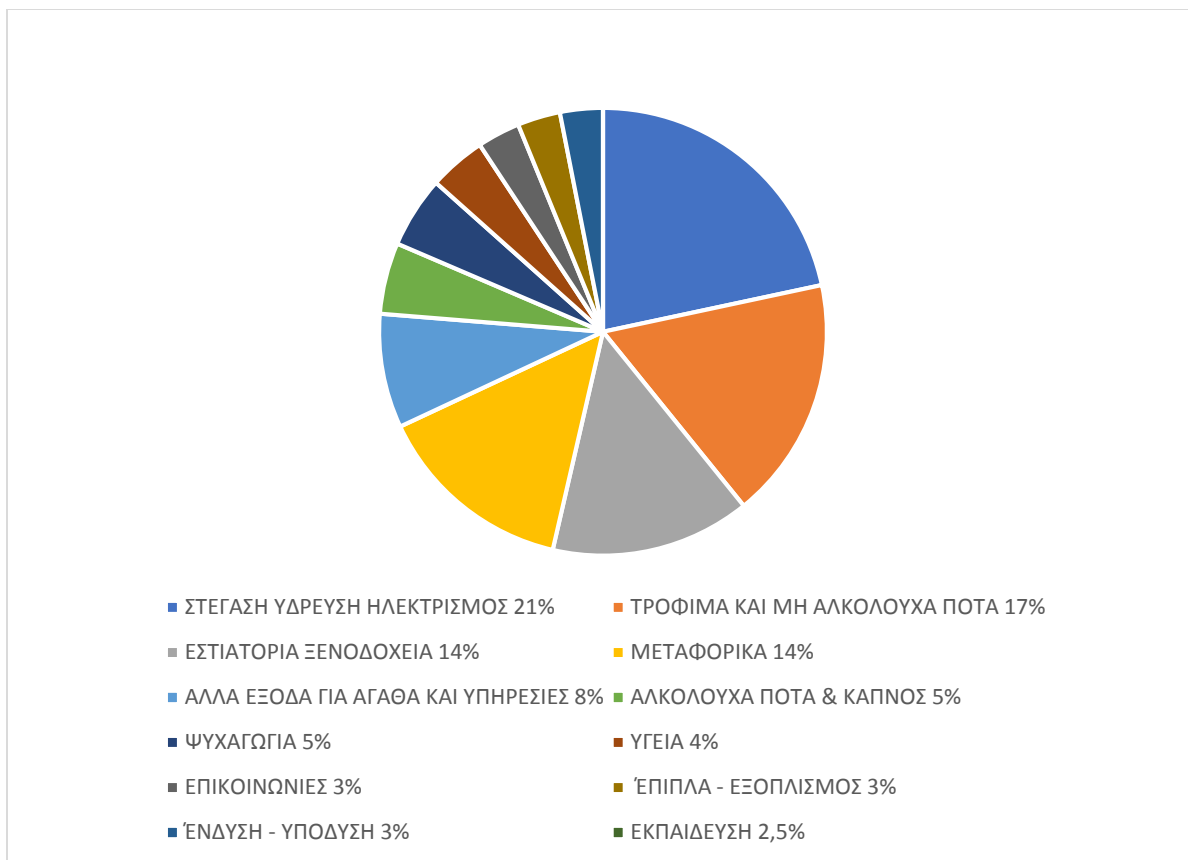
ΠΗΓΗ : <https://www.kathmerini.gr/991936/gallery/oikonomia/ellhnikh-oikonomia/ellhnika-proionta-epilegoyn-oi-katanalwtes>

ΠΟΣΟΣΤΑ ΕΠΙΛΟΓΗΣ ΕΓΧΩΡΙΩΝ ΠΡΟΪΟΝΤΩΝ ΛΟΓΩ ΤΗΣ ΠΙΣΤΗΣ ΟΤΙ ΕΙΝΑΙ ΥΓΙΕΙΝΟΤΕΡΑ

ΠΗΓΗ : <https://www.kathmerini.gr/991936/gallery/oikonomia/ellhnikh-oikonomia/ellhnika-proionta-epilegoyn-oi-katanalwtes>

ΚΑΤΑΝΟΜΗ ΔΑΠΑΝΗΣ ΝΟΙΚΟΚΥΡΙΩΝ ΑΝΑ ΣΚΟΠΟ ΚΑΤΑΝΑΛΩΣΗΣ 2014

ΠΗΓΗ : ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ RETAIL BOOK (ΕΤΗΣΙΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ), 2016, ΈΚΔΟΣΗ DIRECTION BUSSINES NETWORK, ΕΚΔΟΤΗΣ ΒΑΓΓΕΛΗΣ ΠΑΠΑΛΙΟΣ, σελ. 46.

ΕΤΗΣΙΑ ΔΑΠΑΝΗ ΝΟΙΚΟΚΥΡΙΩΝ ΑΝΑ ΣΚΟΠΟ ΚΑΤΑΝΑΛΩΣΗΣ

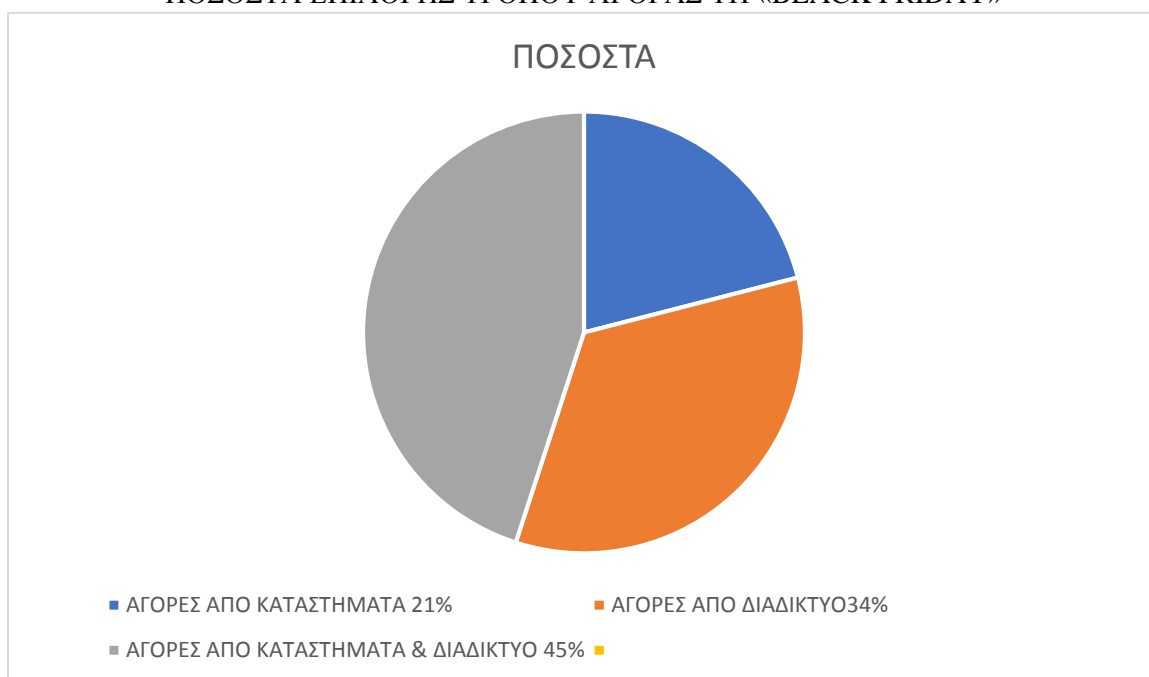
(ΠΟΣΑ ΣΕ ΕΥΡΩ)

ΠΡΟΪΟΝΤΑ - ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ	2009	2014	2009/2014 ΜΕΤΑΒΟΛΗ
ΈΝΔΥΣΗ – ΥΠΟΔΗΣΗ	700	400	-43%
ΈΠΙΠΛΑ – ΕΞΟΠΛΙΣΜΟΣ	700	400	-43%
ΆΛΛΑ ΈΞΟΔΑ ΓΙΑ ΑΓΑΘΑ & ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ	1.400	900	-36%
ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΕΣ	600	400	-33%
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ	400	300	-25%
ΤΡΟΦΙΜΑ & ΜΗ ΑΛΚΟΟΛΟΥΧΑ	2.600	2.000	-23%
ΣΤΕΓΑΣΗ – ΥΔΡΕΥΣΗ – ΗΛΕΚΤΡΙΣΜΟΣ	3.100	2.500	-19%
ΥΓΕΙΑ	600	500	-17%
ΑΛΚΟΟΛΟΥΧΑ & ΚΑΠΝΟΣ	700	600	-14%
ΨΥΧΑΓΩΓΙΑ	700	600	-14%
ΜΕΤΑΦΟΡΙΚΑ	1.800	1.600	-11%
ΕΣΤΙΑΤΟΡΙΑ – ΞΕΝΟΔΟΧΕΙΑ	1.800	1.700	-6%
ΣΥΝΟΛΟ	15.100	12.000	-21%

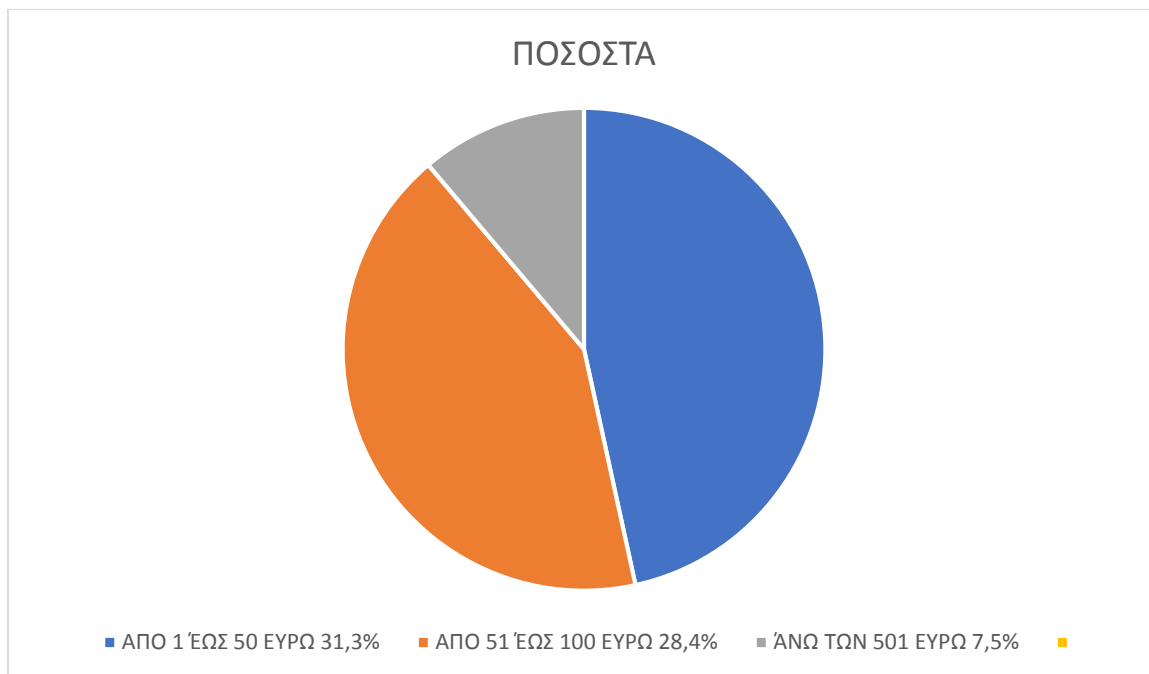
ΠΗΓΗ : ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ RETAIL BOOK (ΕΤΗΣΙΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ), 2016, ΈΚΔΟΣΗ
DIRECTION BUSSINES NETWORK, ΕΚΔΟΤΗΣ ΒΑΓΓΕΛΗΣ ΠΑΠΑΛΙΟΣ, σελ. 47.

ΔΕΔΟΜΕΝΑ ΣΧΕΤΙΚΑ
ΜΕ ΤΗΝ ΕΦΑΡΜΟΓΗ ΤΗΣ «BLACK FRIDAY» ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

ΠΟΣΟΣΤΑ ΕΠΙΛΟΓΗΣ ΤΡΟΠΟΥ ΑΓΟΡΑΣ ΤΗ «BLACK FRIDAY»

ΠΟΣΟΣΤΑ ΧΡΗΜΑΤΙΚΩΝ ΠΟΣΩΝ ΚΑΤΑΝΑΛΩΣΗΣ ΤΗ «BLACK FRIDAY»

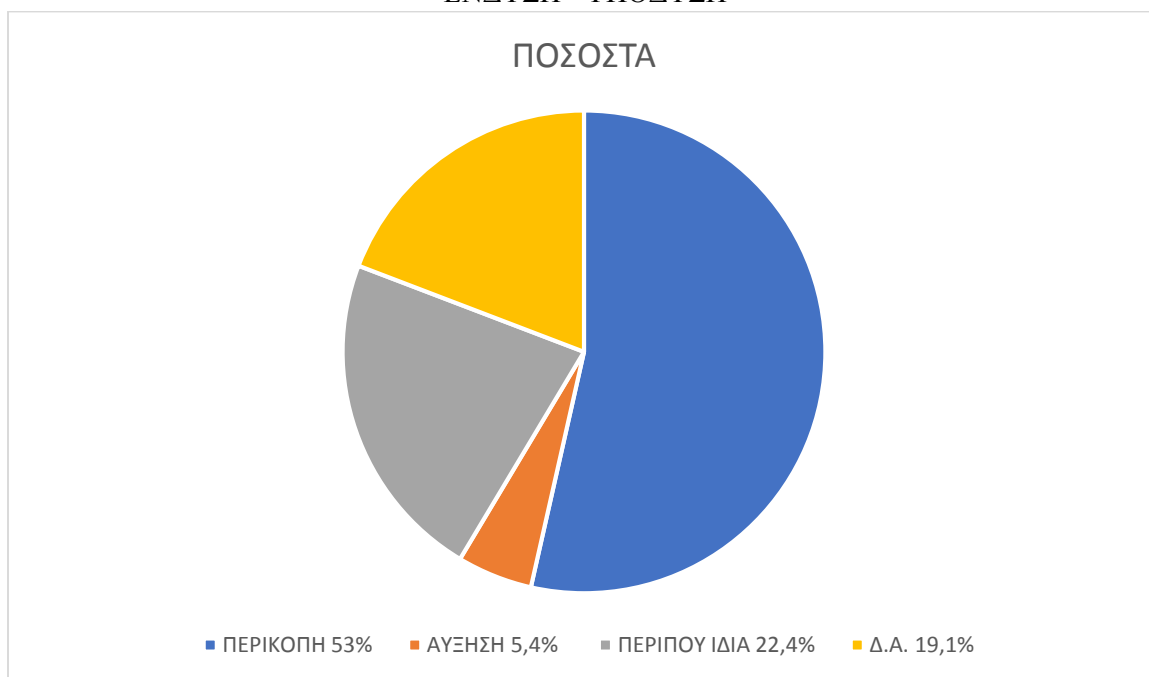
ΜΕΛΟΝΤΙΚΕΣ ΠΡΟΘΕΣΕΙΣ ΚΑΤΑΝΑΛΩΤΩΝ ΣΧΕΤΙΚΑ ΜΕ ΤΗΝ «BLACK FRIDAY»

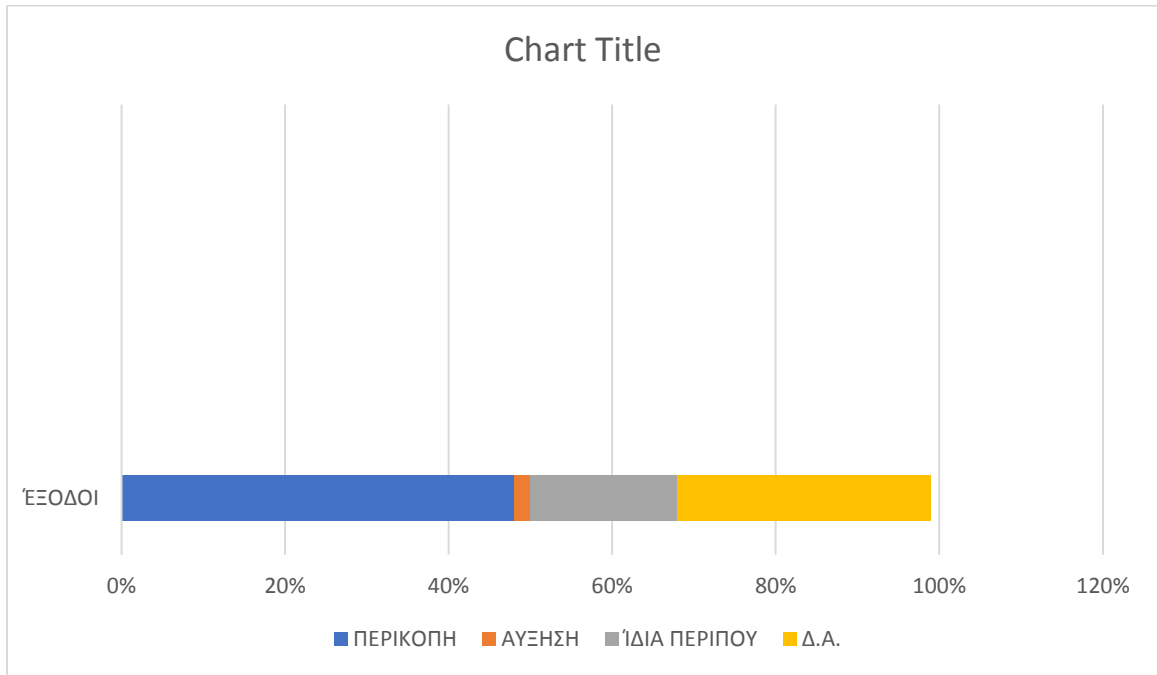
ΕΞΕΛΙΞΗ ΔΑΠΑΝΗΣ ΝΟΙΚΟΚΥΡΙΩΝ 2015 – 2016

ΠΗΓΗ : https://imegsevee.gr/wp-content/uploads/2018/04/deltio_eisodima2016.pdf

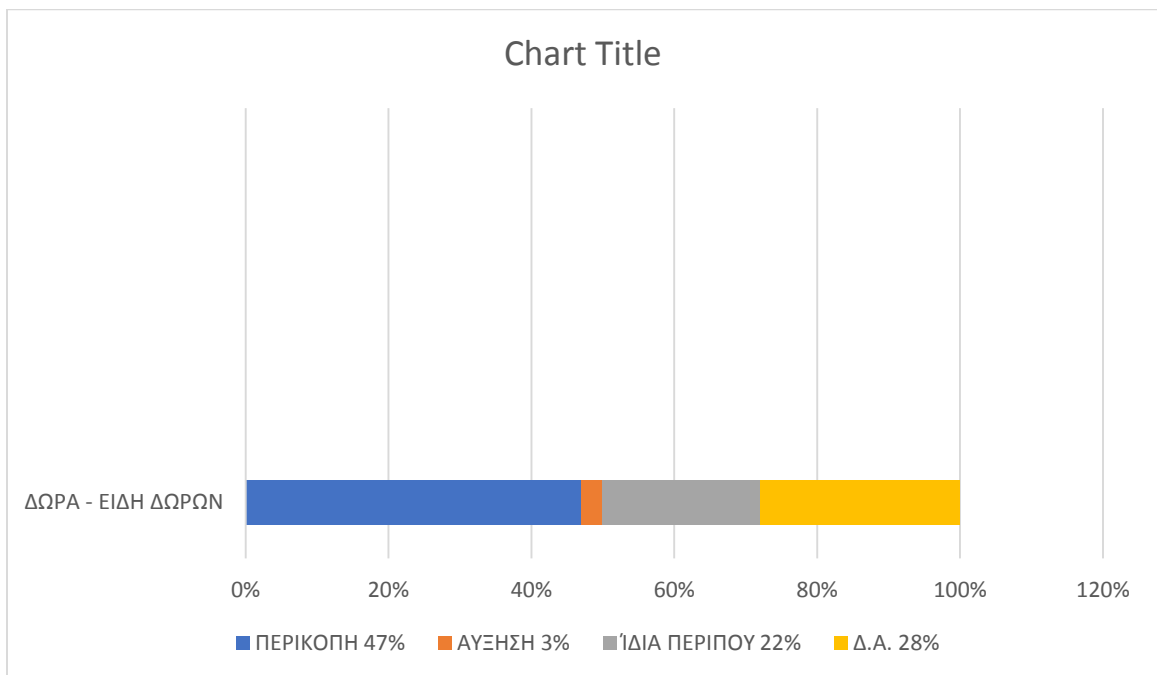
ΈΝΔΥΣΗ - ΥΠΟΔΥΣΗ

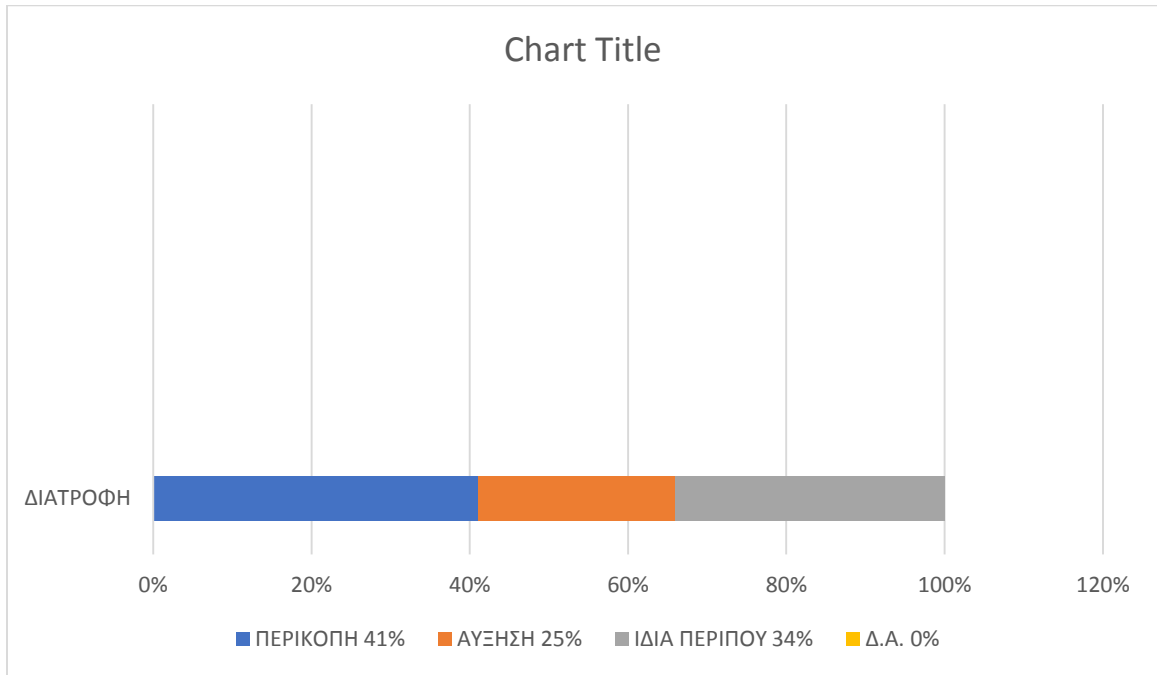
ΈΞΟΔΟΙ

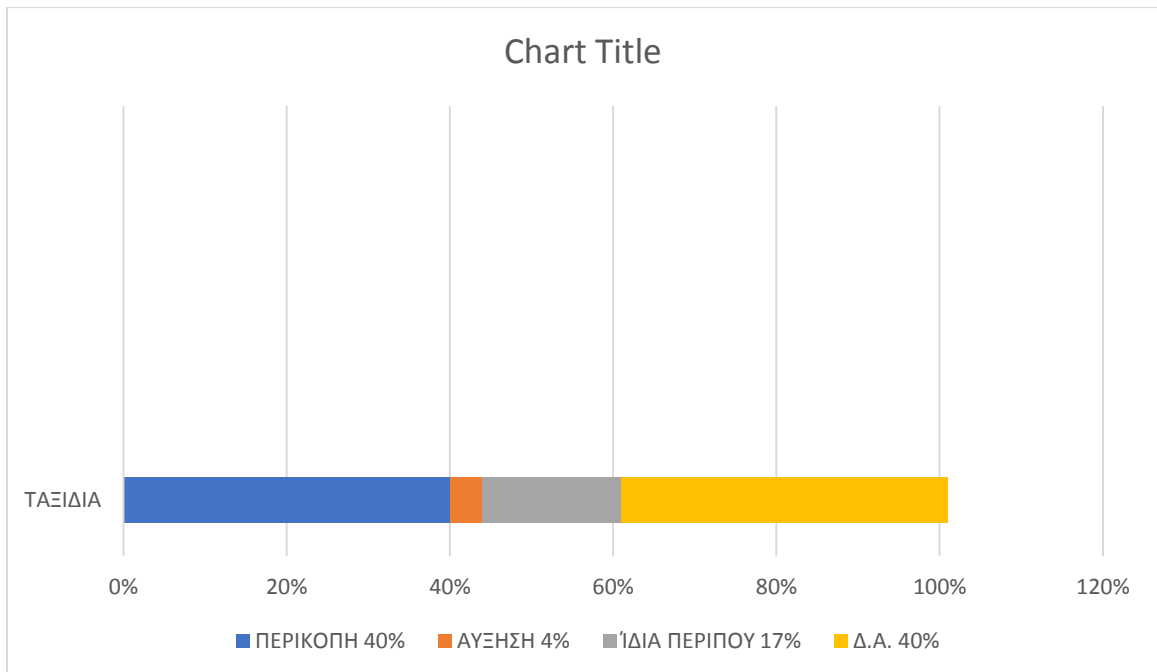
ΔΩΡΑ – ΕΙΔΗ ΔΩΡΩΝ

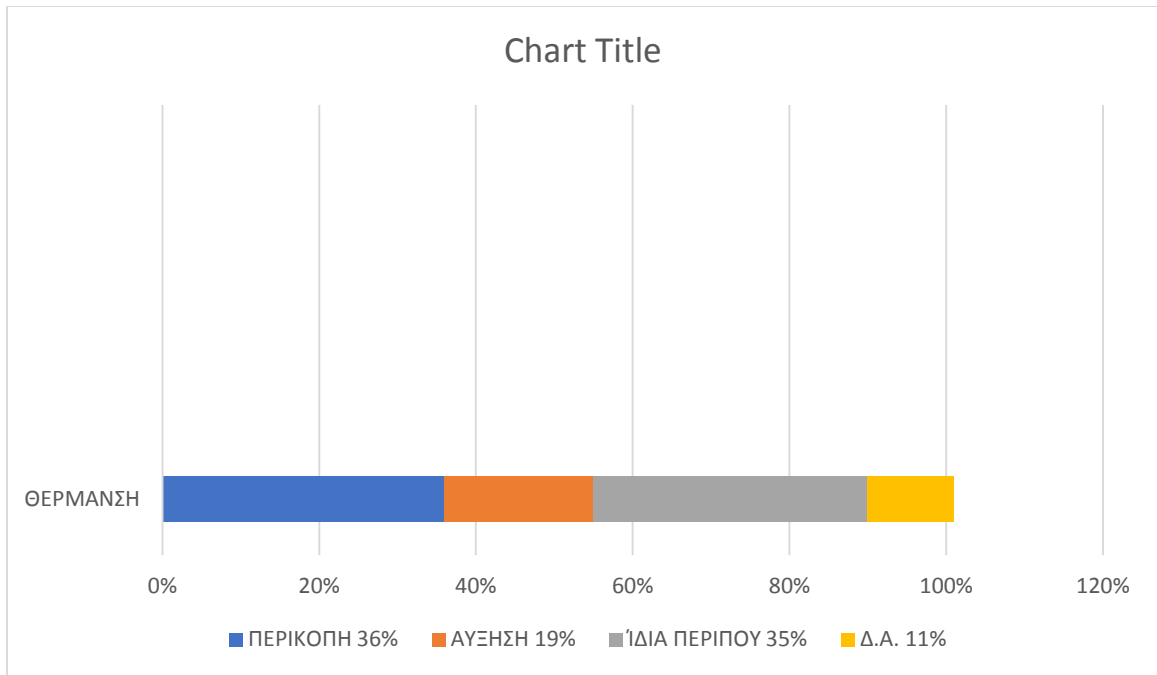
ΔΙΑΤΡΟΦΗ

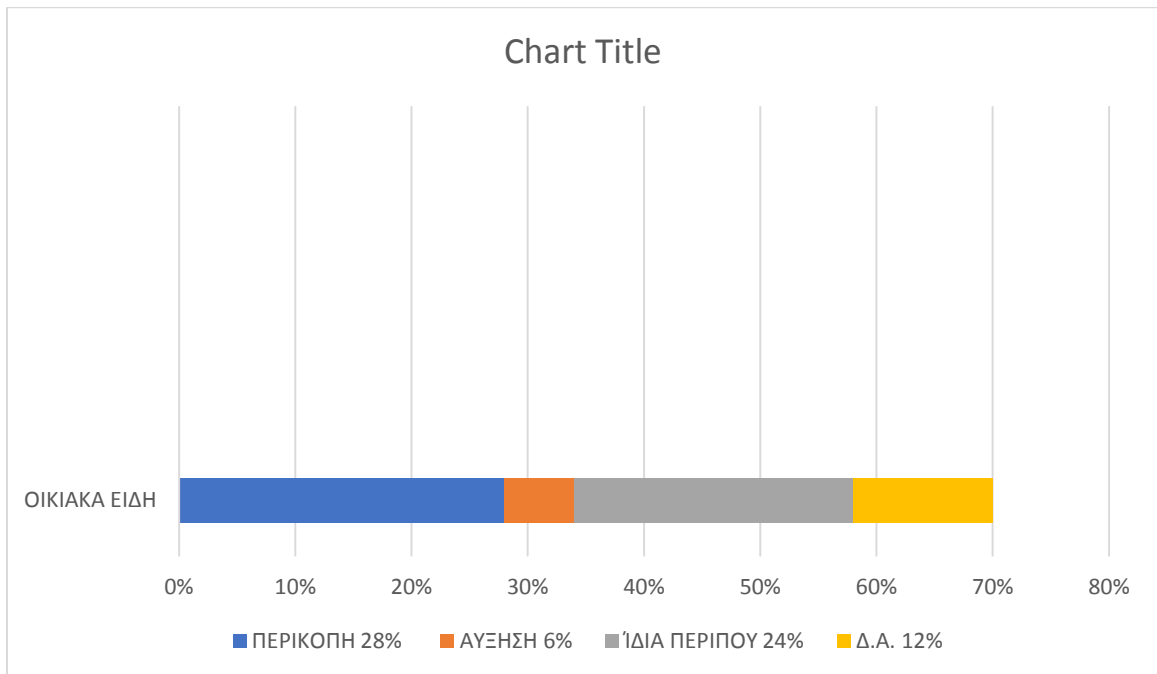
ΤΑΞΙΔΙΑ

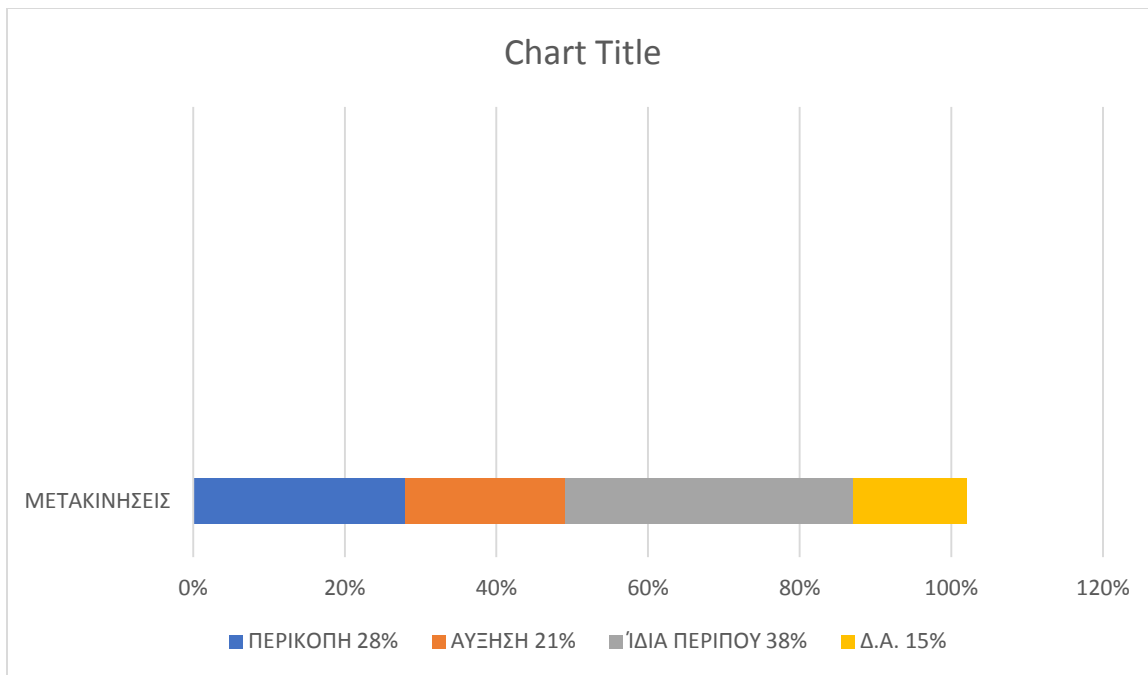
ΘΕΡΜΑΝΣΗ

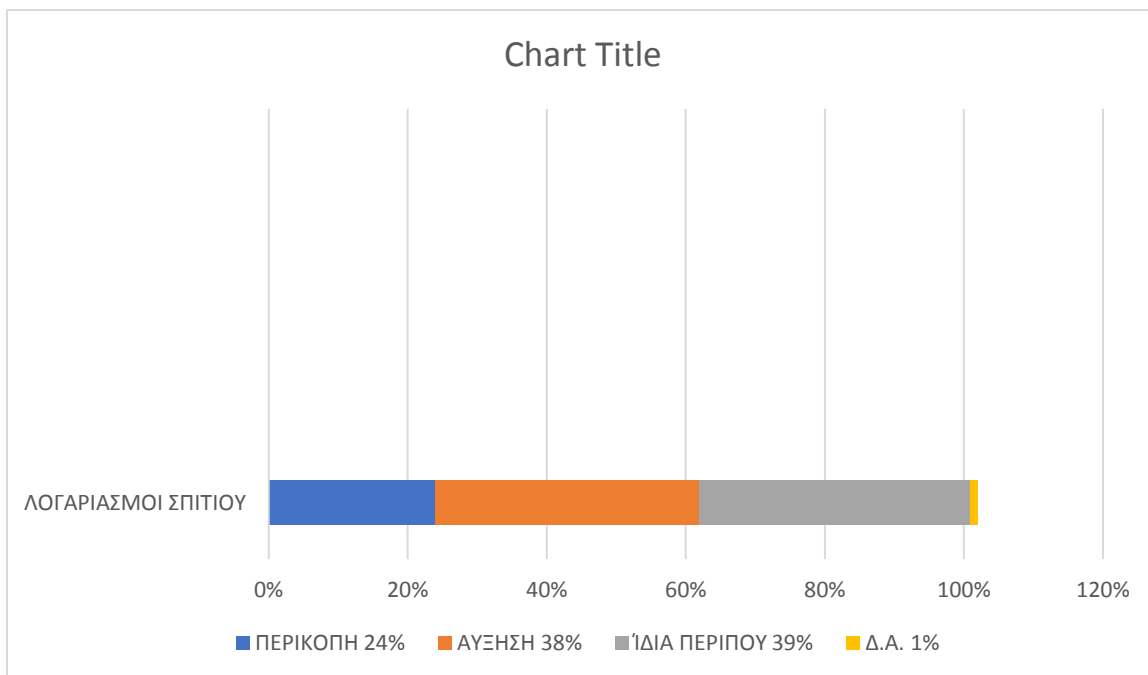
ΟΙΚΙΑΚΑ ΕΙΔΗ

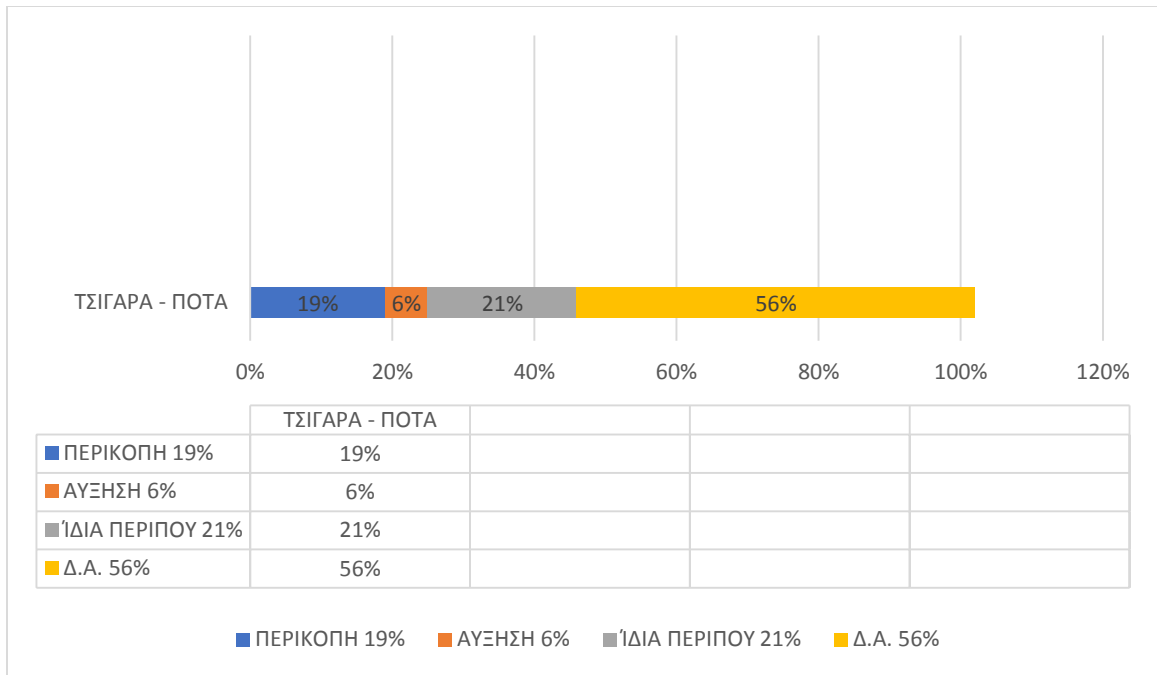
ΜΕΤΑΚΙΝΗΣΕΙΣ

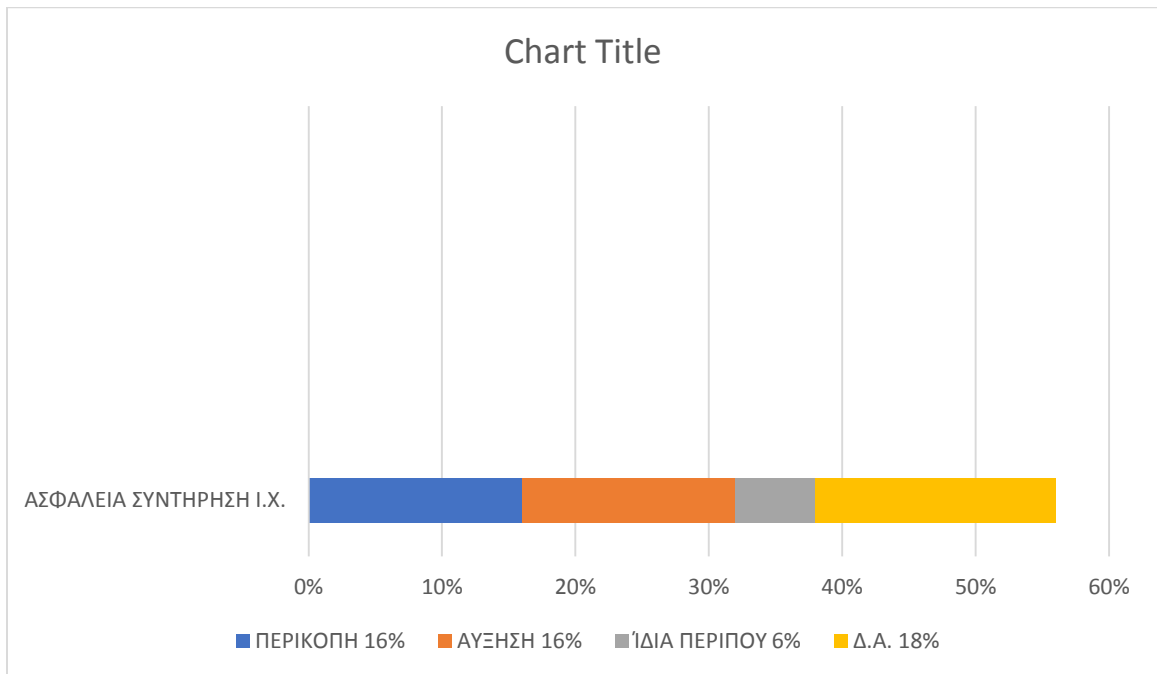
ΛΟΓΑΡΙΑΣΜΟΙ ΣΠΙΤΙΟΥ

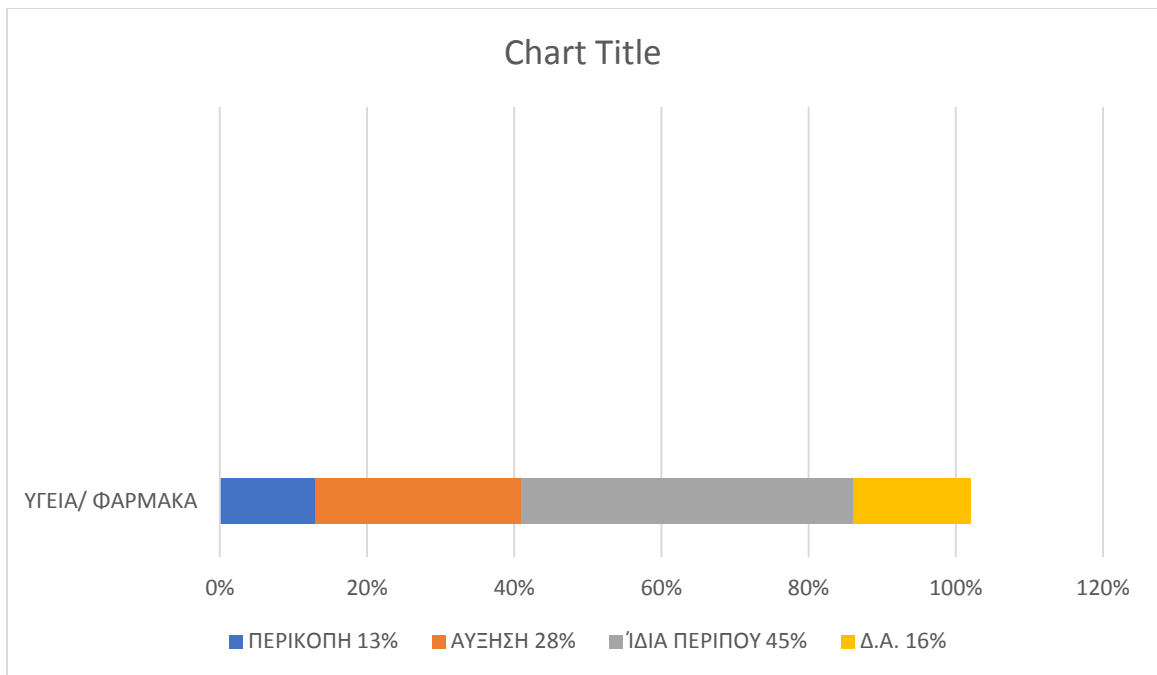
ΠΟΤΑ – ΤΣΙΓΑΡΑ

ΣΥΝΤΗΡΗΣΗΣΗ - ΑΣΦΑΛΕΙΑ Ι.Χ.

ΥΓΕΙΑ – ΦΑΡΜΑΚΑ

ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ

